

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI BANKACILIK ve FİNANS ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI BANKACILIK ve FİNANS
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ULUSLARARASI FİNANS MERKEZLERİ
ÜLKE EKONOMİLERİNE ETKİLERİ
ve
İSTANBUL'UN POTANSİYELİ

Yüksek Lisans Tezi

Fatih ÇEVİK
0850Y75104

İstanbul,2009

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI BANKACILIK ve FİNANS ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI BANKACILIK ve FİNANS
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ULUSLARARASI FİNANS MERKEZLERİ
ÜLKE EKONOMİLERİNE ETKİLERİ
ve
İSTANBUL'UN POTANSİYELİ

Yüksek Lisans Tezi

Fatih ÇEVİK
0850Y75104

Danışman: Prof. Dr. Kerem ALKİN

İstanbul,2009

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ONAY SAYFASI

Yüksek Lisans Öğrencisi Fatih ÇEVİK'in "Uluslararası Finans Merkezleri, Ülke Ekonomilerine Etkileri ve İstanbul'un Potansiyeli" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Uluslararası Bankacılık ve Finans Programı Yüksek Lisans tezi olarak oybirliği / oyçokluğu ile başarılı bulunmuştur.

İmza

Tez Danışman : **Prof. Dr. Kerem ALKİN**

Jüri Üyesi :

Jüri Üyesi :

ONAYLI

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulunun/...../2009 tarih ve kararı ile onaylanmıştır.

.....
Müdür

Hazırlamış olduğum tez özgün bir çalışma olup YÖK ve İTİCÜ Lisansüstü Yönetmeliklerine uygun olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, bu çalışmayı yaparken bilimsel etik kurallarına tamamıyla uyduğumu; yararlandığım tüm kaynakları gösterdiğimi ve hiçbir kaynaktan yaptığım ayrıntılı alıntı olmadığını beyan ederim. Bu tezin ihtiva ettiği tüm hususlar şahsi görüşüm olup İstanbul Ticaret Üniversitesinin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

ÖZET

Küresel krizin yaşandığı günümüzde likiditenin odağı konumunda bulunan finans merkezleri, her türlü finansal hizmeti diğer profesyonel destek hizmetler ile birlikte, düşük işlem maliyetiyle ve en kaliteli şekilde vermektedir.

Eldeki kısıtlı bilgiler çerçevesinde yapılan çalışma ve değerlendirmelerde Finans Merkezleri olarak; Londra, New York, Hong Kong, Singapur, Zürih, Tokyo, Şikago, Şanghay, Frankfurt, Paris, Dubai, Dublin, Madrid, Mumbai, Cayman Adaları, Bahreyn, Bahamalar'ın tarihi, oluşumu, finansal piyasaları, ülke ekonomilerine etkileri incelenmiş mevcut durumları göz önünde bulundurularak gelecekteki pozisyonları hakkında öngörülerde bulunulmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmada İstanbul'un durumu değerlendirilmiş, Uluslararası finans merkezi olarak potansiyelinin bulunup bulunmadığı sorgulanmış ve İstanbul'un öncelikli olarak bölgesel finans merkezi olması kanısına varılmıştır. Bu konumuna gelindikten sonra potansiyeli arttırılarak Uluslararası Finans Merkezi olabileceği sonucu ortaya çıkmıştır.

ABSTRACT

The financial centers which are in the position of liquidity's focus in the period of global economic crisis, provide all kinds of financial services with low transaction cost and the best quality as well as the other professional support services.

With the limited information on the hand, the history, evolution, financial markets, impacts on the nation's economy of London, New York, Hong Kong, Singapore, Zurich, Tokyo, Chicago, Shanghai, Frankfurt, Paris, Dubai, Dublin, Madrid, Mumbai, Cayman Islands, Bahrein, and Bahamas as financial centers are observed and by considering their current position tried to predict about their position in the future.

In this study, Istanbul's position is evaluated and examined whether or not it has a potential as an International Financial center. Consequently, decided that as a priority it should be a regional financial center. After all, concluded that when it meet the condition of regional financial center, it could reach the position of International Financial Center by increasing its potential.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
Özet (Abstract)	iii
Tablolar Listesi	xi
Şekiller Listesi	xii
Kısaltmalar	xiii
GİRİŞ	1
1. FİNANS MERKEZLERİ, OLUŞUMU ve TÜRLERİ	
1.1. Finans Merkezi Kavramı ve Türleri.....	6
1.1.1. Uluslararası Finans Merkezi.....	6
1.1.2. Bölgesel Finans Merkezi.....	6
1.1.3. Ulusal Finans Merkezi.....	7
1.1.4. Off-Shore Finans Merkezi.....	7
1.1.5. Ürün Odaklı Finans Merkezleri.....	7
1.2. Küreselleşme Sürecinde Küresel Finans Merkezlerinin Ortaya Çıkış Nedenleri.....	8
1.3. Finans Merkezlerinin Oluşum Kriterleri.....	11
1.3.1. Ayırt Edici Temel Faktörler.....	12
1.3.1.1. Politik İstikrar.....	12
1.3.1.2. Coğrafi Konum ve Yakınlık.....	13
1.3.1.3. Zaman Aralığı ve Çalışma Saatleri.....	14
1.3.1.4. Yasal Ortam.....	14
1.3.1.5. Birincil Düzenlemeler ve Düzenleyici Kurumlar.....	14
1.3.1.6. Merkez Bankasının Bağımsızlığı.....	15
1.3.1.7. Mali Ortam ve Sorumluluklar.....	16
1.3.2. Rekabet İçin Göreceli Faktörler.....	17
1.3.2.1. Nitelikli İş Gücü.....	17
1.3.2.2. Ürüne Özel Düzenleme ve Vergilendirme.....	18
1.3.2.3. Altyapı.....	18

1.3.2.4. Gelir Yaratma Potansiyeli.....	18
1.3.2.5. Profesyonel Hizmetlere Erişim.....	20
1.3.2.6. İş Yapma Maliyeti.....	20
1.3.2.7. İşletme Lehine Tutum.....	20
1.3.3. Fark Yaratan Faktörler.....	21
1.3.3.1. İmaj.....	21
1.3.3.2. Yaşam Tarzı.....	22
1.4. Finansal Merkezlerin İşlevleri.....	23

2. ULUSLARARASI FİNANS MERKEZLERİ

2.1. Londra'nın Finans Merkezi Olarak Tarihsel Gelişimi.....	25
2.1.1. Londra Uluslararası Finans Merkezi.....	34
2.1.2. Londra Finans Merkezi'nde Bankacılık.....	36
2.1.3. Londra Bankalararası Para Piyasası (LIBOR).....	37
2.1.4. Londra Menkul Kıymetler Borsası (LSE-London Stock Exchange).....	37
2.1.5. Londra Altın Borsası (LGE-London Gold Exchange).....	39
2.1.6. Londra Petrol Borsası (IPE-International Petroleum Exchange).....	39
2.1.7. Londra Metal Borsası (LME-London Metal Exchange).....	39
2.1.8. Londra Emtia Borsası (London Futures and Option Exchange).....	40
2.1.9. Londra Vadeli İşlem Piyasaları.....	40
2.1.10. Londra Finans Merkezi'nde Sigortacılık.....	40
2.1.11. Londra Deniz Nakliyat Borsası (Baltic Exchange).....	41
2.2. New York'un Finans Merkezi Olarak Tarihsel Gelişimi.....	41
2.2.1. New York Uluslararası Finans Merkezi.....	46
2.2.2. New York Finans Merkezinde Bankacılık.....	48
2.2.3. New York Menkul Kıymetler Borsası (NYSE-New York Stock Exchange).....	49
2.2.4. New York Tahvil Piyasası.....	52
2.2.5. New York Federal Fon Piyasası.....	53
2.2.6. New York Kıymetli Evrak Piyasası.....	55
2.2.7. 11 Eylül Terör Saldırıları Sonrası Ekonomik Durum.....	56
2.3. Hong Kong'un Finans Merkezi Olarak Tarihsel Gelişimi.....	60
2.3.1. Hong Kong Bölgesel Finans Merkezi.....	61

2.3.2. Hong Kong Finans Merkezi'nde Bankacılık.....	63
2.3.3. Hong Kong Bankalararası Para Piyasası (HIBOR).....	64
2.3.4. Hong Kong Menkul Kıymetler Borsası (HKEX-Hong Kong Stock Exchange).....	64
2.3.5. Hong Kong Vadeli İşlem Piyasaları.....	65
2.3.6. Hong Kong Finans Merkezi'nde Fon Yönetimi.....	65
2.3.7. Hong Kong Finans Merkezi'nde Sigortacılık.....	66
2.3.8. Hong Kong Döviz Piyasası.....	66
2.3.9. Hong Kong'da Düzenleme, Denetim ve Gözetim Kurumları.....	66
2.3.10. Hong Kong Para Kurulu.....	67
2.4. Singapur'un Finans Merkezi Olarak Tarihsel Gelişimi.....	67
2.4.1. Singapur Bölgesel Finans Merkezi.....	68
2.4.2. Singapur Finans Merkezi'nde Bankacılık.....	69
2.4.3. Singapur Bankalararası Para Piyasası (SIBOR).....	70
2.4.4. Singapur Menkul Kıymetler Borsası (SGX-Singapore Stock Exchange).....	70
2.4.5. Singapur Vadeli İşlem Piyasası.....	71
2.4.6. Singapur Finans Merkezi'nde Fon Yönetimi.....	72
2.4.7. Singapur Euro-Bond Piyasası.....	72
2.4.8. Singapur'da Kurumsal Yönetim.....	72
2.5. Zürih'in Finans Merkezi Olarak Tarihsel Gelişimi.....	75
2.5.1. Zürih Bölgesel Finans Merkezi.....	76
2.5.2. Zürih Finans Merkezi'nde Bankacılık.....	77
2.5.3. Zürih Menkul Kıymetler Borsası (SWX-Swiss Exchange).....	77
2.5.4. Zürih Altın Piyasası.....	78
2.6. Tokyo'nun Finans Merkezi Olarak Tarihsel Gelişimi.....	81
2.6.1. Tokyo Bölgesel Finans Merkezi.....	82
2.6.2. Tokyo Finans Merkezi'nde Bankacılık.....	84
2.6.3. Tokyo Menkul Kıymetler Borsası (TSE-Tokyo Stock Exchange).....	86
2.6.4. Tokyo Vadeli İşlemler ve Opsiyon Borsası.....	87
2.6.5. Tokyo Off-Shore Piyasası.....	87
2.6.6. Tokyo Bond Piyasası.....	88
2.6.7. Tokyo Hedge Fonları.....	88
2.6.8. Tokyo'da Yatırım Danışmanlığı ve Diğer Varlık Yönetim Hizmetleri.....	89
2.6.9. Tokyo Finans Sektörü Tanıtım Organizasyonu.....	89

2.6.10. Tokyo Yeniden Yapılandırma Komisyonu.....	89
2.6.11. Tokyo’da İnsan Kaynakları.....	90
2.6.12. Tokyo’da Mesleki Eğitim ve Öğretim.....	90
2.7. Şikago’nun Finans Merkezi Olarak Tarihsel Gelişimi	91
2.7.1. Şikago Bölgesel Finans Merkezi.....	92
2.7.2. Şikago Finans Merkezi’nde Bankacılık.....	94
2.7.3. Şikago Vadeli İşlem Borsası (CBOT-Chicago Board Of Trade).....	94
2.7.4. Şikago Ticaret Borsası (CME-Chicago Mercantile Exchange).....	95
2.7.5. Şikago Opsiyon Piyasaları Borsası (CBOE-Chicago Board Options Exchange).....	96
2.7.6. Şikago Menkul Kıymetler Borsası (CHX-Chicago Stock Exchange).....	97
2.8. Şanghay’ın Finans Merkezi Olarak Tarihsel Gelişimi.....	97
2.8.1. Şanghay Bölgesel Finans Merkezi.....	99
2.8.2. Şanghay Finans Merkezi’nde Bankacılık	100
2.8.3. Şanghay Menkul Kıymetler Borsası (SSE-Shanghai Stock Exchange).....	101
2.8.4. Şanghay Türev Borsası (SHFE-Shanghai Futures Exchange).....	101
2.8.5. Şanghay Sermaye Piyasaları.....	102
2.8.6. Şanghay Sermaye Piyasası Düzenleme Komisyonu.....	102
2.8.7. Şanghay Finans Piyasasının Etkinliği.....	104
2.9. Frankfurt’un Finans Merkezi Olarak Tarihsel Gelişimi.....	104
2.9.1. Frankfurt Bölgesel Finans Merkezi.....	106
2.9.2. Frankfurt Finans Merkezi’nde Bankacılık.....	107
2.9.3. Frankfurt Bankalararası Para Piyasası (FIBOR)	108
2.9.4. Frankfurt Borsası (FWB-Frankfurter Wertpapierbörse).....	109
2.10. Paris’in Finans Merkezi Olarak Tarihsel Gelişimi.....	111
2.10.1. Paris Bölgesel Finans Merkezi.....	112
2.10.2. Paris Finans Merkezi’nde Bankacılık.....	113
2.10.3. Paris Menkul Kıymetler Borsası (PSE-Bourse de Paris).....	114
2.11. Dubai’nin Finans Merkezi Olarak Tarihsel Gelişimi.....	115
2.11.1. Dubai Bölgesel Finans Merkezi.....	115
2.11.2. Dubai Finans Merkezi’nde Bankacılık.....	118
2.11.3. Dubai Menk. Kıym. Borsası (DIFX-Dubai International Financial Exchange).....	119
2.11.4. Dubai Sermaye Piyasaları.....	120
2.11.5. Dubai Finans Merkezi’nde Sigorta ve Reasürans.....	120

2.11.6. Dubai Finans Merkezinde İslami Finans.....	121
2.11.7. Dubai Finans Merkezi'nde Varlık Yönetimi ve Fon Kaydı.....	121
2.11.8. Dubai Kurumsal Yönetim Enstitüsü.....	122
2.11.9. Dubai Finansal Hizmetler Otoritesi (DFSA-Dubai Financial Services Authority).....	122
2.11.10. Dubai İşlem Kayıt Birimi (ROC-Registrar of Companies).....	122
2.12. Dublin Bölgesel Finans Merkezi.....	123
2.12.1. Dublin Finans Merkezi'nde Bankacılık.....	124
2.12.2. İrlanda Menkul Kıymetler Borsası (ISEQ-Irish Stock Exchange).....	125
2.13. Madrid'in Bölgesel Finans Merkezi.....	125
2.13.1. Madrid Finans Merkezi'nde Bankacılık.....	126
2.13.2. Madrid Menkul Kıymetler Borsası (MSE-Bolse de Madrid).....	127
2.13.3. Madrid Terör Saldırıları.....	128
2.14. Mumbai'nin Finans Merkezi olarak Tarihsel Gelişimi.....	128
2.14.1. Mumbai Bölgesel Finans Merkezi.....	130
2.14.2. Mumbai Finans Merkezi'nde Bankacılık.....	131
2.14.3. Mumbai (Bombay) Menkul Kıymetler Borsası (BSE-Bombay Stock Exchange).....	131
2.14.4. Mumbai Finans Merkezi Saldırıları.....	132
2.15. Kayman Adaları (Cayman Islands) Off-Shore Finans Merkezi.....	132
2.15.1. Kayman Adaları Finans Merkezi'nde Bankacılık.....	133
2.15.2. Kayman Adaları Menk. Kıym. Borsası (CSE-Caymans Islands Stock Exchange).....	134
2.16. Bahreyn'in Off-Shore Finans Merkezi.....	134
2.16.1. Bahreyn Finans Merkezi'nde Bankacılık.....	136
2.16.2. Bahreyn Menkul Kıymetler Borsası (BSE- Bahrain Stock Exchange).....	137
2.17. Bahamalar Off-Shore Finans Merkezi.....	138
2.17.1. Bahamalar Finans Merkezi'nde Bankacılık.....	139
2.17.2. Bahamalar Menk. Kıym. Borsası (BISX-Bahama Intern. Securities Exchange).....	142

3. FİNANS MERKEZLERİNİN ÜLKE EKONOMİLERİNE ETKİLERİ

3.1. Uluslararası Finans Merkezi Olmanın Etkileri.....	144
3.1.1. Finans Merkezlerinin Olumlu Etkileri.....	144
3.1.1.1. Makro Ekonomik Açısından Etkileri.....	144
3.1.1.2. Uluslararası Fon Akımları Açısından Etkileri.....	145

3.1.1.3. Sabit Sermaye Yatırımları ve Milli Gelir Açısından Etkileri.....	146
3.1.1.4. Ekonomik Büyüme Açısından Etkileri.....	147
3.1.1.5. Mali Piyasalarda Derinleşme ve Regülasyon Açısından Etkileri.....	147
3.1.1.6. Finansal Piyasalarda Rekabetin Artması Açısından Etkileri.....	149
3.1.1.7. Finans Sektöründe Verimlilik Artışı Açısından Etkileri.....	149
3.1.1.8. İstihdam Artışı Açısından Etkileri.....	150
3.1.1.9. Senyoraaj Artışı Açısından Etkileri.....	150
3.1.1.10. Mali Sektördeki Yeni Oluşumların Sanayi ve Üretim Sektörüne Oranla Daha Çabuk Gerçekleşebilir Olması Açısından Etkileri.....	149
3.1.1.11. Hızlı Kurulma Açısından Etkileri.....	151
3.1.1.12. Teknoloji Transferi Açısından Etkileri.....	151
3.1.1.13. Çevreyi Kirletmeme Açısından Etkileri.....	152
3.1.1.14. Yüksek Eğitim Açısından Etkileri.....	152
3.1.2. Finans Merkezlerinin Olumsuz Etkileri.....	153
3.1.2.1. Mali Sorunların Ülkeden Ülkeye Sıçrama Riski Açısından Etkileri.....	153
3.1.2.2. Küresel Finans Merkezinin Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı Faaliyetlerine Karşı Üs Haline Gelebilmeme Riski Açısından Etkileri.....	154
3.1.2.3. Kurumsal Mali Sorunların Bulaşıcılığı Açısından Etkileri.....	156
3.1.2.4. Unvanın Kayganlığı Açısından Etkileri.....	156

4. İSTANBUL 'UN BÖLGESEL BİR FİNANS MERKEZİ OLMASI BOYUTUNDA POTANSİYELİ

4.1. Dünyada Türkiye'nin Yeri ve Önemi.....	158
4.2. Metropol İstanbul'un Tarihsel Konumu ve Stratejik Önemi.....	163
4.3. Küreselleşmenin Türk Ekonomisine ve İstanbul'a Etkileri.....	166
4.4. İstanbul'un Avantajları ve Fırsatları.....	172
4.4.1. Nitelikli İşgücü.....	172
4.4.2. Gelir Yaratma Potansiyeli.....	173
4.4.3. Altyapı.....	174
4.4.4. Yaşam Tarzı.....	175
4.4.5. Politik ve Ekonomik İstikrar.....	175
4.4.6. İş Yapma Kolaylığı.....	176

4.4.7. İş Yapma Maliyeti.....	176
4.5. İstanbul'un Dezavantajları ve Tehditler.....	176
4.5.1. İmaj.....	177
4.5.2. Yasal Ortam.....	177
4.5.3. Mali Ortam.....	178
4.5.4. Düzenleyici Çerçeve.....	179
4.5.5. Bölgesel Güvenlik.....	179
4.5.6. Trafik Sorunu.....	180
4.5.7. Bilgi Güvenliği.....	182
4.6. İstanbul Finans Merkezi Projesi.....	183
4.6.1. Finansal Ürün ve Hizmet Çalışma Grubu.....	184
4.6.2. Altyapı Çalışma Grubu.....	187
4.6.3. Düzenleyici ve Denetleyici Çerçeve Çalışma Grubu.....	191
4.6.4. Mevcut Durum Çalışma Grubu.....	192
4.6.5. Hukuk Çalışma Grubu.....	195
4.6.6. Organizasyon Çalışma Grubu.....	198
4.6.7. Vergi Çalışma Grubu.....	209
4.6.8. İnsan Kaynakları Çalışma Grubu.....	212
4.6.9. Tanıtım ve İmaj Çalışma Grubu.....	215
4.7. İstanbul'un Bölgesel Finans Merkezi Olabilmesi İçin İzlenecek Yol Haritası.....	218
4.7.1. İstanbul'un Vizyonu.....	221
4.7.2. Bankacılık Hizmetleri.....	224
4.7.2.1. Kurumsal Bankacılık.....	224
4.7.2.2. Ticari Bankacılık.....	225
4.7.2.3. Yatırım Bankacılığı.....	226
4.7.3. İstanbul Bankalararası Para Piyasası (ISTIBOR).....	227
4.7.4. İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (ISE-Istanbul Stock Exchange).....	227
4.7.5. İstanbul Kıymetli Madenler ve Taşlar Borsası (IGE-Istanbul Gold Exchange).....	230
4.7.6. İzmir Vadeli İşlemler Borsası (TURKDEX-Turkish Derivatives Exchange).....	235
4.7.7. İstanbul Enerji Borsası.....	236
4.7.8. İstanbul Karbon Borsası.....	239
4.7.9. İstanbul Deniz Navlun Borsası.....	241
4.7.10. İstanbul Metal Borsası.....	245

4.7.11. Sigortacılık Hizmetleri.....	245
4.7.12. Finansal Kiralama ve Faktöring.....	249
4.7.13. Fon ve Portföy Yönetimi.....	250
4.7.14. İslami Finans Ürünleri.....	251
4.7.15. Rating (Derecelendirme).....	253

5. İSTANBUL’UN BÖLGESEL FİNANS MERKEZİ OLMASI AÇISINDAN İZLENECEK STRATEJİ VE ÖNERİLER

5.1. Politik ve Ekonomik İstikrar.....	255
5.2. Hukuk Sistemi.....	256
5.3. Vergi Sistemi ve Vergilendirme Sorunları.....	259
5.4. Düzenlemeler ve Düzenleme ile İlgili Sorunlar.....	263
5.5. Altyapı.....	266
5.6. Bankacılık ve Sigorta.....	268
5.7. Marka ve İmaj.....	272
5.8. Eğitim.....	274
5.9. İş ve Çalışma Güvenliği.....	275
5.10. Nitelikli İşgücü Kaynağı.....	275
SONUÇ.....	278
KAYNAKÇA.....	283
EKLER.....	292

TABLULAR LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1. Bankacılık, Muhasebe, Reklam, Hukuk Hizmetleri'nin Dünya Şehirlerinde ki Ağırlığı (2007).....	9
Tablo 2. Londra'nın, Küresel Finans Merkezleri İndeksindeki Yeri (2009).....	36
Tablo 3. New York'un, Küresel Finans Merkezleri İndeksindeki Yeri (2009).....	48
Tablo 4. Hong Kong'un, Küresel Finans Merkezleri İndeksindeki Yeri (2009).....	63
Tablo 5. Singapur'un, Küresel Finans Merkezleri İndeksindeki Yeri (2009).....	69
Tablo 6. Zürih'in Küresel Finans Merkezleri İndeksindeki Yeri (2009).....	76
Tablo 7. Tokyo'nun, Küresel Finans Merkezleri İndeksindeki Yeri (2009).....	84
Tablo 8. Şikago'nun Küresel Finans Merkezleri İndeksindeki Yeri (2009).....	93
Tablo 9. Şanghai'nin, Küresel Finans Merkezleri İndeksindeki Yeri (2009).....	100
Tablo 10. Frankfurt'un Küresel Finans Merkezleri İndeksindeki Yeri (2009).....	107
Tablo 11. Paris'in Küresel Finans Merkezleri İndeksindeki Yeri (2009).....	113
Tablo 12. Dubai'nin, Küresel Finans Merkezleri İndeksindeki Yeri (2009).....	118
Tablo 13. Dublin Küresel Finans Merkezleri İndeksindeki Yeri (2009).....	124
Tablo 14. Madrid'in Küresel Finans Merkezleri İndeksindeki Yeri (2009).....	126
Tablo 15. Mumbai'nin Küresel Finans Merkezleri İndeksindeki Yeri (2009).....	130
Tablo 16. Cayman Adaları'nın Küresel Finans Merkezleri İndeksindeki Yeri (2009)..	133
Tablo 17. Bahreyn Küresel Finans Merkezleri İndeksindeki Yeri (2009).....	136
Tablo 18. Bahama Küresel Finans Merkezleri İndeksindeki Yeri (2009).....	139
Tablo 19. Finansal Sistemin Büyüklüğü (2002 Örn.).....	163

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No.
Şekil 1. Rekabetin Önemli Boyutları (2007).....	12
Şekil 2. Politik Risk ve Ekonomi Yapısı Riski Karşılaştırması (2007).....	13
Şekil 3. Göreceli Ekonomik ve Ticari Potansiyel (2007).....	19
Şekil 4. Hukuki ve Bürokratik Altyapı (2007).....	21
Şekil 5. Yaşam Tarzı Karşılaştırması (2007).....	22

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	: adı geçen eser
AMEX	: American Stock Exchange
AOSEF	: Asian and Oceainan Stock Exchange Federation
ASX	: Australian Stock Exchange
AT	: Avrupa Topluluğu
ATM	: Automated Teller Machine
BAE	: Birleşik Arap Emirlikleri
BCCS	: Board of Commissioners of Currency, Singapore
BDDK	: Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu
BFM	: Bölgesel Finans Merkezi
BIFFEX	: Baltic International Freight Futures Market
BIS	: Bank for International Settlements
BM	: Birleşmiş Milletler
BMA	: Bahrain Monetary Agency
BOTAŞ	: Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi
BSE	: Bombay Stock Exchange
BSIX	: Bahamas International Securities Exchange
BSX	: Bombay Stock Exchange
BSMV	: Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi
BVLP	: Bolsa de Valores de Lisboa e Porto
CBOE	: Chicago Board Options Exchange
CBOT	: Chicago Board of Trade
CDM	: Clean Development Mechanism
CEA	: European Insurance and Reinsurance Federation
CEH	: Certified Ethical Hacker
CHX	: Chicago Stock Exchange
CME	: Chicago Mercantile Exchange
CNMV	: Comisión Nacional del Mercado de Valores
CSRC	: China Securities Regulatory Commission

Çev.	: Çeviren
C.	: Cilt
der.	: Derleyen
ed.	: Editör
DFSA	: Dubai Financial Services Authority
DIFC	: Dubai International Financial Centre
DIFCA	: Dubai International Financial Centre Authority
DIFX	: Dubai International Financial Exchange
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DTB	: Deutsche Terminbörse
EAG	: Economists Advisory Group
EBRD	: The European Bank for Reconstruction and Development
ECMI	: European Capital Markets Institute
ECO	: Economic Cooperation Organization
EEA	: European Economic Area
EEX	: Avrupa Enerji Borsası
EGM	: Emeklilik Gözetim Merkezi
EPDK	: Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu
FATF	: Financial Action Task Force
FEAS	: Federation of Euro-Asian Stock Exchanges
FIBOR	: Frankfurt Interbank Offered Rate
FSA	: Financial Services Authority
GATT	: General Agreement on Tariffs and Trade
GaWC	: Global and World Cities
GCC	: Körfez İşbirliği Konseyi
GFCI	: Global Financial Centers Index
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
HIBOR	: Hong Kong Interbank Offered Rate
HFC	: Hidroflorokarbon
HKEX	: Hong Kong Stock Exchange
HKFE	: Hong Kong Futures Exchange
HKMA	: Hong Kong Monetary Authority

HSBC	: Hong Kong and Shanghai Banking Corporation
IAIS	: International Association of Insurance Supervisors
ICMA	: International Capital Market Association
IFC	: International Financial Centre
IFSL	: International Financial Services, London
IMF	: International Monetary Fund
IMIA	: The International Association of Engineering Insurers
IOSCO	: International Organization of Securities Commissions
ISE	: International Securities Exchange
ISEQ	: Irish Stock Exchange
ISSA	: International Securities Services Association
ISTFIX	: Istanbul Freight Index
ISTIBOR	: Istanbul Interbank Offered Rate
IPE	: The International Petroleum Exchange
İAB	: İstanbul Altın Borsası
İKB	: İslam Kalkınma Bankası
İKO	: İslam Konferansı Örgütü
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
İTO	: İstanbul Ticaret Odası
JI	: Joint Implementation
JSDA	: Japan Securities Dealers Association
KDV	: Katma Değer Vergisi
KEİ	: Karadeniz Ekonomik İşbirliği
KFH	: Kuwait Finance House
KKDF	: Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu
LGE	: London Gold Exchange
LIBOR	: London Interbank Offered Rate
LME	: London Metal Exchange
LSE	: London Stock Exchange
MAS	: Money Authority of Singapore
MBA	: Master of Business Administration
MKK	: Merkezi Kayıt Kuruluşu
MSE	: Bolse de Madrid

MUSİAD	: Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği
NAFTA	: North American Free Trade Agreement
NASDAQ	: National Association of Securities Dealers Automated Quotations
NATO	: North Atlantic Treaty Organization
NYSE	: New York Stock Exchange
NYSEB	: New York Stock Exchange Breau
NYX	: NYSE Euronext
OECD	: Organization For Ekonomic Co-Operation and Development
OPEC	: The Organization of the Petroleum Exporting Countries
PFC	: Perflorokarbon
ROC	: The Registrar of Companies
PR	: Public Relations
QIA	: Qatar Investment Authority
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SCSC	: State Council Securities Commission
SEAQ	: Stock Exchange Automated Quotation
SEC	: US Securities and Exchange Commission
SES	: Stock Exchange of Singapore
SGX	: Singapore Exchange
SHFE	: Shanghai Futures Exchange
SIBOR	: Singapore Interbank Offered Rate
SIMEX	: Singapore International Monetary Exchange
SOFFEX	: Swiss Options and Futures Exchange
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
SSE	: Shanghai Stock Exchange
SWOT	: Strengths, Weaknesses, Opportunities, and Threats
SWX	: Swiss Exchange
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TMSF	: Tasarruf Mevduatı ve Sigorta Fonu
TNC	: Transnational Corporation
TSE	: Tokyo Stock Exchange

TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TOPIX	: Tokyo Stock Price Index
TRACECA	: Transport Corridor Europe Caucasus Asia
TSE	: Tokyo Stock Exchange
TSPAKB	: Türkiye Sermaye Piyasası ve Aracı Kuruluşlar Birliği
TSRŞB	: Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği
UFEB	: Uluslararası Finansal Etki Bölgesi
UFM	: Uluslararası Finans Merkezi
UK	: United Kingdom
UNFCCC	: United Nations Framework Convention on Climate Change
v.b.	: ve benzeri
WB	: The World Bank
WEF	: Dünya Ekonomik Forumu
WFE	: The World Federation of Exchanges
WTO	: World Trade Organization
YOİKK	: Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu

GİRİŞ

16–17. Yüzyılda ülkelerin başkentleri genellikle ticaretinde odak noktasında bulunan şehirler olmuşturlardır. Bu süre zarfında siyasal, bilimsel, felsefi düşüncelerin gelişmesi ve bulunan icatlarla birlikte sanayi devriminin temeli oluşmuş, 18. yüzyılda İngiltere de gerçekleşen sanayi devrimi ile bu bölge de sermaye birikimi yoğunlaşma göstermiştir. Makinelerin kullanımı ile birlikte tarım toplumundan, sanayi toplumuna geçiş gerçekleşmiş, likiditenin yoğunlaşması sonucu şehirlerin nüfus yoğunluğunda artış yaşanarak giderek metropol halini almışlardır. İngiltere'nin Londra şehrinin merkezileşme konumunu güçlendirmesiyle gerçekleşen yüksek nakit akımları sonucunda Londra Ticaret Merkezi kimliğinden uzaklaşarak “Finans Merkezi” özelliğini benimsemiştir. 1815 Napolyon Savaşları'ndan 1914'teki I.Dünya Savaşı'na kadar ki dönemde tartışmasız dünya lideri olan Londra, I.Dünya Savaşı'na girmesiyle birlikte İngiltere'nin para birimi olan Sterlin, konvertibl özelliğini kaybetmeye başlamıştır.

Amerika'nın ilk ticaret merkezi konumundaki Philadelphia bu özelliğini 1840'lar da New York'a bırakmış, yükselişe geçen New York I. Dünya Savaşı'ndan kaynaklanan finansal boşluğu doldurmuştur. Dünya'da geçerliliği ve konvertibilitesini yitirmeye başlayan Sterlinin yerini Dolar, Fransız Frangı, Japon Yeni almaya başlamıştır. 1929 ekonomik buhranı ile ekonomik krize giren Kuzey Amerika ve Avrupa'da büyük finansal sorunlar ortaya çıkmış ve milyonlarca insan işsiz kalmıştır. Krizi atlatamayan dünya, II. Dünya Savaşı'nın çıkması ile birlikte daha büyük sorunlarla yüzleşmek zorunda kalmıştır. Londra'nın bombalanması sonucu potansiyelini daha çok kaybeden Londra, New York'un etkisini arttırması ile Londra'nın en büyük rakibi konumuna gelmiştir.

Dünya krizde iken Çin'in Doğu Asya bölgesinde merkezileşen şehri Şanghai iç sorunlara rağmen güçlenmiş ve Çin'in finans merkezi konumuna gelmiştir (1935). Japonya'nın yayılma siyaseti ve ülke çıkarlarının Çin'deki istikrarsızlığı fırsat bilmesi sonucu Çin-Japon Savaşı başlamış (1937), bu savaş sonucunda Şanghai mevcut merkezi konumunu kaybetmiştir.

1941'de Japon güçlerince işgal edilen Hong Kong 1945 yılına kadar işgal altında kalmış ve bu dönemde tüm mali piyasaları ve diğer finans kurumları kapatılmıştır. Böylece Hong Kong finansal bakımdan geri planda kalmıştır. Japon güçlerinin

Moğolistan'a ilerlemeleri sonucunda Ruslarla karşılaşmış ve Ruslara yenilmeleri ile geri çekilmişlerdir.

Aradan geçen süre zarfında Japonya finansal sistemini sağlamlaştırmış ve 1960'da Asya Bölgesinde egemen finans merkezi olarak ortaya çıkmıştır. Mevcut statüsünü devamlı güçlendirmiş ve 1970-1980'li yıllarda "global" finans merkezi olarak nitelendirilmeye başlanmıştır.

II. Dünya Savaşı sonrasında Japonya'nın yenilmesi ve Ruslara karşı uğradıkları kayıpların ardından 1945-1965 döneminde Hong Kong finans merkezi kariyerine tekrar başlamıştır. 1966 yılında bir bankacılık krizi geçiren Hong Kong mali sisteminin sarsıntı geçirmesine rağmen düzelme kaydetmiştir.

Hong Kong'a göre daha güneyde bulunan Singapur 1960 yılında dışa dönük mali kalkınma stratejisini benimseyerek rotasını çizmiştir. Finansal serbestleşme ile birlikte stratejisini yabancıları çekmek ve teşvikler için tasarlayıp yasalaştırmıştır. Bulunduğu bölgenin aynı zamanda liman şehri olmasıyla bu özelliğini ticari dinamiklerle desteklemiş ve hizmet sektörü ağırlıklı çalışmayı seçmiştir.

Çin Hükümeti'nin politikalarından dolayı Şanghay'ın geri kaldığını fark eden yetkililer Şanghay'ı desteklemek için bir program hazırlamış ve özerk bir bölge olan "Pudong" yeni alanını oluşturmuştur. Yatırımları çekmek için oluşturulan bu alan bankacılık, finans, gayrimenkul gibi sektörler için tahsis edilmiş ve başarılı olmuştur. 1980 sonrasında izlenen politikalar sonucu Şanghay başarılı olmuş ve Çin'in giriş kapısı konumuna gelmeye başlamıştır.

Günümüze bakıldığında potansiyeli dünyaca kabul edilmiş olan finansal merkezlerin geçmişte nasıl ortaya çıktıkları kısaca aktarılmaya çalışılmıştır. Tarih sahnesine çıkışları ve sonrasında I. ve II. Dünya Savaşları ile birlikte kaybettikleri pozisyonları belirtilerek vurgulanmıştır. Tarihsel olarak finansal geçmişi 17. yüzyıla dayanan Londra, New York gibi merkezler günümüzde "Uluslararası Finans Merkezi" olarak kabul edilen şehirlerdir ve dünya üzerinde yapılan uluslararası finansal işlemlerin neredeyse tamamı buralardan geçmektedir.

"Bölgesel Finans Merkezi" olarak bakıldığında Singapur, Hong Kong ve Tokyo bölgeleri en etkili olan finansal merkezler olmuşlardır. Bu merkezler, Uluslararası Finans Merkezi olarak kabul edilmemiş ancak Uluslararası Finansal Merkezi olabilmek için stratejileri bulunan merkezlerdir.

Hong Kong, 1997’de “BASIC LAW” anlaşmasıyla İngiltere’nin, Çin’e özerk bir bölge olarak bıraktığı Hong Kong, finansal merkez özelliğini 1950-1953 Kore Savaşı sonrasında geliştirmiş ve günümüzdeki duruma gelmiştir. Hong Kong, 2010 yılında Uluslararası Finans Merkezi olmayı kendisine hedef edinmiştir. Ancak 2007-2009 döneminde 6 ayda bir yayınlanan Global Financial Centers Index’ ine göre ilk dört sıradaki (3.-4.) pozisyonunu korumaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Singapur’a bakıldığında durumunu devamlı geliştirmiş, hiç durmadan sektör araştırmaları yaparak yatırımcılar için olabilecek en güzel sistemi kurmaya çalışmış ve Global Financial Centers Index’ ine göre ilk dörtteki (3.-4.) yerini korumuştur. Tokyo, 1994 yılında Uluslararası Finans Merkezi olmaya Londra ve New York dışında tek aday ülke konumunda iken gelenekçi davranış ve tutumları, sınırlama getiren bazı düzenlemeleri sonucu inişli ve çıkışlı bir seyir izlemektedir. 2007’de 9. sırada bulunan Tokyo, 2008 yılı başında 7. sıraya yükselmiş ancak 2009 başı itibari ile 15. sıraya gerilemiştir. Ekim 2009 indeksinde 7. sıraya tekrar yükseliş göstermiştir.

Avrupa’ya bakıldığında İsviçre’nin tarihi süresince birçok savaşta ve krizde tarafsız kalışı diğer ülkeler gibi zarar görmesini engellemiştir. Küçük bir ülke oluşu tasarruf fazlalarını diğer borçlu ülkelere aktarması ve bankacılıkta gizliliğin esas alınması İsviçre’nin finans temellerini oluşturmuş ve bu oluşumun merkezileşmesi sonucu Büyük Zürih Bölgesi kurulmuştur. Zamanla gelişen bölge finans kurumları için bir üs halini almıştır.

Almanya’nın II. Dünya Savaşı ile kaybettiği konumunu beşeri sermayesi sayesinde geri kazanması kısa sürmüştür. Frankfurt’ta merkez bankasının yeniden kurulması, Frankfurt Borsası’nın burada bulunması sonucu Frankfurt çıkış yakalamış ve diğer bankalarda bu bölgede yoğunlaşma göstermişlerdir. Avrupa Birliği Merkez Bankası’nın Frankfurt’ta kuruluşu yabancı bankaların Frankfurt’u seçmelerinin asıl nedenini oluşturmuştur.

Fransa’nın Londra ile olan iyi ilişkileri ve ortak tarihi yaşamış olmaları Paris ve Londra’nın her zaman rekabet içerisinde olmasını sağlamıştır. Avrupa’nın ilk finans merkezleri konumunda olan Paris ve Londra’nın başa baş gidişleri New York’un çıkışı ile değişme göstermeye başlamış I. Dünya Savaşı ile Frankfurt, Zürih, Amsterdam doğuda ise Tokyo, Hong Kong ’nun çıkışları ile dengelerde değişmeler meydana gelmiş ve bu değişime Paris ayak uyduramamıştır. II. Dünya Savaşı sonucu Fransa büyük zarar görmüş Londra ile arasındaki fark gittikçe açılmıştır.

İrlanda'nın mevcut coğrafi konumu İngiltere'nin batısında yer almasıdır. Londra ve Dublin'in birbirine olan yakınlığı İrlanda'dan Dublin'in farklı bir strateji izlemesini gerektirmiştir ve Dublin arka ofis işlemlerinde Londra'nın destekleyicisi olmuştur.

Amerika'da ise Şikago'nun çıkışı mevcut coğrafi konumu ile başarılı olmuştur. 1848 yılı itibariyle yapılan çalışmalar sonucu Michigan Gölü, Mississippi Nehri, Nil iç kolları birbirine bağlandı ve Şikago bir ticaret merkezi konumuna geldi. Bu durumda tarım ürünlerinin satışları ve ambarlarının Şikago'da yer alışı alım-satım işlemleri sonucu fiyatların burada oluşması Şikago'nun başarısını devamlı kıldı. Kışın suyollarının donması sonucu üreticiler bazı risklere maruz kalmaları sonucu ve satıcılar geleceğe yönelik ticari sözleşmeler yapmaya başladılar. Bu durum Şikago'da vadeli işlemler borsalarının kurulmasını sağladı ve Şikago tam bir finans merkezi oluşumunu yakaladı.

Orta Doğu'da Bahreyn'in çıkışı Lübnan'da başlayan savaş sonucu finansal işlemlerin Bahreyn'e kayması ve bunu off-shore merkezi oluşu ile destekleyerek Orta Doğu pazarında söz sahibi olmuştur. Petrol zengini ülkelerin fon fazlalıklarını kendine çekerek gelişimini sürdürmüş ve off-shore bankacılık ile çok büyük bir gelişim göstermiştir. Borsası ile bu özelliğini güçlendirmiş ve hem off-shore hemde bölgesel bir finans merkezi olarak oluşum gösteren ender merkezlerden olmuştur.

Güney Asya'da İngiliz müstemlekesi iken, Hindistan'ın büyük şehirlerinin oluşumu ilk defa tren yollarının bazı önemli şehirlerden geçmesi ve bu şehirlerin gelişmesi sonucu olmuştur. Bu şehirlerin başında Mumbai (Bombay) gelmektedir. Bağımsızlığının ilanı ile ekonomik gelişme gösteren Hindistan en hızlı büyüyen ülkelerden olmuş ve kalabalık nüfusu ile ucuz işgücü sayesinde başarı göstermiştir. Zamanla ekonomik çekim merkezi konumuna gelen Mumbai (Bombay) ilerleme kaydetmeye başladığı noktalarda terörist faaliyetlere hedef olmuştur.

Finansal merkezlere genel olarak bakıldığında oluşum ve merkezleşme için bilinen bazı şartların oluşması gerekmektedir. Tarihe bakıldığında başkentler genelde ticaret merkezleridir. Liman şehirleri, stratejik bölgeler, İpek Yolu, Baharat Yolu üzerinde kalan şehirler, boğazlar, iklim ve doğa şartları elverişli bulunan bölgeler merkez özelliğini kazanmışlardır. Ancak günümüzde bu şartları taşımayan bölgelerde finansal merkez olmayı ülke politikası olarak benimsemişler ve sıfırdan finansal merkez kurmuşlardır. Buna en güzel örnek olarak Dubai verilebilir. 2004 yılında finansal merkez olarak çalışmaya başlayan Dubai

özellikle İslami Finans alanında yapmış olduğu çalışmalarla öne çıkmaya çalışmaktadır ve vergi oranı sıfırdır.

Türkiye’de ise finansal merkez özelliğini tartışmasız taşıyan şehir İstanbul’dur. Tarihinden itibaren üç büyük imparatorluğa başkentlik yapmış olan İstanbul, Avrupa ve Asya Kıtalarını birleştiren tek şehirdir ve bu özelliği ile dünyada tektir. Napolyon’un “Dünya tek bir ülke olsaydı başkenti İstanbul olurdu.” sözü ile İstanbul’un önemi vurgulamıştır. 2009 yılı itibari ile İstanbul, Türkiye’nin finans merkezi konumundadır. Bölgesinde bu misyonu üstlenebilecek tek şehir İstanbul’dur. 2005 yılında proje olarak uygulamaya konulmak istenen “İstanbul Finans Merkezi Projesi”nin başarılı olup, olamayacağı araştırılmaya başlanmıştır. Bu çalışmanın amacı İstanbul Uluslararası Finans Merkezi olabilir mi? İstanbul’un potansiyeli var mı? İstanbul’un durumu nedir? Avantaj ve dezavantajları nelerdir? sorularının cevabını araştırmaktır.

İstanbul bölge ülkelerine hitap edebilen finans merkezi konumuna geldiğinde bir çekim noktası olacaktır. İstanbul’un yabancı sermaye, yabancı bankalar ve diğer finans kurumları, uluslararası şirketler ve yatırımcıları çekmesi Türkiye’nin gelişimine en büyük katkıyı sağlayacaktır. En likit şekilde kaynaklara ulaşılabilmesi borçlanmayı kolaylaştıracak böylece yatırımlar artacaktır. Yatırımcıların Türkiye’ye güveninin artması ile birlikte ülke notunun yükseltilmesi yatırımcıları Türkiye’ye çekecek gelişme hızı artacaktır.

Çalışmada Londra, New York, Hong Kong, Singapur, Zürih, Tokyo, Şikago, Şanghay, Frankfurt, Paris, Dubai, Dublin, Madrid, Mumbai (Bombay), Bahreyn, Bahama Adaları, finans merkezleri ulaşılabilinen kısıtlı bilgiler doğrultusunda detaylı bir şekilde aktarılmaya çalışılmıştır. İstanbul’un ise bu merkezlere göre avantaj ve dezavantajlı yönleri strateji ve öneriler çerçevesinde belirtilmiş öngörülerde bulunulmaya çalışılmıştır. Çalışma beş ana bölümden oluşmuştur. Bunlar; Finans Merkezleri, Oluşumu ve Türleri, Uluslararası Finans Merkezleri, Finans Merkezlerinin Ülke Ekonomilerine Etkileri, İstanbul’un Bölgesel Bir Finans Merkezi Olması Boyutunda Potansiyeli, İstanbul’un Bölgesel Finans Merkezi Olması Açısından İzlenecek Strateji ve Öneriler Bölümüdür. Konu hakkında 237 farklı (Kitap, Süreli Yayın, Araştırma, Rapor, Basılı Tez, Elektronik Kitap, Konferans ve Seminer) kaynak taranmış bunlardan 93’ü çalışmada kullanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. FİNANS MERKEZLERİ, OLUŞUMU ve TÜRLERİ

1.1. Finans Merkezi Kavramı ve Türleri

Finans Merkezi, talep edilen finansal hizmet ve ürünlerin belirli bir gölgede yoğunlaşması ile ortaya çıkan sonuçtur. Bu sonucun içerisinde sadece finansal hizmet ve ürünler değil aynı zamanda; denetim, medya, mali müşavirlik, hukuk, iletişim, gayrimenkul yönetimi, bilgi teknolojileri de bu merkezlerde yoğunlaşmaktadır. Yoğunlaşmanın sebebi dışsal ekonomilerden yararlanmaktır.

1.1.1. Uluslararası Finans Merkezi

Uluslararası finans merkezi Dünya'nın her yerindeki kurumların Dünya'nın her yerindeki finansal araçları kullanarak işlem yaptığı yerdir.¹

- Finansal hizmetler hacminde sınır ötesi işlemlerin daha geniş olması
- Yabancı mali kurumların finansal hizmet sunumunda ağırlıklı olması
- Uluslararası alanda fon sahipleri ile fon kullanıcılarını buluşturması
- Finansal kurumların sınır ötesi işlemler amacı ile merkezde yer alması, piyasaların ve finansal ürünlerin sınır ötesi talebe göre düzenlenmesi genel özellikleridir.

Dünya'da iki şehir uluslararası finans merkezi kabul edilmektedir, Londra ve New York²

1.1.2. Bölgesel Finans Merkezi

Bölgesel finans merkezleri, belirli bir coğrafi bölgede, finans sektörünün büyüklüğü ile öne çıkan ve çevresindeki ülkelerinde ihtiyaçlarına cevap verebilen ülkelerdir. Tokyo, Frankfurt, Paris gibi şehirler, canlı ve büyük finans sektörünün varlığına rağmen uluslar arası finans merkezi olarak kabul edilmemektedir. Bu şehirler, ekonomileri büyük olan ülkelerde finansal hareketlerin yoğunlaştığı merkezlerdir.

¹ Nevzat ÖZTANGUT, "Bölgesel Finans Merkezi İstanbul'un Konumu Sunumu", **Active Academy 5. Uluslararası Finans Zirvesi**, SwissOtel, İstanbul, 5-6 Aralık 2007, s. 3.

² İTO, **Bölgesel Finans ve Hizmet Merkezi İstanbul**, İstanbul: İTO Yayınları, 2000, s. 43

- Bölgeye yönelik uluslararası fonların ve yatırımların kullanılması ile bölge fonlarının uluslararası alanda değerlendirilmesi işlevleri
- Yabancı mali kurumların ve sınır ötesi işlemlerin toplam mali sistem içinde geniş yer tutması
- Tarihi süreçte birer koloni olarak gelişmiş olup, küçük ada veya şehir devleti yapısında olması genel özellikleridir.³

1.1.3. Ulusal Finans Merkezi

- Ülkelerin kendi içinde finansal kurumların, piyasaların ve işlemlerinin yoğunlaştığı merkezlerdir.
- Merkezler yurtiçi finans hizmeti talebine göre şekillenmekte ve düzenlemeler buna göre yapılmaktadır. İşlemlerin önemli bölümü yerel işlemlerdir.
- Merkezler aynı zamanda ülkenin sınır ötesi işlemlerinin de yapıldığı merkezler olup, ülkelerin uluslararası piyasalar ile bütünleştiği merkezlerdir. Örneğin: Milano, Barselona, Amsterdam⁴

1.1.4. Off-Shore Finans Merkezi

- Vergi, işlem, kayıt ve benzeri konularda istisnalar sağlayarak yabancı mali kurumlara ev sahipliği yapıp, uluslararası fonlara aracılık eden merkezlerdir.
- Finansal ürün ve hizmetlerin bu merkezlerden sunulması maliyet ve getiri açısından yatırımcılara, borçlanıcılara ve mali kurumlara avantajlar sağlamaktadır.
- Genellikle küçük ada, okyanus ülkelerinde kurulmakta ve düzenlemeler basit ve sade olmaktadır. Örneğin: Bahreyn, Bahama, Guernesya

1.1.5. Ürün Odaklı Finans Merkezleri

Bazı finans merkezleri, belirli hizmet alanlarına veya ürüne odaklanmıştır;

- Finans piyasalarını ve hukuki yapıları belirli finansal hizmetlerin sunulmasında avantaj yaratacak şekilde düzenleyen merkezlerdir.

³ Nevzat ÖZTANGUT, "Bölgesel Finans Merkezi İstanbul'un Konumu Sunumu", **Active Academy 5. Uluslararası Finans Zirvesi**, SwissOtel, İstanbul, 5-6 Aralık 2007, s. 4.

⁴ İTO, **Bölgesel Finans ve Hizmet Merkezi İstanbul**, İstanbul: İTO Yayınları, 2000, s. 43

- Bazı finansal ürün ve hizmetlerin sunumunda yabancı mali kurumlara yönelik vergi ve benzeri avantajlar sunarak uluslararası alanda ihtisaslaşmaya yönelmektedir.
- Genellikle uluslararası veya bölgesel finans merkezlerine yakın yerlerde kurulup bu merkezlerin belirli finansal hizmetler için tamamlayıcısı konumundadırlar.

Örneğin: Lüksemburg yatırım fonu merkezi, Frankfurt bankacılık merkezi, Zürih özel bankacılık merkezi, Dublin operasyonel işlemler merkezi olmuştur.⁵

1.2. Küreselleşme Sürecinde Küresel Finans Merkezleri'nin Ortaya Çıkış Nedenleri

Küreselleşme rüzgârının getirdiği serbestleşme eğilimiyle birlikte sınırların ortadan kalkmaya başlaması, bilgi teknolojileri alanında yaşanan gelişmeler sonucunda yatırımcılar için yatırım yapma maliyetlerinin düşmesi gibi yaşanan birçok gelişme finansal piyasaların uluslararası boyut kazanmasını sağladı. Bu değişimlerle birlikte sermayenin ülkeler arası dolaşımı daha kolay hale geldi.

Yatırımcılar kolaylıkla fonlarını istedikleri piyasalara yönlendirme imkânı kazandı. Böylece yatırımcılar kendi ülkelerinde sahip oldukları sınırlı yatırım seçenekleriyle yetinmek yerine global piyasalarda farklı alternatiflere yönelebilmektedir. Bu noktada ise yatırımcıları cezp etme yarışı ön plana çıkmıştır. Bankalar, aracı kurumlar gibi şirketler yatırımcıları farklı ürün seçenekleri, hizmet kalitesi gibi faktörlerle kendilerine çekmeye çalışırken daha geniş çaplı olarak bakıldığında ise benzer bir yarışın dünyanın farklı yerlerindeki şehirlerarasında da mevcut olduğu görülmektedir. Finansal piyasaların uluslararası bir boyut kazanmaya başlamasıyla şehirler de global bir nitelik kazanmaktadır.⁶

Dünyanın farklı yerlerindeki şehirler global boyutta tüm yatırımcılar tarafından tercih edilen birer finans merkezi olma yolunda her geçen gün yeni bir adım atmaktadır. New York, Londra gibi şehirler ilk sıralardaki yerlerini kaybetmese de ne olacağını tam olarak kestirmek zor görünmektedir. Çünkü son yıllarda ekonomisi iyi olan gelişmekte olan ülkelerin gözde yatırım alanları haline gelmesi dünyanın önde gelen finansal kuruluşlarının da bu ülkelerde yatırımlar yapmasına neden olmaktadır. Bu durum ise bu ülkelerde ön plana çıkan şehirleri global finans merkezi olma yarışına sokuyor. New York, Londra gibi uzun yıllardır bu ünvanı elinde bulunduran şehirler ise yeni rakiplerle karşı karşıya bulunmaktadır.

⁵ İTO, **Bölgesel Finans ve Hizmet Merkezi İstanbul**, İstanbul: İTO Yayınları, 2000, s. 44

⁶ İTO, **Uluslararası Finans Merkezi Olarak İstanbul'un Yapılanması ve Finans Kümelenmesi**, İstanbul: İTO Yayınları, 2008, s. 23

Global şehir tanımına benzer şekilde, global finans merkezlerinin de üzerinde anlaşılmış genel bir tanım yoktur. Literatürdeki çeşitli çalışmalar birbirinden farklı kriterler kullanarak global finans merkezlerinin listelerini oluşturmaya çalışmışlardır. Örneğin, bankaların şube sayıları, döviz işlemlerinin yoğunluğu, halka arzların boyutu, menkul kıymet piyasalarının büyüklüğü ve işlem hacmi, sigorta poliçelerinin değeri vb. kriterler bu çalışmalarda kullanılmıştır.

İngiltere, Loughborough Üniversitesi bünyesinde Globalization and World Cities Study Group and Network (GaWC) adlı çalışma grubu, şehirler üzerine çeşitli araştırmalar yapmakta ve yayınlamaktadır. GaWC'nin yayınladığı çalışmalardan birinde dünyadaki şehirler dört ana sektördeki ağırlıklarına göre puanlandırılmışlardır. Finans sektörü ile ilgili bu sektörler; Bankacılık, Muhasebe, Reklam ve Hukuk Hizmetleridir. Bu çalışmanın sonucunda “dünya şehirleri” tablodaki şekilde tanımlanmıştır.⁷

Tablo 1. Bankacılık, Muhasebe, Reklam, Hukuk Hizmetleri'nin Şehirlerde ki Ağırlığı (2007)

Önem Derecesi	Alfa Şehirler	Beta Şehirler	Gama Şehirler
1. Grup	Londra, Paris, New York, Londra	San Francisco, Sydney, Toronto, Zürih	Amsterdam, Boston, Caracas, Dallas, Duesseldorf, Cenova, Houston, Jakarta, Johannesburg, Melbourne, Osaka, Prag, Santiago, Tapei, Washington
2. Grup	Chicago, Frankfurt, Hong Kong, Los Angeles, Singapur, Milano	Brüksel, Madrid, Mexico City, Sao Paulo	Bangkok, Pekin, Montreal, Roma, Stockholm, Varşova
3. Grup	---	Moskova, Seul	Atlanta, Barselona, Berlin, Buenos Aires, Budapeşte, Kopenhag, Hamburg, İstanbul , Kuala Lumpur, Manila, Miami, Minneapolis, Münih, Şanghay

Kaynak: TSPAKB, *Global Finans Merkezleri ve İstanbul*, 2007, s. 3.

⁷ TSPAKB, *Global Finans Merkezleri ve İstanbul*, İstanbul: TSPAKB Yayınları, 2007, s. 2.

Alfa Şehirler, dünya ölçeğinde en önemli olarak görülen gruptur. Alfa Şehirlerin kendi içlerinde de aldıkları puanlara göre sınıflandırmalar yapılmaktadır. Bu gruplandırmada temel kriter sermaye yoğunluğudur. Ardından Beta Şehirler kategorisi gelmekte ve bunlar da kendi içlerinde sıralanmaktadır. Beta şehirler hem finans sektörü için kritik 4 sektörde yerleşik planlama hem de bu sektörlerin sermaye yoğunlukları baz alınarak sıralanmışlardır. En son kategori ise Gama Şehirler olarak adlandırılmıştır. Gama şehirlerde sermaye yoğunluğu yeter düzeyde değildir aynı zamanda hukuki düzenlemeler ve muhasebe sistemindeki standardizasyon kriteri baz alındığında Beta Şehirlere göre yeterli veriler alınamamıştır. Bu nedenle Gama Şehirler için global değil yerel finans merkezi olma imkânından bahsedilmektedir. Bu tabloda İstanbul, Gama şehirler kategorisinin en alt grubunda yer almaktadır. Bu tablodaki şehirler, aynı zamanda İstanbul'un global bir merkez haline gelmek için rekabet etmesi gereken şehirler olarak da görülebilir.⁸

Ülkelerin ekonomik kalkınmaları sanayi ve ticaretin gelişimine bağlı olarak hızlanmıştır. Sanayileşme, ticaretin gelişimi ve kamu kesiminin genişlemesi ülkelerin finansman ihtiyacını artırmıştır. Yurtiçi tasarrufların toplanması ve fon ihtiyacı olanlara yönelik olarak kullandırılması işlevi finansal hizmetlerin doğmasına ve gelişine yol açmıştır. Sanayi ve ticaretin yoğunlaştığı bölgelerde aynı zamanda finansal piyasalar da genişlemeye başlamıştır. Böylece bankacılık işlemleri, sigortacılık ve kıymetli madenler ticareti ile deniz aşırı ticaretin finansmanına yönelik faaliyet gösteren ilk finansal merkezler doğmuştur. New York, Londra, Amsterdam sanayi, ticaret, kıymetli madenler ve deniz aşırı ticaretin merkezleri olarak aynı zamanda birer finans merkezi olarak gelişmeye başlamışlardır. Bu şehirler yerel finansal merkezler olarak gelişirken sanayileşme sürecini hızlandıran diğer ülkelerde de yerel finansal merkezler öne çıkmaya başlamıştır.

1944 yılında Bretton Woods anlaşması ile yeniden düzenlenen uluslararası para sisteminde dolar rezerv para statüsüne geçmiş, International Monetary Fund (IMF) ve Dünya Bankası (WB) kurumları kurularak, uluslararası para ve ödemeler sistemi denetim ve gözetim altına alınmıştır. 1960'lı yılların başından itibaren Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde yerel piyasalarda faiz ve vergiler ile ilgili yapılan kısıtlayıcı düzenlemeler ilk kez finansal işlemlerin sınır ötesine kaymasına yol açmış ve Euro-Dolar piyasalar olarak adlandırılan sermaye ve para piyasaları Londra'da oluşmuştur. Böylece Londra, yabancı ihraççılar ile yabancı yatırımcıları ülke parası Sterlin'in dışında bir para birimi olan Dolar aracılığı ile

⁸ a.g.e., s. 3.

buluşturan işlemlerin ilk merkezi olarak giderek uluslararası finansal merkez olmaya başlamıştır. Londra yine ilk kez yabancı finansal kurumların serbestçe finansal hizmet faaliyetlerini sũrdũrebilecekleri dũzenlemeleri getirerek çok sayıda yabancı mali kuruma ev sahibi olmuştur.

1980'li yılların başından itibaren ise yerel finansal piyasalarda deregũlasyon ve liberalizasyon sũreci ile finansal piyasalar giderek dışa açılmaya başlamış, uluslararası finansal piyasalar gelişmiş, sınır ötesi finansal işlemler genişlemiş, uluslararası para ve sermaye hareketlerindeki serbesti, teknolojik gelişmelerin de etkisi ile global bir finansal pazar yaratılmasına yol açmıştır. Finansal piyasalarda yirmi yıllık dönemde önemli değişimlere yol açan bu gelişmeler ile aynı dönemde uluslararası finansal merkezlerin işlem hacimleri artmış, yerel finansal piyasalar hızla gelişmiş ve uluslararası diğer piyasalar ile bũtũnleřmeye girmiş, bölgesel gelişmelerin etkisi ile Hong Kong, Singapur, Bahreyn gibi bölgesel finans ve hizmet merkezleri doğmuş, gelişmekte olan ũlkelerde finansal piyasalarını dışa açarak uluslararası piyasalar ile entegrasyona başlamış ve bu ũlkelerde de finansal işlerin ağırlık kazandığı merkezler doğmuştur. Vergi avantajları sunan ve genellikle okyanus adalarında yerleşen Off-Shore finans merkezleri ile yine finansal merkezlere yakın tamamlayıcı unsurlar içeren Lũksemburg, Dublin, Maderia, Labuan gibi ihtisaslaşmaya yönelik finansal merkezler gelişmiştir.⁹

Global merkezlerin haricinde belli sektörlerde ve iş alanlarında uzmanlaşmış Şehirler de grũlmektedir. Hatta bu tũr uzmanlıklar ũzerine yoğunlaşan Şehirlere daha sık rastlanmaktadır. Örneğin: Milano moda merkezi, Barselona turizm merkezi, Lũksemburg yatırım fonu merkezi, Frankfurt bankacılık merkezi, Zũrich zel bankacılık merkezi, Dublin finansal sektrũn operasyonel işlemlerinin (Back-Office) merkezi, Brũksel hukuk hizmetlerinin merkezidir. Global finans merkezi denildiğinde ise, iki Şehir diğerlerine kıyasla açık farkla ne çıkmaktadır. Bunlar; New York ve Londra'dır.¹⁰

1.3. Finans Merkezlerinin Oluşum Kriterleri

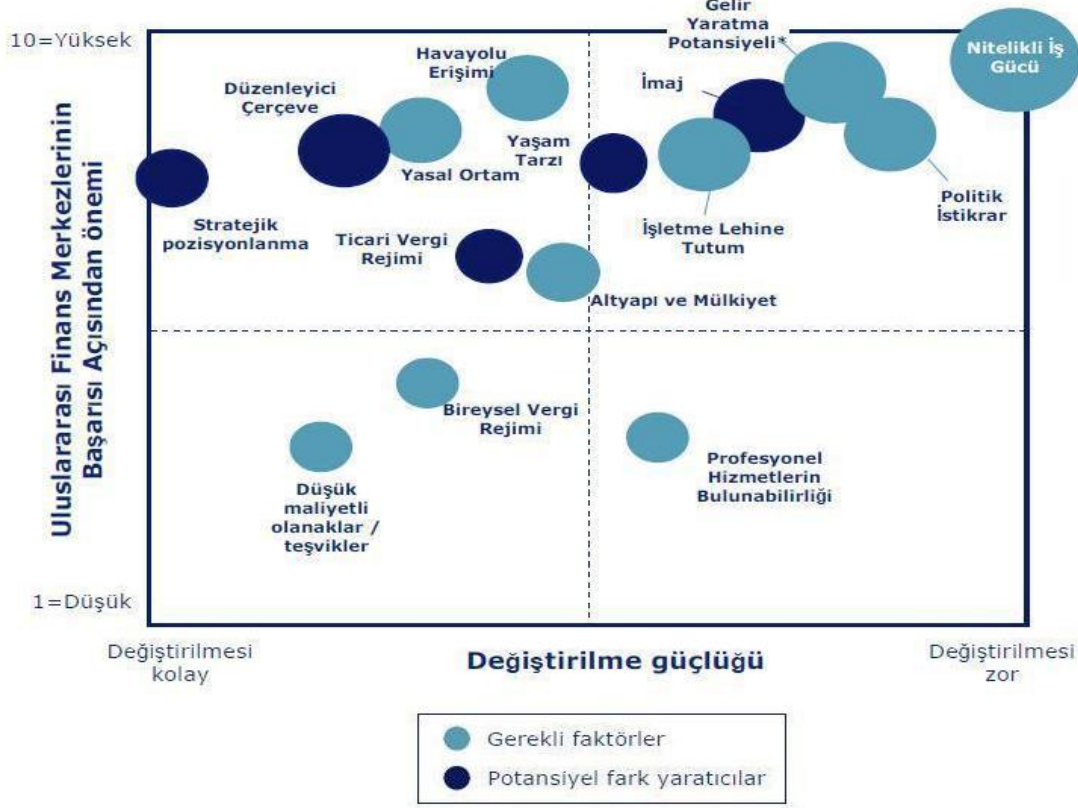
Finans merkezi olabilmek için gerekli olan kriterler siyasi, hukuki, ekonomik ve sosyal olarak ũ ana başlık altında incelenmiştir. Bunlar;

- Ayırt Edici Temel Faktörler

⁹ İTO, **Bölgesel Finans ve Hizmet Merkezi İstanbul**, İstanbul: İTO Yayınları, 2000, s. 41- 42.

¹⁰ **a.g.e.**, s. 2.

- Rekabet İçin Göreceli Faktörler
- Fark Yaratan Faktörler

Kaynak: TBB-Deloitte, İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelinin Değer, s. 14.

Şekil 1. Rekabetin Önemli Boyutları (2007)

1.3.1. Ayırt Edici Temel Faktörler

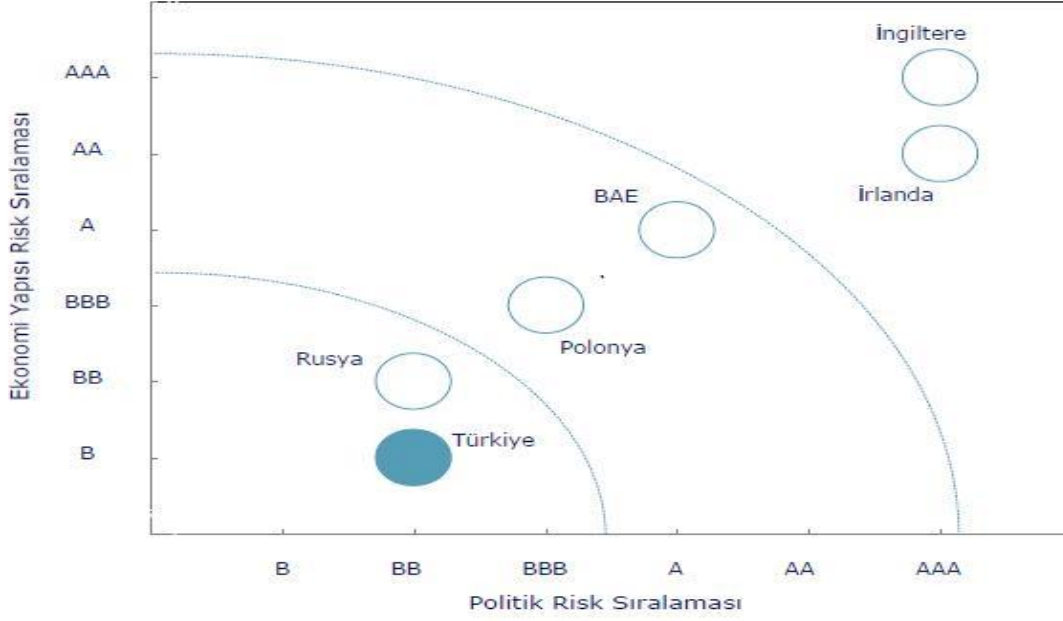
Uluslararası bankacılık kurumlarının karar verme süreçlerinde bu bileşenler çoğunlukla ön planda yer almaktadırlar. Ana coğrafya, sosyal, politik ve kurumsal faktörler nedeniyle bu grupta yer alan faktörlerin değiştirilmesi genelde daha zordur.¹¹

1.3.1.1. Politik İstikrar

Uluslararası finans kuruluşlarını cezbetmek için belki de en önemli faktör olan politik istikrar, UFM'nin etkileme alanının dışında kalmaktadır. Bu nedenle, belli bir düzeyde politik istikrar mevcut olduğu sürece, aktif stratejiler diğer faktörlerin üzerine yoğunlaşacaktır. Ayrıca, kredibilitesi olan bir finans merkezinin ortaya çıkması, politik istikrarı olumlu yönde

¹¹ Deloitte, **Finansal Merkezlerin Değişen Görünümü**, İstanbul: Deloitte Yayınları, 2008, s. 4.

etkileyebilir. Politik istikrarın birçok objektif ölçümü olsa da (Örneğin: En iyiler, Organization For Economic Co-Operation and Development (OECD) Ülke Sınıflandırması, Moody's Ülke Ratingi), bankacılar ve yatırımcılar da birer insandır ve bölgesel algıları, yetersiz bilgiye karşı kurgulanacak olan iyi bir reklam ve pozisyonlama çalışması ile değiştirilebilmektedir.

Kaynak: TBB-Deloitte, İstanbul'un Ulus. Finans Merk. Olma Potansiyelinin Değerlendirilmesi, s. 21.

Şekil 2. Politik Risk ve Ekonomi Yapısı Riski Karşılaştırması (2007)

1.3.1.2. Coğrafi Konum ve Yakınlık

Bu boyut değiştirilemez. Moskova her zaman Körfez'den uzak olacaktır. Canlı veya gelişmekte olan bir ekonomik bölgenin merkezindeki ülkeler, öncelikle bölgesel ekonomik gelişmeyi destekleme amacıyla rekabet edebilirler (özellikle bölgede ortak bir dil kullanılıyorsa), daha sonraki aşamada uluslararası veya ikincil piyasaları hedefleyebilirler. Daha izole kalmış merkezler ise tamamıyla uluslararası piyasalara hizmet vermek zorundadırlar.¹²

¹² a.g.e.

1.3.1.3. Zaman Aralığı ve Çalışma Saatleri

Zaman dilimi, her biri yaklaşık 15 derecelik boylama göre dizilmiş, İngiltere'den başlayan, insanların buldukları bölgede dünyanın başka bir bölgesinde saatin kaç olduğunu öğrenmelerine yardım etmek için oluşturulan coğrafi yer küre dilimleridir. Örneğin; Finansal merkezin bulunduğu şehrin zaman dilimi baz alınarak o finansal merkezin çalışma saatlerinde herhangi başka bir ülkede bulunan başka bir finansal merkezle aynı çalışma saatleri içinde bulunup bulunmadıkları tespit edilir. Saat Londra'da 15.00 iken New York'ta 10.00'dir. Yani arada 5 saat zaman fark olsa dahi iki finansal merkezde çalışma saatleri içerisinde yer aldıklarından Londra Borsaları ile New York Borsaları birbirleri ile gerekli işlemleri gerçekleştirebilirler.

Zaman diliminin önemi aynı çalışma saatleri içerisinde kalındığında ortaya çıkmaktadır. İşlem hacimleri ve sağlanan hizmet bakımından farklar yaratmaktadır. Aynı çalışma saatleri içerisinde bulunmayan merkezler birbirleri üzerinden belirli komisyonlar karşılığında işlemler gerçekleştirirler. Böylece Uluslararası ve Bölgesel Finansal Merkezlerin orta zaman dilimlerinde bulunan finans merkezlerin önem arz ettiği görülmektedir.

1.3.1.4. Yasal Ortam

Genelde vakâ hukukuna dayanan "ortak hukuk", değişen finansal hizmetler sektörünün ihtiyaçlarına çabuk adapte olabilecek esnekliği gösterebilmesinden dolayı Medeni Hukuk'a göre daha üstün olarak kabul edilir. Doğaldır ki bu iki hukuki yaklaşımın da başarılı olabileceği farklı yerler vardır. Ancak, Medeni Hukuk da değişiklikler yaparken, piyasa oyuncularına danışılması ve anlaşmazlıklar sırasında hukukun güvenilir yorumlarının bulunması önemlidir. Bu sebepten dolayı ve finansal hizmetler hukukundaki değişikliklerin diğer yerel düzenlemeleri etkilememesini sağlamak için bazı ülkeler bağımsız bir hukuk sistemine sahip, tamamıyla ayrıştırılmış finansal etki bölgeleri kurmayı tercih etmektedirler (Örneğin: Katar Finans Merkezi).

1.3.1.5. Birincil Düzenlemeler ve Düzenleyici Kurumlar

Düzenlemeler piyasa oyuncularının güvenini kazanmalı, adil ve disiplin altına alınmış bir piyasa yoluyla etki bölgesinin politikalarını desteklemelidir. Bunun için gerekenler;

- Onaylama, denetleme ve kararların yürürlüğe konması gibi konulardaki yaklaşımların istikrarlı olması
- Bağımsız ve etkin bir temyiz sürecinin mevcudiyeti ve uluslararası kabul görmüş standartlara uyum sağlanmasıdır.

Kurulan merkezde bunları başarabilmek, aşağıdaki konuların dikkatli bir şekilde ele alınmasını gerektirir. Bunlar;

- Uluslararası ve bölgesel düzenleyici çevrelerin ilgisi ve baskısı
- Kanunların ve bunları uygulamakla görevli olan kişilerin kalitesi
- Uluslararası standartlara uygunluk
- Piyasa oyuncularına danışma
- Kanunları yorumlama ve uygulamadaki uzmanlık
- Düzenleyicinin sektör oyuncularına fiziksel uzaklığı (konumu) ve organizasyonel yapısından ve kanunlardan kaynaklanan sektörel ihtiyaçlara cevap verebilme yetisidir.¹³

1.3.1.6. Merkez Bankasının Bağımsızlığı

Merkez bankası bir ülkenin ya da ülkeler grubunun para politikasından sorumlu kurumdur. Temel amacı para biriminin ve para arzının istikrarının sürdürülmesidir.

Fakat merkez bankalarının bunun dışında bankacılık sektörünün son kredi mercii olmak, faiz haddinin kontrolü gibi görevleri de vardır. Bunun yanında merkez bankasının, bankalar ve diğer finansal kurumları, tedbirsizlik ve dolandırıcılığa karşı, denetlemek gibi yetkileri de olabilmektedir.

Günümüzde birçok zengin ülkenin, siyasi müdahaleleri engelleyen, yasalarla çalışan, bağımsız merkez bankaları bulunmaktadır. Bazı merkez bankalarının sahibi kamu iken, bazıları teoride, özel mülkiyettedir. Özellikle son 20 yıl içinde para politikasının kurallara göre yürütülmesini savunan görüşler ön plana çıkarken, diğer yandan merkez bankasının politik otoriteden bağımsız bir kurum olarak örgütlenmesi gerektiği hususu hem teoride hem de pratikte büyük ağırlık kazanmıştır

¹³ a.g.e., s. 5.

Prensip olarak merkez bankasının bağımsızlığı merkez bankalarını fiyat istikrarına yönlendiren ve buna ulaşabilmeleri için gerekli özgürlüğü veren bir yasal altyapının oluşturulmasıdır. Merkez bankası hedef belirlemez. Hedefleri hükümet belirler ama belirlenen hedeflere ulaşılabilmesi için banka uygun bir hareket serbestliğine sahip olmalıdır.

Merkez Bankasının uyguladığı para politikasının etkinliği ve makroekonomik koşullarda istikrarın sağlanarak nihai hedef olan fiyat istikrarının sağlanabilmesi için finansal sistemdeki gelişmelerin yakından izlenmesi, değerlendirilmesi ve ortaya çıkan belirlemeler doğrultusunda kendi alabileceği önlemlerin yanı sıra, diğer otoritelerle bilgi paylaşımında bulunarak mevcut problemlerin giderilmesi için gerekli önlemlerin zamanında alınması gerekmektedir. Bağımsız durumda bulunmayan bir merkez bankasının ne nihai görevlerini yerine getirebilmesi ne de ekonomik sistemin temel taşı konumunu sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesi mümkün değildir.¹⁴

1.3.1.7. Mali Ortam ve Sorumluluklar

Finansal merkezler bazen “daha düşük oran daha iyi orandır” varsayımına dayanarak, vergi politikalarındaki stratejik pozisyonlamalarını “gösterge vergi oranı”na yönelik uygulamalardan ibaret hale getirmektedirler. Bu oran önemli olsa da, bu şekilde bir pozisyonlama, birçok alt başlığın gözden kaçırılmasına, gereksiz kazanç kaybına ve istenmeyen bir imaja yol açabilmektedir.

Pratikte, UFM’ler beş genel mali başlık altında rekabet ederler: oranların rekabetçiliği, muamelelerin kesinliği, adalet, uygulama kolaylığı ve açıklık ile uluslararası standartlara uyum.

Kurumsal vergi oranı rekabetçi olmalıdır ancak sıfır olmak zorunda değildir. Birçok finans kurumu ve uluslararası firma zaten genel merkezlerinde geçerli olan vergi rejimlerine tabi oldukları için toplamdaki vergi yükü büyük oranda etkilenmemekte, yani çok düşük vergi oranları ancak çok ufak bir avantaj yaratmaktadır.

Yabancı ülkelerle bir vergi anlaşmaları ağı oluşturmak, bölgesel ticarete finansal hizmetlerin de katılımını sağlamaya çalışan etki bölgeleri için önemlidir. Anlaşmalara ilişkin pazarlıklar yıllarca sürebilmektedir. O nedenle bu gibi anlaşmalara yönelik stratejik planlamalara erkenden başlanması gerekmektedir.

¹⁴ A. Bülent TOPTAŞ, **Merkez Bankasının Bağımsızlığı**, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, 2005.

Son olarak, daha basit, prensip bazlı vergi kanunu, seküritizasyon ve yatırım ve varlık yönetimi gibi belirli sektörlerin ihtiyaçlarına yönelik düzenlemeler, daha etkin hale getirilmiş mevzuat ve idari prosedürler ile işlemlerin tutarlılığının sağlanması (hem vergi otoriteleri hem de mahkemeler tarafından), yatırımcılar ve UFM otoriteleri için ‘kazan-kazan’ durumu yaratabilmektedir.¹⁵

1.3.2. Rekabet İçin Göreceli Faktörler

Ayırt edici temel faktörleri bünyesinde barındıran ve merkezler arasında üstünlükler yaratabilecek, bulunduğu ülkenin sahip olduğu gelişmişlik düzeyine bağlı olarak da rekabet gücünü belirleyen faktörlerdir.

1.3.2.1. Nitelikli İş Gücü

Bu bileşen genellikle yerel nüfusu kısa bir süre içerisinde eğitmenin mümkün olmaması nedeniyle büyük zorluk yaşanabilen bir konudur. Bu sebeple, tüm alanlarda hizmet vermek isteyen UFM’ler için oluşturulacak stratejilerde yaklaşım uzun vadeli olmalı ve iyi biçimlendirilmelidir.

Yurtdışındaki finans merkezlerinde uzmanlaşmış, halen yurt dışında yaşayan kişilerin ülkeye dönüşünü desteklemek, faydası daha uzun sürecek ve aynı zamanda potansiyel olarak daha çabuk sonuç alınabilecek bir çözüm olacaktır.

Sıkça uygulanan yöntemlerden biri de yabancıların çalıştırılmasıdır. Bu iyi bir başlangıç noktası olsa da, eğer yerel nüfusun eğitilmesiyle desteklenmezse kaçınılmaz olarak uzun vadeli maliyet dezavantajlarına yol açacaktır. Yerel nüfusun az olduğu bölgelerde, stratejiye ilişkin finansal model kapsamında uzun vadeli maliyet farkının da hesaba katılması gerekmektedir. Ancak, aktif bir şekilde takip edildiğinde (Örneğin: dünya çapındaki üniversitelerle bağlantılar kurulması), bu tip bir strateji kendi kendine yeten bir yetenek havuzu oluşturulması potansiyeline sahiptir.

En önemli stratejik seçimler, yatırımın, yerel eğitimin hangi alanına kanalize edileceği ile ilgilidir. Yüksek okul ve lisansüstü finans eğitimine mi odaklanılmalıdır yoksa orta ve arka ofis çalışanlarının yetiştirileceği daha genel tabanlı bir eğitime mi? Eğer vizyon düşük

¹⁵ Deloitte, **Finansal Merkezlerin Değişen Görünümü**, İstanbul: Deloitte Yayınları, 2008, s. 6.

maliyetli bir operasyon merkezi veya Off-Shore etki bölgesi ise, ikinci seçenek tercih edilebilir. Ancak, global rekabetin gittikçe bilgi üzerine yoğunlaştığı dikkate alındığında, uzmanlık eğitimleri yerine geniş kitleleri minimum standartlarda eğitmenin yararı ciddi biçimde sorgulanmaktadır.¹⁶

1.3.2.2. Ürüne Özel Düzenleme ve Vergilendirme

Ürün özelindeki düzenlemeler ve vergiler rekabet edilen etki bölgelerine karşı belirli avantajlar yaratmak için kullanılabilir. Örneğin: İlk ihraç için kayıt ve yönetim maliyetini azaltmak; yatırım ortaklıkları, kurumsal sigortalar, menkul kıymet kaydı üzerindeki vergi ve diğer yükleri azaltmak gibi. Bu bir çeşit “düzenleme arbitrajı veya mali arbitraj” olarak görülebilir. Ancak bu tür ürünlerin geliştirilmesinde, gereksiz risk alınmaması ve diğer etki bölgelerinde gerçekleştirilenlerin tekrar edilmemesi için çok dikkatli olunmalıdır.

1.3.2.3. Altyapı

Fiziksel altyapı, üzerinde en çok çalışılması gereken alan olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye'nin telekomünikasyon ve teknolojik altyapı konusunda çok önemli bir eksikliği bulunmasa da internet erişiminin daha yaygın, etkin ve uygun maliyetli hale getirilmesine yönelik çalışmaların yapılması yararlı olacaktır. Bu konu; temel iletişimi, veri yönetimini, veri güvenliğini, kamu hizmetlerinin mevcudiyeti ve devamlılığının yanı sıra, karayolu, demiryolu ve havayolu erişimini de kapsar.¹⁷

1.3.2.4. Gelir Yaratma Potansiyeli

UFM'nin kalitesinden bağımsız olarak, bütün uluslararası finans kurumları, gerçek gelir yaratma potansiyelinin arayışı içerisindeyler. Yerel ve bölgesel büyüme potansiyelinin mevcudiyeti çok büyük önem teşkil ederler (Örneğin: Gelişmekte olan mortgage sektörüne bağlı olan varlığa dayalı menkul kıymet piyasası veya yerel ve bölgesel enerji üretimi faaliyetlerine yönelik proje finansmanı hizmetleri).

Göreceli olarak daha sınırlı Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH)'ye sahip ülkeler, uluslararası işlemlere hizmet verecek stratejiler geliştirmek durumundadırlar. Bütün

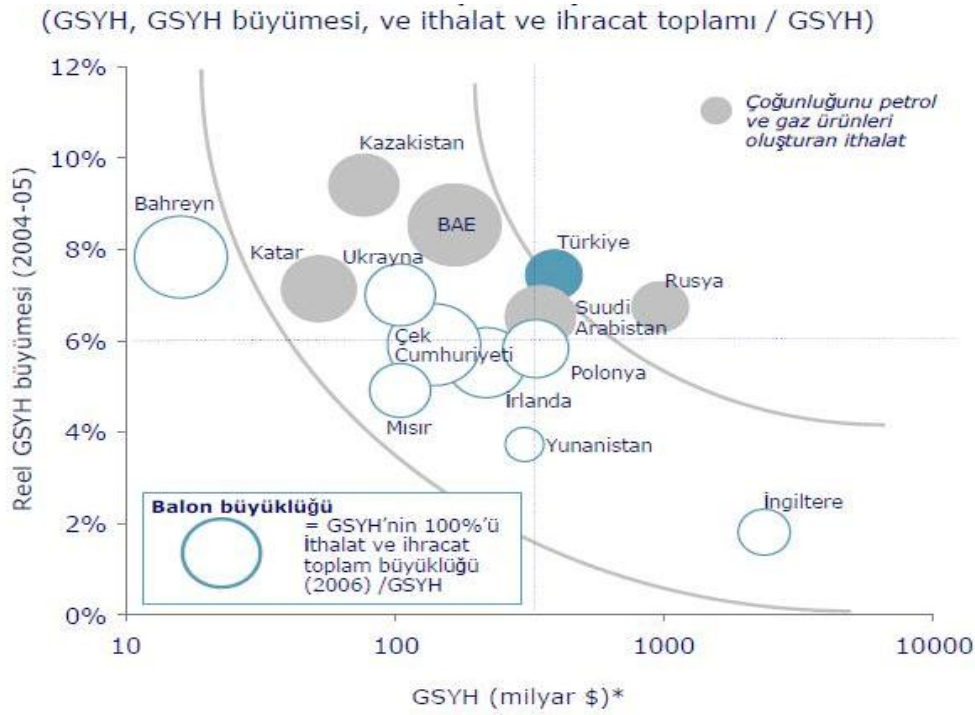
¹⁶ a.g.e.

¹⁷ a.g.e.

merkezler, az hizmet verilen piyasaları hedef alan çerçeve ve nitelikleri yaratmak ya da tercih edilecek şekilde düzenlemeler ve vergisel değişiklikler yapmak suretiyle potansiyel fırsatlar yaratabilirler.

Para piyasalarının sıfırdan yaratılması oldukça zordur. Borsalar, Merkezi Menkul Kıymet Saklama Depoları'nın ve Merkezi Takas Odaları'nın kurulmasından büyük bir prestij elde ediliyor olsa da, eğer hâli hazırda likidite yoksa pratikte borsalarda gerçek likiditeyi yaratmak çok zordur.

Canlı bir ekonomiyi destekleyecek şekilde doğal büyüme potansiyeline sahip olan yerlerde sermaye piyasaları odaklı stratejileri gerçekleştirmek daha kolaydır (Örneğin; yerel ve bölgesel ekonomilerin düşük maliyetli paraya erişimini sağlamak, mülkiyet haklarını genişletmek ve ticaret için gerekli risk azaltıcı ürünleri geliştirmek, gibi).¹⁸

Kaynak: TBB-Deloitte, İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelinin Değerlendirilmesi, s. 17.

Şekil 3. Göreceli Ekonomik ve Ticari Potansiyel (2007)

¹⁸ a.g.e., s. 7.

1.3.2.5. Profesyonel Hizmetlere Erişim

Danışmanların ve destek hizmetleri sunan profesyonellerin finansal etki bölgesine ve katılımcılara hizmet vermesi gerekmektedir. Söz konusu profesyoneller avukatları, muhasebecileri, vergi müşavirlerini, danışmanları, aktüerleri, tahkim uzmanlarını, bilişim destek ekiplerini ve benzerlerini kapsamaktadır. Örneğin: Londra en iyi 100 hukuk firmasından 72'sine ev sahipliği yapmaktadır. Dubai ise başarılı bir şekilde 16'sını bünyesine çekmiştir. Birçok etki bölgesinin geniş bir avukatlar ve muhasebeciler ekibi olsa da, bunların çoğu uluslararası finansal hizmetler için gerekli standartlarda değildir. Başarılı bir stratejinin bu işgücü havuzunu doğru şekilde teşvik etmesi veya komşu ülkelerin nitelikli işgücü havuzunu kullanması gerekmektedir.¹⁹

1.3.2.6. İş Yapma Maliyeti

Bu faktör, yukarıda bahsedilenlere oldukça yakın bir faktördür, çünkü yüksek maliyetler genelde işletme lehine tutum sergilenmeyen ortamlarda görülmektedirler. Ancak, en büyük işletme maliyetleri genelde gayrimenkul ve işgücü olmaktadır. Merkezler geliştikçe, bu maliyetler de artar. Mesela, Londra'daki yeni mezun elemanlara verilen maaşlar Dublin'den %25 daha fazladır, ofis kiralari da benzer şekilde %50 daha fazladır. Varşova'daki maliyetler ise, iki konuda da Londra'nın üçte biri kadardır. Bu konu, gelişmekte olan UFM'lerin rekabetçi stratejiler geliştirmek için farklı alanlarda şansa sahip olduklarına iyi bir örnek oluşturmaktadır.²⁰

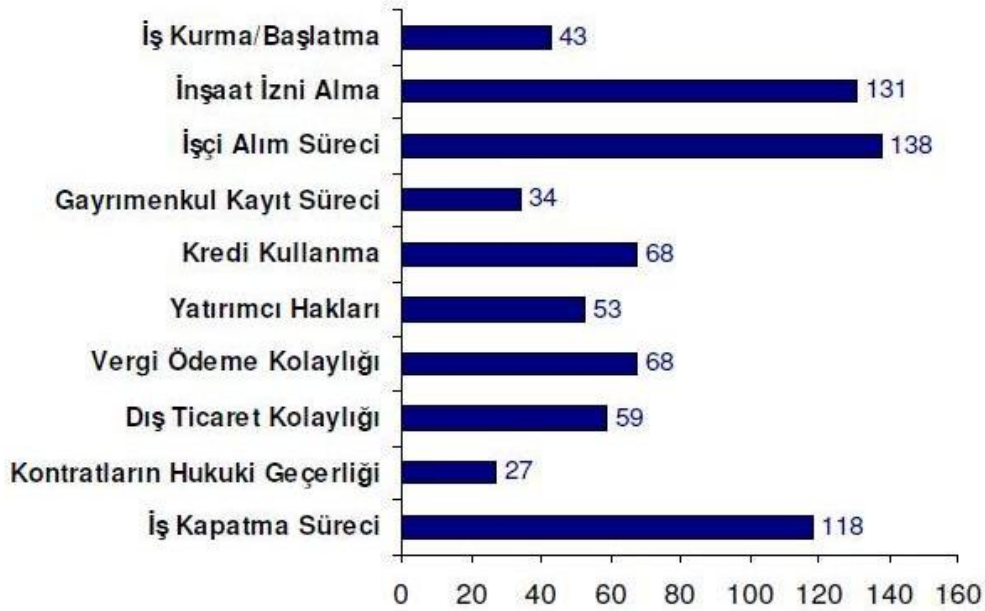
1.3.2.7. İşletme Lehine Tutum

Bazen “iş yapma kolaylığı” olarak da değinilen bu konu, bütün boyutların bir arada ele alındığı ve işletmelerin kendilerine yerleşmek için finansal etki bölgesi seçerken son derece önem verdikleri bir husustur. Dünya Bankası, Heritage ve Transparency International gibi kuruluşlar bu konuyla ilgili ölçümler yayınlarlar. Bu yayınların içinde yolsuzluk ile ilgili ölçümler de yer alır ve bu ölçümlerin etkisi bazı etki bölgelerini, içlerinde buldukları gerçek veya algısal “yolsuzluk” ortamından kurtulmak için yaratıcı adımlar atmaya yönlendirebilir.

¹⁹ a.g.e.

²⁰ a.g.e., s. 8.

Bu alanda kolay elde edilebilecek kazanımlar arasında daha liberal bir işgücü yönetimi ve düzenlemeleri, yeni iş kurarken harcanan zamanı ve bürokrasiyi azaltmak, nitelikli göçmen işgücüne vize kısıtı uygulamamak ve işletmeler için konulan kuralları daha anlaşılır hale getirip bunları istikrarlı bir şekilde uygulamak yer almaktadır.²¹

Kaynak: Saruhan ÖZEL, *Finans Merkezi Olmak İçin Yapılması Gerekenler*, İstanbul, s. 12.

Şekil 4. Hukuki ve Bürokratik Altyapı (2007)

1.3.3. Fark Yaratan Faktörler

Finans Merkezlerinin dünyada tanınmışlık düzeyini belirleyen ve dünyadaki diğer finans merkezi çalışanlarını çekebilecek yaşam tarzı ile fark yaratan faktörlerdir.

1.3.3.1. İmaj

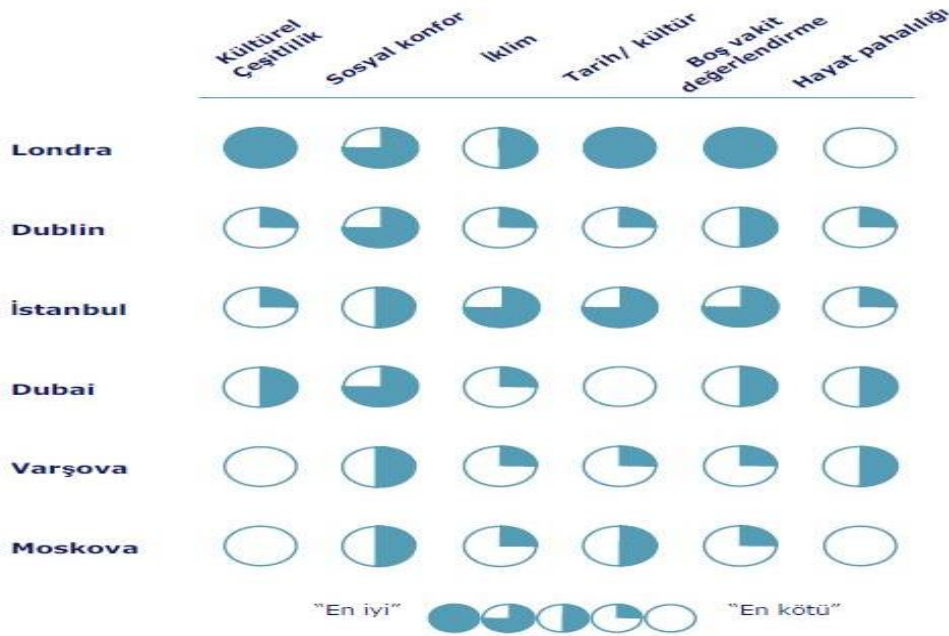
İmaj konusu genelde hafife alınmaktadır. “Bir markaya ne kadar yatırım yapılırsa o kadar iyidir” ifadesi kullanılmaktadır. Ancak, burada da stratejik seçimler yapılmalıdır. Reklam ve markalaşma harcamaları senelik yüz binlerce doları bulmakta ve reklam ajansları bu fonlar için kıyasıya yarışmaktadır. Bir UFM’nin uluslararası markalaşması, ülke çapındaki pozisyonlanması ve verdiği mesajlar aynı doğrultuda olmalıdır. Bu güçlü bir liderlik ve UFM

²¹ a.g.e.

kurmanın ötesinde bir proje yönetimi anlamına gelmektedir. Ayrıca, markalaşma ve reklam faaliyetleri kapsamında etki bölgesinin “yapabileceğinden fazlasını söz vermemesi” büyük önem taşımaktadır.

1.3.3.2. Yaşam Tarzı

“İmaj” ile beraber, “Yaşam Tarzı” da somut olmayan bir rekabet boyutudur. Ancak, yüksek nitelikli insanları ve ailelerini şehre çekmekteki etkisi ile son derece önemli bir konudur. Başarılı bir etki bölgesi, genç çalışan nüfus için kültür, gece hayatı ve şehir enerjisi gibi etmenleri bünyesinde barındırmalıdır. Bu konu hızlı bir şekilde değiştirilebilecek bir şey değildir, ancak duyurulması ve iletişimi daha iyi gerçekleştirilebilir. Birden fazla çekici yaşam tarzı bulunmaktadır; bazı merkezler gerçek anlamda global metropollerdir (Örn.: Tokyo, New York, İstanbul), bazıları ise kendilerine has tarzları ile insanları çekerler (Örneğin: Dubai, Hong Kong). Uluslararası Finansal Etki Bölgesi (UFEB)’ler aynı zamanda çocuklar için okullar ve spor tesisleri ile rahat ve güvenli yaşam ortamları sağlamak durumundadırlar. Bu boyutta rekabet edebilmek için öncelikle imaj ve marka yaratma çalışmalarının, metropoliten yatırımlarının odağının yeniden belirlenmesi ve çeşitlendirilmesi gerekmektedir.²²

Kaynak: TBB-Deloitte, İstanbul’un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelinin Değerlendirilmesi, s. 26.

Şekil 5. Yaşam Tarzı Karşılaştırması (2007)

²² a.g.e.

1.4. Finansal Merkezlerin İşlevleri

Finans merkezleri ulusal, bölgesel veya uluslararası alanda finansal hizmetlerin ve ürünlerin sunulduğu merkezlerdir. Finans merkezleri, finansal piyasaları, organize borsaları, mali kurumları ve diğer ilgili mali hizmet kurumlarını bir arada bulundurmaktadır. Finans merkezlerindeki bu yoğunlaşmanın ve toplanmanın önemli nedenleri bulunmaktadır.

- Finansal sistem giderek globalleşmektedir. Bankalar, aracı kurumlar ve diğer mali kurumlar giderek sınır ötesi işlemlerde yoğunlaşmaktadır. Bu yoğunlaşma çevresinde mali kurumlar global etkinlikleri belirli birkaç uluslararası ve bölgesel merkezde toplamaktadırlar. Bu merkezlerin en önemli özelliği yabancı mali kurumların faaliyetlerine yönelik sınırlamaların çok az veya hiç olmamasıdır.
- Belirli finansal merkezlerde yoğunlaşan finansal kurumlar, bu merkezlerde bulunmanın dışsal ekonomilerinden yararlanmaktadır. Her türlü hizmeti veren mali kurumlar ile çok sayıda piyasada birlikte işlem yapılmaktadır.
- Finansal merkezlerde sadece finansal hizmetler sunan kurumlar yer almamaktadır. Aynı zamanda mali kurumlara destek olan, girdi sağlayan profesyonel hizmetler sunan kurumlarda bulunmaktadır. Hukuk, mali müşavirlik, denetim, medya, iletişim, gayrimenkul yönetimi ve benzeri yaratıcı destek unsurları da finansal merkezlerde yoğunlaşmaktadır.
- Finansal hizmet merkezleri aynı zamanda diğer hizmet sektörlerinin de geliştiği merkezlerdir. Finansal hizmetler ile diğer hizmetler birbirini tamamlamaktadır.
- Finansal merkezlerin en önemli özelliği yetişmiş insan gücünü bir yerde toplamasıdır. Finans sektörünün uluslararasılaşması ve sınır ötesi işlemlerin aldığı pay yetişmiş insan gücünü rekabet açısından en önemli unsur haline getirmiştir.
- Finansal merkezler, tüm finansal hizmet talebinde bulunan müşterileri bir merkezde toplamaktadır. Büyük uluslararası kurumlar, ulusal kurumlar, yatırımcılar, bireysel müşteriler çok geniş bir müşteri yelpazesi ve hacmi oluşturmaktadır.
- Finansal kurumlar ile müşteriler yüz yüze görüşmenin getirdiği iletişim, işbirliği, güven ve bağlılığa halen ihtiyaç duymaktadırlar.
- Finansal piyasalar içinde faaliyet gösteren Menkul Kıymet Borsalarının, Vadeli İşlem Piyasalarının ve Borsalarının, Döviz ve Emtia Borsalarının sayıları giderek azalmaktadır. Bunun önemli nedeni bu borsalarda işlem yapan alıcı ve satıcıların daha

büyük ve likit piyasalar talep etmesidir. Bu nedenle ülkelerde birden fazla borsa ve piyasalardaki işlemler tek bir borsa veya piyasada yoğunlaşmakta ve ulusal finans merkezlerinde toplanmaktadır.

- Teknolojik gelişmeler mali kurumların finansal merkezlerde yer almasını kolaylaştırmaktadır. Özellikle maliyetler açısından teknoloji önemli avantajlar sunmaktadır. Mali kurumlar finansal merkezlerde müşteriler ve piyasalar ile iç içe bulunurken, mali kurumun destek hizmetleri birimleri; mali ve idari işler, bilgi işlem, denetim, hukuk ve benzeri işlemler maliyetlerin daha düşük olduğu merkez dışı alanlarda yapılabilmekte ve iletişim teknolojisi buna olanak sağlamaktadır.
- Uluslararasılaşma, sermaye hareketlerindeki serbesti, finansal hizmetlerin sunumunda ulusal sınırların azalması finansal hizmetlerin merkezileşmesini giderek hızlandırmaktadır. Tüm mali kurumlar; bankalar, aracı kurumlar, sigorta şirketleri ve diğer mali kurumlar 24 saat global mali sistemde hizmet sunmayı amaçlamaktadır. Bu mali kurumlar finansal hizmet ve ürün sunma işlemlerini giderek uluslararası ve bölgesel finansal merkezlerde toplamaktadır. Bölgesel ve uluslararası finans merkezlerinde yer alan mali kurumlar geniş bir müşteri ağına ulaşabilmektedir. Uluslararasılaşma, ulusal pazarlarında giderek global pazardaki payının daralmasına ve uluslararası ve bölgesel finans merkezlerinde yoğunlaşmaya yol açacaktır.²³

²³ a.g.e., s. 46.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ULUSLARARASI FİNANS MERKEZLERİ

2.1. Londra'nın Finans Merkezi Olarak Tarihsel Gelişimi

Uluslararası finans merkezi olarak Londra'nın rolünün başlangıcı 16. yüzyılın ortalarına dayanır. Bu tarihlerde ticaretle önemli bir artış oldu ve Royal Exchange Borsası kuruldu. 17. yüzyılın sonu ve 18. yüzyılın aktivite alanlarında genişleme görüldü. Brown Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden Profesör David Meyer uluslararası ticaret ve finansın kontrolü için izlenebilecek üç strateji tanımlamıştır. Bunlar;

- İşlem maliyetlerinin azaltılması
- Örgütsel yapıların farklılaştırılması veya aynılaştırılması
- Gücün kullanımı,

Londra'nın rekabetçi pozisyonu üç stratejinin de uygulanmasından yararlandı. İşlem maliyetleri azaltıldı, uluslararası tüccarlar kümelandiler, vergilerde askeri ölçülerde ödeme aracılığı ile İngiliz devleti tarafından teşvik edilen gelişim ile başarıldı. 17. ve 18. yüzyılda Londra'nın temeli günün en dinamik ekonomik bölgesi olan İngiliz Adalarını, Kuzey Amerika kolonilerini ve Batı Hindistan kolonilerini içeren İngiliz Transatlantik pazarına ulaşım sağladı. Ticaret ve imalat alışkanlıklarındaki değişiklikler, finansal aracı olarak Londra'nın rolünü güçlendiren finansal fonksiyonlarda bazı tüccarların özelleşmesinde artışa neden oldu. Askeri güç, vatandaşların ticarete olan ilgilerini arttırmak için İngiliz Hükümeti tarafından başarılı bir şekilde kullanıldı.

Daha barışçıl 19. yüzyılda kamu kuruluşları özellikle serbest ticaret devletin ödeyebilme yeteneği ve firma garantileri tarafından desteklenen sağlam bir kur alanında finans merkezi olarak Londra'nın operasyonlarına daha elverişli politikalar izleyerek devam etmişlerdir.¹

Dünya bankacılığının bugünkü anlamda gelişmesi ancak 1870'lerden sonra gerçekleşmiştir. İngiltere ve İsveç'te XVII. yüzyılın sonlarında kurulmuş merkez bankaları dışında hiçbir ülke XIX. yüzyılın başına dek böyle bir deneye girişmemiştir. 1890'ları izleyen

¹ Richard ROBERTS, *Global Financial Centers London, New York, Tokyo*, England: An Elgar Reference Collection, çev. Bilal ÖZER, 1994, s. 14.

dönemde, İngiltere'nin kozmopolit bir para ve finansman merkezi olarak gelişmesinde özel sektörün rolü büyük olmuştur. Nitekim ticari ilişkiler ve yatırım finansmanı piyasasının yürütülüşünde kamu sektörünün rolü yok denecek kadar azdı. Buna rağmen, yabancı ülkelerde yatırıma girişen yâda onlara borç veren özel şahıs ve kuruluşlar, genellikle yabancı devletin garantisini taşıyan kuruluşlar yâda kamu kuruluşlarıyla iş görmeyi yeğlemişlerdir. Böylelikle İngiltere, 1876–1914 seneleri arasında, toplam yabancı yatırımın üçte ikisini devlet tahvili ve demiryolları senedi alımına, gerisini ise benzeri kamu girişimlerine tahsis etmiştir. Yine bu dönem süresince, İngiltere'de tasarruf edilen tutarın % 40'ı dış ülkelerde yatırılmış, savaş öncesi senelerde ise İngiltere'nin milli gelirinin %10'unu, dış yatırımlardan sağlanan gelirler oluşturmuştur.

Sterlin'in uluslararası ödemelerde kullanılan dövizler arasında birinci yeri alışı, İngiltere'nin dünya piyasasının ihtiyaç duyduğu kısa ve uzun vadeli sermayeyi sağlamış olması ve dünya ticaretinin başını çekmesiyle açıklamak mümkündür. İngiliz para piyasasında, İngiliz para kuruluşlarının garantisini almış senetlerin yüksek faiz haddi ödemedir kırılabilmesi, bu piyasanın 1850'lerden beri sağlam işleyen ve güvenilir bir piyasa olarak tanınmasına yardımcı olmuştur. Ayrıca, İngiltere'nin altın standardı sistemine 1821'den beri bağlı kalışı, serbest ticaret anlayışına uyması, sanayi devrimini başarıyla yürütebilmiş olması ve dünyanın başlıca ithalatçı ve ihracatçılarından biri olması, dünya piyasasında ticari ve mali liderliğe sahip olmasına olanak vermiştir. Neticede, İngiliz para birimi Sterlin, konvertibilitesi en sağlam, güvenilirliği en yüksek bir döviz olarak kabul edilmiş ve altınla eşdeğer tutulmuştur.

İngiliz Merkez Bankası, Sterlin'in genel kabul görmesine dayanarak, toplam para arzına oranı bir hayli düşük olan altın rezervleriyle iş görmüştür. Altın paradan ziyade çeklerin, konvertibilitesi olan ve olmayan kâğıt para ve benzerinin kullanışı, rezervlerin altının ihraç amacıyla talebini karşılamak üzere tutulmasına yol açmıştır. Ne var ki, altına hücumu yol açabilecek iktisadi yâda siyasi krizlerin baş gösterebilmesi, İngiliz Merkez Bankasının kredi kontrol mekanizmalarına önemle eğilmesini gerektirmiştir. İngiliz altın standardına duyulan bu güvene rağmen, sistem bu devre zarfında birkaç kriz geçirmiştir. Altına olan talep Fransız Merkez Bankası'nın yardımıyla karşılanmış ve bazen bu krizler diğer Londra ticari bankalarının yardımlarıyla önlenebilmiştir.²

² İlker PARASIZ, **Modern Makro Ekonominin Temelleri**, Bursa: Ezgi Kitapevi Yayınları, 2000, s. 27.

İngiliz Merkez Bankası reeskont politikası ile üç amacı öngörmüştür. Bunlar kaydi para miktarını denetlemek, ülkenin altın rezervlerini koruyabilmek üzere dış borç haddini ayarlayabilmek ve yatırım seviyesini, tasarruf seviyesini esas olarak düzenleyebilmektir. Londra'nın egemen piyasa rolünde oluşu nedeniyle, reeskont haddindeki oynamalardan beklenen sonuçlar kolaylıkla elde edilmiştir. Londra, altın rezervlerini koruyabilmek için, gerektiğinde dünya ticaretini finanse eden senetleri kırmak ve uzun vadeli senet piyasasını finanse etmekle borç verme işlemlerini gerçekleştirebildiği gibi, gerektiğinde bankalardaki yabancı hesapları ve kısa vadeli senet piyasasını kullanarak borç almayı da hızlandırabilmekteydi. Böylelikle, İngiliz Merkez Bankası, reeskont haddini yükselterek ülke içi kredi alımlarını sınırlandırdığında, yükselmiş faiz haddinin çekiciliğine kapılarak ülkeye yeni sermaye girmektedir. Ayrıca, yabancı ülkelerin vadesi dolmuş olan borçlarını sürekli olarak geri ödemesi de para piyasasının daralmasını önlemekteydi. Londra'da faiz hadlerinin yükselmesi, dış ülkelere büyük ölçüde yabancı sermaye çektiğinden, kredi piyasasının daralması kısmen önlenemekte, deflasyonist etkiler ise İngiltere'den ziyade sermayenin kaçtığı ülkelerde görülmekteydi.³

Diğer taraftan, bu ülkelerin dış ticaretinin büyük bir kısmının Londra kanalıyla finanse edilmesi ve Londra piyasasındaki yabancı senetlerin önemi nedeniyle, İngiltere'nin yürüteceği ekspansyonist yâda deflasyonist politikalar, hammadde ihracatçısı ülkelerin iç fiyat seviyesini dolaylı olarak etkileyebileceğinden, İngiltere'nin bu ülkelere ithal ettiği hammadde ve gıda maddelerinin fiyatlarının yeniden ayarlanmasını gerektiriyordu. Bir uluslararası finansman merkezi olan Londra'da kredi musluklarının kısılması, Londra üzerinden parasal işlemlerini yürüten hammadde ve gıda maddeleri ihracatçıları ve bu kredi ihtiyacını kendi ülkesinde de, sermayenin Londra'nın cazip faiz haddine kapılarak kaçması nedeniyle, karşılayamayan ihracatçılar mallarını düşük bir fiyattan satmak zorunda kalıyorlardı. Ülke içi likidite sıkıntıları ise karşılaşılan bu sorunların boyutlarını büyütmekteydi. Bu ülkelerin merkez bankalarına sahip olmayışı, sahip olsalar da uluslararası rezervlerinin en büyük kısmını oluşturan Sterlin, Frank gibi egemen ülke paralarını Londra gibi uluslararası merkezlerde tutmaları, dengesizliğin kendilerine aktarılmasını da kolaylaştırmıştır.⁴

Tanınmış bir finansman merkezine sahip oluşu, İngiltere'ye dış ödemelerindeki herhangi bir dengesizliği, kendi ekonomisinin gelir ve fiyat seviyelerini büyük ölçüde sarsmadan ve ticarete bulunduğu ülkelere yansıtarak giderme olanağını veriyordu. İkinci

³ a.g.e., s. 295.

⁴ Ali TAŞPOLAT, *Uluslararası Bankacılık ve Dış Ticaret*, İstanbul, 2005, s. 49-50.

derecede önemli ülkeler, altın standardında kaldıkları sürece, egemen ekonominin yürüttüğü siyasanın yaratacağı olumsuz etkilerden kendilerini koruyamamışlardır.

1694'te kurulmuş İngiltere Merkez Bankası her zaman için devletin bankası olarak iş görmüşse de, idaresi 1945'e kadar banka hisse senedi sahiplerine ait olmuştur. Devletin mali sıkıntıya düştüğü zamanlarda borç veren, para basan ve ayrıca bir ticaret bankası olarak işleyen İngiltere Merkez Bankası, 1844 Bankalar Kanunu ile emisyon tekeline sahip kılınmıştır. İngiltere ve diğer Batı Avrupa ülkelerinde merkez bankaları kamu sektörünün çok ufak olduğu, devletin modern anlamda bir vergi politikası ve kamu borçlanması anlayışına sahip olmadığı, savaş dönemleri haricinde devlet bütçesinin açık vermediği bir ortam içerisinde çalışmışlardır. Emisyon hakkının tek elde toplanışını takip eden dönemde, ticaret bankaları kendi ihtiyatlarının bir kısmını merkez bankalarında hesap açmakla, diğer kısmını ise merkez bankası tahvilleri kabul etmekle tutmuşlardır. Merkez bankaları da reeskont haddini düşürmek yâda yükseltmekle, kredi piyasasını kontrol altında tutabileceklerini ve bu para politikası aletleriyle ekonomiyi düzenleyebileceklerini algılamışlardır.⁵

1815'te Napolyon Savaşları'ndan 1914'teki I.Dünya Savaşı'na kadar Londra tartışmasız lider uluslararası finans merkeziydi. Uluslararası işlemlerin büyük bir kısmı sterlinle yapıyordu. I.Dünya Savaşı'nda New York bir uluslararası finans merkezi olarak ortaya çıktı ve yatırım ve ticarete Amerikan dolarının kullanımında artış oldu. Savaşların bitmesi üzerine Londra bankaları ve uluslararası finans hizmetlerinin tedarikçileri ve İngiliz Hükümeti, ülkesinin savaş öncesi üstünlüğüne devam edebilmesi için Londra'nın yenilenmesinde büyük çaba gösterdiler. En önemli adım sterlinin yenilenmesi ve altın standardına göre savaş öncesi pariteye çekilmesiydi. Fakat bu başarının ömrü kısa oldu. 1929 Wall Street çöküşünün ardından dünya ticaretindeki kriz uluslararası aracı hizmetlerine olan talebi azalttı ve 1931'de sterlinin altın standardından ayrılmasına sebep oldu. 1931'den 1950'lerin başlarına kadar olan dönemde uluslararası hizmetlere olan talep azaldı, buna karşın bazı firmalar hizmetlerini yurtiçi kullanıcılarına genişleterek bu durumu telafi ettiler. Londra'nın finansal bölgesi I.Dünya Savaşı'nın sonucunda oluşan fiziksel hasarlardan zarar gördü. Alman bombardımanı Londra'da ki binaların üçte birini tahrip etti. Savaş sonrası New York dünyadaki en üstün finans merkeziydi ve işlemler ve rezervler için Amerikan doları egemendi.⁶

⁵ İlker PARASIZ, **Modern Makro Ekonominin Temelleri**, Bursa: Ezgi Kitapevi Yayını, 2000, s. 337.

⁶ a.g.e., s. 15.

1950'lerin sonunda Euro-Dolar piyasasının ortaya çıkmasıyla Londra yeniden lider uluslararası finans merkezi haline geldi. 1967'de Economists Advisory Group (EAG) danışmanlık firması 20 yıllık bir gelişme planı formüle etmek amacıyla yetkililerle bir çalışma yaptı. Durham Üniversitesi'nden Ronald Michie'nin çalışmasında şehrin iş gücünün 1930'lar da 510.000 'i bulduğunu, 1961'ler de 395.000'e ve 1981'de 304.000'e düştüğünü gösteriyor, bu düşüş ticaretteki ve üretim işlemlerindeki azalmaya bağlanıyor. Fakat aynı yıllarda finans ve kullanıcı odaklı hizmetlerdeki istihdam arttı. 1970'ler ve 1980'ler özellikle 1986'da ki Big Bang zamanlarında İngiltere'nin finans servis hizmetlerinde hızlı bir büyüme oldu. 1975-1985'te GSYİH kategorisinde "bankacılık, finans, sigorta, iş hizmetleri ve leasing" sektörü 4 kat büyümesine karşın ekonominin geri kalanı %24 büyüdü. Sektörün güçlü performansındaki öncelikli faktör uluslararası finans merkezi olarak Londra'nın başarısıydı.

Bank of England ekonomistlerinden E.P.Davis ve A.R. Latter, Londra'nın uluslararası aktivitelerinin her açısını istatistikler ve tanımlayıcı detaylarla ortaya koyan açık bir analiz yaptılar. Bu analiz şunu göstermektedir; Londra, toplam işin 5'te 1'ini gerçekleştiren, 521 yabancı banka ve ofisi barındıran diğer bütün merkezlerden daha büyük bir sayı, Euro-Bond piyasasının birinci ve ikinci el piyasası için başta gelen günlük hacmi 115 milyar dolar olan Tokyo ve 129 milyar dolar olan New York ile karşılaştırıldığında 187 milyar dolar günlük yabancı döviz ticaretiyle önde gelen en önemli uluslararası bankacılık merkezidir. Bu başarıları açıklamak için şunları sıralamaktadırlar;

- Doğru şekilde eğitilmiş iş gücü birliği
- Piyasalara göreceli olarak serbest ulaşım
- Becerikli düzenleyici rejim
- Finans enstrümanları için makul vergi rejimi
- Uygun bina ve arazilerin arzı
- İngiliz hukuku
- İngiliz dili ve politik istikrar⁷

Sanayi devrimini ilk gerçekleştiren ülke olan İngiltere 20. yüzyılın başlarına kadar uluslararası ticaret ve finans faaliyetlerinde de öncü rol oynamıştır. I.Dünya Savaşı sonrasında İngiltere'nin dünya üzerindeki etkinliğinin azalması City of London'u uluslararası platformdaki önemini olumsuz etkilemiş, ancak II. Dünya Savaşı'nı müteakip Avrupa'ya

⁷ a.g.e., s. 16.

yapılan ABD yardımları ve çok uluslu şirketlerin yatırımları paralelinde 1960'lı yıllarda Londra merkezli olarak gelişen Euro piyasalar London of City 'nin finans merkezi özelliğini yeniden güçlendirmiştir.⁸

Genelde esnek bir mevzuata sahip olan İngiltere'nin 1979 yılında kambiyo rejimini daha da liberalleştirilmesi ve 1986'da özellikle Londra Borsası'ndaki uygulamalarda radikal değişiklikler yapılmasını sağlayan mali reformlar, uluslararası sermaye akımlarını çekme açısından London of City 'ye önemli destek sağlamıştır. Bu liberal mevzuatla birlikte tarihsel birikimin sağladığı ve "stratejik aktifler" olarak tanımlanan eğitilmiş ve deneyimli personelin varlığı, bilgi teknolojisindeki gelişmeler, haberleşme-ulaşım kolaylıkları, tanınmış ve oturmuş bir piyasa olması gibi nedenlerle City of London dünyanın sayılı finans merkezlerinden biri olma konumunu sürdürmektedir.

Uluslararası şirket birleşme ve satın almalarının %40-50'si dünyanın en büyük fon yönetim merkezi olan Londra'da gerçekleşmektedir. Resmi olarak 1802'de kurulan ve I.Dünya Savaşı'na kadar dünyanın en büyük menkul kıymetler borsası olan Londra Borsası bugün de New York, National Association of Securities Dealers Automated Quotations (NASDAQ), Tokyo borsalarıyla birlikte dünyanın önde gelen borsaları arasında yer almaktadır. Londra Menkul Kıymetler Borsası işlem hacminin yarısından fazlasını yabancı hisse senetleri işlemleri oluşturmaktadır.⁹

1982'de kurulan Londra Uluslararası Finansal Vadeli Sözleşmeler Borsası bugün Chicago 'da ki iki borsayla birlikte dünyanın üç büyük vadeli işlem borsası arasında yer almaktadır.

Bilindiği gibi, Londra gelişmiş bir altın piyasasına sahip olmasının yanı sıra, sigortacığın, gemi alım-satımı ve navlun sözleşmelerinin, birçok önemli mal ticaretinin de yapıldığı bir merkez konumundadır.

Bu konumdan kaynaklanan özellikle toptancı bankacılığa yönelik iş potansiyeli ve 1960'lı yıllardan itibaren Londra merkezli ABD bankalarının hâkim olduğu Euro piyasalarının ortaya çıkması ile City of London 'un uluslararası bankacılık alanındaki ağırlığı belirgin şekilde artmıştır.¹⁰

⁸ Ünal KORUKÇU, "Uluslararası Bir Finans Merkezi Olarak İstanbul", **Bankacılar Dergisi**, S. 21. 1997, s. 4.

⁹ **a.g.e.**

¹⁰ **a.g.e.**, s. 3.

1999'da gerçekleştirilmesi planlanan Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği çerçevesinde Avrupa Merkez Bankası'nın Frankfurt'ta kurulması halinde Londra'nın finans merkezi rolünün giderek zayıflayacağı yönündeki bazı endişelere karşılık, London of City'nin çeşitlilik arz eden finansal hizmetleri, kaliteli ve tecrübeli insan kaynakları, kapsamlı destek hizmetleri ile İngiltere'nin teşvik edici uygulamaları çerçevesin de rekabetçi avantajını koruması ve uluslararası finans merkezi olarak liderliğini sürdürmesi beklenmektedir.

City of London'un İngiltere ekonomisine sağladığı büyük katkı nedeniyle İngiltere bu konuda çok hassas politikalar izlemektedir. Nitekim Corporation of London tarafından finanse edilerek hazırlanan City Araştırma Projesi ile zorlaşan rekabet koşullarına karşı London of City'nin korunabilmesi için alınabilecek önlem ve politikalar saptanmış olup, bu yönde çok kapsamlı ve ciddi çalışmalar yürütülmektedir. Londra Uluslararası Finans Merkezinin genel özellikleri;

- 1980–1990 döneminde Londra'daki finansal hizmetlerde istihdam edilen personel sayısı yılda ortalama %3,3 artış göstermiştir. Londra'da çalışan nüfus, İngiltere'deki toplam istihdamın %15'ini oluşturmakta ve Londra'da çalışan nüfusunda %30'u finans kesiminde yer almaktadır.
- İngiltere'nin kurallarına göre, şirket müdürleri, borsacılar, yatırımcılar kendi işlemleri ile ilgili rapor vermek durumundadırlar. Bu kural İngiltere dışında sadece ABD, Almanya, Hong Kong ve İsveç'te vardır.
- İngiltere'nin finansal hizmetler fazlası 33,2 Milyar Euro'dur.
- G7 sanayileşmiş ülkelerinin en düşük kurumlar vergisi oranına sahiptir.
- Yüzyıllardır gelişmekte olan İngiltere finansal hizmetler sektörü rekabet avantajları, konumu ve politikaları ile olumlu yaklaşım içerisindedir.
- Mali hizmetlerde lider durumundadır.
- Alanlarında uzman avukat, muhasebeci, pazarlama gibi iş gücünü çok rahat ve istenilen düzeyde temin etmek mümkündür.¹¹

¹¹ City of London, **The City UK: The World's Leading International Financial Centre**, London: City of London Yayınları, 2009, s. 7.

- Londra en uluslararası erişime açık şehirdir. Beş uluslararası hava alanı ile 273 noktaya erişim sağlayabilmektedir.
- İngiltere tahkim ve uyuşmazlıkların çözümü için önde gelen uluslararası merkezdir.
- Uluslararası iş dili olarak İngilizce kullanılmakta şeffaflıkta dünyada lider olarak tanınmaktadır.
- Sözleşme, müzakere, uyuşmazlıkların çözümünde rakipsiz yasal uzmanlık sunulmaktadır.
- Yasal sistemi belirli ölçüde esnektir ve kesin sonuç ve adalet sağlamaktadır.
- Anlaşmalarda Avrupa Birliği (AB) ve New York gibi ülkelerde uygulanabilir olan kararları içerir.
- Londra en büyük uluslararası hukuk firmaları, danışmanlık, finans ve sermaye piyasalarını bünyesinde barındırmaktadır.
- Belirli alanlarda nakliye, uluslararası sigorta, İslami finans gibi alanlarda ticari deneyim sahibidir.
- Londra mali piyasası dünyanın en likit piyasasıdır. Avrupa'nın en gelişmiş sermaye piyasalarına ev sahipliği yapmaktadır.
- Avrupa'nın en hızlı büyüyen şehri ve finans merkezi olarak amiral gemisi olmuştur.
- 353.000 yüksek eğitimli uluslararası düzeyde iş gücüne sahiptir.¹²
- Hedge fonlarda en hızlı büyüyen pazardır.
- Dünya deniz sigortasının %24'ü Londra'da yapılmaktadır.
- 208.000 kişi profesyonel destek hizmetlerinde istihdam edilmektedir.¹³
- 2000–2007 yılları arasında finansal hizmetler sektörü %60 büyümüştür.
- 103.800 kişi bankacılık sektöründe çalışır.

¹² a.g.e., s. 21.

¹³ a.g.e., s. 22.

- Dünya Bankasına göre İngiltere vergide Avrupa'nın ortalaması ile karşılaştırıldığında çok iyi durumdadır.
- Yurtdışından gelen yatırımcılar yerli rakiplerle aynı fırsatlara sahiptirler.
- Londra alanında en iyi 100 üniversitenin 10'una ev sahipliği yapmaktadır.¹⁴
- Londra, Avrupa bölgesinde alanında uzman en üst düzey eğitime ve iş gücüne sahiptir.
- Londra'nın bugün ki rolü tarihsel ağırlığından kaynaklanmaktadır. Klasik finans merkezleri yeni hizmet taleplerinin yön vermesi ile yerini modern finans merkezlerine bırakmıştır.
- Londra halen, New York dışındaki bütün finans merkezlerinden üstün avantajlara sahiptir ve buradakiler ölçek ekonomilerinden faydalanmaktadırlar.¹⁵
- Londra ve New York arasında bitmez bir rekabet vardır.
- İngiltere konumundan dolayı daha çok sınır ötesi ülkeler yoluyla büyüme yoluna gitmektedir.
- Londra'da ki alternatif yatırımlar piyasası son yıllarda oldukça popülerleşmiştir.
- Mevcut durumda, dünyanın lider finans merkezi olarak kabul edilmesi nedeniyle, şu an itibariyle en iyi örneği teşkil etmektedir.¹⁶
- Londra'nın trafiğinin önemli bir sorun yarattığına dair yorumlar yapılmaktadır. Trafik sıkışıklığının şirketlerin iş yapma şekillerini etkilemeye başladığı dile getirilmektedir.
- İngiltere'de tüm finans sistemi tek bir düzenleyicinin Financial Services Authority (FSA), çatısı altındadır.
- İngiltere'de düzenlemeler prensip bazlıdır ve düzenleyici uyulması gereken prensipleri açıklamakta, kurumların faaliyetlerini ve altyapılarını belli bir esneklik içinde kendilerinin ayarlamasını beklemektedir.

¹⁴ a.g.e., s. 40.

¹⁵ BORYAD, "Global Finans Merkezleri", **BORYAD Dergisi**, 2008, (Çevrimiçi), http://www.boryad.org/boryad/index2.php?option=com_content&do_pdf=1&id=43 (Erişim Tarihi: 30.06.2009), s. 2.

¹⁶ Sudi APAK ve Görkem ELVERİCİ, **İstanbul'un Finans Merkezi Olması Projesinin Değerlendirmesi**, Makale Bankası, 2008, s. 5.

- Düzenlemelere risk bazlı yaklaşılır. FSA, sistemin geneli ve kurumların kendileri için en riskli görülen alanları belirlemekte ve düzenleme, mevzuat uyumu, denetim faaliyetlerini bu alanlara yoğunlaştırmaktadır.
- Londra'da hemen her çeşit yatırım aracına, dövize, menkul kıymete, bankacılık ve sigortacılık ürünlerine kolaylıkla erişilebilmektedir.
- Londra'da, personel maliyetleri, ofis kiralari gibi genel operasyonel maliyetler diğer şehirlere göre yüksektir.¹⁷

2.1.1. Londra Uluslararası Finans Merkezi

Uluslararası finans merkezinin tanımı iki önemli unsurunu içermektedir. Finans merkezinde gerçekleştirilen işlemler içinde sınır ötesi işlemlerin daha yüksek pay alması, sınır ötesi sunulan finansal hizmetlerin global finans sistemi içinde her tür pazara, müşteriye ve yatırımcıya ulaşmasıdır. Bu tanım itibarıyla Londra global finans piyasalarının merkezi konumundadır ve dünyadaki diğer bölgesel ve ulusal finans merkezleri ile fon akışı ve temini ile finansal hizmetlerin sunumu konusunda iletişimindedir.

1960'lı yıllardan itibaren Londra'nın finansal piyasalarındaki gelişimi yerel pazarların veya bölgesel pazarların ihtiyaçlarının karşılanmasından çok uluslararası pazarların ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde olmuştur. 1960'lı yıllardan itibaren uluslararası finans merkezi haline gelen Londra, dönemin uluslararası para sistemi ve kambiyo düzenlemeleri çerçevesinde, mali kurumların yabancı paralı işlemler yapması, yabancı ülkelerin menkul kıymet ihraçlarını gerçekleştirmesi, sınır ötesi ticari banka kredilerine olanak vermek, yabancı mali kurumların yerel piyasalarda çalışabilmesi, sermaye hareketlerinde serbesti, mali işlemlerde teşvik edici vergi düzenlemeleri ve kolaylıkları gibi ilkleri gerçekleştirmiştir.¹⁸

1980'li yıllardan itibaren yaşanan uluslararasılaşma ile finansal piyasalarda serbestleşme ve deregülasyon sürecine Londra diğer finans merkezlerine göre çok önde katılmış, son yirmi yıl içinde kendi içinde yaptığı iyileştirmeler ile uluslararası finans merkezi olma özelliğini geliştirirken, diğer finans merkezleri karşısında önemli rekabet avantajları elde etmiştir. New York ve Tokyo yerel piyasaların da ihtiyaçlarını karşılayan yapıda

¹⁷ City of London, **The City UK: The World's Leading International Financial Centre**, London: City of London Yayınları, 2009, s. 8-13.

¹⁸ İTO, **Bölgesel Finans ve Hizmet Merkezi İstanbul**, İstanbul: İTO Yayınları, 2000, s. 54.

gelişmektedir. New York uluslararası fon talebinde bulunanlar için önemli bir merkez iken, Tokyo yurtiçi fon fazlasını uluslararası piyasalara aktaran bir yapıda gelişmiştir. Londra ise global finans sistemi içinde finansal fon ve hizmet talebinde bulunanlar ile bunları sunan kurumları bir araya getiren bir yapıdadır. Londra, Avrupa başta olmak üzere, dünyanın tüm önemli ekonomik ve ticari bölgeleri için toptancı bir finansal hizmet ve fon merkezidir. Diğer tüm ulusal, bölgesel, ihtisaslaşmış ve Off-Shore finans merkezleri fon temini veya kullanımı konusunda Londra ile ilişkide olup, Londra diğer tüm finans merkezleri için de bir merkezdir.

Diğer tüm finans merkezlerine karşın Londra'nın en önemli rekabet avantajı, banka, aracı kurumlar, sigorta şirketleri, diğer mali kurumlar ile destek kurumları içinde uluslararası önemli tüm kurumların Londra'da faaliyet göstermesidir. Bu kurumlar uluslararası işlemleri ile ilgili olarak Londra'yı merkezleri olarak kabul etmektedir. Londra'daki yabancı mali kurumların sayısı ve piyasalarda gerçekleştirdikleri işlem hacimleri yerel mali kurumların çok üzerindedir. Her türlü finansal hizmeti sunan yabancı mali kurumların varlığı, global mali sistemdeki tüm müşterileri Londra'ya çekmektedir. Londra diğer tüm finans merkezleri ile karşılaştırıldığında en geniş finansal ürün ve hizmet ağına sahip merkezdir. Londra finans merkezi olarak, global piyasalara yönelik geliştirdiği piyasaları, kurumları ve finansal ürünleri ile döviz ticareti, sınır ötesi banka kredileri, deniz ve hava taşımacılığı sigortaları, uluslararası tahvil ihracı ve ikincil piyasa işlemleri, sınır ötesi fon yönetimi, metal piyasaları vadeli işlemlerinde dünyanın en büyük finans merkezi olma özelliğini korumaktadır.¹⁹

Londra'nın uluslararası finans merkezi olarak gelişimini destekleyen bazı diğer unsurlar bulunmaktadır. Politik istikrar bu unsurların başında gelmektedir. Londra zaman aralığı olarak çok etkin bir coğrafi konuma sahiptir. Asya-Pasifik piyasaları, Orta Doğu, Avrupa ve Kuzey Amerika piyasaları ile aynı gün içinde çalışabilecek zaman aralığı içinde yer almaktadır. Bu özelliği ile finans merkezinde yer alan kurumlar 24 saat global piyasalarda çalışabilmektedir. Finansal piyasalar ile ilgili düzenlemeler esnek, basit, yaratıcılık ve yenilikçiliğe olanak veren niteliktedir. Yabancı kurumlar ile yerel kurumlar arasında rekabet avantajı yaratacak ayrıcalıklar yoktur. Londra'nın iletişim, haberleşme, ulaşım altyapısı çok etkindir. Hem finans merkezi içinde hem de dünyanın diğer tüm bölgeleri ile etkin bir ağ bulunmaktadır. Her türlü finans hizmeti yanı sıra tüm profesyonel destek hizmetlerinin varlığı, kurumlar ve müşteriler için avantaj oluşturmaktadır.²⁰

¹⁹ a.g.e., s. 55.

²⁰ a.g.e., s. 56.

2007 yılından itibaren finans merkezlerinin içlerinde barındırmış oldukları koşullar, özellikler bazı kıstaslar ile derecelendirilmeye tabi tutulmaktadır. (EK-15) Sıralama yapabilmek amacıyla endeks çalışması London of the City tarafından yapılmıştır. Bu endeks yılda iki kez yayınlanmakta ve finans merkezlerinin durumları için finans sektörüne genel bir bakış açısı getirmektedir. Bugüne kadar yayınlanan endeksler EK-1,2,3,4,5,6'da verilmiştir.

Tablo 2. Londra'nın, Küresel Finans Merkezleri İndeksindeki Yeri (2009)

GLOBAL FINANCIAL CENTERS INDEX (GFCI) : LONDRA						
	GFCI 1	GFCI 2	GFCI 3	GFCI 4	GFCI 5	GFCI 6
İndeks Yayın Tarihi	Mar. 2007	Eyl. 2007	Mar. 2008	Eyl. 2008	Mar. 2009	Eyl. 2009
Rank\İndeks Sırası	1	1	1	1	1	1
Rating\Reyting	765	806	795	791	781	790
GFCI 1'e göre reyting değişimi		+41				
GFCI 2'ye göre reyting değişimi			-11			
GFCI 3'e göre reyting değişimi				-4		
GFCI 4'e göre reyting değişimi					-10	
GFCI 5'e göre reyting değişimi						+9

Kaynak: City of London, **Global Financial Centers Index**, England, S. 1-2-3-4-5-6.

2.1.2. Londra Finans Merkezi'nde Bankacılık

İngiltere 'deki bankacılık sektörü derin, geniş ve Avrupa'daki en büyük mevduat varlığına sahiptir. İngiltere 'de daha çok yabancı bankalar ev sahipliği yapmaktadır. Avrupa'da ki yatırım bankacılığının %51'i Londra üzerinden yürütülür. İngiltere 'de bireysel bankacılık son yıllarda şimdiye kadar görülmemiş derecede artmıştır.

Londra'da çok sayıda yerli ve yabancı banka bulunmaktadır. Yabancı bankaların sayısı 539'dur. Yabancı bankalar Londra'daki bankacılık işlemlerinin %60'ına sahiptirler. Yabancı bankalar ve ticaret bankaları; para ve döviz piyasası işlemleri, uluslararası krediler, proje finansmanı, uluslararası sendikasyonlar, sınır ötesi banka mevduatları gibi uluslararası hizmetleri yürütmektedir. Yatırım bankası niteliğindeki yerli ve yabancı Merchant bankaları ise kurumsal finansman, satın alma, birleşme, devir, proje finansmanı, kurumsal işlemler gibi uluslararası ürünleri, yerel ve uluslararası emekli fonları, yatırım fonları, turustlar ve benzeri tüm fonların uluslararası yönetimi, Euro-Para ve tahvil piyasalarında ihraçlara aracılık, aracılık yüklenimi, ikincil piyasa işlemleri, emtia ve diğer düzenli borsalarda uluslararası işlemlere aracılık, takas ve saklama hizmetleri vermektedir.²¹

²¹ İTO, **Bölgesel Finans ve Hizmet Merkezi İstanbul**, İstanbul: İTO Yayınları, 2000, s. 59.

2.1.3. Londra Bankalararası Para Piyasası (LIBOR)

Londra'da bulunan yerli ve yabancı bankalar ile sınır ötesi bankalar ve finansal kurumlar arasında kısa vadeli mevduat yapılması üzerine kurulan para piyasasıdır. Bankalar ve mali kurumlar kaynak temini amacı ile mevduat toplamakta veya kaynaklarını değerlendirmek amacıyla diğer bankalarda mevduat tutmaktadır.

Mevduatlar sterlin veya diğer para cinsleri üzerinden yapılmaktadır. İşlemler bankalar ve aracı arasında elektronik ekran temelli sistemler üzerinde yapılmaktadır. İşlemler çeşitli vadelerde uluslararası faiz oranlarını da belirlemektedir. Bu piyasa yabancı yatırımcı ve yabancı paralı işlemleri içerdiğinden, Euro-Para ve Euro-Dolar piyasalarının da temelini oluşturmakta, Euro-Para piyasalarının vade ve faizlerini düzenlemektedir.

Londra Bankalararası Para Piyasasında, kredibilitesi yüksek bankalar kendi aralarında birbirlerine ABD doları üzerinden borç verme işlemlerinde kullandıkları faiz oranıdır. Londra saati ile 11.00'da sabitlenen bu oran piyasalar tarafından referans faizi olarak kullanılmaktadır. Kullanımı SIBOR ve HIBOR'a göre çok fazladır. Dünyaca kabul edilen LIBOR uluslararası kredi işlemlerinde başvurulan bir ölçüdür ve birinci sınıf bankalar tarafından kullanılmaktadır.²²

2.1.4. Londra Menkul Kıymetler Borsası (LSE- London Stock Exchange)

Londra Menkul Kıymetler Borsası 70 ülkeden 700 den fazla uluslararası şirkete ev sahipliği yapmaktadır. Londra Menkul Kıymetler Borsası'nda dört pazar bulunmaktadır. Uluslararası hisse senedi pazarı, yerel hisse senedi pazarı, tahvil ve sabit getirili menkul kıymetler pazarı ile menkul kıymet opsiyon pazarı. Uluslararası Hisse Senedi Piyasası, yabancı şirketlerin Londra Borsası'nda kote edilmesine ve işlem görmesine olanak vermektedir. Yabancı hisse senetleri Stock Exchange Automated Quotation (SEAO) adı verilen elektronik müzayede sistemi ile işlem görmektedir. Londra Uluslararası Hisse Senedi Piyasası'nda 497 yabancı hisse senedi işlem görmektedir. Londra Menkul Kıymetler Borsası yabancı yatırımcıların, özellikle kurumsal yatırımcıların ve fon yöneticilerinin uluslararası menkul kıymet yatırımları için tercih ettikleri piyasadır.

²² a.g.e., s. 60.

1986 yılında tamamı üyeler tarafından sahip olunan kâr amacı gütmeyen bir şirket iken 2000 yılında Genel Kurul kararı ile kâr amacı güden bir şirket haline gelmiştir. Ortaklık yapısı değişmemiş, ancak pay sahipliği %4,9 ile sınırlandırılmıştır. 2001 yılında halka açılan ve kendine kote olan Londra Borsası'nda halka arz öncesinde ortaklık sınırlamaları kaldırılmıştır. 12 kişiden oluşan Yönetim Kurulu ortaklar tarafından seçilmektedir. Kar amaçlı şirket haline gelirken birincil piyasa ile ilgili düzenleme yetkilerini Finansal Hizmetler Otoritesi'ne devretmiştir. İkincil piyasa ile ilgili düzenleme yetkileri kendisinde kalmıştır.²³

Londra Borsası (LSE), büyüklük ve likidite açısından dünyadaki sayılı borsalar arasında yer alması sebebiyle, satın alma ve birleşmelerin odağında olmuştur. Geçmiş yıllarda, Deutsche Börse, Euronext, New York Stock Exchange - NYSE Group, Macquarie Bank of Australia ve özellikle NASDAQ, Londra Borsası'nı satın almak için girişimlerde bulunmuştur.

LSE'nin, NASDAQ'ın 2,4 Milyar Sterlin'lik teklifini kabul etmemesi üzerine NASDAQ, borsanın en büyük ortağı Threadneedle Varlık Yönetimi şirketinin LSE' de ki 35,4 milyon hissesini 11 Nisan 2006'da satın almıştır. Zamanla 2,7 milyon hisse daha satın alarak borsadaki payını %15'e artırmıştır. 2006 yılında 119,2 milyon Sterlin karşılığı aldığı hisse ile payını %18,7'ye yükselten NASDAQ, devam eden süreç içinde payını %25,1'e çıkarmıştır. 20 Kasım 2006 tarihinde ise NASDAQ, LSE' de ki payını %28'e çıkarmıştır. NASDAQ'ın, LSE'nin tamamını almak için yapmış olduğu çeşitli teklifler, LSE tarafından değerinin altında olduğu belirtilerek reddedilmiştir.²⁴

NASDAQ'ın OMX ile ilgilenmesi ve Dubai Borsası'nın, OMX karşılığında NASDAQ'ın Londra Borsası'ndaki %28'lik payını istemesi ile Şubat 2008'de bu pay Dubai Borsası'na geçmiştir. Bu devrin ardından, Eylül 2007'de Katarlı devlet yatırım fonu Katar Yatırım Otoritesi (QIA) de Londra Borsası'nın %20 'lik hissesini 633 milyon sterlin karşılığında satın almıştır. (EK-14) Son durum ile Ortadoğulu ortakların Londra Borsası'ndaki toplam payı %48 civarına ulaşmıştır.

1 Ekim 2007 tarihinde Londra Borsası, İtalya Borsası'nı 1,6 Milyar Euro karşılığında satın almıştır. Yeni oluşum ile Avrupa sermaye piyasalarında önemli bir birleşme gerçekleşmiştir. Her iki borsa yatırım araçlarını çeşitlendirirken, yatırımcı profilini zenginleştirmiş, teknolojik anlamda ise güçlü bir yapı kurmuştur.

²³ İTO, **Bölgesel Finans ve Hizmet Merkezi İstanbul**, İstanbul: İTO Yayınları, 2000, s. 59.

²⁴ TSPAKB, "Londra-İtalya Borsası", **Gündem Dergisi**, S. 68 (Nisan 2008), s. 14.

Londra Borsası hisse senetlerinin Londra Borsası'ndaki fiyat hareketlerine bakıldığında, satın almanın gerçekleştiği 1 Ekim 2007 tarihinden sonra fiyatlarda yavaş bir artış görülmüştür ancak, global krizin etkisiyle fiyatların düşüşe geçtiği görülmektedir.²⁵

2.1.5. Londra Altın Borsası (LGE-London Gold Exchange)

Londra altın ve gümüşte dünya ticareti için global bir takas merkezidir. Altın ticaretinin ortalama günlük hacmi \$22,9 milyar'dır. Londra dünyanın en önemli altın üreticilerinin altınlarının kayıtlı olduğu ve satışlarının yapıldığı Altın Borsası'na sahiptir. En büyük 5 üreticiden dördünün Güney Afrika, Kanada, Avustralya ve ABD'nin külçe altın satışları Londra Altın Borsası üzerinden yapılmaktadır. Rusya satışlarında Londra'daki mevcut altın Broker'lerini kullanmaktadır.

Dünya'nın önemli bütün Merkez Bankaları resmi altın satışlarını Londra üzerinden yapmaktadır. Dünya altın talebinin önemli bir bölümünü karşılayan Londra, altın talebinde bulunan uluslararası müşterilerinin %70'ine piyasada hizmet vermektedir. Altın Borsasının düzenli üyeleri arasında yabancı bankalar ve yabancı merkez bankaları da bulunmaktadır.²⁶

2.1.6. Londra Petrol Borsası (IPE-International Petroleum Exchange)

Londra Uluslararası Petrol Borsası, Brent ham petrolü ile ilgili future ve opsiyon işlemlerinin, Dubai ham petrolü, gaz yağı, petrol ve ağır fuel oil ürünleri ile ilgili future işlemlerinin yapıldığı uluslararası vadeli işlem piyasasıdır.²⁷

2.1.7. Londra Metal Borsası (LME-London Metal Exchange)

Londra Metal Borsası uluslararası metal ticaretinin merkezidir. Bakır, Çinko, Kurşun, Alüminyum, Nikel ve Kalay olmak üzere 6 maddenin uluslararası ticareti yapılmakta ve fiyatları belirlenmektedir. Dünya metal talebinin önemli bölümü bu piyasalardan karşılanmaktadır. Uluslararası metal fiyatlarının belirleyicisidir.²⁸

²⁵ a.g.e., s. 15.

²⁶ İTO, Bölgesel Finans ve Hizmet Merkezi İstanbul, İstanbul: İTO Yayınları, 2000, s. 61.

²⁷ a.g.e., s. 62.

²⁸ a.g.e., s. 62.

2.1.8. Londra Emtia Borsası (London Futures and Option Exchange)

Londra uluslararası emtia borsası, soft emtialar olarak nitelendirilen Kahve, Kakao, Şeker ürünlerinin uluslararası ticaretine olanak vermektedir. Her bir emtianın uluslararası ticareti için düzenli piyasalar sunmakta, her gün her bir emtia için spot ve vadeli fiyatlar oluşturmaktadır. Borsada uluslararası takas işlemleri yapılırken future ve opsiyon işlemleri de kontrata bağlanmaktadır.²⁹

2.1.9. Londra Vadeli İşlem Piyasaları

Londra, finansal enstrümanlar, tarım ürünleri ile soft emtialar, menkul kıymetler ve endeksler, metal ve petrol ürünleri üzerinde uluslararası vadeli işlemlerin yapıldığı future ve opsiyon kontratlarının düzenlendiği düzenli borsalara sahiptir. Düzenli borsaların tamamında yabancı aracı üyeler işlem yapabilmekte olup, işlemlerin önemli bir bölümü sınır ötesi işlemler olarak gerçekleşmektedir.

2.1.10. Londra Finans Merkezinde Sigortacılık

Sigorta sektörü son derece saygın ve küresel faaliyetin kalbinde yer alır. Sigorta poliçesi, reasürans için uzmanlıkta rakipsizdir. Dünya pazarına hâkimdir. Kendi kazançlarının %25'ini yurtdışından kazanır. Londra'da sigorta ve emtia piyasalarının gelişimi liman ticaretinin rolü ile olmuştur.

Londra, özellikle uluslararası alanda deniz taşımacılığı ve hava taşımacılığı alanlarında sigortacılık ve reasürans işlemleri konusunda hizmet etmektedir. Lloyd's bir sigortacılık piyasası olup, 355 sendikasyona bölünmüş yaklaşık 26.500 üyesi bulunmaktadır. Bu üyelerin tamamı poliçe düzenlemeye yetkili araçlardır. Lloyd's piyasasında, hava, deniz taşımacılığı, kara taşımacılığı, uzay teknolojisi, sınır ötesi petrol ve gaz çıkarımı ile taşınması gibi ihtisas alanlarında uluslararası sigortacılık işlemleri yapılmaktadır. Lloyd's sigorta piyasası müşterilerinin ve sigorta prim gelirlerinin %70'i sınır ötesi işlemlerden kaynaklanmaktadır.

Londra'da 100'e yakın yabancı sigorta şirketi faaliyet göstermektedir ve bunların önemli bir bölümü Lloyd's a kayıtlı olarak işlem yapmaktadır. Londra aynı zamanda

²⁹ a.g.e., s. 62.

dünyanın en önemli reasürans şirketlerinin de merkezidir. Londra dışında diğer piyasalarda yapılan sigorta işlemlerinin önemli bir bölümü Londra'da reasüre işlemine tabi olmaktadır.³⁰

2.1.11. Londra Deniz Nakliyat Borsası (Baltic Exchange)

Londra deniz ticaretinde eşsizdir. 2000–2006 yılları arasında %25 büyümüştür. Uluslararası Deniz Nakliyat Borsası, uluslararası alanda deniz taşımacılığı ile mal taşımak isteyenler, gemi sahipleri ve işletmecilerini buluşturan borsadır. Fiziki olarak hizmet veren borsanın üyeleri Lloyd'sa kayıtlı gemi brokerleridir. Üyelerin önemli bir bölümü uluslararası alanda mal ticareti yapan ticari kurumların temsilcileridir. Bir bölümü gemi brokerlerini, bir bölümü uluslararası alanda mal ticareti yapan ticari kurumların temsilcileridir. Bir bölümü gemi brokerlerini, bir bölümü ise gemi sahiplerini ve işletmecilerini temsil etmektedir. Bazı büyük kurumsal üyeler ise her üç kesiminde temsilcisi olabilmektedir. Borsaya gelen işletmelerin önemli bir bölümü sınır ötesi işlemler olup, kontratlar daha çok gemi kiralama üzerine gerçekleşmektedir. Gemi satın alımları ve ikinci el piyasa işlemlerinde de uluslararası işlemlerin payı büyüktür. Baltic International Freight Futures Market (BIFFEX) aynı zamanda future işlemler de yaparak, vadeli navlun ve taşımacılık fiyatları açıklamaktadır.³¹

2.2. New York'un Finans Merkezi Olarak Tarihsel Gelişimi

New York 17.yüzyılın başlarında Hollandalı balıkçılar ve kürk tüccarları tarafından bulundu. İlk olarak Henry Hudson tarafından haritalanan alan New Netherlands olarak adlandırıldı. Birçok yeni dünya kolonilerinden farklı olarak, aksine New Netherlands'ın bulunuşu dünyadaki Fransız kürk ticaretini kesmek isteyen özel tüccarlar tarafından desteklenen tamamen ticari bir girişimdi. Kısa süre sonra New Netherlands Company, Hudson Nehri'nin girişine seyahat yapabilmek için özel haklar elde etti.³²

Bu hak; New Netherlands'ın ticari kökenleri'nde bu patent açısından, bütün rakipleri saf dışı bırakmak için New Netherlands'a 1 Ocak 1615'ten başlayarak 3 yıl boyunca 4 seyahat yapma hakkıydı.

³⁰ a.g.e., s. 64.

³¹ a.g.e., s. 64.

³² J. Colin YEE, **The Formation of American Financial Centers**, ABD: Williams College Honors Thesis, 2006, çev. Bilal ÖZER, s. 32.

Bununla birlikte sonuç olarak ticaretin karlılığı rakiplerinde dikkatini çekti. 1664'te, kuzeyde New England ve Güneyde Virginia'yı kontrol eden İngilizler New Amsterdam alanı üzerindeki kontrollerini ileri sürdüler, Hollanda liderini teslim almaya zorladılar ve şehri New York olarak adlandırdılar. Kâr üzerine kurulan şehir, Amerikan kolonilerinin en önemli ticari merkezlerinden biri olmuştu. 17. yüzyılın sonlarında bir ticaret şehri olarak New York'un pozisyonu, Hudson Vadisi buğdayının Avrupa piyasasına gidiş yolu bulmasıyla inanılmaz derecede arttı.³³

New York'un bir ticaret merkezi olarak pozisyonundan kaynaklanan bolluğa finansal aktiviteyle eşlik edilmedi. Finansal ürünler olarak sunulan kiralama sistemleri ve çeşitli sigortalama biçimleri vardı, fakat hiçbir şey merkezi bankacılık sistemiyle karşılaştırılmazdı. Bu zirai girişimciliğin, ürün imal etmenin ve Avrupa ile ticaretin bolluğuydu.

İhtilal savaşına kadar olan dönemde, finansal araçlar Amerika'da neredeyse yoktu. Protestan etiği henüz yok olmamıştı ve eğilim henüz tam kabul edilmemişti. İşte başarılı olmak için borç para almak popüler oluyordu. Çünkü bu bazı durumlarda kapitalizmin uygulanabileceği tek yol olarak kabul edilmişti. Fakat uygulama sosyal olarak hâlâ kabul edilebilir değildi ve ayrıca zayıf bir kurumsal desteğe sahipti.³⁴

Resmi bir borsası olan Philadelphia tahvillerinden farklı olarak New York piyasalarındaki tahviller sokaklarda birbirleriyle pazarlık yapmak için toplanan tüccarlar tarafından alınıp satılıyordu.

1784'te, Alexander Hamilton hazine sekreteri olarak görevi bitmeden önce, şuan ülkedeki işleyen en eski finans kuruluşu olan Bank of New York'u kurdu. Bununla birlikte, daha büyük bir finans kuruluşu olan ve federal olarak kiralanan Bank of United State açıldı ve ana merkezi Philadelphia'ya kuruldu. Bank of England'dan modellenen Bank of United States (1791-1811) ve onun devamı olan Second Bank of the United States (1816-1836) Birleşik Devletler tarihinin en önemli finans kuruluşlarıydı. Birincil Bank of United States, Boston ve New York'ta dâhil olmak üzere bütün büyük Amerikan şehirlerinde şubelere sahipti ve eyaletler tarafından kiralanan bankalar üzerinde bir seviyeye kadar kontrol uygulayabilirdi.³⁵

Merkez Bankası olarak sahip olduğu güçle, eyaletlerin kiraladığı bankaların borçlarını sınırlandırabilme ve ülkedeki lider ticari banka olma yeteneğine sahipti. 1810'da New York,

³³ a.g.e., s. 33.

³⁴ a.g.e., s. 34.

³⁵ a.g.e., s. 35.

Philadelphia'ya geçerek nüfus bakımından ülkenin en büyük şehri oldu. Ayrıca New York eyaleti iş sermayesinde hızlıca Pennsylvania'yı geçti.

Bunlar New York'ta ticari finansın gelişimine yardım eden iş kredileri için büyük bir piyasa sağlıyordu. ABD'nin ithalat/ihracat merkezi olarak Philadelphia'nın New York'la yer değiştirmesine rağmen, Philadelphia hâlâ Second Bank of the United States aracılığı ile merkezi bankacılığa hâkimdi ve ülkenin ilk tüccar bankacılarının merkeziydi. Second Bank of the United States, Birleşik Devletlerin hem devlete hem de vatandaşlara olan para arzı ve kredi fonlarını dengede tutabilmek çifte sorumluluğuyla hâlâ ticari ve merkez bankasının bir karışımı olarak hareket ediyordu.

Şunu hatırlamak önemlidir ki zamanında Philadelphia birçok Avrupalı yatırımcının Amerikan işlerine girmesi için ana giriş noktasıydı. Philadelphia'nın görece olarak gelişmiş borsası ve daha eski bankaları, Avrupalı yatırımcılara New York'ta neredeyse bütün ticaret daha az gözetimle veya daha az kıymetli evrak düzenlemesiyle tezgâh üstü olarak yapıyordu. Bu ünü yok etmek için 1817'de New York tüccarları, Philadelphia modelinden esinlenen ve New York Stock and Exchange Board olarak bilinen resmi bir piyasa ortaya çıkardılar.³⁶

The Second Bank of the United States 1836'da özelleştirildi. New York City'deki bankaların sayısında ve ticaretteki artışa rağmen, Amerikan piyasaları riskli görüldü. New York ulusal finans sorunlarını tartışmasız yönetti. Merkezi bankacılıktaki hata (Second Bank of the United States sözleşmesinin yenilenememesinden kaynaklı) büyük paniklere ve depresyonlara duyarlı, daha dayanıksız bir ekonomik ve finansal sistem oluşturdu. Kamu arazisi (kanallar ve demiryolları gibi taşıma projeleri için) satın almak için nakit ödeme yapmaktansa eyalet bankası senetlerinin çıkarılması, başkan Andrew Jackson'ın satışlar için ödeme olarak senetlerin kabulünü askıya almasına sebep oldu.

Banknotlardaki bu güvensizlik oyu bankalar üzerinde bir nakit kaçıışına neden oldu. 1837'de en ağır kredi yapısı sendelemeye başladığında, ilk zorluklar kıymetli evrak piyasasında ortaya çıktı; aşırı miktarda kredi kullanılan New Orleans'taki ve New York'taki pamuk ambarları başarısız olmaya başladı; İngiltere'ye korkutucu miktarda nakit akışı başladı. Amerikan eyaletleri ilk olarak bono satışını kesip daha sonra borçlarını ödemeyince, bu kredi krizi kıymetli evraklar piyasasını etkiledi.³⁷

³⁶ a.g.e., s. 37.

³⁷ a.g.e., s. 39.

New York bankaları bu temerrütlerden çok etkilendi, çünkü Avrupalı sermaye kaynakları tamamen tükendi. Para için güvenli bir liman olarak Birleşik Devletler'in popülaritesi önemli derecede değer kaybetti. Bazı özel pazarlamacıları, yabancı yatırımcıları geçmişte olduğu gibi yatırım yapmaya ikna etmek için çalışmalar yaptılar. Piyasanın çekiciliği devam etmeseydi ve Amerikan sistemindeki fonlama da açık bir değişim olmasaydı, bu ödenmeyen borçlar Amerikan finans sisteminin sonu olarak gösterilecekti.³⁸

New York tarihinin 1850'lerden sonrası çok ilginç olmasına rağmen, finans merkezinin biçimlenmesinin çekirdek dönemi bu zamanlarda gerçekleşmişti. Rakip şehir Philadelphia, ana finans merkezi olarak büyük ölçüde zamanla yok oldu ve New York firmaları ülkenin yatırım ölçülerini finanse etme görevini almaya başladı. 1850'lerden sonra daha büyük yenilikler ve finansal değişiklikler olmaya devam etti, fakat finans merkezi biçimlenmesi açısından temel çoktan oluşmuştu.³⁹

Savaşın önce New York'un uluslararası finansta nispeten daha küçük bir rolü vardı. New York'un uluslararası para piyasası olarak yüksek derecede önemli bir konuma yükselişi çok hızlı oldu ve egemenlik dönemi çok kısa sürdü. Çok fazla ekonomik ve politik sarsıntılar yaşandı.

New York'ta bulunan büyük yatırım firmalarının çoğu Avrupa ile çok güçlü bağlantıları olmasına rağmen, onların işi ülkede piyasaya yabancı menkul kıymet çıkarmaktan çok Amerikan menkul kıymetlerini yurtdışına dağıtmaktan oluşuyordu. Savaşın önce uluslararası banka işinin en önemli aşamalarından biri, Avrupalı göçmenlerin bu ülkeye gelişinin bir sonucu olarak bireylerin ihtiyaçları için, yurtdışı fon transferiydi.⁴⁰

Uluslararası finansta New York'un ana fonksiyonu, demir yolları ve endüstriyel kurumlarda yatırım için sermaye akışını kolaylaştırmak ve yabancıların para transferini sağlamaktı. Uzun vadeli sermaye borçlandırıcısı olarak Amerika, Batı Avrupa ülkelerinin gölgesinde kalıyordu. Birleşik Devletler borçlu bir ülkeydi ve Amerikan sermayesi yurtdışına akmaya başlamasına rağmen, bu sermaye komşu ülkelere direk yatırım şeklindeydi. New York para piyasası genellikle yurtiçi işlerin finansmanı ve kısmen de uluslararası ticaretin finansmanı için oluşturuldu.⁴¹

³⁸ a.g.e., s. 40.

³⁹ a.g.e., s. 41.

⁴⁰Richard ROBERTS, *Global Financial Centers London, New York, Tokyo*, England: An Elgar Reference Collection, çev. Bilal ÖZER, 1994, s. 198.

⁴¹ a.g.e., s. 199.

1919–1925 savaş sonrası döneminde savaş bittikten sonra, uluslararası para piyasalarındaki koşullar 1914’ten önceki hâkim duruma dönmekte başarısız oldu. Tersine devletler tarafından yapılan dövizlerin fiyatlarının belirlenmesi işlemlerinin duraksamasıyla, savaşa katılan ülkelerin paralarının değer kaybetmesi sonucu iyice dzensizleşti. Tarafsız ülkelerde moral bozukluğu çok büyük olmamasına rağmen bir değer kaybı, onların dövizlerini de etkiledi. şu açıktır ki bu koşullar altında ve Londra, Paris veya Berlin uluslararası finans merkezi fonksiyonlarını memnun edici bir şekilde srdremezdi ve bu dönem boyunca New York’un üstünlüğü sorgulanmadı.⁴²

Savaşı takip eden yıllarda sadece dolar dünyanın en sağlam parası değildi, fakat Birleşik Devletler paranın altına çevrilebildiği ve altın ihracatı üzerinde hiçbir kısıtlamanın olmadığı tek büyük ülkeydi. Ek olarak Birleşik Devletler çok geniş ölçekte sermaye ihracatı yapabilecek pozisyona ve savaştan sonra genel sermaye borcu verecek pozisyona sahip görülen dünyadaki tek ülkeydi.

Bunun yanı sıra, uluslararası finasta New York’un egemenliği, öncelikle Avrupa’daki kendi alanında uzman olan finansal merkezlerin bozulmasının bir sonucuydu ve geçici bir durumdu. Avrupa’nın savaşın tahribatını yavaş yavaş onarmasıyla ve önemli paraların sağlamlaştırılmasıyla Londra ve kontinental para piyasalarının bazıları prestijlerini ve önlemlerini arttırdılar.⁴³

Amerika’da döviz kısıtlaması yoktur. Dolara olan sabit talebe ve Amerika’nın altın rezervlerinin büyüklüğüne bakıldığında, herhangi bir döviz kısıtlaması tehlikesi görünmemektedir.

Birleşik Devletlerin uluslararası ticaret politikasının, buradaki ve yurtdışındaki ekonomik koşulların ve Birleşik Devletlerin görünmeyen ithalatının ne olacağına bağlıdır. Birçok ülkenin endüstriyel üretkenliğindeki kademeli artışla, rekabetçi ticaret pozisyonları gelişti, özellikle diğer endüstriyel uluslarla karşılaştırıldığında Birleşik Devletler’de ücretlerin yüksek olmasından dolayı aynı zamanda gelişen Amerikan ekonomisi artan miktarda hammadde ve gıda maddesi ithalatı yapacaktır.

Bu görünmeyen ithalatları yüksek seviyelerde kalacak gibi görünüyor. Bu kategoride dikkat edilmesi gereken Amerikan Silahlı Kuvvetleri’nin yurtdışı masraflarıdır. Bu demeler

⁴² a.g.e., s. 200.

⁴³ a.g.e., s. 201.

dengesi kalemi II. Dünya Savaşı'ndan önce doların bu kaynağının önemi, turist harcamaları ve özel para transferleri gibi artan talepleri bile gölgeliyor.⁴⁴

Böylece şu belirtiler ortaya çıkıyor; dolar boşluğu daha fazla azaltılacak ve Amerikan dış ticareti, yavaş yavaş kredi veren ülkelere uygun karakter sergileyerek, böyle bir gelişmede özellikle dolar kullanan alanlardan ithal edilen mallar üzerinde muhtemelen döviz kısıtlamalarının kademeli olarak kaldırılmasını sağlayacaktır. Bu koşullar altında New York para piyasasının önemi daha fazla arttırmalıdır.

New York'un rolünü arttırma eğilimi olan diğer bir sektör, savaş öncesi dönemden beri kısmen Avrupa'ya satılan, Batı Hemisphere'de ki ekonomik öneme sahip malzeme artışıdır. Batı Hemisphere'nin uluslararası finansal işlemlerinin çoğu, özellikle Merkez ve Güney Amerika ülkelerinde olanlar tarafından yapılıp, geçmişte New York aracılığıyla yürütüldü ve bu trend gelecekte üzerinde durulacak bir husus gibi görünmektedir.

Diğer Amerikan finans merkezileri, özellikle Batı eyaletlerindekielerde son yıllarda çok hızlı büyüdü. Bu gelişme New York'un önemini azaltmadı. Diğer şehirlerdeki bankaların artan kaynakları, içteki ve batı sahillerindeki büyük kuruluşların onlara katılacağı bilgisi altında, New York bankalarıyla daha büyük işlemler yapmayı mümkün kılmıştır.⁴⁵

2.2.1. New York Uluslararası Finans Merkezi

Philadelphia Amerika'nın ilk ana finans merkeziydi fakat 1840'larda bu New York'a geçti. Bunun nedeni, New York'un ülkenin önde gelen liman kenti olarak ortaya çıkmasıdır. 1817'de New York Stock Exchange'nin kurulması önemli bir kilometre taşıydı. Daha sonra New York yeni kıymetli evrakların listelendiği ve ikinci el kâğıtların ticaretinin yapıldığı önemli bir merkez haline geldi. 1950'lerde ülkenin menkul kıymet işlemlerinin %90'ı burada yapılmaktaydı. 19. yüzyılın ortalarında New York'ta menkul kıymetler piyasası oluşturuldu.

Bu parçalanmış ticari banka sistemi tarafından her zaman iyi hizmet verilmeyen Amerikan işletmeleri için önemli bir kredi kaynağı oldu. Sonraki gelişmeler, vadesiz borç piyasaları, banka kabul piyasaları, federal fonlar piyasası ve devlet menkul kıymetler piyasası, dışsal ekonomileri piyasaya bir bütün olarak getiren ve New York'un derinliğini ve genişliğini büyüten para piyasalarıdır. 19. yüzyılın sonlarından önce Amerika'nın uluslararası

⁴⁴ a.g.e., s. 202.

⁴⁵ a.g.e., s. 205.

ticaretinin çoğu Londra'da sterlinle finanse ediliyordu ve New York'un önemli bir uluslararası finans merkezi olarak ortaya çıkışı, ulusun önde gelen yurtiçi finans merkezi olarak onun rolüne sonradan geç bir ekleme olarak geldi.⁴⁶

Savaştan önce uluslararası finansta New York'un ana fonksiyonu, Amerika tren yollarındaki, endüstriyel girişimlerdeki ve Federal Reserve sistemindeki yatırımlar için yabancı sermayenin akışını kolaylaştırmaktı. Tesadüfen savaşların başlatılmasından önce, uluslararası ticaretin finansmanı rolünü üstlenmek amacıyla New York için yol hazırlandı, özellikle Amerika'dan Avrupa'ya ihracat için 1920'de birçok Amerikan Bankası bu işte aktifti. Savaş yıllarında dışarıya büyük miktarda Amerikan sermayesi çıkışı oldu. Böylece savaş döneminin sıra dışı koşulları bir uluslararası finans merkezi olarak New York'un gelişimine çok büyük katkı sağladı. Dahası, 1919–1925 dönemlerinin değişken koşulları, Amerikan dolarının Dünya'nın en sağlam ve altına çevrilebilen tek ana kuru olduğu yıllarda diğer merkezler üzerindeki üstünlüğü sürdürdü.

1925 yılının sonunda ulusların çoğu altın standardına döndü ve Avrupa finans merkezleri özellikle Londra, savaş öncesi rollerini devam ettirdiler. Gerçekten, 1920'lerin ikinci yarısında İngiliz ve Amerikan bankaları ve diğer finans aracıları arasında uluslararası işler için büyük rekabet görüldü. Deniz aşırı yatırımlar için Amerikan doları fonlarının bolluğu ve ucuzluğu, Londra ticaretinin finansında, banka hizmetlerinde, sigortada önemli bir rolü ele geçirebilecek durumda olmasına rağmen New York uluslararası sermaye piyasasına egemen olmaya devam etti. Serbest işleyen uluslararası finans sistemine dönüş kısa ömürlü oldu. 1931 yazında ortaya çıkan Alman ve İngiliz finansal krizinden ve Amerika'nın 1933'de altın standardından çekilmesinden sonra ciddi yara aldı.⁴⁷

II. Dünya Savaşı boyunca uluslararası finans ile ilgili sorunlar devletlerarası işlemler tarafından yönlendirildi. Bu, New York'un kurum, kuruluş ve finansal piyasalarını devre dışı bıraktı. Fakat özel sermaye akışının hızlanması ve ABD dolarının dünyanın lider kuru olarak değişmeyen pozisyonu bir uluslararası finans merkezi olarak savaş sonrası dönemde New York'un rolünü büyük derecede arttırdı. Gerçektende, 1940'lardan 1960'lara kadar New York tartışmasız dünyanın en önemli uluslararası finans merkeziydi.

New York'un önemli pozisyonu, öncü yabancı bankaları buraya ofisler, şubeler ve bazen de tam yetkili şubeler kurmaya yöneltti. 1954'te 21 tane yabancı banka ofisi vardı,

⁴⁶ Richard ROBERTS, **Global Financial Centers London, New York, Tokyo**, England: An Elgar Reference Collection, çev. Bilal Özer, 1994, s. 16.

⁴⁷ a.g.e., s. 17.

1973'te 80, 1976'da 139 ve 1979'da 234 tane olmuştur. Hem Amerikan hem de yabancı şirketlere finans hizmetleri sağlamanın fırsatları, uluslararası işlemleri kolaylaştırdı; dolarla yatırım için büyük alan sunan büyük ve çeşitli para piyasaları; dünyanın rezervi, yatırımı, müdahale aracı ve sözleşme kuru olarak doların baskın rolü; ABD menkul kıymetlerinde yatırım yapılabilir fonların yer almasını sağladı.⁴⁸

Çok uluslu firmalarına ve dış ticaret birliğine sunulan uluslararası finans hizmetlerine ve para piyasasının, özellikle döviz piyasasının büyüyen genişliği ve derinliğine ek olarak New York'un uluslararası finans merkezi rolündeki ölçülemez artışı gerçekleşti.

1977–1980 arasında döviz ticareti 5 milyar dolardan 23 milyar dolara çıktı. 1980'lerde Japon menkul kıymet binalarının, İngiliz ticaret bankalarının ve diğer yabancı kuruluşların kurulmasıyla ve diğer ABD finans merkezlerinde banka işlerinin artan pazar payı sonucunda New York'taki yabancı bankaların sayısı daha da arttı.

1980'lerde New York ekonomisinde en çok büyüyen sektör finans ve iş hizmetleri sektörüydü. 1980'lerin sonunda bir sektörde 1 milyon kişi istihdam edildi, neredeyse şehrin iş gücünün üçte birine denk gelmekteydi.⁴⁹

Tablo 3. New York'un, Küresel Finans Merkezleri İndeksindeki Yeri (2009)

GLOBAL FINANCIAL CENTERS INDEX (GFCI) : NEW YROK						
	GFCI 1	GFCI 2	GFCI 3	GFCI 4	GFCI 5	GFCI 6
İndeks Yayın Tarihi	Mart 2007	Eylül 2007	Mart 2008	Eylül 2008	Mart 2009	Eylül 2009
Rank\İndeks Sırası	2	2	2	2	2	2
Rating\Reyting	760	787	786	774	768	774
GFCI 1'e göre reyting değişimi		+27				
GFCI 2'ye göre reyting değişimi			-1			
GFCI 3'e göre reyting değişimi				-12		
GFCI 4'e göre reyting değişimi					-6	
GFCI 5'e göre reyting değişimi						+6

Kaynak: City of London, **Global Financial Centers Index**, England, S. 1-2-3-4-5-6.

2.2.4. New York Finans Merkezinde Bankacılık

New York, ticari ve yatırım bankacılığı alanında Citigroup, Merrill Lynch, J.P. Morgan Chase, Morgan Stanley Dean Witter gibi yerel bankalara; ING, Hong Kong and

⁴⁸ a.g.e., s. 18.

⁴⁹ a.g.e., s. 19.

Shanghai Banking Corporation - HSBC USA, Deutsche Bank, Credit Suisse, UBS Warburg, Alex Brown, Mizuho Bank gibi yabancı bankalara ve Goldman Sachs gibi önemli aracı kurumlara ve sigorta şirketlerine ev sahipliği yapmaktadır.⁵⁰

2.2.3. New York Menkul Kıymetler Borsası (NYSE-New York Stock Exchange)

New York Borsasının kuruluşunun başlangıcını Kuzey Amerika'nın İngiltere'ye ve karşı açtığı bağımsızlık savaşları dolayısıyla aldığı borçların ödenmesi için, Philadelphia'da Kuzey Amerika ve New York bankalarını kurarak, Birleşmiş Hükümetler Kongresinin, yapılmasını emrettiği borçlanma dönemine bağlamak gerekmektedir.

1812 yılında İngiltere'ye karşı açılan savaş ve Amerika limanlarının ablukası birçok spekülasyon işlemlerine ve ülkede büyük bir yolsuzluğun ortaya çıkmasına neden olmuş iken, savaş harcamalarına karşılık olmak üzere hükümetin piyasaya birde 16 milyonluk hazine bonosu ile 109 milyonluk borçlanma senedi çıkarması mali durumu zorlaştırmıştı. Bu zor zamanların yarattığı etkilerden ders alan bankerler, 1817 yılında birleşerek "New York Stock Exchange Bureau" adı ile bir borsa derneği oluşturup alıcı ve satıcıların adlarının gizli tutulmasına karar verdiler. 1820 yılında "Stock Exchange" örgütü yeniden gözden geçirildi ve yedi yıl sonra da Borsa'ya maddi varlık verilerek bir bina tutuldu.⁵¹

Dünyanın en önemli hisse senedi ve tahvil borsası New York Borsası'dır. Amerikalılar kendi borsalarına "Wall Street" derler. Wall Street, borsa binasının, en önemli bankaların, tröst kumpanyalarının bulunduğu büyük bir caddenin adıdır. Bu suretle sokağın adı borsaya simge olmuştur.

New York Borsası, düzenli örgütü ile dört yüz kişilik bir kadrodan oluşmaktadır. Kuruluş amacı, simsar niteliğine sahip olan kendi üyelerine bürolar sağlamak ve onlara çeşitli kolaylıklar göstermektedir. Borsa kendi nizamlarının tümü ile uygulanmasına son derece dikkat eder ve özen gösterir. Hilesi görülen üye hemen borsadan çıkartılır. Tüzüğe aykırı hareket hile sayılır.

Borsaya kayıt ve tescil olunan hisse senetleri ve tahviller üzerine hiçbir işlem yapılmaz. Hisse senetleri ve tahvillerin kabulü Avrupa Borsalarında olduğu gibi bazı kayıtlara ve koşullara tabidir. Herhangi bir şirket kendi hisse senetlerini borsaya tescil ettirmek istediği

⁵⁰ TAIK, **ABD Eyalet Bülteni**, İstanbul: TAIK Yayınları, 2006, s. 13.

⁵¹ İMKB, **Borsa Tarihi Araştırmaları: Borsa Rehberi (1928)**, İstanbul: İMKB Yayınları, 1990, s. 7.

takdirde, borsanın beş kişiden oluşan kayıt ve tescil kuruluna şirketin durumu, hisse senetlerinin sayısı, geliri vs. hakkında bir rapor vermek zorundadır. Bu kurulun vereceği karar, Borsa Müdürler Kurulu'nun olurlarını da aldıktan sonra uygulanabilir.

Bu şirketlerin büyük bir bölümü, özellikle, sınaî kurumlar hisse senetlerinin borsaya kabul ettirilmesi için borsanın koyduğu hükümlere ve kayıtlara uymak istemezler. Şayet bu gibi tescil edilmemiş hisse senetlerinin işlemleri için borsada bir yer ayrılmamış olsaydı bu işlemler sokakta yapılacaktı. Bu sakıncayı yok etmek için 1885 yılından beri borsada “tescil edilmemiş hisse senetleri piyasası” adı ile bir yer ayrılmıştır. Çokluğu ve önemi nedeniyle borsanın bu bölümünde yapılan işlemler birinci sırada yer alır. Böyle olmakla beraber, tescilli hisse senetleri ve tahvillerin borsaya kabullerinde sıkı kurallar uygulandığı için bunların daha güvenilir ve sağlam olduklarında kuşku yoktur.⁵²

Koloni dönemi boyunca uygulama olarak, ticareti yapılacak menkul kıymetler yoktu, birçok işletme bireysel veya ortaklık tabanında yönetiliyordu ve bu zamanlarda Amerikan şirketleri nadiren bono çıkartıyordu. Cumhuriyetin ilk yıllarında, Birleşik Devletlerin tahvilleri menkul kıymetler piyasasında ticaret bazında biçimlendi. İlk bankaların yangın ve deniz sigortası şirketlerinin çıkardığı hisseler, alım satıma hazır olan tahvillerin miktarına önemli bir ekleme oldu. 1817’de, New York hisse senedi brokerleri, serbest organizasyonlarını New York Stock and Exchange Board adı altında resmi bir yapıya dönüştürdüklerinde, onların bu hareketi, menkul kıymetlerin hem genelde hem de özel olarak New York’ta artan önemini bir işaretiydi.

Bundan sonra, hisse senedi piyasası ülkenin endüstrileştiğini gösteriyordu. Taşıma yolları ve kanalların inşasıyla, paralı yol ve kanal şirketlerinin tahvillerinin ticareti gelişti, lokomotiflerin artışıyla, tren yolları hisselerindeki işlemler önem kazandı ve petrol kullanımının artışıyla, petrol şirketlerinin ilk endüstriyel hisselerinin ticaretinde ilerleme kaydedildi. 1863’te, New York Stock and Exchange Board şuan ki kısa adını aldı. İç savaş spekülasyonunun hummasında, New York’ta ek borsalar kuruldu, bunlardan biri American Stock Exchange (AMEX)’dir.

İç savaşı takip eden yıllarda, NYSE ve üyeleri güçlü bir mekanizasyon programı benimseyerek egemen durumlarını güçlendirdiler. 1867’de, elektrikli hisse senedi fiyatı kaydedicisi tanıtıldı. 1878’de, borsanın zemininden, üye firmaların ofislerine telefon hatları

⁵² a.g.e., s. 147.

bağlandı ve bütün bu periyot boyunca, uzak şube ofisleriyle New York'a bağlanmak için telgraf hatları çoğaltıldı.⁵³

New York borsasında alım satımı yapılan tahvillerin oluşumu, Birleşik Devletlerin ekonomisinin dönüşümünü göstermeye devam etti. Tren yolu ve petrol hisseleri, kamu hizmetleri ve diğer endüstriyel yayınlar tarafından birleştirildi. Zamanla, Avrupa sermayesinin girişi, Amerikan ihraçlarının piyasasını güçlendirdi. 1886'da, ilk transatlantik kablunun açılması, piyasayı daha da genişletti.

Bugün, ülkenin organize olmuş 17 menkul kıymetler borsasının sadece iki tanesi New York'ta bulunuyor, bunlar NYSE ve American Stock Exchange'dir. Bu ikisi, tüm borsalar üzerinde etkili olan işlem değerlerinin %90'ını gerçekleştiriyor. Bu işlemler ülkenin her köşesinde meydana geliyor. İşletmelerin çoğu hâlâ Orta Atlantik alanından çıkıyor. Yaklaşık bir buçuk asırdır, NYSE ve American Stock Exchange ülkenin öncü piyasa alanıdır.

NYSE'nin lider pozisyonuna rağmen, alım satımı yapılan farklı kâğıtların sayısı hiç bir zaman çok fazla olmadı. Kurumların büyüklüklerinin nitelikleri ve hisse sahiplerinin sayısı listeleri aşağıda tutmaya yardım etti. Böylece, organizasyonların kurumsal biçiminin daha popüler olması ve kamu tahvillerinin yayılmasıyla, hem New York hem de başka yerlerdeki, tezgâh üstü piyasalardaki hisse senetlerinin ve bonoların miktarı düzenli borsalara göre büyüdü. İletişim alanında, özellikle telefon ve teletype'da ortaya çıkan büyük gelişme tezgah üstü piyasalarındaki aktiviteyi destekleyecek ek bir güç sağladı. Fakat yine de, bu menkul kıymetlerin iç piyasasının, uygulama olarak ülkedeki en büyükleri içeren New York dealer firmalarının elinde daha da büyüyeceğine inanılıyor.⁵⁴

Menkul kıymetler piyasasını, para piyasasının kalanına daha da bağlamak, büyük ticari bankaların, önemli miktarları garanti altına almak için yaptıkları, 1920 – 1925 yılları boyunca edinilmiş bir adetti. Kurum tahvillerini garanti altına almada, ticari bankaların katılımı, 1933 Bankacılık Hareketi tarafından yok edilmesine rağmen, uygulama yıllar boyunca New York para piyasasının gücünü geliştirmeye yardım eden birleşik bir güç sağladı.⁵⁵

Saf sermaye işlemleri açısından New York borsası dünyanın en büyük borsasıdır. New York Federal Rezerv Bankası, ulusal menkul kıymet piyasası ve finansal işlem denetlemesi üzerinde gözetim yapmakta görevlendirilen Birleşik devletler bankacılık sisteminin en güçlü

⁵³ Richard ROBERTS, **Global Financial Centers London, New York, Tokyo**, England: An Elgar Reference Collection, çev. Bilal ÖZER, 1994, s. 146.

⁵⁴ a.g.e., s. 147.

⁵⁵ a.g.e., s. 148.

koludur, Amerikan veya değil, neredeyse dünyadaki her ana bankacılık firması City’de ya ana merkeze ya da önemli operasyonlara sahiptir. New York Ticaret Borsası, dünyadaki en büyük ticari vadeli işlem borsasıdır. Gotham’daki finans firmalarının şaşırtıcı bir düzeni vardır, sadece parayı bir yerden başka bir yere taşıma işlemi üzerine değil, ayrıca piyasalardaki sermayeyi arttırmak veya türevlerin kullanımından kâr elde etmek için kurulmuştur.

Dünya’nın en büyük hisse senetleri borsası olan New York Borsası’nda 50 milyon ABD’li tasarruf-yatırımcı ve tüm dünyadan yatırımcılar işlem yapmaktadır. 09.30–16.00 saatleri arasında günlük seansta ortalama 350 milyon işlemin yapıldığı New York Borsası’nda yine günde 2 milyar adet hisse senedi el değiştirmektedir. Kurumsallaşmaya büyük önem veren New York Borsası 200 yaşın üzerindedir. Dünyanın en büyük hisse senedi piyasası olan New York Borsası’nın sahibi olan New York Borsası Grubu, Paris Merkezli Euronext Borsası’nın %97’sini alarak piyasa değerini 20 milyar dolara çıkardı.⁵⁶ Bu yeni oluşumun adı “NYSE Euronext” tir. (EK-14) New York Borsası böylece dünyanın en önemli finans merkezi olma özelliğine sahip konumdadır.⁵⁷

2.2.4. New York Tahvil Piyasası

İç savaştan önce devletin çıkardığı kâğıtlarda onaylanmış dealerlar yoktu. Bir savaş 20. yüzyıla kadar vadesi dolmayan Devlet Tahvil Piyasası’nın ortaya çıkmasına sebep olan ilk milyar dolarlık borcu üretti. Devlet tahvilleriyle işlem yapmak hem NYSE’de hem de tezgâh üstü piyasalarda yerini aldı. 1920’lerin ortalarından beri aktivite tezgâh üstü piyasalarda yoğunlaştı, gözetmenler, devlet tahvilleriyle bu tarz bir ticaretin yasal kurumsal bir yapıya tercih edebilir olduğu konusunda aynı fikirde gibi görünüyorlardı.⁵⁸

Devlet Tahvil Piyasası’nın bir bütün olarak para piyasası için önemi çok büyüktür. Devlet tahvillerinin satılmasıyla, Birleşik Devletler Hazinesi Para Piyasası’ndaki en büyük borç alan kurumdur. 1958’in sonunda, hazinenin dolaşımında olan satılabilir kâğıtlarının miktarı 175 Milyar Dolardan fazlaydı. Borç verenler açısından devlet tahvilleri yatırım araçları arasında tektir. Çünkü kredi riski taşıyorlar ve yatırımcı portföyleri arasında geniş bir alana yayılıyorlar, diğer varlıklardan daha likitler.

⁵⁶ TSPAKB, “Borsa Birleşmeleri ve Stratejij Ortaklıklar, Gündem Dergisi, S. 11 (Nisan-2008), s. 8.

⁵⁷ Richard ROBERTS, a.g.e.,

⁵⁸ a.g.e., s. 157.

Hazine bonolarının kalitesi ve kısa vadesi, nakit akışları ve düşüşlerini karşılamaları açısından para piyasası kuruluşları için çok üstün bir borçlanma aracı yapıyor. Çünkü bono piyasası çok aktiftir ve büyük işlemlerin üstesinden gelebilir. Federal Rezerv sisteminin Federal Açık Piyasa Komitesi, ülkenin ekonomisine göre uygun fon miktarını arttırarak veya azaltarak piyasa sürerek portföyünün genişliğini ayarlamak için genellikle bu bonoları kullanıyor. Böylece, Devlet Tahvil Piyasası, mali politikaların etkileyebileceği ekonomik koşullar üzerinde bir kanal olarak hizmet ediyor.⁵⁹

Bu alım-satım aktivitelerinden kaynaklanan çalkalanma devlet tahvillerinin piyasasını yapan 17 dealer üzerinde merkezleniyor. Açık piyasa işlemlerini sürdürmek için Federal Rezerv Bankası dealerlarla yüz yüze toplantıları da içeren yakın iş ilişkileri geliştirdi. 5 ticari banka dealerının 3'ünün yerel merkezi New York'ta konuşlandırıldı.

Zamanla Devlet Tahvil Piyasası çok etkili ve işlemlerinin minimum zorlukla yapıldığı bir piyasa haline geldi. Örneğin: Bir sigorta şirketi elindeki tahvilleri bir dealera telefon üzerinden fiyatı ve anlaşmayı sözlü olarak yapıp satabilir.

2.2.5. New York Federal Fon Piyasası

Devlet, Acceptance piyasasının organizasyonunu teşvik edecek aktif adımlar atmasına karşın, Federal Fon Piyasası, Federal Rezerv Sistemi'nin temel aktivitelerinin doğal bir dalıydı. Federal Fon Piyasası'nın çıkış noktası, para piyasalarındaki ihtiyaçlar arttıkça büyük New York City bankalarının geniş kapsamlı yenilikleri tanıtmadaki becerikliliğini gösteriyordu.

1921'in başlarındaki bir iş reaksiyonu bazı City bankalarının federal rezerv bakiyelerini tüketti. Federal rezervden yüksek miktarda borç almalarına rağmen, bakiyelerini yasal ihtiyaçlar seviyesinde tutmakta zorlanıyordu. Aynı zamanda, fazla rezerve ve birkaç uygun yatırım fırsatına sahip bankalar vardı.

Bakiyelerdeki veya federal fonlardaki ortaya çıkan piyasa küçük ve gelişmemişti. Fakat piyasa hacim ve katılımcı sayısı olarak yavaş yavaş büyüdü. Federal fon piyasasındaki tipik bir işlem, bir gecelik teminatsız nakit kredisinin etkisine sahipti. Bu sayede, borç alan kişi rezerv durumunu gecikmeden ayarlayabiliyordu, çünkü elde ettiği fonlar, fonların bir

⁵⁹ a.g.e., s. 158.

hesaptan diğerine rahatça aktarılabilirdi Federal Rezerv Bankası'ndaki hesabına yatırılabilirdi.⁶⁰

Federal fonlar üye bankaların rezerv bakiyelerini göstermesine rağmen, tüccarlar çeşitli yollarla onları elde edebiliyorlardı. (Örneğin: Bu fonları ticari bankalardan alarak; Acceptance'ları ve devlet tahvillerini New York Federal Rezerv Bankası'na satarak ve satılabilir federal fonlar olarak itfa edilmiş ABD tahvilleri ve faiz kuponları alarak). Zamanın geçmesiyle, tüccarlar Acceptance'ları ve tahvilleri satar gibi, bu fonları satmak için bankalara götürdü. Sonuç olarak, bilgi toplamak ve fonlarla organize olmuş bir tabanda ticaret yapabilmek için sistematik bir prosedür geliştirdiler. Ayrıca bir takım komisyoncular, vadesiz kredi işlemlerinin bir parçası olarak, bankalararası federal fonların dağıtımında bir aracı olarak hizmet etmek için bunu yararlı buldular. Bu firmalardan biri, şu an federal fon brokerlarının lideri olan Garvin'in atası Bantcl & Company'dir.

1920–1925'ler boyunca her bir ülkenin büyük finans merkezindeki bankalar, şehirlerarası daha az takas işlemi yaparak ticaretlerini kendi memleketlerinde yapma eğiliminde oldular. 1920'lerin sonunda, batı kıyılarındaki bazı bankalarla doğudaki belli bankalararasında ki piyasa aktivitesi arttı. Bu sadece indirim oranı farklılıklarından kaynaklanmıyordu, ayrıca doğu bankalarının erken kapanış saatleri rezerv pozisyonlarını değerlendirmelerini ve ellerinde fazla rezerv varsa onları batıda satmalarını sağlıyordu.

1930'lar boyunca süren kolay para koşulları, bu dönemin ilk bölümü boyunca birçok bankanın yaşadığı finansal güçlüklerle ikiye katlandı, federal fonlarla ticaretten vazgeçildi. Ve 1940'ların başında bazı gelişmeler ortaya çıksa da, piyasa savaş yılları boyunca genel olarak sönük bir şekilde devam etti, çünkü bankalar rezerv durumlarını ayarlamak için hazine bonolarına, fonlardan daha çok güveniyordu. 1940'ların sonunda sıkı para federal fonlarla işlem yapmaya teşvik etti ve piyasa günlük ortalama 1 milyar doların üstünde bir miktara ulaşarak 1950'ler boyunca önemli derecede büyüdü.⁶¹

Bu son periyotta, federal fonların şehirlerarası transferi, aktivitelerin merkezi olarak New York'un rolüyle daha da yaygınlaştı. Şehirlerarası değişimlere eğilim, bankaların borçlarının karakterinin yanı sıra, bankaların boyutlarında da farklılıklara neden olan ulusal ekonomik paternlerdeki değişimler tarafından desteklendi. Bu ayrıca kısa vadelerde, ikincil rezervlere yatırım anlamında, bankaların federal fonları satış yolları aramaya başladığı

⁶⁰ a.g.e., s. 158.

⁶¹ a.g.e., s. 159.

gerçeğiyle hızlandırıldı. Satın alma tarafında, bankalar operasyon pozisyonlarında fonları arttırarak çalıştırdılar.

Sonuç olarak, kablolü transfer araçlarının gelişmesiyle fonlar daha hızlı aktarılabilir ve kullanışları daha da arttı. ABD'deki en büyükleri de kapsayan yaklaşık 150 banka, düzenli olarak federal fon piyasasına müracaat ediyor. Ek olarak, piyasa ülke üzerinde geniş bir alana yayılan ve sayıları sürekli artan küçük bankalar tarafından da ara sıra kullanılıyor.

Federal fonları kullanan şirketlerin yakınlıklarının, devlet hazinelerinin ve diğer banka harici firmaların artışı bu piyasanın geleceğini etkileyen bir faktördür. Çok sayıda kurumsal firma, satıcılarla belirli bir tarihte ve belirli bir fiyattan geri alma anlaşması yapılan ABD tahvilleri ile değiştirilmek üzere federal fonları dealerlere devrederek kısa vadeli yatırım yapmak için bunu uygun buldular.

Kurumsal firmaların ve diğer firmaların federal fon piyasasına girmesine rağmen, ticari bankalar piyasaya hükmediyor ve New York City büyük bankalarıyla, dealerlarıyla, federal fon brokerleriyle bu işlemlerin odak noktasında kalıyor.⁶²

2.2.6. New York Kıymetli Evrak Piyasası

Kıymetli evrakların düzenli alım satımı 19.yüzyılın ortalarında ortaya çıktı. Kısa vadeli kredi talepleri büyük oranda ticari bankalar tarafından karşılanıyordu. ABD'nin önemli ticari şehirlerinin bir kaçında, devredilebilir kredi araçlarında bazı anlaşmalar yer aldı, fakat bunlar istisnaiydi. Bu sınıflandırma araçları, genellikle sadece kâğıtları çıkaran şirketin bulunduğu aracılık alanında dolaşıyordu.

1840'ların başında, şehir dışındaki bankalar New York ve diğer şehirlerden kıymetli evraklar almaya başladı ve bu gelişme birçok eyaletin, hukuk sınırlarıyla belirlenen, bankaların başka eyaletlerde yaşayan kişilere borçlanabilecekleri miktarları aşmalarına sebep oldu. Bu kanunlar, iş yapmayı engellediğinden dolayı bankalar dış borçlanmaya devam ettiler. Ticari dünyada New York'un artan önemi yüzünden özel brokerlar, müşterilerinin senetlerini bankalara satan ajanslar olarak City'de hizmet vermeye başladılar. 1850'lerde, Wall Street'te düzenli bir sokak satış sistemi tanıtıldı ve City, kıymetli evraklar için ana piyasa olarak onaylandı.⁶³

⁶² a.g.e., s. 157.

⁶³ a.g.e., s. 149.

İç savaştan sonra, kıymetli evrak çıkaran kurumsal firmalar bankaları kullanmadan, cirosuz senetleri direk dealerlara satmaya başladı. Yeni biçimdeki devredilebilir araçlar, var olan ticari uygulamalarla daha iyi uyum sağladı ve borç isteyenlere bir bankadan alabileceklerinden daha fazla kredi alabilmelerini mümkün kıldı. New York firmaları kâğıtlarını açık piyasaya süren ilk firmalar arasındaydılar ve metropol dealerları bu piyasanın gelişebilmesi için yolları döşediler. Ülke bankaları, yetersiz kredi araçlarıyla aldığı kâğıtların kalitesinden emin olmak için dealerlara güvendi ve bu da işin artarak, New York'ta yoğunlaşmasını sağladı. Aynı zamanda, ülkenin de gelişmesiyle kıymetli evrakları çıkaranlar ve alanlar giderek yayıldılar. New York dealerları operasyonlarını doğu merkezlerinden orta batıya ve daha sonra Pasifik kıyılarının önde gelen şehirlerine kadar genişlettiler.

Sonuç olarak kıymetli evrak piyasasındaki kredi kullananların coğrafi alanı çok genişledi. Kıymetli evrak piyasasının değişik türleri ülkede ortaya çıktı, büyüdü ve New York'ta merkezlendi. Birçok etkenin öncüleri, ithalattaki önemi ve tekstil dağıtım merkezi olarak, rolü yüzünden New York'a çekilen yabancı fabrikaların temsilcileriydi. Etkenlerin artması bir finansman fonksiyonu gibi görüldü, New York'ta satış ajanslarının ve bankaların yakınında kalmayı avantajlı buldular. Aynı zamanda, New York para piyasasında kredinin büyüyen rolü yüzünden City'de kredi derecelendirme ajansları ve diğer hizmet ajansları ortaya çıkmaya başladı.⁶⁴

2.2.7. 11 Eylül Saldırıları Sonrası Ekonomik Durum

11 Eylül 2001 tarihinde A.B.D. 'nin New York kenti, Manhattan semtinde bulunan ikiz kuleler olarak bilinen Dünya Ticaret Merkezi, Virjinya ve Washington DC sınırında bulunan A.B.D. Savunma Bakanlığı ile Genel Kurmay Başkanlığı'nın bulunduğu Pentagon 'a yapılan terörist saldırı sonucunda Dünya Ticaret Merkezi yıkıldı. Pentagon zarar gördü. 2603 kişi hayatını kaybetmiş ekonomik açıdan 21 milyar dolar zarar oluşmuştu.

ABD borsalarının, panik satışları engellemek ya da en azından hızını kesmek amacıyla olayın gerçekleştiği hafta boyunca kapalı tutulması ise açılışla birlikte gelen büyük düşüşleri engelleyemedi. Dünya borsaları da aynı şekilde tepki vererek önemli ölçüde gerilediler. Özellikle havayolu ve sigorta şirketlerinde önemli kayıplar oluştu.

⁶⁴ a.g.e., s. 150.

Yaşanan terörist saldırılar sonucu, finansal piyasalarda global ölçekte bir etki yaratırken, hisse senedi ve emtia piyasalarında önemli fiyat dalgalanmaları oluşmaya başladı. Saldırıların hemen ardından ABD Merkez Bankası yetkililerince piyasalara yeterli likiditenin sağlanacağı duyurulması, özellikle bankacılık sektöründe oluşabilecek büyük çaplı panik hareketlerinin önünü kesti.⁶⁵

Yatırımcıların ilk etapta hisse senedi piyasalarından çıkarak emtia piyasalarına yönelmesi ve Körfez Bölgesi'nde çıkabilecek savaş ihtimali, petrol fiyatlarında ciddi dalgalanmalara yol açtı. 27-28 dolar seviyelerinde seyreden ham petrol varil fiyatı önce 32 dolar düzeyine çıktı, ancak ardından OPEC (The Organization of the Petroleum Exporting Countries)'ten gelen açıklamalar ve global resesyon beklentileriyle 20 dolar'a kadar geriledi. Altının onsu ise 270 dolar seviyesinden 290 dolar'a ulaşmış durumda. ABD ekonomisindeki durgunluk beklentileriyle birlikte, global bazda büyüme hedefleri de aşağı çekilmiştir.

Dünya ekonomisi üzerinde önemli ölçüde etkisi olan ABD ekonomisindeki yavaşlamanın derinleşerek küresel bir durgunluğa yol açacağı şeklindeki kaygılar artmış, ekonomiyi canlandırmak adına önce ABD, ardından Kanada ve Avrupa Merkez Bankaları faizleri yarımsar puan düşürmüşlerdir. Japon Merkez Bankası ise faiz oranlarında 0,15 puan indirimine gitti. Savunma sanayine yapılan ilave yatırımların artmasıyla ekonomik canlanma sağlanması beklendi.

Biraz da belirsizlik içinde verilen bu ilk tepkilerin ardından Eylül'ün son haftası itibarıyla mali piyasalar bir ölçüde sakinleşirken, gözler olası ABD misilleme saldırısına çevrildi.

Bankacılık sektöründe, ekonomik yavaşlamanın etkisi ile global ölçekteki bankaların kârlılıklarının azalması beklendi. Güçlü sermaye yapılarına sahip bankalar bu süreci rahatlıkla atlattılar. Diğer taraftan yatırım bankalarının ve havayolu-uçak sanayi ile yakın ilişki içinde olan bankaların kârlılık konusunda ciddi sorunlar yaşamaları beklenen bir gelişme oldu.

ABD ekonomisindeki yavaşlama süreci, bu ülke ile yakın ticaret ilişkisi olan Latin Amerika ülkelerini olumsuz etkilemiştir.

Latin Amerika ülkelerinden Meksika, Venezüella ve Ekvator gibi petrol üreticisi ülkelerin, Orta Doğulu petrol ihracatçılarına göre daha çok tercih edilecek olmalarından dolayı krizden kârlı çıkmaları olasıydı. Japonya'daki resesyon derinleşti. İsrail'in güçlü

⁶⁵ Ekrem AKÇAY, **Terörün Uluslararasılaşması ve Güvenlik: 11 Eylül Örneği**, SÜ, İstanbul, 2009. s. 3.

ekonomik yapısı nedeni ile fazla etkilenmemesi petrol fiyatlarındaki olası artıştan ise en fazla Kuveyt avantajlı çıktı.⁶⁶

Yabancı sermayenin bu gibi durumlarda daha güvenli yatırım araçlarını seçme stratejisi sebebiyle gelişmekte olan ülkelerin, uluslararası piyasalardan fon yaratma konusunda zorlandılar.

Dış ticaret açısından bakıldığında, önemli ticaret partnerlerimizden ABD'deki yavaşlamanın ve beklenen küresel durgunluğun olumsuz etkileri olması muhtemeldir. İhracatımızın %50'sinden fazlasının AB ile gerçekleşiyor olması ve AB genelinde de beklenen yavaşlama bu etkiyi arttırdı.

Finans piyasalarının saldırılara verdiği en önemli tepki fonların riskli alanlardan riski daha az olan alanlara doğru kaymasıdır. Tüm krizlerde olduğu gibi 11 Eylül'de de yatırımlar düşük riskli alanlara yöneldi. Saldırlardan sonra gelen ani satışlar piyasaları sarıya da Arjantin dışındaki ülkeler tekrar toparlandılar.

Tüm dünyada şok etkisi yaratan saldırılar sonrasında AB'nin terörizmle mücadele politikalarında köklü değişimler görüldü. Saldırıların hemen ardından 21 Eylül 2001'de olağanüstü toplanan Avrupa Konseyi de "Terörizmle Mücadele Eylem Planı"nı kabul etti. Konsey'in karar metninin ilk maddesi AB'nin A.B.D ile dayanışma ve işbirliği içerisinde olduğunu vurgulayarak, A.B.D. 'nin karşılık verme hakkının meşru olarak değerlendirdi. Kararda ayrıca öncelikli olarak Tampere Zirvesi'nde alınan kararlar doğrultusunda tüm Avrupa'da geçerli olacak bir Avrupa Tutuklama Emri'nin hayata geçirilmesi ve ortak bir terörizm tanımı yapılması gerektiği kabul edildi. Yeni dönemde AB'nin terörizmle mücadele politikası hem iç hem de dış politikasının bir parçası haline geldi ve diplomatik, yasal, ekonomik ve politik boyutlar barındıran çok yönlü bir şekil aldı.

Tampere Zirvesinde alınan kararların ivedilikle hayata geçirilmesi için İçişleri Bakanları ve Adalet Bakanları Konseyi göreve çağrıldı. Ayrıca üye devletlerden istihbarat alışverişi ve ortak araştırma ekipleri kurulması istendi ve EUROPOL aracılığı ile teröristler ve terör örgütleri hakkındaki tüm bilgilerin paylaşılması öngörüldü.

⁶⁶ y.y., **11 Eylül Saldırısı**, (Çevrimiçi) <http://www.frntr.com/ekonomi-iktisat-isletme/1011745-11-eylul-saldirilarinin-turk-ve-dunya-ekonomisine-etkileri.html> (Erişim: 15.01.2010).

21 Eylül 2001'de açıklanan AB Zirvesi karar metninde ikinci maddeden itibaren terörizmle mücadele eylem planının ayrıntıları üzerinde durulmuştur. Eylem planı şu konulardan oluşmaktadır:

- Polis ve adli makamların işbirliği,
- Terörizmle ilgili mevcut uluslararası anlaşmalara işlerlik kazandırılması ve yeni girişimlerin desteklenmesi,
- Terörizmin finansmanın engellenmesi,
- Sivil havacılık ile ilgili tüm güvenlik önlemlerinin alınması,
- AB'nin terörizmle mücadelede girişeceği küresel eylemlerinin koordinasyonunun sağlanmasıdır.⁶⁷

Son yıllarda özellikle ırkçı ve dini motivasyonlara sahip terör örgütlerinin biyolojik ve kimyasal silahlara olan ilgisi tüm dünyaya yayılan korku dalgasını haklı çıkartır niteliktedir. AB Komisyonu bu tehditten yola çıkarak biyolojik ve kimyasal silahların kullanılması durumuna karşı yapılacak hazırlıkları ve alınacak önlemleri koordine edici birde program hazırlamıştır. Bu program çerçevesinde kitle imha silahları ve etkileri konusunda tıbbi ve bilimsel uzmanlık konularını içeren bilgi alışverişi, kamuoyunu bilgilendirme çalışmaları yapılması, uyarı sistemleri kurulması ve tedavi imkânlarının geliştirilmesi planlanmıştır. Bu doğrultuda 27-28 Ekim 2002 tarihinde AB'nin kitle imha silahlarının kullanıldığı bir terör saldırısı sonrasında alacağı önlemlerin denendiği EUROTOX tatbikatı yapılmış, tatbikata Avusturya, Yunanistan, İtalya, İspanya, ve Fransa 'dan ekipler katılmıştır. Konu üzerinde büyük hassasiyet gösteren İngiliz Hükümeti 'de olası bir kimyasal silahlı terör saldırısına hazırlıklı olmak için Londra metrosun da bir tatbikat gerçekleştirmiştir. Almanya'nın Berlin şehrinde bulunan Robert Koch Enstitüsü bünyesinde biyolojik silahlara karşı bilgi merkezi kurulmuştur. Örn: Fransa'da biyolojik saldırıya karşı hazırlıkları içeren Biotox planını uygulamaya koyma, şüpheli kişi ve örgütlerin finansal faaliyetlerini mercek altına alma gibi önlemler aldı.

Sonuç olarak saldırılar küresel dünyanın dengesini kısa veya uzun dönemde bozacak bir etki yarattı. Bu etkinin temelinde güvenin sarsılması gelmekteydi. Uluslararası piyasalarda güven önemli bir unsur olduğundan saldırıların maddi hasarı küçük bile olsa yarattığı etki

⁶⁷ y.y., **11 Eylül Sonrası Dünya**, (Çevrimiçi) <http://www.meteksan.com.tr/files/File/konsept/konsept9/konsept%20g%C3%BCvenlik%20PDF/11%20EYLUL%203.pdf>, (Erişim: 14.01.2010) Konsept Gergisi, t.y., s. 2.

büyük oldu. Bu saldırılar dünya ekonomisinin ne denli hassas denge üzerine kurulduğunu bir kez daha göstermiş oldu.⁶⁸

2.3. Hong Kong'un Finans Merkezi Olarak Tarihsel Gelişimi

Hong Kong Aralık 1941'de Japon güçleri tarafından işgal edilmiştir. Ağustos 1945'e kadar işgal altında bulunduğu bu dönemde tüm bankalar, mali piyasalar ve diğer finans kurumları kapatılmıştır. Sadece birkaç Çin yerel bankasının çalışmasına ciddi sınırlamalar ile izin verilmiştir. Japonya'nın teslim olmasından sonra Hong Kong istikrarlı bir barış dönemine girmiştir. Çin'in, Kore Savaşı'nda, iç savaşta Şanghay'a nazaran olumsuz etkileri Hong Kong'da daha az olmuştur. Hong Kong kariyer olarak International Financial Centre (IFC) dönemine 1945–1965 yılları arasında başlamıştır. 1966 yılında bir bankacılık krizinin ardından tüm mali sistem sarsılmış, geçen süre zarfında düzelme kaydedilerek 1978 yılında yabancı bankalar dâhil 40 yabancı banka, 1995 yılı sonuna kadar 154 bankaya yükselmiştir.

Hong Kong, bölgesel bir finans ve hizmet merkezi olarak, 1970'li yıllardan itibaren gelişme göstermeye başlamıştır. Hong Kong, 100 yıllık Birleşik Krallık yönetiminin son çeyreğinde, özerk bir yönetim altında hızlı bir büyüme gösteren Asya-Pasifik bölgesine yönelik uluslararası finansal hizmetler ile diğer hizmetlerin sunulduğu bir merkez olarak gelişmiştir. 1982 yılında döviz mevduat faizi vergi kesintisi kaldırılmıştır. Hong Kong, Asya-Pasifik bölgesinde Singapur ve Tokyo'nun önünde en büyük bölgesel finans merkezidir (1994).⁶⁹

Hong Kong, Bölge ülkelerinin yıllık ortalama %8–10 arasında değişen ekonomik büyümesini finansa eden kaynakları, finansal hizmetleri sunan ve diğer hizmetleri karşılayan ve finansal piyasalarını bu hedeflere yönelik olarak yapılandıran bir merkez olmuştur. Hong Kong son 10 yıldır özellikle Çin'e yönelik tüm mali akımların, yabancı sermaye yatırımlarının ve Çin ile ilgilenen yabancı girişimcilerin merkezi konumuna gelmiştir.

Hong Kong ekonomisi hizmetler sektörü üzerinde kuruludur. Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH)'nın %84'ü hizmetler sektöründen kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda Dünya'nın en önemli hizmet sektörü ihracatçısıdır. Bölge ülkelerinin finansal ve diğer hizmet talepleri Hong Kong piyasaları ve ekonomisinin gelişimini doğrudan belirlemektedir. Hong Kong, 100 yıllık

⁶⁸ a.g.e., s. 3.

⁶⁹ Y. C. JAO, *Shanghai and Hong Kong As International International Financial Centre: Historical Perspective and Contemporary Analysis*, Hong Kong: School of Economics and Finance University, 2004, çev. Bilal ÖZER, s. 3.

Birleşik Krallık (UK) yönetimi ardından Çin ile yapılan “BASIC LAW” antlaşması ile yeni bir statüye kavuşmuştur.

Anlaşma “ tek ülke–iki sistem” prensibini getirmektedir. Buna göre Hong Kong mali, idari ve düzenlemeler açısından özerkliğini korumakta ve “Hong Kong Special Administrative Region” yönetimi tarafından idare edilmektedir. Böylece Hong Kong’un uluslararası ve bölgesel ekonomiler için sunduğu hizmetlerin devamı garanti altına alınmıştır.⁷⁰

Yeni dönemde Çin ile Hong Kong tek ülke, iki para sistemi, iki para otoritesini uygulamasını benimsemiştir. Böylece Hong Kong’un bölgesel finans merkezi niteliğini korumuştur. Hong Kong yetkilileri, devletin özel girişimlerini kısıtlamamıştır. Hong Kong her ne kadar sömürge hükümeti olsa da liberal tutumu benimsemiştir. Hong Kong kendi iş ortamı ve rejimi olumlu geliştirmesi sayesinde bugün bölgede bir fon yönetim merkezide olmuştur.⁷¹

2.3.1. Hong Kong Bölgesel Finans Merkezi

Hong Kong, Asya-Pasifik ülkelerinin 1970’li yıllardan itibaren içine girdiği hızlı ve sürdürülebilir ekonomik büyümenin ki bu ekonomik büyüme önemli ölçüde sanayi yatırımları, sanayileşme ve doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile gerçekleşmiş finansal ve diğer hizmetler kaynağı haline gelmiştir. Hong Kong, yine dünyanın diğer noktaları ile bölge noktaları ve bölge ülkeleri arasında ticaret, taşımacılık, ulaştırma ve haberleşme konularında bir merkez olarak gelişmiştir.

Hong Kong Asya-Pasifik ülkelerinin finansman ihtiyacını karşılamayı amaçlayan, aynı zamanda diğer hizmetleri sunmak isteyen ve bu ülkelerde doğrudan sermaye yatırımı yapmak isteyen yabancı yatırımcılar için her açıdan çok uygun bir ekonomik çevre sunmuştur. Son 10 yıldır bölge ülkelerinin mali sistemlerini uluslararasılaşma çabalarında da ilk nokta Hong Kong finansal piyasaları olmaktadır. Hong Kong’un uluslararası mali piyasaları ile bölge ülkelerinin mali piyasaları arasında ürünler üreten uluslararası finans kurumları gelmeye devam etmektedir.⁷²

Hong Kong bölgesel finans merkezi olarak, coğrafi konumu itibariyle bulunduğu zaman aralığını da değerlendirmektedir. Hong Kong gün içinde New York ve Londra gibi iki

⁷⁰ a.g.e., s. 4.

⁷¹ a.g.e., s. 5.

⁷² İTO, **Bölgesel Finans ve Hizmet Merkezi İstanbul**, İstanbul: İTO Yayınları, 2000, s. 67.

önemli uluslararası finans merkezi arasında faaliyet göstermektedir. Hong Kong'da bölgesel finansal işlemlerin önemli bir bölümü yabancı mali kurumlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Hong Kong'da 500 yabancı banka, 120 uluslararası sigorta şirketi, 90 uluslararası fon yöneticisi bulunmaktadır.

Hong Kong bölge ülkelerine yönelik uluslararası sendikasyon kredilerinin düzenleme merkezidir. Bölgeye finans kaynağı aktarımı önemli ölçüde sendikasyon kredileri şeklinde olmaktadır ve bu krediler bölge ülkelerinin bankalarına çoğunlukla verilmektedir. Hong Kong aynı zamanda hisse senedi ihracı, faiz içeren borçlanma araçlarının ihracı ile vadeli işlemler piyasası işlemleri içinde sahip olduğu düzenli piyasalara ve borsalar ile bölgenin sermaye piyasası kaynaklarını da sağlayan merkez konumundadır. Nitekim 100 milyar dolarlık bölgesel fonun uluslararası yönetiminin de yapıldığı merkezdir.

Hong Kong'un bölgesel finans merkezi olarak önümüzdeki döneme ilişkin en önemli gelişmesi Çin ile olan ilişkilere dir. Hong Kong, Çin dışındaki ülkelere yönelik bir finans, ticaret ve hizmet merkezi olarak gelişmiş iken, Çin'in dışa açılımı ile birlikte giderek Çin ile bütünleşen bir yapıya yönelmektedir. Hong Kong'un bölgeye yönelik finansal hizmetlerinde Çin giderek ağırlık kazanmaktadır. Hong Kong'un diğer bölge ülkeleri ile ilgili işlemlerinin bir bölümü Singapur'a kayarken, Hong Kong, Çin'e yönelik bir yapılanma içindedir. Tayvan da bu yapılanma içinde yer almaktadır.

Çin'de yapılacak yabancı şirketler; vergi, düzenleme, sermaye hareketleri ve diğer hizmette ki olanaklardan yararlanmak üzere merkezlerini Hong Kong'da kurmakta ve Çin'e yatırımları Hong Kong'dan yapmaktadır. Hong Kong tüm yabancı sermaye için Çin'in giriş kapısı konumundadır. Çin ve bölge ülkelerinin 2005 yılına kadar planladıkları proje finansmanı ihtiyacı; önemli bir bölümü Çin'de ve altyapı yatırımları olmak üzere 1,5 trilyon dolar civarındadır. Proje finansmanının önemli bir bölümü de Hong Kong'da düzenlenmektedir.⁷³

Çin şirketlerinin de Hong Kong'da ticari merkezi bulunmaktadır. Çin dış dünya ile ticaretini bu şirketler aracılığı ile Hong Kong'dan yapmaktadır. Çin için de Hong Kong, uluslararası finansal ve ticari ilişkilerin kurulduğu bir finans merkezidir. Hong Kong ve Çin arasındaki bu ilişkileri destekleyen bir diğer unsurda Hong Kong Para Kurulu ile Çin Merkez Bankası arasında kurulan karşılıklı ödemeler sistemidir. Böylece Hong Kong ile Çin arasında finansal ve ticari akımı kolaylaştıran alt yapı kurulmuştur.

⁷³ a.g.e., s. 68.

Tablo 4. Hong Kong'un, Küresel Finans Merkezleri İndeksindeki Yeri (2009)

GLOBAL FINANCIAL CENTERS INDEX (GFCI) : HONG KONG						
	GFCI 1	GFCI 2	GFCI 3	GFCI 4	GFCI 5	GFCI 6
İndeks Yayın Tarihi	Mart 2007	Eylül 2007	Mart 2008	Eylül 2008	Mart 2009	Eylül 2009
Rank\İndeks Sırası	3	3	3	4	4	3
Rating\Reyting	684	697	695	700	684	729
GFCI 1'e göre reyting değişimi		+13				
GFCI 2'ye göre reyting değişimi			-2			
GFCI 3'e göre reyting değişimi				5		
GFCI 4'e göre reyting değişimi					-16	
GFCI 5'e göre reyting değişimi						+45

Kaynak: City of London, **Global Financial Centers Index**, England, S. 1-2-3-4-5-6.

2.3.2. Hong Kong Finans Merkezi'nde Bankacılık

Hong Kong bölgesel bir finans merkezi olarak öncelikle uluslararası bankacılık işlemleri ile gelişmiştir. Londra'dan sonra dünyanın ikinci uluslararası bankacılık merkezleri 1997 yılsonu itibariyle Hong Kong'da bulunmaktadır. Geniş yetkili faaliyet gösteren 182 bankanın 151'i yabancı bankadır. Dünyanın en büyük 100 bankasından 80'i Hong Kong'da faaliyet göstermektedir. Hong Kong sınır ötesi müşterilere kullanılan banka kredileri hacminde Londra'dan sonra ikinci sırada bulunmaktadır. Bankaların aktif ve pasiflerindeki sınır ötesi işlemlerin payı itibariyle de dünyada beşinci sırada bulunmaktadır.

Hong Kong'daki bankacılık işlemlerinin önemli bir bölümü uluslararası niteliktedir. Bankalar bölge ülkelerinin bankalarına, özel şirketlerine, kamu kurumlarına ve hükümetlerine yönelik ticaretin, dış ticaretin ve projelerin finansmanına yönelik fon kullanmaktadır. Bu fonların başında sendikasyon kredileri gelmektedir. Diğer finans merkezlerinden de derlenen fonla Hong Kong'daki bankalar bölge ülkelerine yönelik sendikasyon kredileri vermektedir. Sendikasyon kredilerinin müşterileri, bölge ülkelerinin bankaları ile özel şirketleridir.⁷⁴

ABD, Japon ve Avrupalı bankalar için Hong Kong, Asya-Pasifik bölgesine yönelik finansal hizmetlerin sunulması ve fon aktarımı için bölgesel bir merkezdir. Bu ülkelerin bölge ülkeleri ile olan ticareti ve yatırımlarında ABD'li, Avrupalı ve Japon kurumları da Hong Kong'da yer almaktadır. Bu kurumların finansmanını da doğrudan Hong Kong'da bulunan ABD, Avrupa ve Japon bankaları gerçekleştirmektedir. Özellikle son 10 yıldır Çin ile kurulmakta olan ekonomik ve ticari ilişkileri yürüten yabancı sermayeli kurumlar Hong Kong'da finansman ve finansal hizmet talebinde bulunmaktadır.

⁷⁴ a.g.e., s. 69.

ABD, Avrupa ve Japon bankaları, dünyanın en hızlı büyüyen ve 2000’li yıllarda dünya üretimi ve ticaretinde en yüksek payı alacak olan Asya-Pasifik Piyasası’nın finansman ve finansal hizmet ihtiyacı karşısında artan sayıda banka ve mali kurum ile Hong Kong’da yer almayı sürdürmektedir. Global bankacılığın en önemli alt piyasası Asya-Pasifik olmaktadır.

Kurumsal bankacılık hizmetlerinin bir parçası olarak bankalar, bölgedeki kurumların ve kurum sahiplerinin fonlarının ve yatırımcılarının yönetilmesi amacıyla, Hong Kong ve diğer uluslararası finans merkezlerinde, özel bankacılık, hazine işlemleri, tahvil ve hisse senedi piyasası işlemlerine aracılık gibi hizmetleri verebilmektedir.⁷⁵

2.3.3. Hong Kong Bankalararası Para Piyasası (HIBOR)

Hong Kong’da bankalararasında etkin bir toptancı para piyasası mevcuttur. Bankalar birbirleri ile bir yıl vade ile sınırlı mevduat hesapları açmaktadır. Piyasaya Para Kurulu’nun (merkez bankası) herhangi bir düzenleme veya müdahalesi yoktur. Londra Bankalararası Para Piyasası gibi çalışan piyasada kısa vadeli faiz oranları HIBOR (Hong Kong Offered Rate) bölgesel borçlanmalarda kullanılan faiz oranları belirlenmektedir. Hong Kong’da bulunan bankalar kaynaklarının %40’ını Bankalararası Para Piyasası’ndan topladıkları mevduatlar ile sağlamaktadır. Piyasa Hong Kong doları ve ABD doları üzerinden çalışmaktadır.⁷⁶

2.3.4. Hong Kong Menkul Kıymetler Borsası (HKEX-Hong Kong Stock Exchange)

Hong Kong Borsası tam bir uluslararası borsa niteliğinde örgütlenmiş olup, işlem görmektedir. Hong Kong Borsası, Çin ve bölge ülkeleri şirketlerinin hisse senedi ihracında bulunarak sermaye finansmanı sağladıkları bir borsadır. Bu anlamda bölgesel bir merkezdir. Borsada işlem gören 619 hissenin 411’i yabancı hisse senedir.

Borsada işlem görmeye yetkili kurumlar arasında yabancı aracı kurumlar da bulunmaktadır. Yabancı aracı kurumlar için sınırlama yoktur. Borsanın 490 aracı kurum üyesinin 100’den fazlası yabancısıdır.

Borsada yabancı yatırımcıların yatırım yapması serbesttir. Günlük işlem hacminin üçte birini yabancı emirler oluşturmaktadır. Yabancı yatırımcılar için sermaye ve döviz kontrolü bulunmamaktadır.

⁷⁵ a.g.e.

⁷⁶ a.g.e. s. 70.

Hong Kong Borsası'nda dört ayrı pazar bulunmaktadır. Tüm pazarlar uluslararası nitelikte çalışmaktadır.⁷⁷ Bunlar;

- Hisse Senedi Piyasası: 619 hisse senedinin 411'i yabancı
- Warrant Piyasası: 488 Warrant
- Tahvil Piyasası: 296 tahvilin 258'i yabancı
- Hisse Senedi Opsiyon Pazarı

2.3.5. Hong Kong Vadeli İşlem Piyasaları

Hong Kong Vadeli İşlem Piyasası, uluslararası bankacılık ve finans hizmetlerinin yoğun olduğu merkezde, risklerin yönetimi amacı ile uluslararası vadeli işlem kontratlarının yapılmasına olanak sunmaktadır. Faiz ve Döviz en önemli risk unsurları olduğundan future ve opsiyon kontratları düzenlenmektedir. Özellikle bölgeye yönelik sermaye akımı sahipleri, yatırımcılar, borçlanıcılar ve fon yöneticileri için risk yönetimi ihtiyacına cevap vermektedir. New York Emtia Borsası ile olan anlaşma çerçevesinde enerji ve metal kontratları yapabilme olanağı bulunmaktadır.

2.3.6. Hong Kong Finans Merkezi'nde Fon Yönetimi

Hong Kong üç önemli grup için uluslararası fon yönetimi hizmeti vermektedir. Bölge ülkelerinin kurumsal yatırımcıları, bankaları, sigorta şirketleri ve kamu otoritelerinin fonları yönetilmektedir. Sınır ötesinden emekli fonları, sigorta şirketleri, yatırım fonları trustlar ve bankaların fonları yönetilmektedir. Hong Kong'da 90 uluslararası fon yöneticisi bulunmaktadır. Bu fon yöneticilerinin Hong Kong'da yönettikleri fonlar 1.300 milyar dolar aktif değerine sahiptir.

Hong Kong'da ayrıca 98 milyar dolar aktif değerinde olan 1.300 adet yatırım fonu, trust, yatırım ortaklığı kurumu faaliyet göstermekte ve katılma belgelerini ihraç etmektedir. Bu kurumlar da yatırımlarını Hong Kong piyasalarında yönetmektedir.⁷⁸

⁷⁷ İTO, **Bölgesel Finans ve Hizmet Merkezi İstanbul**, İstanbul: İTO Yayınları, 2000, s. 71.

⁷⁸ a.g.e., s. 72-73.

2.3.7. Hong Kong Finans Merkezi'nde Sigortacılık

Hong Kong, sigortacılık sektöründe işlemlerin ve prim gelirlerinin %80'i sınır ötesi işlemlerden kaynaklanmaktadır. 28 ülkeden 220 sigorta şirketi faaliyet göstermektedir. Uluslararası sigorta işlemleri bölge ülkelerine yönelik olarak üç grupta yoğunlaşmaktadır. Bölge ülkelerinin uluslararası ticarete yönelik taşımacılık ve ilgili sigortalar, bölge ülkelerine yönelik özel yabancı ve yabancı sermaye yatırımlarına ilişkin sigortalar ile Hong Kong'da yaşayan çok sayıda yabancıyı kapsayan hayat ve sağlık ile özel emeklilik sigortalarıdır.

2.3.8. Hong Kong Döviz Piyasası

Hong Kong'da bankacılık ve diğer finansal işlemlerin önemli bir bölümünün sınır ötesi işlemler olması ve yabancı para birimlerinin kullanılması nedeniyle bankalar arasında fiziki bir piyasaya bağlı olmaksızın ve para kurulunun düzenlemeleri dışında çalışan geniş hacimli bir döviz piyasası mevcuttur. Bankaların işlemleri, bankalar, diğer mali kurumlar, yabancı yatırımcılar, dış ticaret kurumları, fon yönetimleri ve benzerlerinin döviz taleplerini karşılamaya yöneliktir. Hong Kong günlük 78,6 milyar dolarlık işlem hacmiyle 7. sıradadır.⁷⁹

2.3.9. Hong Kong'da Düzenleme, Denetim ve Gözetim Kurumları

Hong Kong para ve bankacılık sektörü, sermaye piyasaları ve sigortacılık sektörünü düzenleyen, denetim ve gözetimi yürüten ayrı kurumlar bulunmaktadır. Hong Kong'daki bu yetkili kamu otoritelerinin yanı sıra, finansal piyasalarda yaklaşık 200 kadar danışma komitesi bulunmaktadır.

Piyasa katılımcıları, uzmanlar, yatırımcılar ve akademisyenlerden oluşan bu komiteler ihtisaslaşmıştır. Kamu otoritesi düzenlemeleri, piyasayı temsil eden komitelerin talepleri veya onların görüşleri doğrultusunda hazırlanmakta ve uygulanmaktadır. Böylece piyasaların düzenlemeleri sınırlayıcı değil, yenilikçi, yaratıcılığa açık ve piyasa pratiklerini içeren rekabetçi yapıda olmaktadır.⁸⁰

⁷⁹ a.g.e., s. 71-72.

⁸⁰ a.g.e.

2.3.10. Hong Kong Para Kurulu

Hong Kong'da Merkez Bankası işlevini Hong Kong Para Kurulu görmektedir. Para Kurulu, finansal piyasaların güvenli ve etkin bir çevrede çalışması için faaliyet göstermektedir. Para Kurulu'nun uyguladığı para ve serbest dalgalı kur politikası ile güvenli bir makro ekonomik çevre yaratılmıştır. Hong Kong dolarını konvertibl ve önemli bir para birimi haline getirmiştir. Asya Pasifik Krizi etkisi hariç Hong Kong dolarının değeri çok dar bir bant içinde ABD dolarına karşı dalgalanmaktadır. Hong Kong doları bölge içinde bir yatırım ve ödeme aracı olarak kullanılmaktadır. Bankacılık işlemlerinde Hong Kong doları önemli ölçüde kullanılmaktadır. Para Kurulu aynı zamanda önemli bir döviz rezervi tutmakta ve yönetmektedir. Para Kurulu bölgesel finans merkezi olarak Hong Kong'un finansal hizmetler sunduğu ülkelerin döviz piyasalarında da istikrarın korunması için zaman zaman müdahalelerde bulunmaktadır. Bölgesinin en güçlü para otoritesidir.

Para Kurulu bünyesinde bankalararasında kurulu elektronik eş-anlı Hong Kong doları üzerinden takas ve saklama sistemi bulunmaktadır. Hong Kong piyasasındaki yerli ve yabancı bankalararasında ki ödeme işlemleri gerçekleştirilmektedir.⁸¹

2.4. Singapur'un Finans Merkezi Olarak Tarihsel Gelişimi

Bölgesel bir finans merkezi olarak finans kuruluşları, sermaye piyasaları ile bölgede etkindir. Singapur bölgesel finans merkezi olarak dikkate değer bir başarı elde etmiş, 30 yılda dünyanın önde gelen mali merkezlerinden biri haline gelmiştir. Singapur Hükümeti 1960 yılından bu yana finansal serbestleşme ve reformlar taahhüt etmiştir. Singapur önde gelen finans merkezi olarak çalışmalarının sonucunda Güney Doğu Asya ekonomilerinin merkezi haline gelmiştir. Singapur finans merkezi olarak, sermaye piyasalarının gelişimine katkıda bulunmak, sınır ticareti, iş ve yatırımlarda mali aracılığı kolaylaştırıp üstlenmiştir.

Yaşanan Asya krizinde, Güney Doğu Asya ile birlikte Singapur'da etkilenmiştir. Bununla birlikte yaşanan dış şoklar ve finansal bulaşma ile Singapur'da açıklara maruz kalmıştır. Daha fazla içine kapanmak yerine, artan küresel rekabet ortamında daha esnek bir mali sektör oluşturmak için, serbestleşmede krizden etkilenen ülkelere olmuştur. Serbestleşmede konsolidasyon ile yerli bankalar dâhil güçlendirilmesi ve mali sektöre yabancı banka katılımının artırılması yoluna gidilmiştir.

⁸¹ TSPAKB, "Hong Kong Sermaye Piyasaları", **Gündem Dergisi**, İstanbul, S. 87, (Kasım-2009), s. 21.

1960 yılında, Singapur ve Güney Doğu Asya komşuları dışı dönük mali kalkınma stratejisinin benimsenmesi ile farklı bir rota seçmiştir. Singapur Hükümeti yeni finansal piyasa açılımı ile reformları uygulamaya başlamıştır. Düzenleyici; teşvikleri, yabancı finans kurumlarını çekebilmek için yeniden tasarlayıp yasalaştırmış, bu strateji çok başarılı olarak kanıtlanmıştır. Bu dönemde yabancı finans kuruluşları, banka sayıları, önemli ölçüde artmıştır. 1970'ler de 100'den az olan mali sektördeki kurum sayısı 1990'lar da 450'ye ulaşmıştır. Mart 2001 itibari ile Singapur mali sektöründe 133 ticari banka (8 Yerel, 125 Yabancı) 141 sigorta şirketi, 63 banka temsilciliği, 168 yatırım danışmanlığı bulunmaktaydı.

1998 yılında Singapur Hükümeti yerli bankaların, yabancı bankalarla ağır rekabet edebilmesi için birleşmeye teşvik edildi. Birleşme faaliyetlerine rağmen yerli bankalar, yabancı bankalara kıyasla küçük kalmaktadır. Küçük iç pazarda sınırlı büyüme umutları ile Singapur bankaları bölgedeki faaliyetlerini genişletmeye çalışmış ancak sınırlı başarı gösterebilmişlerdir.⁸²

2.4.1 Singapur Bölgesel Finans Merkezi

Başarılı bir finans merkezi olabilmek için etkili bir siyasi hükümet, istikrarlı bir ortam, güçlü ekonomik temeller, zaman dilimindeki yeri, coğrafi konumu, uluslararası muhasebe standartları, en modern teknoloji, finansal altyapı, İngilizce yeterlilik düzeyi, uluslararası düzeyde uyumlu yasalar ve yetenekli işgücü gereklidir. Singapur bu şartların hepsini değilse de çoğunu kendisinde toplamıştır.⁸³ Singapur'un sahip olduğu bugün ki durumu özetlersek bunlar;

- Çok başarılı ve sofistike denizaşırı pazar
- Sendikasyon kredileri için önemli bir merkez
- Esnek bankacılık sektörü
- Gelişmiş bilgi ve iletişim teknolojisi
- Gelişmiş kurumsal yönetim ve yasal standartlara uyum
- Düşük işlem maliyeti, verimli ve sermaye piyasalarından esnek finansman
- Çok dilli nüfus (İngilizce, Malayca, Standart Çince, Tamilce)

⁸² a.g.e., s. 2.

⁸³ Dennis HEW, **Singapur As a Regional Financial Centre**, Singapore: Institute for South East Asian Studies, çev. Fatih ÇEVİK, 2002, s. 1.

Singapur'un komşu ülkelerle rekabet etmek zorunda kalması söz konusudur, bu yüzden önümüzdeki 10 yıl içinde birçok zorluklarla karşı karşıya kalacaktır. Örneğin; Malezya'nın aktif bir İslami bankacılık ve finans için uluslararası bir merkez olma çalışmaları yapması ve Singapur'la aynı zaman dilimini paylaşması Singapur'un gelecekteki rolü hakkında endişeleri arttırmaktadır.

Singapur'un rakibi Hong Kong ekonomik açıdan Çin'in yan kapısıdır. Son yıllarda hızlı bir ekonomik büyüme ve Çin'de yükselen yabancı sermaye Singapur pahasına Hong Kong'un finansal hizmetlerine yararlı olacaktır. Böylece Çin'in büyüyen sermaye gereksinimi Hong Kong üzerinden geçişlerle muhtemel olarak Hong Kong'un gelecekte çıkış yakalayacağı öngörülmektedir. Çin Hükümeti gelecekte finans merkezi olarak Şanghay'ı desteklemektedir. Hong Kong – Şanghay kombinasyonu Singapur'un gelecekteki potansiyeli için risk oluşturmaktadır.⁸⁴

Tablo 5. Singapur'un, Küresel Finans Merkezleri İndeksindeki Yeri (2009)

GLOBAL FINANCIAL CENTERS INDEX (GFCI) : SINGAPORE						
	GFCI 1	GFCI 2	GFCI 3	GFCI 4	GFCI 5	GFCI 6
İndeks Yayın Tarihi	Mar. 2007	Eyl. 2007	Mar. 2008	Eyl. 2008	Mar. 2009	Eyl. 2009
Rank\İndeks Sırası	4	4	4	3	3	4
Rating\Reyting	660	673	675	701	687	718
GFCI 1'e göre reyting değişimi		+13				
GFCI 2'ye göre reyting değişimi			+2			
GFCI 3'e göre reyting değişimi				+26		
GFCI 4'e göre reyting değişimi					-14	
GFCI 5'e göre reyting değişimi						+32

Kaynak: City of London, **Global Financial Centers Index**, England, S. 1-2-3-4-5-6.

2.4.2. Singapur Finans Merkezinde Bankacılık

Singapur, bölge ülkelerine yönelik döviz ticareti, sendikasyon kredileri, ticaretin finansmanı, proje finansmanı ve fon yönetiminde bölgesel merkez konumundadır.

Singapur bankacılık sisteminde 142 ticari banka ve 77 yatırım bankası faaliyet göstermektedir. Bankacılık işlemlerinin yüzde 80'i sınır ötesi işlemlerden kaynaklanmaktadır. Uluslararası bankacılık alanında, Singapur'da bulunan yabancı bankaların önemli bölümü Hong Kong'da da bulunmaktadır. Ancak Singapur'a gelmelerinin temel nedeni ulaşım ve

⁸⁴ a.g.e., s. 2.

iletişim altyapısı ile iyi entegre olmuş, Çin dışındaki hızlı gelişen bölge ülkelerine yönelik finansal hizmetler verilmesidir.

Bankacılık işlemlerinin başında bölge ülkelere yönelik olarak kullanılan sendikasyon kredileri gelmektedir. Malezya, Endonezya, Tayland, Filipinler ve bir ölçüde Çin uluslararası kredi talepleri Singapur'dan karşılanmaktadır. Özellikle bu ülkelerin ticari bankaları ile bu ülkelere yatırım yapan uluslararası şirketlere sendikasyon kredileri kullanılmaktadır.

Ticaretin finansmanı ve bu yönde kullanılan krediler ikinci önemli uluslararası bankacılık işlemleridir. Başta uluslararası şirketler olmak üzere, özel sektörün üretiminin önemli bölümü bölge ülkeleri arasında ve bölge ülkelerinin dışına yönelik dış ticarete konu olmaktadır. Singapur'da bulunan bankalar, bölge ülkelerinin dış ticaretinin finansmanında bölgesel merkezdir.

Proje finansmanı ve yatırımların finansmanına yönelik finansal hizmet konularında bölge ülkelerinden önemli talep bulunmaktadır. Kamu altyapı yatırımları, ulaşım, taşımacılık, liman, enerji, iletişim ile özel sektör ve yabancı sermayenin imalat sanayine yönelik yatırımlarının uluslararası finansmanı için Singapur bir merkez rolü oynamaktadır.⁸⁵

2.4.3. Singapur Bankalararası Para Piyasası (SIBOR)

Singapur'da faaliyet gösteren bankalar ve bölge ülke bankalarının birbirleri nezdinde yaptıkları bir yıla kadar vadeli mevduat işlemlerinden oluşan piyasadır. Londra ve Hong Kong kadar geniş hacimli değildir. Singapur'da bankaların, beklenenden yüksek kurumsal mevduat ve fonlar toplaması nedeniyle borçlanma işlemlerinde kullanılmak üzere Singapore Interbank Offered Rate (SIBOR) faiz oranı belirlenmektedir.⁸⁶

2.4.4. Singapur Menkul Kıymetler Borsası (SGX-Singapore Stock Exchange)

Singapur'da Mayıs 1973'te Singapur Menkul Kıymet Borsası (SES) kurulmuştur. Diğer taraftan Eylül 1984'te kurulan Singapur Uluslararası Para Borsası (SIMEX), Asya'nın ilk finansal vadeli işlem borsası olarak faaliyete geçmiştir. Singapur Menkul Kıymet Borsası'nın dünyada daha güçlü bir yapıya kavuşturulması ve spot ile vadeli piyasaların

⁸⁵ a.g.e., s. 79.

⁸⁶ a.g.e., s. 80.

birlikteliğinden doğabilecek potansiyelin kullanılabilmesi amacıyla, ülkedeki borsaların birleşmesi kararlaştırılmıştır. Yönetim Kurulu'ndaki 11 üyenin 2'si, Yönetim Kurulu Başkanı ve Genel Müdür, hissedarlar tarafından seçilip Merkezi Düzenleyici Otorite'nin onayına sunulmaktadır. Kalan 9 üye bağımsız Yönetim Kurulu üyeleridir. Bu 9 üyenin 6'sı aracı kuruluş kökenlidir. Aralık 1999'da, Singapur Menkul Kıymet Borsası ve Singapur Uluslararası Para Borsası, Singapur Borsası (SGX) adı altında birleşmiş ve anonim şirket statüsüne geçmiştir. Bu birleşme Asya-Pasifik bölgesinde gerçekleştirilen ilk türev ve menkul kıymet borsası birleşmesi olmuştur.⁸⁷

Singapur Borsasının, 2000 yılında Amerikan Borsası (AMEX) ile yaptığı anlaşma ile AMEX'te işlem gören bazı borsa yatırım fonlarının Singapur Borsası'nda da işlem görmesi sağlanmıştır. Diğer taraftan, 2001 yılında Avustralya Borsası (Australian Stock Exchange-ASX) ile yapılan anlaşma sonucunda, Singapurlu yatırımcılar ASX'te belirlenen bazı menkul kıymetler için doğrudan işlem yapma imkânı kazanmıştır. Baltık Borsası, İngiltere'de kurulmuş gemi taşımacılığı konusunda hizmet veren bir borsadır. Bununla beraber, SGX, Baltık Borsası (Baltic Exchange) ile tezgâh üstü piyasalarda takas fiyatlarının belirlenmesine dair bir anlaşma yapmıştır.

Chicago Ticaret Borsası (CME) ile SGX, Euro-Dolar ve Euro-Yen'e dayalı vadeli işlem sözleşmesi ve opsiyonlarda işlem yapma imkânı sağlayan dünyanın ilk türev araç alım-satım sistem bağlantısını kurmuştur.

Singapur Borsası, 7 Mart 2007 tarihinde Bombay Borsası'nın (BSE) %5'lik payını \$42,7 Milyon karşılığında satın almıştır. Bununla beraber, 15 Haziran 2007 tarihinde ise Tokyo Borsası (TSE) Singapur Borsası'nın %4,99'luk payını \$303 Milyon'a portföyüne katmıştır. (EK-14) 2007 yılsonu itibariyle Singapur Borsası'nda işlem gören şirketlerin toplam piyasa değeri 768 Milyar Singapur Doları seviyesindedir.⁸⁸

2.4.5. Singapur Vadeli İşlem Piyasaları

Singapur, uluslararası alanda işlem yapan, faiz kontratları ve döviz üzerine future ve opsiyon işlemlerinin yapıldığı düzenli bir vadeli işlem piyasasına (SIMEX) sahiptir. SIMEX; Chicago Vadeli İşlem Borsası, Osaka Borsası, Londra Uluslararası Petrol Borsası ile olan

⁸⁷ TSPAKB, "Londra-İtalya Borsası", **Gündem Dergisi**, S. 68 (Nisan-2008), s. 9.

⁸⁸ **a.g.e.**, s. 10.

düzenli bağlantıları ile Euro Dolar kontratları, nikel endeks kontratları, ABD Hükümet Tahvilleri, enerji kontratları üzerinden karşılıklı işlem yapabilme olanağı sunmaktadır.⁸⁹

2.4.6. Singapur Finans Merkezinde Fon Yönetimi

Fon yönetim şirketlerinin küresel serbestleşme sonucu artan önemi ile yerli fon yönetim sektörü etkilenmeye başlamış ve yeni ofisler açılmıştır. Singapur Hükümeti son on yıl boyunca önde gelen uluslararası fon yönetim merkezi olurken, giderek bu alana odaklanmıştır. Ancak büyüklük olarak Hong Kong'un gerisinde kalmasına rağmen birçok küresel fon yöneticisini çekmiştir. Ekonomik Görünüm Komitesi, Singapur'un fon yönetim sektörünü geliştirmek için bazı tavsiyelerde bulunmuştur. Bunlar;

- Küçük ve orta büyüklükteki fon yöneticilerinin geliştirilmesi
- Bölge dışından gelen yabancı sermaye için teşviklerde bulunulması
- Vergi istisnaları, maliyetlerin düşürülmesi⁹⁰

2.4.7. Singapur Euro-Bond Piyasası

Tahvil piyasalarının gelişimi Asya Finansal Krizi ile önceliklerden birisi haline gelmiştir. Singapur Hükümeti, yerli özel şirketler ve kuruluşların iç tahvil piyasasının daha fazla geliştirilmesi için daha ayrıntılı projeler üretmiştir. Singapur'un bölgede aktif bir merkez olarak düzenlenmesi ile yerli tahvil piyasasının geliştirilmesi ve derinleştirilmesi için girişimlerde bulunulmuştur. Cazip vergi teşvikleri ile 1998 yılında tahvil piyasası gelişmiştir. Örneğin; Şubat 2003 yılına kadar tahvil piyasasından ticaretle elde edilen kazanç, vergi ödemelerinden muaf tutulmuştur.⁹¹

2.4.8. Singapur'da Kurumsal Yönetim

Singapur Maliye Bakanlığı tarafından Aralık 1999'da Kurumsal Düzenleme ve Yönetim Politikası Komitesi kurulmuştur.

⁸⁹ İTO, **Bölgesel Finans ve Hizmet Merkezi İstanbul**, İstanbul: İTO Yayınları, 2000, s. 81.

⁹⁰ Dennis HEW, **Singapur As a Regional Financial Centre**, Singapore: Institute for South East Asian Studies, 2002, s. 13-15.

⁹¹ **a.g.e.**, s. 11.

Bu komitenin altında üç farklı komite kurulmuştur.⁹² Bunlar;

- **Kurumsal Yönetim Komitesi;** Singapur'da listelenen şirketler için ilke ve uygulama tavsiye setleri yayınlamıştır.
- **İnceleme ve Muhasebe Standartları Komitesi;** Muhasebe standartları süreçlerini incelemiş ve internet üzerinden, genel yorum ve talepler doğrultusunda taslak raporunu sunmuştur.
- **Mevzuat ve Düzenleyici Çerçeve Komitesi;** Şirketler Yasası için revizyon tavsiyelerinde bulunmuştur.

Son yıllarda banka ve kurumsal yönetim uygulamaları önemli ölçüde iyileştirilmiştir. Şubat 2003'te önerilen kurallar ve düzenlemeler çerçevesinde yerel bankalar ve sigorta şirketlerinin yönetimi güçlendirmek için bir danışma kılavuzu yayınlamışlardır. Bu kılavuz yöneticiler, Yönetim Kurulu Komiteleri ve onların kompozisyonları için gerekli şartları belirlemektedir. Yönetim Kurulu Başkanı ve Genel Müdür'ün rollerinin ayrılması için ana ilkeleri gösterip, kuralların uygulamalarını açıklamaktadır.⁹³

2.5. Zürih'in Finans Merkezi Olarak Tarihsel Gelişimi

İsviçre uzun bir sermaye ihracı geleneğine sahiptir. 18. yüzyılda iç birikimlerin iç harcamaları geçmesiyle, İsveçli finansçılar ve devlet adamları aktif olarak uluslararası finansla uğraşmaya başlamışlardı. Net sermaye ihracı 19. yüzyılda tren yolları yapımı, endüstrileşme ve I. Dünya Savaşı'ndan sonra artan kredi ihtiyacı dönemi dışında 20. Yüzyıla kadar sürdü. İç birikim fazlalığı büyük oranda kasaba ve şehirlerde finansal olarak sağlam hükümetlerin bir sonucu oldu ve sürekli olarak birçok Avrupa Hükümetinin savaşın içinde bulunmalarından kaynaklanan diğer büyük finans ihtiyaçlarıyla normal olarak bariz farklılık gösteriyordu. İsveç hükümetinin ve özel sektörün finansal performansı birkaç faktöre dayanıyordu. Bunlardan ilki ülkenin tarafsız bir politika yürütmesi diğeri büyük savaş harcamaları yapmamasıdır.

Tarafsızlık, ülkenin çokuluslu ve çok dinli olmasının, Avrupa'nın merkezindeki stratejik konumunun ve ülkenin küçük boyutunun bir sonucu oldu. İkinci olarak,

⁹² a.g.e., s. 16.

⁹³ a.g.e., s. 17.

sanayileşmenin başlangıç aşamalarında İsviçre pamuk ve ipek ürünleri ihracatını yurtdışındaki zayıf rekabet sayesinde geliştirdi.⁹⁴

İsviçre yüzyıllar boyunca sermaye ihraç etmesine rağmen yabancı fonlar için güvenli bir liman olması ve yabancı birikimleriyle kredi talebi arasında aracılığa başlaması 20. yüzyıla kadar gerçekleşmedi. I. Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya ve Avustralya para birimleri düşüşe geçti ve finansal sistemler bozuldu. İsviçre, hiperenflasyonu önlediği ve diğer Avrupa ülkelerine göre politik kargaşadan daha az etkilendiği için 1920'ler ve 1930'lar boyunca fonlar için güvenli bir emanetçi olarak çekici hale geldi ve İsviçre bankalarının birçoğu Almanya'dan olmak üzere geniş ölçekli mevduat topladılar. 1934'te, 1930'ların dünya çapındaki bankacılık krizine karşı yatırımcıları korumak amacıyla çıkartılan bankacılık kanununu, İsviçre için sadece II. Dünya Savaşı sürecinde Almanya ile değil sonrasında Amerika ile de sorunlar ortaya çıkardı. Kanunun bir yan ürünü, bankaların banka hesapları ile bilgileri yabancılara sağlamasını önleyen banka gizliliği kurallarıydı. Bu kurallar, Amerika'nın İsviçre'deki banka hesaplarında ve başka yerlerde savaş tazminatı olarak tutulan Alman varlıklarına sahip olma talebine razı olmasını önledi. Büyük politik baskıya rağmen İsviçre hükümeti taleplere boyun eğmedi, fakat savaş tazminatı olarak İsviçre'de tutulan Alman varlıklarının sadece bir kısmına el konulacağına dair bir anlaşmaya yapıldı.⁹⁵

İsviçre'nin istikrarlı ve güçlü döviz politikası, İsviçre bankacılık sisteminin çekiciliğini arttırdı. Sadece bir kez I. Dünya Savaşı'nın sonundan 1971'e kadar olan dönemde (1936) İsviçre Frangı değer kaybetti. İsviçre ayrıca uluslararası standartlarla birlikte çok düşük bir enflasyon oranı sürdürdü. 1950'ler boyunca, tüketici fiyatları oranlarındaki artış %1 idi. Ekonomik faaliyetlerdeki güçlü büyüme ile Federal Alman Cumhuriyeti'ni yakından takip ederek, 1960'lar boyunca fiyatlar %3'e, 1970-1985 döneminde %5'e ulaştı, ancak enflasyon diğer sanayileşmiş ülkeler ile kıyaslandığında hala düşüktü.

1960'ların başından beri, uluslararası finansal işlemler, büyük para birimlerinin konvertibilitesi ve sermaye hareketlerinin izolasyonu ile güçlü bir şekilde büyüdü. İçerde ve dışarıda mali koşullar önemli derecede farklılık gösterdiğinde İsviçre, frank üzerinde yukarı yönlü bir baskı oluşturan önemli yabancı sermaye akışları yaşadı. Dışarıda yaşanan politik kargaşalar süresince, İsviçre'nin tarafsızlığı ve banka gizliliği sermaye akışlarını çekmede rol oynadı.

⁹⁴ Richard ROBERT, *International Financial Centres of Europe, North America and Asia*, çev.Bilal ÖZER, 1994, s. 187.

⁹⁵ a.g.e. s. 213.

2.5.1. Zürih Bölgesel Finans Merkezi

İsviçre, Avrupa'nın en yüksek gelirlili ülkelerinden biridir. Kişi başına düşen GSMH 1995 yılında 41.700 dolar günümüzde ise bu oran daha yüksektir. Nüfusu 7.1 milyon olarak sabittir. Geleneksel olarak, İsviçre finans hizmetleri sağlayıcısı olma rolünü benimsemiş ancak 1992 yılında teklif edilen Avrupa Ekonomik Alanı (EEA) üyeliğini reddetmesi hoş karşılanmamıştır. Dünyanın en saygın ve en büyük bankaları İsviçre'de bulunmaktadır. Genel olarak büyük finans şirketleri; Altyapı işlemleri, piyasa şeffaflığı, yüksek işlem hacmi karşılamak için Zürih'e gelmektedirler.

Son 15 yıl boyunca, İsviçre tarihinde yaşanmamış olan bir reform içerisine girmiştir. Geliştirmiş olduğu yeni bir sistem ile hisse senetleri, tahvil, türev, ortak fon birimleri bütünleştirilerek bir güvenlik ağı içerisinde piyasa işlemleri gerçekleştirilerek İsviçre Menkul Kıymet piyasalarının verimliliği arttırılmıştır. Böylece maliyetlerde düşüş, hızlı işlem, yatırım danışmanlığı, pazar araştırması, özel bankacılıkta ve kalitede artış gözlenmiş raporlama işlemleri hız kazanmıştır.⁹⁶

Zürih Finans Merkezi (Büyük Zürih Bölgesi), Zürih havaalanının 60 km uzağında kurulan sanayi, ticaret ve hizmet sektörlerinin bir arada bulunduğu bölgede yer almaktadır. Bu bölgenin tanıtımı ve pazarlanması Ağustos 1999 yılında kurulan, kar amacı gütmeyen The Greater Zurich Area AG şirketi tarafından yürütülmektedir. Bu kuruluş 1998 yılında kurulan "Stiftung Greater Zurich Area Standardmarket" tarafından finansal olarak desteklenmektedir. Vakıf yapısındaki bu kurum devlet ve özel sektör ortaklığıyla kurulmuştur. Bölgeye ortak olan çevre kantonlar (7 tane) bu vakıfa yıllık bütçe sağlamaktadırlar.

İsviçre'nin küçük ekonomisi yüzünden Zürih doğal bir merkez olarak oluşmuştur. Düşük enflasyon, gizlilik, istikrar gibi özelliklerin birleşimi sonucu bir oluşum gerçekleşmiştir. Bu oluşumda Fransa ve Almanya'ya yakın olmasının önemi büyüktür. İsviçre halkının çok çalışkan olması ve çalışma saatlerinin diğerlerine nazaran fazla olması ülkenin dış fazla vermesinde başrol oynamıştır. 20 yıl boyunca küçük ekonomisine rağmen ekonomik performans ve işsizlik oranları incelendiğinde 1985'te sanayileşmiş ülkeler arasında sadece Japonya tarafından geçilmiştir. Zürih finans merkezinin sağladığı katkıları kısaca özetlemek gerekirse finans kesimi, İsviçre ekonomisinin en önemli sektörlerindedir. Bankalar, sigorta şirketleri, aracı kurumlar ve diğer finansal kuruluşlar milli gelirin yedide birini, istihdamın yaklaşık %6'sını oluşturmaktadır. Finans kesimi, ülkenin cari işlemler fazlasının dörtte birine tekabül etmektedir.

⁹⁶ a.g.e. s. 350.

İsviçre'nin reel GSYİH'sinin %14'e yakını finansal hizmetlerden sağlanmaktadır. Özellikle 1995 yılından sonra GSYİH yıllık artış oranı %10 ve üstünde gerçekleşmiştir. Bu artışın önemli bir bölümü finans sektörünün gelişimiyle bağlantılı olarak gelişen ve büyüyen ekonomik aktivite ile ilişkilidir. Büyük Zürih bölgesinin istihdama olan etkisi ise daha fazladır. 2007 yılında Zürih'te çalışan finansal sektör çalışanlarının tüm İsviçre'de istihdam edilen finansal hizmetler sektörü çalışanlarına oranı %20'ye ulaşmıştır. Bu oran 1995 yılındaki istihdam payından %16 daha büyüktür.⁹⁷

Tablo 6. Zürih'in, Küresel Finans Merkezleri İndeksindeki Yeri (2009)

GLOBAL FINANCIAL CENTERS INDEX (GFCI) : ZURICH						
	GFCI 1	GFCI 2	GFCI 3	GFCI 4	GFCI 5	GFCI 6
İndeks Yayın Tarihi	Mar.07	Eyl.07	Mar.08	Eyl.08	Mar.09	Eyl.09
Rank\İndeks Sırası	5	5	5	5	5	6
Rating\Reyting	656	666	665	676	659	676
GFCI 1'e göre reyting değişimi		10				
GFCI 2'ye göre reyting değişimi			-1			
GFCI 3'e göre reyting değişimi				11		
GFCI 4'e göre reyting değişimi					-17	
GFCI 5'e göre reyting değişimi						17

Kaynak: City of London, **Global Financial Centers Index**, England, S. 1-2-3-4-5-6.

2.5.2. Zürih Finans Merkezinde Bankacılık

İsviçre I. ve II. Dünya Savaşı'nda tarafsızlığını sürdürmüştür. 1934 yılındaki Bankacılık Kanunu ile bankacılık sektörü düzenlenmiştir. Son zamanlarda bazı geleneksel avantajları zayıflamıştır. İsviçre frangı dünyada kabul gören bir para birimidir. İsviçre'nin geleneksel bankacılığında gizlilik esastır. Hesap bilgileri hakkında diğer ülkelerin resmi kurumları bilgi alamamakta bu yüzden hükümetler arasında gerginlikler yaşanmaktadır. Bu gizli hesaplar terör örgütleri tarafından kullanılmakta, kara para aklamaları yaşanmakta, vergi kaçırmak ve benzeri gibi çıkar grupları tarafından kullanılmaktadır. İsviçre Ceza Kanunu'na göre bu gibi durumlarda banka isterse rapor edebilir. Ancak buna mecbur değildir. Uluslararası toplumun sağduyusu ve kendi geleneği için taşıdığı sorumlulukları dengelemeye çalışmaktadır.

İsviçre bankacılık sistemi geleneksel uluslararası finans uzmanlığı ve portföy yönetimi alanlarındaki uzmanlığı ile ilişkilendirilmiştir. Hukuk alanındaki önemli gelişme ve

⁹⁷ a.g.e. s. 352.

değişiklikler bankacılık unsurunu da etkilemiştir. Bazı yasal zorunluluklar rekabet avantajını düşürmekte buda ülkenin en büyük bankalarının uluslararası alanda genişleme iştahını azaltmıştır.

Finansal liberalleşme sürecinde sermayenin uluslararası hareketi, bankacılık hizmetleri, sigorta düzenlemeleri için uyum süreci bir baskı yaratmıştır. Bu süreç liberalleşmeye katılan neredeyse tüm dünya ülkelerinde yaşanmaktadır. AB düzenleme çabaları bu süreçte İsviçre'nin değişim ve etkileşimini arttıracak katkı sağlamıştır.

İsviçre'nin en önemli hizmet sektörü bankacılıktır. Bankaların dış denetimleri sertifikalı alanında uzman kurumlarca yapılır. İsviçre bankalar birliği katkılarıyla düzenlemelere yardımcı olunur. İstikrarlı siyasi ve ekonomik yapısı sayesinde finans sektörüne döviz çekmesiyle piyasaların en üst sıralarında yer almıştır. 1994 yılında toplam iş gücünde 121.271 kişiyi istihdam etmekteydi ve nüfusuna göre bu oran çok yüksektir.⁹⁸

2.5.3. Zürih Menkul Kıymetler Borsası (SWX-Swiss Exchange)

İsviçre, federal yapısı dolayısıyla tarihsel olarak çeşitli yerel borsaların faaliyet gösterdiği bir ülkedir. Çeşitli ticari araçlar bulunmasına rağmen, İsviçre'de organize borsalar 19. yüzyıl sonlarına doğru, diğer Avrupa ülkelerine kıyasla daha geç kurulmuştur.

İsviçre Borsası 150 yıllık bir geçmişe sahiptir. Bu dönemde altyapı yatırımlarının gereksinimi artmış ve bankaların yanı sıra borsalarda bu gereksinimi karşılamak üzere ortaya çıkarak hızlı gelişmeler kaydetmiştir. İsviçre sermaye piyasası 19. yüzyılın sonlarına doğru gelişmiş Basel, Bern, Cenevre ve Zürih olmak üzere dört farklı yerel borsa kurulmuştur. Borsaların ilki 1850 yılında Cenevre'de, ikincisi 1876 yılında Basel 'de kurulmuştur. Zürih borsası ise 1877 yılında kurulmuştur Zürih borsası 20. yüzyıla girerken İsviçre borsaları arasında en önemlisi haline gelmiştir. Bern 'in başkent olmasına rağmen, İsviçre'nin en önemli finans merkezi Zürih'tir. Cenevre ve Basel ise portföy işletmesi açısından önemlidir. Zürih borsasının uluslararası tanınmışlığı Zürih'teki kuvvetli uluslararası bankacılık faaliyetlerinden dolayı artmıştır. I. ve II. Dünya Savaşları'nda tarafsızlığını koruması ve istikrarlı politikaları sayesinde piyasaları güvenilir olarak dünyaca kabul görmüştür. İsviçre Hükümeti doğrudan borsaları denetlememektedir.

⁹⁸ Alexander K. SWOBODA, **Swiss Banking 1992**, çev. Fatih ÇEVİK, 1992, s. 352.

1996 yılında elektronik sistem ile Zürih, Cenevre ve Basel Borsaları SWX Swiss Exchange adı altında toplanmıştır. SWX, hisse senedi, türev, sabit getirili menkul kıymet, yatırım fonları ve borsa yatırım fonları alanlarında faaliyet göstermektedir. SWX ayrıca, Deutsche Börse ve Dow Jones ile endeks hesaplayıp yayınlayan STOXX firmasının ortaklarından. Türev işlemleri, SWX ve Deutsche Börse tarafından kurulan Eurex platformu ile gerçekleştirilmektedir. Alman-İsviçre ortaklığı olan Eurex, Aralık 2007’de New York merkezli Uluslararası Menkul Kıymet Borsası’ni (ISE) 2,8 milyar \$ karşılığında satın almıştır. Bu satın alma Alman ve İsviçreli gruplar tarafından sırasıyla %85 Alman, %15 İsviçre paylı finanse edilmiştir. (EK-14)

Mayıs 2007’de İsviçre Borsası’ni bünyesinde bulunduran SWX Grubu (SWX Group) sermaye piyasasında faaliyet gösteren bazı grupları bünyesine katmayı planlamıştır.⁹⁹ Bu gruplardan birisi elektronik ödeme ve kart bazlı ödeme işlemlerine odaklanmış uluslararası aktiviteler yürüten Telekurs Grubu’dur. Diğer grup ise takas, mutabakat ve saklama hizmetleri veren SIS İsviçre Finansal Hizmetler Grubu’dur (SIS Group Swiss Financial Market Services AG). Bu birlikteliğin amaçları, İsviçre finans piyasasının alt yapısını güçlendirmek ve uluslararası piyasalarda rekabet gücünü artırmaktır.¹⁰⁰

Dünyanın en yüksek piyasa değerli borsaları arasında yer alan SWX’in yapısı incelendiğinde, sektöre entegre bir yapı olduğu görülmektedir. Sektörde ana oyuncu olan SWX grubu, hem spot hem de türev piyasalar işletmektedir. Mutabakat, takas ve ödeme hizmetleri SWX çatısı altında yürütülmesine de SWX sistemi ile ortaklık içinde çalışmaktadır. 2005 yılı verilerine göre İsviçre Borsası, hem piyasa değeri hem de hisse senedi işlem hacmi açısından dünyada 10. sırada yer almaktadır. Ayrı bir çatı altında faaliyetlerini yürüten Bern Borsası ise ağırlıklı olarak yerel şirketlere hitap eden bir borsadır.¹⁰¹

2.5.4. Zürih Altın Piyasası

Zürih altın piyasasının oluşumu 1900’lü yılların başına dayanmaktadır. İlk olarak bir İsviçre bankası (Swiss Bank Corporation) , 1919 yılında Londra piyasasına girerek spekülasyon amaçla altın alımına başlamıştır. Ortadoğu ve Uzakdoğu ülkelerine yapılan altın satışının yüksek kar marjı sağlayan bir alan olması, İsviçre Kredi Bankası ve İsviçre Birleşik Bankası'nın da altın ticaretine yönelmelerinde etkili olmuştur. Süreç içinde Zürih, dünya piyasa-

⁹⁹ SIX, SIX Group Annual Report 2008, İsviçre, s. 2.

¹⁰⁰ TSPAKB, “Borsa Birleşmeleri”, **Gündem Dergisi**, S. 68 (Nisan-2008), s. 11.

¹⁰¹ İTO, **Dünyada ve Türkiye’de Borsalar**, 1993, s. 308.

larına altın arzında tekel konumundaki Londra Borsası ile altın talep eden Doğu ülkeleri arasında bir köprü vazifesi görmüştür. Ancak, uluslararası altın ticaretinde Zürih'in önemli bir merkez haline gelmesi 1960'ları bulmuştur.

15 Mayıs 1954 tarihinde altın satışı vergilendirme muafiyet kapsamına alınmıştır. Yasal ve kurumsal çerçevede yaşanan bu ve benzeri gelişmeler, Zürih'te ulusal olduğu kadar uluslararası seviyede de etkin olabilecek bir altın piyasasının gelişmesine uygun zemin hazırlamıştır.¹⁰²

Altın alım-satımında kısıtlayıcı hiçbir düzenlemenin olmayışı, İsviçre parasının tam konvertibl olması, faiz oranlarının dış piyasaların altında seyretmesi, bankacılık sektörünün gelişmiş olması, politik ve ekonomik yaşantıda istikrarın sağlanmış olması, Zürih'in altın ticaretinde dünya çapında en önde gelen piyasalardan biri olmasını sağlamıştır. Bu süreçte, İsviçre'nin 3 büyük bankasının (İsviçre Bankası, İsviçre Birleşik Bankası ve İsviçre Kredi Bankası) gerek bağladıkları sermaye ile gerekse zamanlı ve isabetli girişimlerinin büyük payı olmuştur.

II. Dünya Savaşı nedeniyle kapatılmış olan Londra Borsası, 1954'te tekrar açıldığında, piyasadaki en önemli alıcı kitlesini İsviçre bankaları oluşturmuştur. İşlem hacminin %75 gibi önemli bir kısmını karşılayan İsviçre bankaları, doğal olarak fiyat oluşum sürecinde de etkili olmuşlardır.

Savaş sonrasında ABD'nin sürekli dolar basmaya devam etmesi ve altın rezervlerinin erimesi, dolara olan güvenin yitirilmesine ve altına yönelinmesine yol açmıştır. Resmi dolar-altın paritesi (ons başına 35 \$) ile altının serbest piyasa değeri (1960 sonbaharında ons başına 41\$ civarında) arasındaki makasın giderek daha fazla açılması, uluslararası para sistemini tehdit edici boyutlara varmıştır. İngiltere Merkez Bankası'nın ve ABD Maliye Bakanlığı'nın ortak müdahalelerine rağmen altın fiyatındaki aşırı spekülasyon fiyat hareketleri giderilememiş, bu ise ABD'nin altın rejimini sertleştirmesine sebep olmuştur.

Bu gelişmeler üzerine, gelişmiş 8 ülke (ABD, İngiltere, B. Almanya, Fransa, İsviçre, Hollanda, Belçika ve İtalya) merkez bankaları yetkilileri, piyasalara istikrar kazandırmak amacıyla bir araya gelerek "Altın Birliği"ni (Gold Pool) oluşturmuşlardır. Birlik, altının serbest piyasa değerini resmi paritede tutabilmek için üye ülke otoriteleri arasında eşgüdümün sağlanmasını öngörmüştür. Amacında ilk önceleri başarılı olan Birlik, 1960'lı

¹⁰² SPK, *Uluslararası Altın Piyasaları ve Türkiye'de Altın Borsaları*, 1991, s. 96.

yılların ikinci yarısında yaşanan gelişmeler karşısında etkisiz kalmıştır. Söz konusu dönemde, spekülatif altın talebinin canlanması, 1967'de Pound'un değer kaybetmesi, parasal sistemdeki aksaklıkları tekrar su yüzüne çıkarmıştır.

Uluslararası para sisteminde yaşanan gelişmelerin paralelinde, 1968 bunalımı ile birlikte dünya altın piyasasında artık yeni bir dönüm noktasına gelinmiştir. 17 Mart 1968'de, Altın Birliği'ni oluşturan ülkelerin merkez bankaları tekrar bir araya gelerek Washington Anlaşması'nı imzalamışlardır. Washington Anlaşması, bankaların kendi aralarında resmi parite üzerinden işlem yapmalarını bu şekilde "kapalı bir sistem" kurarak bankalararası piyasadaki altın hacminin sabit tutulmasını öngörmüştür. Ardından ABD'nin ricası üzerine, Londra Borsası 2 haftalığına resmi olarak kapatılmış, aynı tarihte Güney Afrika ise altın arzını geçici olarak durduğunu açıklamıştır. Bu gelişmeler sonucunda uluslararası altın piyasalarında yaşanan merkez boşluğu, İsviçre bankalarına Zürih'in potansiyel gücünden faydalanmak için tarihsel bir fırsat kazandırmıştır.¹⁰³

Dünya altın piyasasında faaliyet göstermekte olan 3 büyük İsviçre bankası, Londra borsasının kapanması üzerine, kendi aralarında bir centilmenlik anlaşması yapmışlardır. Bu kapsamda oluşturulan Birlik, bugün halen faaliyette olan Zürih Borsası'nın temelini teşkil etmektedir. Söz konusu centilmenlik anlaşması çerçevesinde, Londra aracılığıyla fiziki altın arzının gerçekleşmeyecek olmasına rağmen, altın alım-satımı ikinci el piyasada devam edecektir. Söz konusu 2 hafta içinde Londra kanalıyla Güney Afrika'dan altın arzı olmadığı halde, Zürih Borsası'nın başarılı bir performans göstermiş olması, Güney Afrika'yı altın arzının tümünü Zürih üzerinden yapmaya ikna etmiştir. Güney Afrika'nın 1968 yılında almış olduğu bu karardan vazgeçerek, Londra ile olan geleneksel ilişkisini yeniden başlatması 1970'leri bulmuş, ancak bu durum Zürih'in uluslararası bir merkez olmasını engelleyememiştir.

Piyasaya altın arzında, İsviçre bankalarının Londra'yı aradan çıkararak Güney Afrika ile doğrudan bağlantı kurmaları, Zürih piyasasının uluslararası piyasada çekilişini pekiştirmiştir. 1970'li yılların başlarında Güney Afrika altın arzının yaklaşık % 80'i Zürih aracılığıyla gerçekleşmiştir. Bunu Sovyetler Birliği'nin Londra yerine Zürih üzerinden altın satışı yapması izlemiş, bu durum Zürih'in fiziki altın ticaretinde 1970-80 döneminde tartışılmaz bir üstünlüğe sahip olmasında etkili olmuştur. Ancak dünya para sistemindeki değişikliklere bağlı olarak, ABD'de altın alım-satımının serbest bırakılması, vadeli (futures)

¹⁰³ a.g.e., s. 98

piyasalarının gelişimini, Hong Kong gibi kıyı merkezlerinin (off-shore) altın ticaretinde boy göstermeye başlaması, Zürih Altın Piyasası'nın önemini azaltmıştır.¹⁰⁴

2.6. Tokyo'nun Finans Merkezi Olarak Tarihsel Gelişimi

Tokyo global finans merkezlerinin 1980'ler deki en yeni üyesi idi. 1960'larda Asya'da egemen finans merkezi olarak Tokyo'nun statüsü 1970'lerde ve 1980'lerde global finans merkezi olarak ortaya çıkmasında bir atlama taşıydı.

Yen'in rezerv, yatırım ve işlem kuru olarak uluslararasılaşması, 1970'ler boyunca önemli gelişmeler yaptı. Ayrıca Tokyo piyasası yabancı tahvil çıkartmak için önemli bir piyasa olarak ortaya çıkmaya başladı. 1976–1982 yıllarında, yabancı tahvillerde Japonya'nın payı %2'den %13'e çıktı. Yurtiçi finans piyasasının büyük ölçeğine ve olgunluğuna rağmen, Japon piyasasının uluslararasılaşması yavaşça ilerledi ve otoriteler tarafından dikkatlice yönetildi. 1985'te Tokyo 'da sadece 76 yabancı banka vardı, Londra'da 341, New York'ta 216, Singapur'da ise 143 tane bulunmaktaydı. Naoyuki Shinohara 1986'da Tokyo'da uluslararası bankacılık binası oluşturulması kararına çok önem veriyordu. Bu bina geleneksel mali sektörü boş vermeden kıyı bankacılığı aktivitelerini mümkün kılacaktı ve finansal liberalleşmeyi sağlayacaktı. Shinohara aşağıdaki faktörlere bağlı olarak bir uluslararası finans merkezi olarak Tokyo'nun öneminin artması bekleniyordu.¹⁰⁵

Japon yatırımları için global fırsatlar; global finans işlemlerinin gelişimi için Londra ve New York'u tamamlayan zaman aralığı sayesinde hızla büyüyen Asya- Pasifik ekonomileri için bölgesel bir merkezdir. Yen enstrümanlarında yabancı finans araçlarının işlemlerini kısıtlayan resmi ve gayri resmi kısıtlamaların hafifletilmesi ile rahatlama sağlanmıştır.

Yoshio Suzuki'de aşağıdaki rolleri göz önüne alarak uluslararası bir finans merkezi olarak Tokyo için daha fazla rol planlamıştır. Bunlar;

- Dünya'nın kalanına yüksek kaliteli finans varlıklarının arzı,
- Uluslararası para akışının, özellikle Japonya'nın kendi ticaret fazlasının koordinasyonu,
- Asya-Pasifik alanı finans piyasasının kilit üyesi olunması,
- Bilgi elde etme merkezi,

¹⁰⁴ a.g.e. s. 99.

¹⁰⁵ Richard ROBERTS, **Global Financial Centers London, New York, Tokyo**, England: An Elgar, çev. Bilal ÖZER, s. 281.

- Asya-Pasifik bölgesi için yenin yükselişinin sağlanmasıdır.

Richard McGahey, Mary Malay, Katherine Kazanas and Michael P. Jacobs (1990) yazılarında küreselleşmeyi destekleyen 4 faktör tanımlıyor. Bunlar;

- Yeni finans enstrümanlarının gelişmesi,
- Yurtiçi ve uluslararası finans düzenlemelerindeki değişiklikler,
- Bilgi işlem ve telekomünikasyon teknolojisindeki çarpıcı ilerleme,
- 1982–1986 yılları global piyasalarda artan fonların hacmidir.

Rekabetçi baskılar başlıca uluslararası finans merkezlerinin her birinde bir varlık kurabilmek için firmaları global finans akışlarına aracılık yapmaya götürdü. Sınır ötesi finans aktivitelerinin teşvikiyle, küreselleşme diğer finansal merkezlere göre Londra, New York ve Tokyo'nun önemini arttırdı. Aynı zamanda küreselleşmeyle birlikte iletişim teknolojilerinin gelişmeleri ve düzenleyici liberalleşme, global finans merkezleri arasındaki rekabeti yoğunlaştırarak piyasalar arası finansal akışları kolaylaştırdı. Londra, New York ve Tokyo, hepsi rekabet avantajı elde etmek ve global finans merkezi olarak önemlerini arttırmak için serbestleşmeye gitti.¹⁰⁶

2.6.1. Tokyo Bölgesel Finans Merkezi

Japonya ekonomik güç olarak dünya çapında tanınan ikinci en büyük ekonomidir. 2006 yılı kişi başına gelir \$34.000'dır. Japonya finans ve sermaye piyasaları potansiyelini çok makul bir maliyetle, farklı, yaratıcı finansal ürün ve hizmet sağlayan yerli ve yabancı kuruluşların çeşitli kaynaklardan yararlanmasını sağlamaya çalışmaktadır. 1980'den sonraki zamanda Japon ekonomisinin sürekli ticaret fazlası vermesi ve yüksek ekonomik büyüme sağlaması ile bankaların, menkul kıymet ve sigorta şirketlerinin artan varlık değerleri sonucunda yurtdışı banka ve menkul kıymet firmaları operasyonlarını genişletmek için yeni şube ve ofisler açmaya başlamıştır. Bunun sonucunda Japon Hükümeti kapsamlı reformlar başlatmış ve bu 10 yıl kadar sürmüştür.

1996 yılında Başbakan ve Bakanlar Kurulu Tokyo'yu New York ve Londra ile karşılaştırılabilir bir uluslararası finansal merkez yapmak ve bunun Japon versiyonunu tanıtmak istediklerini duyurmuştur. Yapılan düzenlemelerde Japon finans ve sermaye

¹⁰⁶ a.g.e., s. 21.

piyasalarında rekabeti teşvik etmek için komisyon ücretleri düşürüldü, böylece yeni finansal ürünler, geliştirilmiş hizmetler ve alternatif kaynaklar için finans kurumları cesaretlendirildi.¹⁰⁷

Japonya dünyanın en hızlı yaşlanan toplumdur ve Japon Hükümeti kamu emekliliğini azaltmıştır. Tokyo potansiyel olarak Asya'nın artan nüfusu ve komşu ülkelerdeki büyüyen ekonomilerin gelecekteki eğilimlerini desteklemek için ortak bir platform haline gelebilir. Tokyo'nun artan zenginliği Asyalı yatırımcıların portföy çeşitlendirme ve yeni finansal ürünlerden yararlanması ile değerlendirilmesi mümkün olabilecektir. Japon bankalarının yerel para cinsinden kredi sağlaması yurtdışında kullanımı artırılması ile bölgesel tahvil piyasasının uluslararasılaşmasına katkıda bulunmuş bankaların bu rolü ile doğrudan dış yatırımları arttırmıştır.

Kasım 1996'da Japonya Başbakanı finans ve sermaye piyasaları reformlarının temel ilkelerini duyurdu. Adil, özgür, küresel, Londra ve New York ile karşılaştırılabilir düzeye yükselmek. Bu ilkelerin genişletilmiş şeklini Haziran 1997'de duyurmuştur.¹⁰⁸ Bunlar;

- Piyasalarda rekabeti teşvik etmek,
- Finansal holdinglerin kurulması,
- Sektör bankacılığı,
- Menkul Kıymetler ve Sigorta ile ilgili sınırlamaların azaltılması,
- Ücret ve komisyonlarda liberalleşme,
- Varlık yönetiminde liberalleşme,
- Şeffaflık ve Adil Kurallar,
- Uluslararası standartlarda muhasebe sistemi,
- Üst düzeyde denetim,
- Rasyonel küresel eğilim doğrultusunda vergi oranıdır.¹⁰⁹

¹⁰⁷ Sayuri SHIRAI, **Promoting Tokyo As an International Financial Center**, Tokyo: Keio University, 2007, çev. Fatih ÇEVİK, s. 3.

¹⁰⁸ **a.g.e.**, s. 4.

¹⁰⁹ **a.g.e.**

Tablo 7. Tokyo'nun, Küresel Finans Merkezleri İndeksindeki Yeri (2009)

GLOBAL FINANCIAL CENTERS INDEX (GFCI) : TOKYO						
	GFCI 1	GFCI 2	GFCI 3	GFCI 4	GFCI 5	GFCI 6
İndeks Yayın Tarihi	Mar. 2007	Eyl. 2007	Mar. 2008	Eyl. 2008	Mar. 2009	Eyl. 2009
Rank\İndeks Sırası	9	10	9	7	15	7
Rating\Reyting	632	625	628	642	611	674
GFCI 1'e göre reyting değişimi		-7				
GFCI 2'ye göre reyting değişimi			+3			
GFCI 3'e göre reyting değişimi				+14		
GFCI 4'e göre reyting değişimi					-31	
GFCI 5'e göre reyting değişimi						+63

Kaynak: City of London, *Global Financial Centers Index*, England, S. 1-2-3-4-5-6.

2.6.2. Tokyo Finans Merkezi'nde Bankacılık

Japonya ekonomisinin 2000'li yılların başlarındaki en büyük problemlerinden birisi, bankacılık sektöründe yaşanan "geri dönmeyen krediler" krizidir. Hızlı büyüme dönemi sırasında bankaların özel sektöre kullandığı krediler bir anlamda kontrolden çıkmış, ve getirişi olmayan sektör ve projeler için sağlanan kredilerin tahsilinde büyük sıkıntılar yaşanmaya başlanmıştır.

2002 sonlarında başladığı kabul edilen "ekonomik toparlanma" sürecinde, özel şirketlerin ve bankaların mali görünümelerini iyileştirme yönünde önemli ilerlemeler sağlandığı ileri sürülmektedir. Özellikle şirketlerin fazla eleman ve atıl kapasiteyi elimine ederek, bankaların da inşaat, gayrimenkul ve toptancılık gibi sektörlerimize verdiği kredileri azaltarak önemli iyileştirmeler sağladıkları görülmüştür.

2003 sonlarında 106 milyar Yen düzeylerinde bulunan geri dönmeyen krediler için hükümetin koyduğu "geri dönüşü olmayan kredilerin, toplam kredilere oranını yarı yarıya azaltma" hedefi, 2006 yılı sonunda 49 milyar Yen düzeyine inilmesi ile gerçekleşmiştir.¹¹⁰

Özellikle üç büyük bankanın bir araya gelerek Mizuho Bankası'nı oluşturması, UFJ-Mitsubishi Tokyo Financial Group birleşmeleri, büyük ölçekli bankaların mali tablolarını düzeltmeleri yolunda önemli adımlar olarak görülmektedir. Orta ölçekli finans kuruluşları geri dönüşü olmayan krediler konusunda büyük sıkıntı çekmeye devam etse de, ekonominin geneline tehdit oluşturmayacağı düşüncesiyle bu kuruluşların sıkıntısı ikinci plana itilmektedir.

¹¹⁰ Richard ROBERTS, *Global Financial Centers Tokyo*, England: An Elgar, çev. Bilal ÖZER, s. 10.

Ancak, bazı bağımsız kaynakların tahminleri, geri dönmeyen kredilerin miktarını resmi rakamların 2-3 katı olarak işaret etmektedir. Bunun en büyük sebebi de, Japon Bankalarının "batık kredi" tanımı konusunda uluslararası standartlarla uyum sağlamaması, ve tahsili mümkün olmayan bir çok krediyi "batık kredi" olarak kabul etmemesidir. Faiz oranlarının çok düşük olması sonucu, faiz ödemesi sıkıntısı yaşamayan bir çok şirketin, ana para ödemelerini gerçekleştiremeyeceği bilirse de, bu şekildeki bir çok kredi "batık kredi" olarak sınıflandırılmamaktadır.

Japonya'da banka gişeleri, genelde 9:00-15:00 arası hizmet vermekte olup, Cumartesi, Pazar ve resmi tatillerde kapalıdır. ATM (Automated Teller Machine) makineleri de çoğunlukla şubelerin içinde bulunup, genelde akşam 21:00'e kadar hizmet vermektedirler. Bazı bankaların ATM'leri, Cumartesi ve Pazar da çalışmayabilmektedir.

Yurt içi para transferleri, Bankalar, ATM'ler ve postaneler kanalıyla yapılabilmektedir. Yurt içi para transferlerinin 1000 Yen'e kadar varabilen komisyon tutarları vardır. Yurt dışı para transferleri ise, ancak bankalar aracılığı ile yapılabilmekte, Banka'da hesabının olup olmadığına, işlem şekline ve miktarına göre 4-10,000 Japon Yen'i arası komisyon tutarları alınmaktadır.¹¹¹

Japonya'da bankada hesap açtırabilmek için Japonya'da yerleşik olmak gerekmektedir. Bankalarda vadeli, vadesiz, döviz hesabı gibi değişik çeşit hesaplar açılabilir. Japonya'da mevduatlar üzerindeki devlet garantisi sistemi yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre, sadece genel merkezi Japonya'da bulunan yerel bankalardaki 10 milyon Japon Yen'ine kadar mevduat güvence altına alınmış olup, yabancı banka şubelerinde bulunan mevduatlar devlet garantisi dışında yer almaktadır. Koruma altında olan mevduat çeşitleri şunlardır:

- Japon Yeni cinsinden olan vadesiz (ve faiz getirisi olmayan) mevduatlar, tamamen güvence altındadır.
- Vadeli (faiz getirisi olan) mevduatlar üzerindeki güvence, 10 milyon Japon Yen'i ile sınırlandırılacaktır. Bu garanti, bir kişinin bir finansal kuruluştaki bir hesabı ile de sınırlıdır. Yabancı para cinsinden (Dolar, EURO, vb.) mevduatlar Devlet garantisi kapsamında değildir.

¹¹¹ Japonya Büyük Elçiliği, **Tokyo'da Bankacılık** (Çevrimiçi), <http://www.hmtokyo.jp/Bankacilik.htm> (Erişim: 15.01.2010)

2.6.3. Tokyo Menkul Kıymetler Borsası (TSE-Tokyo Stock Exchange)

01 Nisan 1949'da kurulan Tokyo Menkul Kıymetler Borsası (TSE) Başbakan'a bağlı anonim şirket statüsündedir. Önceleri üyelerin ortak olduğu bir yapıya sahipken, 1 Kasım 2001'den itibaren Sermaye Piyasası Kanununda yapılan değişiklikle anonim şirkete dönüşmüştür. Sermayesi 107 milyon \$ olup 123 ortağı vardır. İştirakleri, Japonya Menkul Kıymetler Takas ve Saklama Kuruluşu, Japonya Menkul Kıymetler Mutabakat Kuruluşu ve Tosho Sistem Hizmetleri'dir. Takas ve Saklama Kuruluşu ve Tosho Sistem Hizmetleri'nin %100'üne, Mutabakat Kuruluşunun %86'sına sahiptir. Bağlı ortaklıkları, NSB Bilgi Hizmetleri, Tosho Bilgisayar Sistemleri ve Japonya Menkul Kıymet Depo/Saklama Kuruluşudur.¹¹²

Tokyo Borsası'nda hisse senetleri, sabit getirili menkul kıymetler ve türev ürünler işlem görmektedir. Borsada işlem yapan finansal kurumlar, katılımcı olarak adlandırılmakta ve üç kategoriye ayrılmaktadır; genel işlem katılımcıları, tahvil/bono türev (vadeli işlem ve opsiyon) katılımcıları ve hisse senedi endeksi türev (vadeli işlem ve opsiyon) katılımcılarıdır. Tokyo Borsası'nda işlem yapan toplam katılımcı sayısı 174'tür. Genel işlem katılımcılarının tümü aracı kurumlardan oluşmaktadır. Borsada işlem yapan 110 genel işlem katılımcısının 96'sı yerli, 14'ü yabancı kurumdur. Tahvil/bono türev katılımcıları daha çeşitlidir. 63 katılımcı içerisinde, ulusal bankalar, yerel bankalar, yabancı bankalar, diğer banka ve finansal kurumlar, hayat sigortası şirketleri, yerli ve yabancı aracı kurumlar bulunmaktadır.

Tokyo düzenli global bir finans merkezi kurmak için harcadığı çabayı arttırmasıyla birlikte açık fırsatlar yakalayabilir. Örneğin; Tokyo Borsası stratejik bir atılım gerçekleştirerek 15 Haziran 2007'de Singapur Borsası'nın %4.99'luk payını 303 milyon \$'a portföyüne katmıştır. (EK-14) Tokyo, Asya listelerinin çoğunu cezp ederek kendisini diğer deniz aşırı piyasalardan ayıracak ve önemli sermaye havuzlarını etkili bir şekilde kullanarak Asya'nın geri kalanındaki büyüyen şirketlerin çoğunu cezp edebilecek imkâna sahiptir. Yurtdışı firmaların Tokyo'da listelenmeyi istemesi için kilit sebep, sağlam Japonya ekonomisindeki büyük sermaye havuzuna yakın olmayı istemeleri olacaktır.¹¹³

¹¹² TSPAKB, **Japon Sermaye Piyasası**, İstanbul: TSPAKB Yayınları, 2006, s. 10.

¹¹³ a.g.e.

2.6.4. Tokyo Vadeli İşlemler ve Opsiyon Borsası

Tokyo Borsası'nda vadeli işlemler 1985 yılında 10 yıllık Japon Devlet Tahvili Vadeli İşlemleri ile başlamıştır. Geçen 21 yıllık süre içerisinde türev ürünlerin büyüklüğü ve çeşitliliği artmıştır. Vadeli işlemler, endeks ve devlet tahvili olmak üzere iki ana grupta incelenebilir. Endekse dayalı vadeli işlemler, Tokyo Borsası Hisse Senedi Endeksi (TOPIX) ve onun alt endekslerini dayanak varlık olarak kabul etmektedir. Tokyo Borsası'nda işlem gören türev ürünlerin başlıcaları, 5 ve 10 yıllık Japon Devlet Tahvili vadeli işlemleri, TOPIX, TOPIX Banka, TOPIX Sektör Endeksleri vadeli işlemleri, TOPIX opsiyonları, hisse senedi opsiyonları ve devlet tahvili üzerine olan opsiyonlardır. TOPIX, Tokyo Borsası Hisse Senedi Endeksi, Birinci Pazar'da işlem gören tüm hisse senetlerinin bileşik endeksi olup piyasa değeri bazlı bir endekstir. 1988 yılında işlem görmeye başlayan TOPIX vadeli işlem kontratlarının 2005 yılındaki hacmi 1,4 trilyon \$ olarak gerçekleşmiştir.

1985 yılında başlayan 10 yıllık devlet tahvili vadeli işlemlerinin ardından, 1988 yılında 20 yıllık tahvil üzerine vadeli işlemler de başlamıştır. Ancak 1998 yılından sonra işlem görmemesi üzerine 2002 yılında bu kontrata son verilmiştir. Son yıllarda ise, riskten korunmak amacıyla orta vadeli tahvillere dayalı vadeli işlemler tercih edilmektedir. Bu çerçevede, Tokyo Borsası 1996 yılında 5 yıllık devlet tahvili vadeli işlemlerini başlatmıştır. Endeks vadeli işlemleri ile karşılaştırıldığında, devlet tahvili vadeli işlemlerinin işlem hacminin daha yoğun olduğu görülmektedir. 2005 yılında devlet tahvili işlem hacmi 39 trilyon \$ olarak gerçekleşmiştir. Kontrat sayısı açısından ise endeks vadeli işlemleri çok daha fazla işlem görmektedir. 2005 yılında 12,8 milyon adet endeks vadeli işlem kontratına karşılık, devlet tahvili üzerine 984.000 adet vadeli işlem kontratı işlem görmüştür.¹¹⁴

2.6.5. Tokyo Off-Shore Piyasası

1996 yılında Tokyo denizaşırı piyasası mali işlemler dışında bir platform olarak tanıtılmıştır. Deniz aşırı pazar olarak açıklanmış ve gereksinimleri yayınlanmıştır. Menkul kıymetler ve perakende satış ile ilgili genellikle istisnalar vardır. Döviz yönetimi konusunda düzenlemeler sınırlıdır. Faiz ve temettü gelirleri vergi muafiyeti verilmiştir ve yasal gereksinim istisnaları vardır. Deniz aşırı pazarında mevcut hükümet tarafından onaylanmış katılımcılar çoğunlukla yerli bankalar, yabancı bankalar, finans kurumları, uluslararası

¹¹⁴ a.g.e., s. 31.

kuruluşlar ve yabancı firmalardan oluşur. Borç verme, döviz bozdurma faaliyetleri yürütülmektedir. Bu deniz aşırı pazar 1990'larda gelişmiştir.¹¹⁵

2.6.6. Tokyo Bond Piyasası

Kurumsal tahvil piyasası çok gelişmiştir. Sistemde çok fazla bankanın varlığı düşük faiz oranları ile bankaların ve firmaların borçlanma yetilerini düşürmüştür, yoğun rekabet ile birlikte şirket tahvilleri sorunu azalma eğilimi göstermiştir. Finansal varlıklarda Tokyo Borsası'nda çeşitler sınırlıdır. Japon yatırımcıların yurt dışında giderek kazançlı yatırımlara imza atması dikkat çekmektedir.

2.6.7. Tokyo'da Hedge Fonlar

Hedge fon ve diğer fon türlerini desteklemek için bazı yabancı oyuncular kabul edilmiştir. Bunlar, piyasaya ek likidite sağlayarak sağlam bir ekonomiye destek olmanın yanı sıra Japon şirketleri içinde yeni finansman kaynakları oluşturmuşlardır. Hedge fon yöneticileri faaliyetleri için daha fazla izin almak zorunda kaldıklarını düşünmektedirler.

Bu finansman, yeni kaynaklar için çok önemlidir. Geleneksel sermaye piyasaları, alternatif yatırım araçlarına ek olarak özellikle Amerika, Avrupa ve Asya'nın bazı bölgelerinde aktif hale gelmiştir. Hedge fonlar güçlü bir ekonomi için piyasaya ek likidite sağlayarak önemli rol oynayabilir. Son 10 yıl içinde Hedge Fonlarda inanılmaz büyüme vardır. Bu konuda özellikle İngiltere, Singapur başarılıdır. İngiltere vergi değişikliği ve muafiyetle Hedge Fonda Londra'nın güçlenmesinde önemli rol oynadı. Singapur ise vergi ve düzenleyici teşvikler vererek Asya'daki en misafir perver rejimi yaratmıştır.

Japonya'daki düzenlemelerin kolaylaştırılması hükümet tarafından ele alınmalı, hisse senedi üzerinde yasal kısıtlamalar ve kredi faaliyetleri liberal olmalıdır. Yönetim ve danışmanlık ruhsatı birleşik olmalıdır. Hedge fonlar Japonya'da ağır vergiye tabi değildir. Kanunlar yatırım şirketleri için revize edilmelidir.¹¹⁶

¹¹⁵ Sayuri SHIRAI, **Promoting Tokyo As an International Financial Center**, Tokyo: Keio University, 2007, çev. Fatih ÇEVİK, s. 24-25.

¹¹⁶ a.g.e., s. 19.

2.6.8. Tokyo'da Yatırım Danışmanlığı ve Diğer Varlık Yönetim Hizmetleri

Finansal Big Bang'den bu yana mali ve sermaye piyasalarında pek çok değişiklikler görülmüştür. İşletmelerde varlık yönetimi yatırımlarında patlamalar yaşanmıştır. Yabancı fonlar da dâhil olmak üzere bazı gayrimenkul yatırım fonlarını, kalkınma projelerinde yeni finansman kaynaklarını düşük maliyetle menkulleştirme yoluyla tedarik etmiştir (Örneğin; ticari tesisler, alışveriş merkezleri, depolar). Ayrıca bazı yatırımcılar fonlarını ve operasyonlarındaki kârı arttırmak için otel ve tatil tesisleri satın almışlardır. Diğer yatırım fonları ile operasyonel verimliliği arttırmış ve mülkiyet yönetim hizmetleri sağlamışlardır.¹¹⁷

2.6.9. Tokyo Finans Sektörü Tanıtım Organizasyonu

Organizasyonun ilkeleri;

- **Tutarlılık:** Düzenleyici yaklaşımda dâhil olmak üzere tüm ürün teklifleri mevduat, sigorta, mal ve menkul kıymet işlemleri hem düzenleyici hem de yatırımcıların çıkarlarına tutarlı olacak şekilde düzenlemektir.
- **Etkinlik:** Kurallar yatırımcılara maksimum fayda sağlar. Mali sektör profesyonellerinin etkinliğini arttıracak şekilde koyulmalıdır.
- **Şeffaflık:** Özel sektörde yönetimin katılımcı beklentisi dolayısıyla daha etkili yönetim gerçekleştirmesini sağlamaktadır. Japonya'nın düzenleme ve mali denetlemede benzersiz bir yaklaşımı vardır.¹¹⁸

2.6.10. Tokyo Yeniden Yapılandırma Komisyonu

2000 yılında lisans ve yeni tür denetim için önlemler konusunda bir kılavuz yayınlamıştır. Özellikle büyük bankaların işletim karları için net faiz gelirlerinde bir azalma, net olmayan faiz gelirlerinde artış yaşanmıştır. Özellikle finansal varlıklardaki yatırımları artmıştır. Yabancı yatırımcıların payı Japon Mali ve Sermaye Piyasaları ekonomik büyüklüğüne oranla küçük kalmaktadır.

Japonya artan küresel finansal faaliyetlerinden ve çeşitli hizmetlerinden beklenen başarıyı elde edememiştir. Japonya'da ki düşük faiz oranları, finansman şirketleri için erişimin kolaylaştırılması, şirket tahvilleri üzerinde daralmaya yol açmıştır. Japonya, yatırım

¹¹⁷ IBA, **Recommendations to Promote Tokyo As a Global Financial Center**, Tokyo: International Bankers Association Yayınları 2007, çev. Fatih ÇEVİK, s. 9.

¹¹⁸ a.g.e.

portföyleri muhafazakâr dönemden kısmen etkilenmekte ve Japon yatırımcılarının da muhafazakâr olduğu unutulmamalıdır.¹¹⁹

2.6.11. Tokyo'da İnsan Kaynakları

Finansal hizmetler sektörü için yetenekli insanlar çok önemlidir ve finans merkezi haline gelmesinde katkısı büyüktür. Finans merkezi için mali sektörde ve kaliteli işgücü içindeki en önemli etken olarak yöneticiler gösterilmektedir. Londra ve New York dünyadaki en kaliteli iş gücünü kendisine çekmektedir. Tokyo'nun bunu başarması için en önemli faktörler; mesleki eğitimin geliştirilmesi, daha vasıflı yabancı işçiler için akılcı göç politikalarının daha cazip hale getirilmesidir.¹²⁰

2.6.12. Tokyo'da Mesleki Eğitim ve Öğretim

ABD, İngiltere, Hong Kong ve Singapur gibi ülkelerde gençler lisans ve lisansüstü mesleki eğitimleri tercih etmektedir. Pratik ve gelişmiş finansal eğitim veren ülkelerde Master of Business Administration (MBA) derecesi ele alınmıştır. Ancak Japonya 'da meslek okullarında sıkıntı vardır. Eğitim kamu, özel sektör destekli pratik eğitim odaklı olmalıdır. Pratik ağırlıklı üniversite programları geliştirilmeli, alanında uzmanlaşmış profesör ve uygulayıcıları davet etmeli ve üniversiteler arası ortak çalışmalar gerçekleştirilmelidir.

Finans dersleri arttırılmalı, aktif çalışmalarla öğrenciler bu alanlara çekilmeli ve başarılı uluslararası modelleri benimsemelidir. ABD ve İngiltere'de gençler yaz staj olanakları ile pratik yapmakta ve deneyim elde etmektedir. Japonya'da staj imkânları çok sınırlıdır ve hükümet staj imkânlarını arttırmak için çalışmalar yapmalıdır. Yurtdışından yüksek kalitede iş gücü için göç politikaları düzenlemeli, küresel mali merkez olarak Tokyo'nun kalkınmasında avantaj sağlanmalıdır. Profesyonel hukukçu ve muhasebeci olarak yetişmiş uzman kaynakları yeterli değildir.¹²¹

¹¹⁹ Sayuri SHIRAI, **Promoting Tokyo As an International Financial Center**, Tokyo: Keio University, Çev. Bilal ÖZER, 2007, s. 6.

¹²⁰ Sayuri SHIRAI, **Promoting Tokyo As an Inter. Financial Center**, Tokyo: Keio Uni., Çev. Bilal ÖZER, 2007, s. 21.

¹²¹ **a.g.e.**, s. 23.

2.7. Şikago'nun Finans Merkezi Olarak Tarihsel Gelişimi

Vadeli işlem piyasalarının tarihinde Amerika'nın Chicago kentinin özel bir yeri vardır. 1833 yılına kadar köy olarak kabul edilen Chicago 1837'de şehir statüsüne kavuştuğunda 4107 kişilik bir nüfusa sahipti. Tren yolunun buradan geçmesi ile çok kısa sürede büyümüş, 08 Ekim 1871' de Büyük Chicago Yangını olarak tarihe geçen felaketle neredeyse tamamen yerle bir olmuştur. Ulaşım ve dağıtım kanalları açısından bir merkez sayılmaktadır.

1848 yılında bir kanalın tamamlanmasıyla Michigan Gölü, Mississippi Nehri, Nil iç kollarına bağlandı. Kanal, iç kısımlardan Chicago'ya mısır tarımında kullanılacak ucuz su taşımacılığı sağlıyordu. Chicago Michigan Gölü kıyısında Amerika'daki diğer büyük göllere ve orta batıya kadar ulaşım imkânına sahip olması nedeniyle stratejik bir öneme sahipti. Bu konumu Chicago 'nun hızla gelişerek bir ticaret merkezi olmasını sağladı. Chicago çevresinde yetiştirilen tarımsal ürünler bu bölgeye taşınıyor ve burada depolanarak ticareti yapılıyordu. Ancak güzün sonlarında ve kışın basında hasat edilen mısır, iç kısımlardan alınıp donmuş suyolları üzerinde taşınamıyordu ve bu yüzden nehrin buzları çözülene kadar nehir tahıl ambarlarında saklanması gerekiyordu.¹²²

Tarımsal ürünlerin arz ve talebindeki dalgalanmalar sonucu fiyatlar yılın belli dönemlerinde çok düşük olurken diğer dönemlerde aşırı yükseliyordu. Arzın talebin çok üzerinde olduğu dönemlerde üreticiler zarar ediyorlar, aksi durumda ise aranan mal piyasada bulunamıyordu. Sonuçta, tahıl ambarı işleticileri kışın hatırı sayılır bir fiyat riskine maruz kalıyorlardı. O yıllarda yeterli depoların olmaması ve ulaşım zorlukları piyasalarda karışıklığın artmasında etkili oldu. Bu riski ortadan kaldırmak için, işleticiler sonbaharın sonuna doğru Mayıs ayı için Chicago'ya teslimatı yapılacak şekilde sabit bir fiyattan satmaya başladılar.

Bu durum karşısında üretici ve tüccarlar çözüm olarak aralarında geleceğe yönelik ticari sözleşmeler yapmayı tercih etmeye başladılar. İlk kayıtlı geleceğe yönelik sözleşme, 13 Mart 1851 yılında 3000 kile mısır üzerine haziran ayı Chicago teslimi olarak yapıldı.

İki taraf arasında karşılıklı güvene dayalı olarak yapılan geleceğe yönelik sözleşmeler tam olarak ihtiyaca cevap veremedi çünkü fiyat değişimleri aleyhine olan taraf yükümlülüğünü yerine getirmeyebiliyordu. Bunun üzerine arayışlarına devam eden 82 tüccar

¹²² Richard ROBERT, **International Financial Centres of Europe, North America and Asia**, çev. Ayşe Pınar Köprücü, 1994, s. 342

biraraya gelerek 1848 yılında tarımsal ürünlerin alıcı ve satıcılarının merkezi bir yerde işlem yapmaları ve aynı zamanda şehirde ticaretin gelişmesi amacıyla Chicago Board of Trade'i (CBOT) kurdular. İlk yıllarda geleceğe yönelik sözleşmeler işlem görürken tarafların yükümlülüklerini yerine getirmemeleri sonucu, sözleşmelerin standart hale getirilmesi ve borsanın garantör olması kararlaştırıldı. Borsa, bu garantiyi alıcı karşısında satıcı, satıcı karşısında alıcı durumuna geçerek ve işlem yapan taraflardan bir teminat alarak vermeye başladı.

Geleceğe yönelik sözleşmelerde taraflar kalite, miktar, fiyat, teslim yeri ve vadeyi aralarında serbestçe belirlerken, vadeli işlem sözleşmesi ile alım satım konu ürünün kalitesi, miktarı, vadesi, teslim yeri standart hale getirildi. Vadeli işlem sözleşmesinde tek değişken sözleşmenin fiyatı olup o da borsada alım satım anında belirlenmektedir. Sözleşmelerin standart hale getirilmesi ve teminat sistemi, piyasaya spekülörlerin de (yatırımcılar)girmesine yol açmıştır.¹²³

1970'li yıllara kadar Amerika'da sadece tarımsal ürünler üzerine vadeli işlem sözleşmeleri işlem gördü. 1972 yılında Bretton Woods sisteminin terk edilmesi ile birlikte döviz kurları ve faiz oranlarındaki değişim piyasa katılımcıları açısından risk oluşturmaya başladı.bu gelişme üzerine yıllardır tarımsal ürünlerde vadeli işlem sözleşmeleri finansal araçlarada uygulanmaya başlandı.

Döviz kurları üzerine ilk vadeli işlem sözleşmeleri 1973 yılında yapıldı. Bunu faiz vadeli işlem sözleşmeleri izledi. 1970'li yılların ikinci yarısında Avrupa kıtasında da vadeli işlem borsalarının kurulmaya başladığını ve günümüze kadar hızlı bir gelişme gösterdiğini görmekteyiz.¹²⁴

2.7.1. Şikago Bölgesel Finans Merkezi

Şehir, 1914'de kurulmuş olan Federal Reserve Bank'e ev sahipliği yapmaktadır. Dört temel finansal borsaya sahiptir. Bunlar Chicago Stock Exchange (CHX), Chicago Board of Trade (CBOT), Chicago Board Options Exchange (CBOE) ve Chicago Mercantile Exchange (CME)'dir.

¹²³ a.g.e., s. 343.

¹²⁴ a.g.e., s. 340

Chicago tam hizmet sağlayan bir finans merkezidir. Şehrin ulusal ve uluslararası pazarda oynadığı rolü değerlendirirken iki geniş finansal hizmet sınıfını da tanımlamak faydalı olacaktır. Birinci sınıf Chicago'nun büyük bir tedarikçi ve bir piyasa katılımcısı olduğu finansal hizmetleri içermektedir. Diğer sınıf ise Chicago'nun en büyük tedarikçi ve piyasanın temel oluşturucusu olduğu hizmetlerden oluşur.

Chicago yerli piyasanın büyük bir kısmından gelen yatırım ve kredi taleplerini karşılamakta, ulusal ve uluslararası pazarda gösterdiği rekabet gücüyle bir finans merkezi olarak tarihi önemini muhafaza etmeyi başarmıştır. Ayrıca son yıllarda Chicago eşi benzeri olmayan bir niş de geliştirmiş, vadeli işlemlerin ve kambiyo bazlı opsiyon ticaretinin doğduğu yer olmuştur.

Günümüzde, CBOT 'nin Hazine bonusu vadeli işlemler sözleşmeleri, ABD de en aktif şekilde takas edilen vadeli işlemler sözleşmeleridir. 1981 yılında, CBT'nin hazine bonusu vadeli işlemler sözleşmesinin ve CME'nin 90 günlük hazine bonusu vadeli işlemler sözleşmesinin günlük ortalama dolar hacmi (başa baş değerinde) 27,7 milyar dolardı. Bu miktar, rapor sunan 36 satıcının bütün ABD hükümet menkul kıymetlerinin tüm taksitlerinin yer aldığı nakit piyasasındaki işlemlerin günlük ortalamasından 3 milyar dolar daha fazlaydı. Dolayısıyla, Chicago vadeli işlemler ticaretinde hâkim bir merkez olmakla kalmaz, aynı zamanda bir bakıma ABD hükümet menkul kıymetleri ticaretinde de hâkim bir merkezdir.¹²⁵

Tablo 8. Şikago'nun, Küresel Finans Merkezleri İndeksindeki Yeri (2009)

GLOBAL FINANCIAL CENTERS INDEX (GFCI) : CHICAGO						
	GFCI 1	GFCI 2	GFCI 3	GFCI 4	GFCI 5	GFCI 6
İndeks Yayın Tarihi	Mar.07	Eyl.07	Mar.08	Eyl.08	Mar.09	Eyl.09
Rank\İndeks Sırası	8	8	8	8	7	8
Rating\Reyting	636	639	637	641	638	661
GFCI 1'e göre reyting değişimi		3				
GFCI 2'ye göre reyting değişimi			-2			
GFCI 3'e göre reyting değişimi				4		
GFCI 4'e göre reyting değişimi					-3	
GFCI 5'e göre reyting değişimi						23

Kaynak: City of London, **Global Financial Centers Index**, England, S. 1-2-3-4-5-6.

¹²⁵ Richard ROBERT, **International Financial Centres of Europe, North America and Asia**, çev. Ayşe Pınar Koprüçü, 1994, s. 342

2.7.2. Şikago Finans Merkezi'nde Bankacılık

Şikago şehri, Federal Reserve Bank of Chicago'ya ev sahipliği yapmaktadır. Şikago'da eyaletler arası rekabet çok yüksektir ve son 10 yılda 500 yeni banka şubesi açılmıştır. Bankacılar Şikago'yu sanayisi ve tarımıyla Illinois Eyaleti'nin tek büyük şehri olarak görmektedirler. Kar marjları yüksek iken piyasaya çok banka girmiştir. Rekabet sonucu, mevcut bankalar pazar payı kapmak için kar marjlarını düşüreceklerinden güçsüz bankalar iflasa sürüklenebilecektir.

Tasarruf bankaları ticari müşterilere hitap etmez ve işletmeler ticari bankalar ile eyalet ve bölge çapında çalışırlar. Örneğin, Illinois Eyaleti'ndeki bir bankadan verilen çeki başka bir eyalet bankası kabul etmez veya kısıtlaması çok zordur. Banka ve banka hesapları, hem eyalet hem de federal yasalar tarafından düzenlenmiştir. Banka hesapları, ulusal ya da yerel bankalarca açılabilirler ve hepsi ilgili mevzuat hükümlerine tabidirler.

Hükümet, yabancı bankaların pazarlama kanalları ve faaliyet alanlarına sıkı kısıtlamalar getirmiştir. ABD'de bankacılık alanındaki şirket evliliklerine ve yerel bankaların yabancı şirketlere satın alınmasına yönelik kısıtlamalar mevcuttur. Ayrıca, ABD'de ki yabancı banka şubelerinin 100.000 dolardan düşük meblağlar için vadeli hesap açmalarına izin verilmemektedir.¹²⁶

Federal ve eyalet bankacılık yasaları karmaşıktır. Amerika Birleşik Devletleri yabancı bankaların ABD'deki şubeleri, temsilcilikleri ve diğer finansal operasyonlarına karşı geniş kapsamda ulusal bir yaklaşım sergilemektedir. Ancak, sergilenen ulusal yaklaşımda ve yabancı finans kuruluşlarının pazara erişimi konusunda bazı kısıtlamalar mevcuttur. Örneğin ulusal bankaların yönetim kurullarının büyük çoğunluğu Amerikalı olmalıdır. Benzer şekilde, eyalet bankalarının yönetim kurullarının tamamının ya da çoğunluğunun ABD vatandaşı olmasını zorunlu kılar.

2.7.3. Şikago Vadeli İşlem Borsası (CBOT-Chicago Board of Trade)

Chicago Vadeli İşlemler Borsası'nın temelleri 1848 yılına kadar dayanan ve dünyanın en eski future işlem ve opsiyon borsasıdır. 50'den fazla farklı opsiyon ve future sözleşmesi

¹²⁶ Bülent YAZICI, *Amerika Birleşik Devletleri'nde Federal Reserve System, Hazinesinin Bankalar ile Münasebeti ve Harbin Bu Sahada Oluşturduğu İnkişafı*, Vashington Büyük Elçiliği Maliye Müşavirliği, t.y., s. 1.

3600 CBOT üyesi tarafından ticarete tabi tutulur. 450 milyon kontratla 2003 yılında işlem hacmi bazında rekor kırılmıştır.

ABD’de vadeli işlem sözleşmesi ve opsiyonlar üzerine faaliyet gösteren iki borsa Chicago Board of Trade (CBOT) ve Chicago Mercantile Exchange (CME) 9 Temmuz 2007 tarihinde CME Group adı altında birleşmiştir. (EK-14) 1848 yılında kurularak ilk türev araçlar borsası olma özelliğini taşıyan CBOT, 11,3 milyar dolar karşılığında CME Group bünyesine katılmıştır.¹²⁷

2.7.4. Şikago Ticaret Borsası (CME-Chicago Mercantile Exchange)

Chicago Ticaret Borsası’nın kökleri 1874’te oluşturulan Chicago ürün değiş-tokuşuna kadar dayanır. Bu değiş-tokuş, tereyağı, yumurta, kümes hayvanları ve diğer bozulabilen tarım ürünleri için nakit piyasası görevini görmüştür. 1980 yılında, tereyağı ve yumurta tüccarları bu değiş-tokuş biriminden çekilerek Chicago Tereyağı ve Yumurta Kurulu’nu kurmuşlardır.

Daha sonra, bu değiş-tokuş biriminin tereyağı ve yumurtadaki nakit işi azalınca, üyeleri oluşumu tekrar canlandırmak için yeni iş kolları aradılar. Yumurtalarda da önemli miktarda ileriye dönük sözleşmeler olduğu için ve bir de muhtemelen komşu olan CBT yıllardır vadeli işlem ticareti yapmakta olduğundan, üyeler vadeli işlem ticaretini tereyağı ve yumurta olarak yapmaya karar verdi. Ticaret 1919’da başladı ve borsa zamanla Chicago Ticaret Borsası olarak anılır oldu.

Yarım yüzyıldan daha fazla bir süre sonra, Chicago Ticaret Borsası’nın yeni kurulmuş birimi olan Uluslararası Para Piyasa’nın 1972’de yabancı döviz vadeli işlemlerini alıp satmaya başlamasıyla vadeli alım-satım işlemlerinde büyük bir dönüm noktası gerçekleşti. İşte bu yenilik, fiziksel bir emtia dışında başka bir şeyde vadeli alım-satım yapma kavramının öncüsü oldu.

CME Group, Mart 2008’de, enerji ve değerli metal alanında opsiyon ve vadeli işlem sözleşmelerinin işlem gördüğü, en büyük fiziksel emtia borsası olan New York Ticaret Borsası’nı (New York Mercantile Exchange) satın almıştır. (EK-14)

¹²⁷ CME Group, **Şikago Vadeli İşlem Borsası**, (Çevrimiçi) <http://www.cmegroup.com/company/history/> çev. Bilal ÖZER, (Erişim:15.01.2010)

Chicago Ticaret Borsası (Chicago Mercantile Exchange: CME) kendine ait özel görüşme tutanakları vasıtasıyla GLOBEX elektronik ticaret sisteminde ve kendi ticaret merkezinde türev ürünlerinin alıcı ve satıcılarını bir araya getiren uluslararası bir piyasadır.

CME, dünyanın dört bir tarafındaki müşterileri ile global bir ürün hattında diğer borsalarla elektronik ticaret ve stratejik anlaşmalara sahip yani tam anlamıyla global bir piyasadır. 2006 yılında CME 'deki toplam işlem hacmi 2005 yılına göre %28 oranında artarak 1,3 milyar sözleşme olmuştu. 2006 yılında ise %19,5 büyümeyle CBOT 'da 805 milyon sözleşmeye ulaşıldı. Birleşme sonrasında CME ve CBOT işlem hacimleri yaklaşık 2.8 milyar sözleşme olarak gerçekleşti. CME Grubunun işlem hacminin büyük kısmını, dünya genelinde en çok işlem gören eurodolar sözleşmelerinin başarısıyla bağlantılı olarak, faiz oranı futures ve opsiyonları oluşturmaktadır.¹²⁸

2.7.5. Şikago Opsiyon Piyasaları Borsası (CBOE-Chicago Board Options Exchange)

Mal üzerine vadeli işlem sözleşmelerinde dünyanın en eski ve en büyük borsası durumundaki Chicago Ticaret Kurulu, hisse senetleri üzerine opsiyon sözleşmelerini işleme sunmak istemesine rağmen SEC'den (Securities Exchange Commission) izin alamayınca, hisse senedi opsiyonlarının işlem göreceği ilk organize opsiyon borsasını 1973 yılında, (Chicago Board Options Exchange - CBOE) ismi altında kurmuştur. Bu borsada işlemler, 26 Nisan 1973 tarihinde, 16 hisse senedi için düzenlenmiş alım (put) opsiyonları ile başladı. Satım (put) opsiyonları ise, 1977 Haziran ayında işleme sunuldu. Esas olarak CBOE'de sektörel endeksli hisse senetlerine ve fonlarına dayalı opsiyon işlemleri yapılmaktadır.

CBOE borsasından sonra opsiyonlar pek çok borsada işleme açılmış ve yoğun talep gören bir enstrüman haline gelmiştir. Döviz dayalı opsiyon işlemleri 1982 yılında, endekse dayalı opsiyon işlemleri ise 1983 yılında başlamıştır. Müşterilere kendi ticari metotlarını seçmelerini mümkün kılan bir elektronik platform sunmaktadır. Bu elektronik platform CBOE Future, CBOE Stock Exchange (CBSX) ve One Chicago tarafından kullanılmaktadır. CBO Dünyaca ünlü opsiyon enstitüsüne de ev sahipliği yapmaktadır. Opsiyon bilgileri ve eğitimlerinde internetteki en iyisidir. Denetim görevi CBOE Securities Exchange Commission (SEC) tarafından yerine getirilmektedir.¹²⁹

¹²⁸ CME, **Şikago Ticaret Borsası**, (Çevrimiçi) http://en.wikipedia.org/wiki/Chicago_Mercantile_Exchange çev. Bilal ÖZER, (Erişim: 14.01.2010)

¹²⁹ CBOE, **Şikago Opsiyon Borsası**, (Çevrimiçi), <http://www.cmegroup.com/company/history/> çev. Bilal ÖZER, (Erişim Tarihi: 15.01.2010)

2.7.6. Şikago Menkul Kıymet Borsası (CHX-Chicago Stock Exchange)

Amerika'nın hacim bakımından en büyük üçüncü borsasıdır. 21 Mart 1882'de yerel tahvil ve hisse senetlerinin ticareti için kurulmuştur. Pazarlar tahvil ağırlıklı geliştiğinden ve erken büyüme isteği sonucu spekülasyonlar yaşanmıştır. I. Dünya Savaşı yılı sonunda, Haziran 1914'de kapanmış ve 11 Aralık 1914'e kadar kapalı tutulmuştur. 1920 yılında Chicago Stock Exchange Stock Clearing Corporation kurulmuştur. Ekim 1929 büyük buhranında çok zor bir süreçten geçmiş ve tekrar kapatılmıştır.

1949'da St. Louis, Cleveland ve Minneapolis/St. Paul Borsaları Midwest Stock Exchange adı altında birleştirilmiştir. 1959'da New Orleans Borsası da Midwest Borsasına dahil olmuştur. 1960'ların başında merkez muhasebe sistemi için Midwest Stock Exchange Service Corporation kurulmuştur. Piyasalar arası ticaret sisteminin başlatılması ile birçok teknolojik yenilikler yapılmış ve tam otomatik sisteme geçilmiştir. (1980) Borsa tarafından Nasdaq menkul kıymetlerinde işlem yapılabilmesi için özel bir program yazılmıştır. 1985 yılında bugünkü adresine taşınmış, 1993 yılında Midwest Stock Exchange olarak bilinen borsa, eski orijinal adı olan Şikago Borsası'na (CHX) geri çevrilmiştir.¹³⁰

2.8. Şanghai'nin Finans Merkezi Olarak Tarihsel Gelişimi

Modern batı stili bankacılık ve finans, Şanghai ve Hong Kong'da I.Afyon Savaşı'ndan sonra yaklaşık olarak aynı zamanda tanıtıldı. İngilizlere ait The Oriental Banking Corporation buraya ulaşan ilk bankaydı. Hong Kong'da 1845'te ve Şanghai'de 1847'de şube açtı. Hong Kong and Shanghai Banking Corporation (şimdiki HSBC Holdingleri) 1864'te ana ofisiyle Hong Kong'da kuruldu. 1865'te ise açıldı ve aynı yıl Şanghai'de bir ofis kurdu. Daha sonra diğer İngiliz, Avrupalı, Amerikan ve Japon bankaları geldi. 19. yüzyılın sonlarına doğru ilk modern Çin bankaları da gelmeye başladı. İlk modern Çin Bankası olan Commercial Bank of China, 1891'de Şanghai'de 1904'te kuruldu. 19. yüzyılın ortalarından itibaren sigorta firmaları da her iki şehirde de var olmaya başladı.

1936'da, Şanghai'de 47 yabancı banka vardı. Bunların 33 tanesi İngiltere, Amerika ve Avrupa'dan, 4 tanesi Hong Kong'dan, 3 tanesi Singapur ve Malaya'dan ve bir tanesi de Filipinler'den geldi. 1936'da Çin'deki yerel 164 bankanın 6'sı devlete ait olmak üzere 60 tanesinin ana ofisi Şanghai'deydi. Bunun yanı sıra, ülkenin bankacılık merkezi olmaktan

¹³⁰ CHX, **Annual Reports**, çev. Bilal ÖZER, 2008, s. 5

başka, Şanghay modern finans piyasalarının toplandığı bir yerdi. (Menkul Kıymetler Piyasası, Altın Piyasası, Döviz Piyasası, Gümüş Külçe Piyasası, Bankalararası Piyasa). Ayrıca 166 yabancı ve 48 yerli sigorta şirketiyle bir sigorta merkeziydi.¹³¹

İngiliz Ekonomi Tarihçisi Geoffrey Jones, Asya, Orta Doğu ve Avrasya'daki finans merkezleri üzerine yaptığı çalışmada üç katmanlı bir sınıflandırma yapıyor.

A Tipi, bölgesel merkez ile ulusal merkez arasında kalan bir alt merkez bölgedir. B Tipi, bölgesel merkez, C Tipi global merkezdir. 1919–1939 periyodunda, Şanghay, Hong Kong ve Singapur A tipi merkezlerdi, fakat Şanghay en büyükleriydi. 1945–1965 periyodunda Şanghay ayrıldı ve Hong Kong, Singapur ve Beyrut B tipi merkez oldular. 1965–1975 periyodunda iç savaşa bağlı olarak Beyrut ayrıldı ve Bahreyn, Hong Kong, Singapur ve Sydney B tipi merkez oldular.¹³²

Şanghay'ın bir finans merkezi olarak düşüşünün en önemli nedeni Japonya'nın Çin'e saldırmasıdır. Japonya saldırıya 1931 Eylül'ünün başlarında başladı. 1932'de Şanghay bir savaş bölgesi oldu.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra, Şanghay'ın bölgesel bir finans merkezi olarak yeniden doğuşuna dair umutlar vardı. Fakat Çin'in, Kore Savaşı'na karışması ve sonrasındaki Birleşmiş Milletler (BM) ve ABD ambargoları bu ümitlerini alt üst etti. 1949'dan 1979'a kadar, Çin Hükümeti "Finansal Baskı" olarak tanımlanabilecek şeyler yaptı. Bunlar;

- Yabancı bankalar ve finans kuruluşları Çin'in dışına sürüldü.
- Özel Çin Bankaları ilk önce "ortak kamu-özel bankaları" olarak düzenlendi.
- Halk bankalarıyla birleştirilerek kamusallaştırıldı.
- Diğer banka harici finans kurumları kamusallaştırıldı veya kapatıldı.
- Menkul Kıymetler Piyasası, Forex Piyasası, Bankalararası Piyasa, Altın ve Gümüş Piyasaları gibi tüm finans piyasaları kapatıldı. Şanghay tabi olarak kötü bir şekilde gerilemeye başladı. Sadece uluslararası finans merkezi statüsünü değil, bölgesel finans merkezi olma statüsünü de kaybetti.¹³³

¹³¹ Y. C. JAO, **Shanghai and Hong Kong As International International Financial Centre: Historical Perspective and Contemporary Analysis**, Hong Kong: School of Economics and Finance University, çev. Fatih ÇEVİK, 2004, s. 7.

¹³² a.g.e., s. 8.

¹³³ a.g.e., s. 9.

1979'da başlatılan ekonomik reform ve dünya politikalarına açılış Şanghay için bir yeniden doğuş oldu. Bununla birlikte başlangıçta Şanghay, özel ekonomik bölgeler olan Grangdong ve Fujian'la karşılaştırıldığında, ihmal edildi.¹³⁴

Finans sektörünün 1980'ler boyunca normalleşmesine rağmen, Ziraat Bankası, Bank of China, Bank of Communications'ın orijinal fonksiyonlarının restorasyonu, endüstriyel ve ticari bankalar gibi yeni bankaların kurulumu, Halk Bankası'nın tek bir bankadan Merkez Bankasına dönüşümü, sigorta şirketlerinin yeniden açılması ayrıca Şanghay için yararlı oldu. 1990'da Çin Hükümeti resmi olarak Pudong yeni alanının gelişim politikasını duyurdu. Bu bölge yabancı yatırımcıların tercih edebileceği özelliklere sahipti. Pudong alanı 350 kilometre karelik üçgen bir alandır ve kendi içinde birçok alt alana bölünür; bankacılık, gayrimenkul gibi finans sektörleri için tahsis edilmiştir. Aynı yıl, Menkul Kıymetler Borsası yeniden açıldı ve Ticaret Borsası kuruldu.

Şanghay, merkezi hükümet tarafından yabancı bankaların ve diğer finans kurumlarının girmesine izin verilen birkaç büyük şehirden biri olarak seçildi. Bank of Communications ana merkezini Pekin'den Şanghay'a taşıdı. Nisan 1994'te, döviz kuru reformunu takiben, Çin Döviz Ticaret Merkezi, tüm ulusun forex ticaretini yapmak için Şanghay'da kuruldu. Daha sonra, Temmuz 1996'da bankalararası piyasa 9 banka ve 35 bölgesel finans kurumuyla Şanghay'da başlatıldı.

Çin Hükümeti'nin açıklanan hedefi, 2010'da Şanghay'ı lider uluslararası endüstriyel, finansal ve ticari merkez haline getirmektir. Özellikle aynı yılda Hong Kong ve Singapur'un hızına yetiştirmektir.¹³⁵

2.8.1. Şanghay Bölgesel Finans Merkezi

Şanghay'ın başarısının sebebi yabancı çok uluslu şirketlerin kaynaklarını cezbetmektir. Çok uluslu bir şirket yatırım ve bölge kararlarını verirken etkin olarak birçok faktörü göz önünde bulundurmalıdır. Çok uluslu şirketlerin tercihleri incelendiğinde, iki önemli nokta ortaya çıkar. İlk olarak, Şanghay'ın ekonomik çekiciliği zamanla önemli derecede arttı. Şu açıktır ki 1990'ların başından beri direk yabancı yatırım yöneticisi olarak Şanghay, pasif olarak sadece Çin'in artan öneminden faydalanmadı, ayrıca aktif olarak ulusal toplamda büyük bir pay yakalamaya başladı. İkinci olarak, bu hızlı büyümeye rağmen,

¹³⁴ a.g.e., s. 10.

¹³⁵ a.g.e., s. 11.

Şanghay hâlâ büyük paylara sahip olan Hong Kong ve Singapur'u izliyor. Karar verme ve yüksek değerli yatırımları cezbetme açısından özellikle çok uluslu şirketlerin bölgesel ana merkezi olmayı hedeflemektedir.

Örneğin; Economist Intelligence Unit'in Business Asia (11.12.2000) yayınında 8000'in üzerinde Amerikan, Avrupa ve Japon firması üzerinde yapılan iki yıllık bir çalışma sonucu bir anket oluşturulmuştur. Bu ankete göre şirketlerin %35'inin bölgesel ana merkezlerdeki payı küçük kalmasına karşın, Dünya Ticaret Örgütü (WTO)'nden hemen önceki ve sonrasındaki dönemde büyüyen çok uluslu şirketler bölgesel ana merkezlerinin ya tamamını ya da bir kısmını Şanghay'a taşımıştır ve bu taşınan iş birimlerinin çoğu Hong Kong veya Singapur'dan transfer edilmiştir.¹³⁶

Tablo 9. Şanghay'ın, Global Finans Merkezleri İndeksindeki Yeri (2009)

GLOBAL FINANCIAL CENTERS INDEX (GFCI) : SHANGHAI						
	GFCI 1	GFCI 2	GFCI 3	GFCI 4	GFCI 5	GFCI 6
İndeks Yayın Tarihi	Mar. 2007	Eyl. 2007	Mar. 2008	Eyl. 2008	Mar. 2009	Eyl. 2009
Rank\İndeks Sırası	24	30	31	34	35	10
Rating\Reyting	576	527	554	568	538	655
GFCI 1'e göre reyting değişimi		-49				
GFCI 2'ye göre reyting değişimi			+27			
GFCI 3'e göre reyting değişimi				+14		
GFCI 4'e göre reyting değişimi					-30	
GFCI 5'e göre reyting değişimi						+117

Kaynak: City of London, **Global Financial Centers Index**, England, S. 1-2-3-4-5-6.

2.8.2. Şanghay Finans Merkezi'nde Bankacılık

1952 yılında Çin bankalarının kamulaştırılması modern bankacılık tarihinin sonu anlamına gelmekteydi. Tarihinde bir bankacılık merkezi olmasına karşın karşılaşılan zorluklar sonucu tarihi fırsatların çoğunu kaçırmıştır. Küreselleşme ile atılan adımlar, yapılan ekonomik reformlar ile koşullar değişmiştir. Yeniden yapılanma ile yeni otoyollar, alışveriş merkezleri, oteller ile Şanghay bankacılık ve finans alanında (1979) özüne döndürülmeye çalışılmıştır. Gelişen ticaret ile işletmeler için Şanghay ilk seçimi oluşturmuş 1990 yıllarının başından itibaren yapılan bankacılık reformları ile işletmeler desteklenmiştir. Böylece modern bir finans merkezi sektörünün oluşumu borsanın yeniden inşası ile hayata geçirilmiştir.¹³⁷

¹³⁶ James LAURENCESON, Kam Ki Teng ve Hu Mei Wong, **Shanghai as an International Financial Centre**, Australia: School of Economics University of Queensland, çev. Bilal ÖZER, 2003, s. 8-9.

¹³⁷ Ji, Zhaojin, **A History of Modern Shanghai Banking**, çev. Fatih ÇEVİK, 2006, s. 261

2.8.3. Şanghai Menkul Kıymetler Borsası (SSE-Shanghai Stock Exchange)

I. Afyon Savaşı'nın ardından 1842 yılında İngiltere ve Çin arasında imzalanan Nanking Anlaşması ile Çin, Şanghai'nın da dâhil olduğu bazı gümrüklerini düşük tarifeye İngiltere'ye açmıştır. Bu anlaşmayla birlikte Çin'deki yabancı tüccar sayısı artış göstermiştir. 1891 yılında maden fiyatlarında yaşanan yükselişin ardından, yabancı iş adamları Şanghai Borsa Aracıları Birliği çatısı altında bir borsa kurmuştur. 1904 yılında da bu birlik adını Şanghai Menkul Kıymetler Borsası olarak değiştirmiştir.

1929 yılında Borsa, Şanghai Çin Ticaret Borsası ve Şanghai Menkul Kıymet ve Emtia Borsası ile birleşmiştir. 1949 yılında Çin Komünist Partisinin Çin Halk Cumhuriyetini ilan etmesiyle birlikte bütün borsalar kapatılmıştır. Ancak, daha önce belirtildiği gibi, hükümetin piyasa ekonomisi yönündeki çabalarına paralel olarak borsalar 1990 yılında tekrar açılmıştır.

Çin'de yer alan bütün borsalar öz düzenleyici kamu kuruluşudur. Şanghai Menkul Kıymetler Borsası, Uluslararası Sermaye Piyasası Düzenleyicileri Örgütü (IOSCO), Asya ve Okyanusya Menkul Kıymet Borsaları Federasyonu (AOSEF) ve Dünya Borsalar Federasyonuna (WFE) üyedir. Borsa, 1994 yılından bu yana, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu birçok borsayla mutabakat zaptı imzalamıştır. Şanghai Borsası'nın, Şanghai Menkul Kıymetler Uydu İletişimi Şirketi, SSE Veri Dağıtım Şirketi, Çin Finansal Türev Borsası, Çin Menkul Kıymetler Endeksi Şirketi ile Merkezi Takas ve Saklama Şirketi olmak üzere 5 iştiraki bulunmaktadır. Şanghai Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem gören ürünler 4 kategoriye ayrılmaktadır: hisse senetleri, tahviller, yatırım ortaklıkları ve varantlar.¹³⁸

2.8.4. Şanghai Türev Borsası (SHFE-Shanghai Futures Exchange)

1994 yılında hükümet, Çin'de bulunan 50'ye yakın yerel emtia borsasını 15 borsa altında birleştirmiş ve her borsada farklı ürünler işlem görmeye başlamıştır. 1998 yılında, hükümet borsaların yapısında yeni bir düzenlemeye daha giderek 15 borsayı 3 borsa altında birleştirmiştir. Bu üç borsa; Şanghai Türev Borsası, Dalian Emtia Borsası ve Zhengzhou Emtia Borsası'dır. 2006 yılında ise Çin Finansal Türev Borsası kurulmuştur. Hali hazırda, Çin'de üç emtia ve bir finansal türev borsası bulunmaktadır. Şanghai Türev Borsası (SHFE) öz düzenleyici bir yapıya sahiptir. Hali hazırda, borsada, bakır, alüminyum, kauçuk, fueloil ve

¹³⁸ TSPAKB, "Çin Halk Cumhuriyeti Sermaye Piyasası", **Gündem Dergisi**, S. 78 (Şubat-2009), s. 21.

çinko işlem görmektedir. 2008 yılında altına dayalı kontratlar işlem görmeye başlamıştır. Borsa üyeliği ikiye ayrılmaktadır. İlki, yatırımcıların işlemlerine aracılık yapmaya yetkili kuruluşlardır.

2007 sonunda bu üyeliğe sahip 167 aracı kurum bulunmaktadır. İkincisi ise sadece kendi hesaplarına işlem yapmaya yetkili diğer kuruluşlardır. Bu kurumlar, emtialarla işlem yapan maden şirketleri gibi kuruluşları ifade etmektedir. 2007 sonunda bu kurumlardan 211 tane bulunmaktadır. Borsada işlemler 9.30–11.30 ve 13.30–15.00 arasında gerçekleşmektedir. Borsada işlemlerin tamamına yakını bakır ve kauçuğa dayalı kontratlar üzerine yapılmaktadır. 2007 sonunda bakıra dayalı vadeli işlem kontratları 13 milyar \$ hacim kaydederken, kauçuğa dayalı kontratlar 12 milyar \$ işlem hacmi kaydetmiştir. 2007 yılında çinkoya dayalı vadeli işlem sözleşmelerine başlanmıştır. Bu sözleşmelerde 20 milyon adet kontratla 3 milyar dolarlık işlem hacmi kaydedilmiştir. Altına dayalı kontratlar tanımlanmış ve bu ürün 2008 yılında işlem görmeye başlamıştır. Bütün ürünlerin takası fiziki teslim ile yapılmaktadır. Kontratlarla ilişkin bilgilere tabloda yer verilmiştir.¹³⁹

2.8.5. Şanghay Sermaye Piyasası

2004 yılından bu yana yapılan reformlar, Çin Sermaye Piyasası'nın son iki yılda büyük bir atılım gerçekleştirmesine neden olmuştur. 2007 sonunda Şanghay ve Şenzhen Menkul Kıymetler Borsalarında işlem gören 1.550 şirketin piyasa değeri 4,5 trilyon \$ olup, işlem hacmi 6,3 trilyon dolardır. Çin'deki iki menkul kıymet borsasında da kote olan ortak şirketler bulunmaktadır. Bundan dolayı, Şanghay ve Şenzhen Borsaları'nın verilerinin toplanması, Çin Sermaye Piyasası'nın toplam büyüklüğünü doğru olarak yansıtmamaktadır.¹⁴⁰

2.8.6. Şanghay Sermaye Piyasası Düzenleme Komisyonu

Çin finans sektörü 3 farklı otorite tarafından düzenlenmektedir; Sermaye Piyasası Düzenleme Komisyonu, Bankacılık Düzenleme Komisyonu ve Sigortacılık Düzenleme Komisyonu. Sermaye Piyasası Düzenleme Komisyonu kurulmadan önce, halka arz olmak isteyen şirketler yerel yönetimlerden ya da merkez bankalarının yerel dairelerinden halka arza ilişkin izin alıyorlardı. Ancak, ilerleyen yıllarda halka arzlarla ilgili merkezi bir sistemin olmayışı, bu başvurulara yolsuzlukların karışmasına neden olmuştur.

¹³⁹ a.g.e., s. 26.

¹⁴⁰ a.g.e., s. 17.

10 Ağustos 1992’de Şenzhen borsasındaki halka arz izah namelerinde çıkan yanıltıcı bilgiler, yatırımcılar tarafından protesto edilmiştir. “10 Ağustos Vakası” olarak anılan bu olayın ardından hükümet, hızla büyüyen Çin Sermaye Piyasası’nın merkezi bir otorite tarafından düzenlenmesi için bir komisyon kurmaya karar vermiştir. Bu çerçevede, 1992 yılında Başbakanlık Sermaye Piyasası Komisyonu (SCSC) ve Sermaye Piyasası Düzenleme Komisyonu (CSRC) kurulmuştur. SCSC, merkezi piyasa düzenlemelerinden sorumlu bir başbakanlık birimiyken, CSRC ise SCSC’ye bağlı olarak piyasanın denetlemesinden sorumlu icra organıydı.

1998 yılında Başbakanlığın yürüttüğü reform planı çerçevesinde, SCSC ve CSRC, CSRC çatısı altında birleşmiş, böylece merkezi bir düzenleme ve denetleme otoritesi oluşturulmuştur. Bir yıl sonra, 1999 yılında, sermaye piyasası kanunu yürürlüğe girmiştir. Komisyon, sermaye piyasasının işleyişi ve denetimiyle ilgili düzenlemeleri oluşturmak, piyasanın gelişimine ilişkin taslaklar hazırlamak, sermaye piyasasında faaliyet gösteren kurumları denetlemek, sektörde çalışan personelin yeterliliğine ilişkin kıstaslar belirlemek gibi yetkilere sahiptir.¹⁴¹

Komisyonun, çeşitli şehirlerde, özerk bölgelerde ve belediyelerde 36 ofisi bulunmaktadır. Bu ofisler, Komisyonun denetimi altında, buldukları bölgelerde oluşabilecek risk faktörlerini belirlemekte ve piyasa katılımcılarının sermaye piyasası mevzuatına uyumlarını takip etmektedir. Ayrıca bu ofislerin yanında, Komisyonun, Şanghai ve Şenzhen Borsaları’nda temsilcilikleri de bulunmaktadır. 2004 yılında, CSRC Uluslararası Danışma Konseyi kurulmuştur. Konseyin başlıca görevleri, Sermaye Piyasası Düzenleme Komisyonunu uluslararası piyasalardaki gelişmeler ve düzenlemelerle ilgili bilgilendirmek ve Çin piyasalarının sağlıklı bir gelişim göstermesi için tavsiyelerde bulunmaktır. Konseye, Sermaye Piyasası Düzenleme Komisyonu başkanlık etmektedir. Konsey üyeleri arasında İtalya, Avustralya ve Hong Kong gibi ülkelerin eski sermaye piyasası düzenleyicilerinin başkanları, sermaye piyasası konusunda deneyimli uzmanlar ve akademisyenler bulunmaktadır.¹⁴²

¹⁴¹ a.g.e., s. 18.

¹⁴² a.g.e.

2.8.7. Şanghay Finans Piyasasının Etkinliği

Şanghay borsasındaki verimsizlik birkaç faktörle açıklanabilir. İlk olarak, Hong Kong ve Singapur'un tersine Devlet, Şanghay Borsası'nın ana oyuncusudur. Şanghay Borsası'nda listelenen şirket hisselerinin çoğu devlete aittir ve herkesçe satılamaz. Bir şirketin toplam hisselerinin sadece küçük bir kısmı satışa sunulursa, hisse fiyatları listelenen firmanın gerçek değeri üzerindeki piyasa görüşünü yansıtmaz.

İkinci olarak, Şanghay Borsası'ndaki hisse senedi alım-satım maliyetleri, Hong Kong ve Singapur'da olmak üzere diğer borsalardakinden daha yüksektir. Şanghay Borsası'ndaki net alım-satım maliyetleri son yıllarda düşmesine rağmen yine de belirgin kalıyor. Üçüncü olarak, Şanghay'daki hisselerin alım-satımını yöneten düzenleyici taslağın, uluslararası standartların gerisinde kaldığına dair şüpheler bulunmaktadır.

Dördüncü olarak, Şanghay Borsası'nın yönetim yapısı, kâr amacı gütmeyen, işbirliği modeli şeklinde geleneksel olmaya devam ediyor. Son olarak, Şanghay'ın hisse senetleri piyasası yerli ve yabancı yatırımcılara göre parçalanmaya devam ediyor. Son idari veriler Şanghay'daki bankaların ulusal ortamdan fazlasıyla iyi performans sergilediğini göstermektedir. Şanghay finans piyasalarının etkinliği ayrıca sunulan ürün ve hizmet çeşitliliğinin azlığından etkilenmektedir.¹⁴³

2.9. Frankfurt'un Finans Merkezi Olarak Tarihsel Gelişimi

Bin yıldan uzun tarihi boyunca Frankfurt bir ticaret ve finans merkezine dönüşmüştür. Bu gelişim Frankfurt'un büyük ticari rotalarının kesişiminde ki elverişli coğrafi konumuyla desteklendi.

Frankfurt, 1356'da Alman krallarının seçiminin yapıldığı bir yer olarak kanunla düzenlendiğinde ayrıca 1562'de kralların taçlarını giydiği yer olduğunda dikkate değer bir politik önem kazandı. Bundan uzun zaman önce, ticarete uygun bir merkez olarak Frankfurt'un rolü ayarlanmıştı. 1200'lerde Roma İmparatorluğu'nun bir darphanesi Frankfurta kuruldu. 1402'de Frankfurt'un ilk bankası Wessel, Frankfurt'un düzenli olarak kurulan ticaret fuarları süresince seyahat eden tüccarların para değişim ihtiyaçlarını

¹⁴³ James LAURENCESON, Kam Ki Teng ve Hu Mei Wong, **Shanghai as an International Financial Centre**, Australia: School of Economics University of Queensland, çev. Fatih ÇEVİK, 2003, s. 16.

karşlamak için işleme başladı. 16. Yüzyılın başlarında, Frankfurt lider finans merkezi olarak ün kazanmıştı. O zamanlarda, Roma İmparatorluğu'nun özgür şehri statüsüne sahipti.

1585'te Frankfurt Borsası kuruldu. O zamanlar ticaret, dokuz farklı para biriminin mübadele değerinin ayarlanması üzerine yoğunlaşmıştı. Frankfurt Borsası işlem yapıldığı süre boyunca her zaman yabancı borçlular ve yatırımcılar için ulaşılabilir olmuştur. 19. yüzyılın başlarında Avustralya büyük bir borçluydu. Bir süre sonra yabancı demiryolu şirketlerinin yanı sıra Amerika'da borç almak isteyen lider piyasa katılımcıları arasına girdi.

18. yüzyılda Frankfurt'ta daha da fazla banka kuruldu. 19. Yüzyılın ortalarında yatırım bankaları ve kredi kurumları gibi yeni yasal biçimlerde birçok banka kuruldu. 1871'de Alman İmparatorluğu'nun kuruluşundan ve daha sonra 1876'da Berlin'de Merkez Bankası'nın kuruluşundan sonra Frankfurt çeşitli finansal alanlarda önemini bir kısmını kaybetti. Berlin'de büyük bankaların gelişmesi, çoğunluğu Frankfurt'ta bulunan özel bankacıların rolünde azalmaya başlaması anlamına geliyordu. Buna karşılık Frankfurt yabancı menkul kıymetlerindeki lider borsa durumunu sürdürebilecek durumdaydı.¹⁴⁴

Geçen yüzyılda Frankfurt derin bir depresyon ve ardından sürpriz bir canlanma yaşadı. I. Dünya Savaşı'ndan sonra enflasyon, finansal piyasalara rollerini kaybettirdi ve sonuç olarak paranın ve bonoların devülasyonuna bağlı olarak Frankfurt'u aşırı derecede etkiledi. Frankfurt'un finansal önemini azalışı, Berlin'e doğru devam eden merkezileşme ve Nazi diktatörlüğü yüzünden Yahudi bankacıların çıkışı ile devam etti.¹⁴⁵

II. Dünya Savaşı, Alman ekonomik ve finansal sistemine tam bir yıkım getirdi. Frankfurt şehri ayrıca ağır derecede tahrip edildi. Savaştan sonra Frankfurt'un toparlanması, tarihi geleneklerinin yanı sıra Frankfurt'un Amerika ve İngiliz ordularının politik kararları sonucu "Çift Bölgeli Ekonomik Yönetim" in ana merkezi olarak seçilmesiyle sağlandı.

Alman markını Batı Almanya'da geçerli para olarak uygulamaya koyan 1948 kur reformu sırasında Merkez Bankası Frankfurt'ta kuruldu. Bu karar Almanya'nın lider finans ve bankacılık merkezi olarak Frankfurt'un savaş sonrası yükselişi için temel taşı temsil ediyordu. II. Dünya Savaşından önce en büyük on bakanın hiçbirinin ana ofisi burada olmamasına rağmen, birçok kredi kurumu ana merkezlerini Frankfurt'a taşıdı. Büyük bankaların yanında, yatırım bankalarının yanı sıra kredi şirketlerinin merkezi, büyük kurumlarda işlerinin ana

¹⁴⁴ Richard ROBERTS, *International Financial Centres of Europe, North America and Asia*, çev. Bilal ÖZER, 1994, s. 93.

¹⁴⁵ a.g.e. s. 94

merkezi olarak Frankfurt'u seçti. Ek olarak Frankfurt Borsası, menkul kıymetler için Almanya'da lider piyasa merkezi oldu.¹⁴⁶

2.9.1 Frankfurt Bölgesel Finans Merkezi

Frankfurt Avrupa'nın en önemli finans merkezlerinden bir tanesidir. İngiltere'nin küresel finans merkezi olarak ayrı bir yerde konumlandığı düşünülürse, bölgesel anlamda Avrupa'da en büyük finans merkezi Frankfurt'tur.

Alman politik ekonomik ve finansal sisteminin büyümesi ve istikrarı Federal Almanya Cumhuriyeti'ni mümkün kıldı. Almanya'nın mevcut hesap dengesi yıllardır pozitifdir ve 1989'da diğer ülkelerin çoğu hesaplarında açık verirken, Almanya neredeyse rekor bir fazlalığa ulaşmıştır. 1980'ler boyunca Almanya'daki işsizlik ve enflasyon oranı dünya çapında en düşükler arasında olmuştur.¹⁴⁷

Frankfurt'un ekonomik aktivitesi, Almanya'nın en önemli finans merkezi olarak, Kıta Avrupa'sının en yoğun havaalanı ve ticaret fuarları için ana merkez olarak sahip olduğu rol ile ilişkilendirilir. Buna karşılık, Frankfurt'un ekonomik performansına katkıda bulunan başka sektörlerde vardır. Frankfurt'un gayrisafi değerlerinin sadece %25'i fiziksel mal üretiminden karşılanır. %20'sini ticaret ve trafik oluşturur. %50'den fazlasını resmi ve özel hizmetler oluşturur. Bu yüzden Frankfurt Almanya'nın hizmet merkezi olarak gösterilir. Bu hizmetler bankacılık toplumunun aktivitelerini içerir.

Frankfurt Borsası, menkul kıymetler için açık ara en önemli Alman piyasa mekânıdır. Sigorta şirketleri, yatırım şirketleri, reklam ajansları, ileri teknoloji şirketleri ve artan sayıda diğer destekleyici kurumlar üçüncül sektörü Frankfurt'ta tamamlar. Coğrafi konumuna bağlı olarak, Avrupa'nın ve Almanya'nın merkezinde Frankfurt en yoğun trafik merkezlerinden biri olmuştur. Havaalanı Kıta Avrupa'sının en sık kullanılan havaalanıdır. Ana tren yolu istasyon Kıta Avrupa'sının ikinci en büyük istasyonudur. Avrupa'nın en önemli iki anayolu Frankfurt'ta kesişir. Son ama çok önemli olarak Main Nehri Frankfurt'u Rhine'ya bağlar. Kargo gemileri için Avrupa'nın en yoğun nehridir. Fakat Frankfurt'un cazibesini arttıran yalnızca ekonomik veya finansal yararlar değildir. Geçen yıllar boyunca, Frankfurt ayrıca kozmopolitan ve açık fikirli bir atmosfer elde ettirmiştir. Yaşam kalitesi yüksek, mükemmel altyapısı ile akademik bir merkezdir. Avrupa Merkez Bankası'na da ev sahipliği yapmaktadır.

¹⁴⁶ a.g.e. s. 95

¹⁴⁷ a.g.e. s. 97

Avrupa'nın para politikasının kalbi Frankfurt'ta yer aldığından Avrupa ülkelerine buradan ekonomik istikrar ihraç etmektedir. Önemle üzerinde durulması gereken konulardan biriside yabancı bankaların Frankfurt'u tercih etmelerinin asıl nedenlerinin başında Avrupa Merkez Bankası'nın da burada yer almasının geldiğidir.¹⁴⁸

Tablo 10. Frankfurt'un, Küresel Finans Merkezleri İndeksindeki Yeri (2009)

GLOBAL FINANCIAL CENTERS INDEX (GFCI) : FRANKFURT						
	GFCI 1	GFCI 2	GFCI 3	GFCI 4	GFCI 5	GFCI 6
İndeks Yayın Tarihi	Mar.07	Eyl.07	Mar.08	Eyl.08	Mar.09	Eyl.09
Rank\İndeks Sırası	6	6	6	9	8	12
Rating\Reyting	647	649	642	636	633	649
GFCI 1'e göre reyting değişimi		2				
GFCI 2'ye göre reyting değişimi			-7			
GFCI 3'e göre reyting değişimi				-6		
GFCI 4'e göre reyting değişimi					-3	
GFCI 5'e göre reyting değişimi						16

Kaynak: City of London, **Global Financial Centers Index**, England, S. 1-2-3-4-5-6.

2.9.2. Frankfurt Finans Merkezi'nde Bankacılık

Uzmanlaşmış bankaların alt kategorilerinden biri olan özel fonksiyonlara sahip bankaların çoğu, Alman ekonomisinin yeniden yapılandırılmasını sağlamak için özel bir kanunla hemen savaş sonrası dönemde oluşturulmuştur.

II. Dünya savaşı sonrasında başlayan sanayi sektörünün teşviki ve bankaların sağlamış olduğu getiri sonrasında Almanya büyük uluslararası bankalar üzerinde yoğunlaşmaya başladı. Ekonomik altyapının yeniden inşası başarılı oldu. Savaş sonrası ailelerin konut ihtiyacı, küçük işletmelerin sermaye gereksinimleri iç piyasayı geliştirdi.

Alman sanayi şirketleri güçlenerek yurtdışı faaliyetlerini arttırdı. Böylece uluslararası düzeydeki Alman bankaları da yurtdışı operasyonlarını genişletti. Alman bankacılık sistemi ve düzenlemeleri sonucu yerel ve uluslararası tüm bankalar bütün işlemleri yürütebilir duruma gelmiş, bu düzenlemeler banka ve müşteri arasındaki ilişkiyi yönetebilmek üzerine oturtulmuştur.¹⁴⁹

¹⁴⁸ Andy Schober, **Der Finanzplatz Frankfurt- Aufstieg vor dem Ende?**,2007,Universtat Jena, çev. Fatih ÇEVİK. s. 4.

¹⁴⁹ **a.g.e.** s. 7.

Alman Bankacılık sektörü rekabetçiliği arttırmak için sermaye yeterliliği düzeyi üzerinde çalışmalar yapmıştır. Alman bankaları genel olarak üç gruba ayrılır. Bunlar;

- Ticari bankalar
- Tasarruf bankaları
- Kooperatif bankaları

Almanya'daki bankalar genelde evrensel bankalar gibi işlem yaparlar. Amerika yada Büyük Britanya'daki gibi bankacılık sisteminin ayrılmasının tersine Almanya'da menkul kıymet işleri ve yatırım bankacılığı hizmetlerini içeren tüm bankacılık ve finansal hizmetler Alman Bankaları tarafından verilir. Alman evrensel bankaları özel şirket ve müşterileriyle olan bütün ilişkilerine çok önem vermektedirler.

Alman bankacılık hizmetleri; Mevduat alma, borç ve akseptans kredileri verme, kambiyo senedi, emre yazılı çek ve senet kırma, mevduat bankacılığı, başkalarının hesaplarındaki menkul kıymetleri yönetmek, menkul kıymetlerle ticari işlem, yatırım bankacılığı, vadelerinden önce borçlarla alakalı teminat alma ve nakilsiz ödeme işlemlerini yürütme gibi işlevler görürler ve bu Alman bankalarının borsada broker ve dealer olarak hareket etmelerini sağlamaktadır.

Almanya ekonomik bir güç olarak meşhurdur ve Frankfurt 'da onun bankacılık ve finansal hizmetler merkezidir. Frankfurt, Almanya'nın lider kredi kurumlarının ana merkezini de içeren, dünya çapında 400'den fazla bankaya ev sahipliği yapmaktadır. Şehir ayrıca Alman Merkez Bankası Deutsche Bundesbank 'a da ev sahipliği yapmaktadır.¹⁵⁰

2.9.3. Frankfurt Bankalararası Para Piyasası (FIBOR)

Frankfurt para piyasası başlıca bir interbank piyasasıdır. Bundesbank aylık raporunda ortalama oranları yayınlamasına rağmen para piyasası oranları resmi olarak sabitlenmemiş veya sınırlandırılmamıştır. Frankfurt para piyasasında faiz oranları için temsili gösterge FIBOR (Frankfurt Interbank Offered Rate)'dur. Dünyada kullanımına bakıldığında en çok LIBOR kullanılmaktadır ve FIBOR, SIBOR ve HIBOR kadar yaygın değildir. Frankfurt'un bir bankacılık merkezi olduğu düşünülürse FIBOR'un yaygın kullanılmamasının temelinde Almanya ve İngiltere'nin birbirine olan coğrafi yakınlığı, Londra'nın uluslararası bir finans merkezi olarak göstermiş olduğu potansiyel ve birçok bankayı bünyesine çeken off-shore

¹⁵⁰ a.g.e. s. 8.

merkezlerinin neredeyse tamamının İngiltere'ye bağlı olan ülkeler olmasının asıl nedeni oluşturduğu düşünülmektedir.¹⁵¹

2.9.4. Frankfurt Borsası (FWB- Frankfurter Wertpapierbörse)

Frankfurt'un banka ve borsa kenti olması oldukça eskilere dayanmaktadır. Frankfurt'ta ilk kez 1180 yılında para basılmış, ilk kambiyo merkezi 1409 yılında, ilk borsa 1585 yılında kurulmuştur. 1588 yılında 82 tüccar ile başlamıştır. Borsa kuruluşunun ilk yıllarında hisse senetleri işlem görürken, 18. yüzyılın sonlarına doğru tahviller işlem görmeye başlamıştır. 1820 yılında ise ilk kez Avusturya Ulusal Bankası'nın hisse senetleri işlem görmüştür. Yıllar geçtikçe Frankfurt Menkul Kıymetler Borsası, o zamanın Londra, Paris ve New York Borsaları'na göre gittikçe önem kazanmış, yabancı menkul kıymetlerin işlem gördüğü bir borsa durumuna gelmiş ve özellikle arbitraj işlemlerinde ön sırayı almıştır.

Piyasa hacimlerine göre sıralanırsa; Frankfurt, Dusseldorf, Münih, Hamburg, Stuttgart, Hanover, Berlin ve Bremen'de olmak üzere Almanya'da sekiz borsa bulunmaktadır. Şüphesiz en baskın olan Frankfurt'tur. En büyük borsa olan Frankfurt Borsası'nın toplam işlem hacminde ki payı %50 civarındadır. Dusseldorf'ta diğerlerinin çok önündedir. Diğerleri daha az öneme sahip, yerel veya bölgesel işlemler yapmaktadırlar.

Frankfurt Borsası'nda işlem gören enstrümanlar; adi ve imtiyazlı hisse senetleri, varantlar, bonolar, menkul kıymet opsiyonları, altın ve dövizlerdir.

Frankfurt Borsası'nda işlem yapmak için üyelik gereklidir. Bankalar borsanın direk üyeleridir. Bunun nedeni Almanya'da bankaların menkul kıymet işlemlerinde aktif rol oynamasıdır. Sadece bankaların borsaya alım-satım emri getirmelerine izin verilir. Alman Borsa Kanunu'na göre Frankfurt Borsası devlet yönetiminin denetimine bağlıdır.

Dünya Savaşları ve sonuçları Frankfurt Menkul Kıymetler Borsası'na ağır darbe indirmiş, yıllardan beri süregelen uluslararası ilişkileri koparmıştır. Savaştan sonra, borsa sürekli olarak kapatılıp açılmıştır. 1957 yılında borsa salonu yeniden düzenlenmiştir. Borsa binası 1986 ve 1990 yılları arasında tadilat geçirdi.¹⁵²

Almanya'nın federal yapısı dolayısıyla, çeşitli yerel borsalar birkaç yüzyıldır faaliyet göstermektedir. İkinci Dünya Savaşı esnasında kapanan 8 yerel borsa, 1951 yılında tekrar

¹⁵¹ BDB, **Banking in Germany**, Almanya, 2005. s. 5.

¹⁵² TSPAKB, **Almanya Sermaye Piyasaları**. İstanbul: TSPAKB Yayınları. 2005. s. 9.

faaliyete geçmiştir. Borsalar arası birleşmelerden sonra, hali hazırda Deutsche Börse grubu içinde yer alan Frankfurt Borsası ile beraber, toplam 6 yerel borsa faaliyet göstermektedir.

01 Ocak 1999'dan itibaren bütün kotasyonların Euro'ya çevrilmesi planı çerçevesinde Euronun devreye girmesiyle, her geçen gün daha da artan globalleşme sonucu Avrupa'daki borsalar arasındaki rekabette artacaktır. Sadece en güvenilir, en likit ve düşük maliyetli borsalar ayakta kalabilecektir.

Frankfurt Borsası 1993 yılında Deutsche Börse grubuna devrolmuştur. Deutche Börse Grubunun türev ürünleri önceleri Deutche Terminbörse-DTB'de işlem görmekteydi. 1998 yılında Deutche Terminbörse ile İsviçreli türev borsası SOFFEX (Swiss Options and Financial Futures Exchange)'in birleştirilmesiyle Eurex kurulmuş ve türev ürünler burada işlem görmeye başlamıştır. (EK-14) İş birlikteliği Kuzey Avrupalı HEX grubu ile ilerletilmiş ve HEX'te türev işlemi yapmaya yetkili araçlar Eurex'te de yetkili kılınmıştır. Bununla beraber Eurex, ABD'li bazı finans kuruluşları ile beraber %80 paya sahip olduğu Eurex US'i Chicago'da kurmuştur. Almanya-İsviçre ortaklığı olan Eurex, Aralık 2007'de New York merkezli Uluslararası Menkul Kıymet Borsası'nı (International Securities Exchange-ISE) 2,8 milyar \$ karşılığında satın almıştır. (EK-14) Bu satın alma, Alman ve İsviçreli gruplar tarafından sırasıyla %85 ve %15 oranında finanse edilmiştir. Diğer taraftan, Deutsche Börse'nin bir iştiraki olarak 1999 yılında kurulan Avrupa Enerji Borsası (European Energy Exchange- EEX), 2002 yılında Leipzig Elektrik Borsası ile birleşmiştir. 2007 yılında ise Deutsche Börse, Bombay Borsası'nın (Bombay Stock Exchange-BSX) %5'lik kısmını 42,7 milyon \$ karşılığında satın almıştır.¹⁵³ (EK-14)

Hizmetlerinde sağladığı genişlik ve derinlik ile Deutsche Börse AG bütün üyelerine çok çeşitli borsa hizmetlerini tek bir çatı altında vermektedir. Borsa üyeleri böylece kaliteli ve düşük maliyetli çağdaş hizmetlerden yararlanmaktadırlar.¹⁵⁴

Deutsche Börse'nin %81'lik çoğunluk hissesi bankalara, %9'u resmi broker'lara ve serbest broker'lara aittir. Geriye kalan %10'luk hisse ise Deutsche Birsenbeteligungs GmgH holdinge aittir. Borsanın tarihçesi;

- 1625 İlk kotasyon listesinin basılması,
- 1700 İlk tahvillerin işlem görmeye başlaması,
- 1820 Frankfurtta ilk hisse senedi ticareti yapılması,

¹⁵³ Deutsche Börse Group, **Integrity for Financial Markets Annual Report 2008**, Almanya, 2009, s. 78.

¹⁵⁴ a.g.e.

- 1896 Sermaye Piyasası Kanunu'nun oluşturulması ,
- 1945 Savaştan sonra borsanın tekrar açılışı,
- 1953 İlk döviz alım-satımları,
- 1969 Fiyat endeksinin tanıtımı,
- 1970 Hisse senetleri opsiyonlarının başlaması,
- 1986 Tahvil opsiyonlarının başlaması,
- 1987 Yeni gerçek zamanda fiyat açıklama sisteminin faaliyete geçmesi,
- 1993 Deutsche Börse AG kuruldu ve Frankfurt Wertpapier Börse'nin işletme sorumluluğunu üstlenmesidir.¹⁵⁵

2.10. Paris'in Finans Merkezi Olarak Tarihsel Gelişimi

Fransız Hükümeti daha fazla vergiden yatırımcıyı korumak için düzenlemeler yapıyor, maliyet düşürmekten çok kaliteyi yükseltme eğilimi gösteriyordu. I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle yatırımcılar durdu. Uluslararası sanayi çalkantılarla birlikte Balkan Savaşları, Devrimler ve buna bağlı göç hareketlerine ekonomik krizlerde eşlik etti.

1926 yılında Fransa savaş ve enflasyondan kurtarıldı. Yeniden yabancı yatırımcının tasarruf fazlalığı oluştu. 1927 yılında ilk spekülasyonlar görülmeye başlandı. 1930'da patlak veren büyük buhranın sonucu bütün dünyada hissedildi. 1960-1970 ABD ve İngiltere ile karşılaştırıldığında finansal enstrüman yelpazesi sınırlıydı. 1970 yılında ticari bankaların şube açma girişimleri zirve yaptı ve 1986 yılında bu girişimler yerini işgücü verimliliğine bıraktı. Finansal ekonomik yenilikler politika için bir araç olarak kullanıldı.¹⁵⁶

1970'li yıllarda Paris Borsası, Batı Avrupa'nın güçsüz borsalarından biriydi. 1986 yılına kadar 15. Sıralarda yer alan borsa 4 kat büyüme kaydetti. 1992 ve 1997'de toplam yabancı payı ve işlemlerinde büyük ilerlemeler kaydetti.

1989-1992 Avrupa Topluluğu üyesi ülkeler yatırım fonları, sigorta ile ilgili uygulamalara başlayarak Temmuz 1990 yılında sermaye kontrollerinin tümüyle kaldırılması sonucu Fransa bazı avantajlar yakalamış ancak bazı alanlarda da rekabet etmek zorunda kalmıştır. 1970'li yılların sonuna kadar Fransa dolaylı finans işlemlerinde üstün durumdadır.

¹⁵⁵ Frankfurt Borsası, Frankfurter Wertpapierbörse, **Bankacılık Dergisi**, 1997. s. 68

¹⁵⁶ Richard ROBERTS, **International Financial Centres of Europe, North America and Asia**, çev. Fatih ÇEVİK, 1994, s. 319.

1984 yılında yabancı payı %2 civarındaydı. 21. Yüzyılın başında Fransız ekonomisinin gücü ve modernizasyonu ile ortaya çıkmıştı. Vasıflı işgücü, istikrarlı politika ve ekonomi uluslararası sıralamada Fransa'yı üst sıralara taşımıştır. Kaliteli yaşam tarzı, gelişmişlik düzeyi yüksek ve turizm bakımından bir çekim merkezi olması ulusal ve uluslararası şirketlerin merkezlerinin buraya taşınmasında büyük rol oynamıştır.¹⁵⁷

2.10.1. Paris Bölgesel Finans Merkezi

19. yüzyıl boyunca Avrupa'da dünyanın önde gelen iki finans merkezi vardı, Londra ve Paris. Bölgelerinde finans hizmetlerinde Avrupa'nın hizmet ihtiyaçlarını kümelenerik gerçekleştirdiler. Hatta dünyada mali işlemleri İngiltere ve Fransa'nın başkentinden gerçekleştirerek ön planda oldular.

Fransa'da uluslararası finans merkezi olma statüsünü ve performansını sağlayabilecek şehir Paris'tir. Göstermiş olduğu performans, sağlamış olduğu avantajlar ve Borsaların çalışmak isteyeceği yüksek hacimli piyasaları bünyesinde barındırmaktaydı. Finans kurumları için çeşitli temel fırsatları sağlamıştır. Güvenli ve şeffaflıkta çok ileri düzeydedir. Paris'e bu gücü tahvil piyasası vermiştir. Menkul kıymetler, banka kredileri, seküritizasyon için uzun vadeli eğilim göstermektedir.

1870'te Avrupa'nın diğer merkezleri Amsterdam, Brüksel, Hamburg, Frankfurt, Berlin idi. Bu sıralamaya 20. yüzyılın gelişi ile birlikte New York, sonrasında Tokyo'nun çıkışıyla değişim gösterdi. Her ne kadar Londra, Paris, New York küresel hâkimiyetini elinde bulundurmışta olsa yaşanan krizler ve savaşlar ile birlikte bazı merkezler çıkışlar yakaladılar. Bunlar; Frankfurt, Zürih, Tokyo, Hong Kong'dur. 1890-1958 yılları arasında yapılan araştırmalarda Londra hep Paris'ten önemli noktalarda avantajlı oldu. Uluslararası düzeyde bulunan Paris I. Dünya Savaşı'nda Londra'dan daha çok etkilendi. Bu sırada New York'un çıkış yakalaması Londra ve Paris'e zemin kaybettirdi. Sterlinin konvertibilitesini kaybetmeye başlaması sonucu, bu boşluğu dolar, frank, yen almaya başladı.¹⁵⁸

Londra ve Paris 20. yüzyılın ikinci kısmında hizmet sağlayıcıları olarak iki merkezi birbirinden ayıran özellikler arttı. Ancak genel şartlar iki ülke açısından benzerlik gösteriyordu. Fransa'da devlet müdahalesi daha da arttı. Dört mevduat bankası kamulaştırıldı.

¹⁵⁷ a.g.e., 321-322.

¹⁵⁸ Youssef CASSIS and Eric Bussiere, **London and Paris as International Financial Centres in the Twentieth Century**, OXFORD, çev. Fatih ÇEVİK, 2006, s. 69.

Uluslararası bankacılık faaliyetleri İngiltere ve Fransa’da A.B.D. ‘den daha çok yoğunluk göstermekteydi. Diğer finans merkezleri tarafından pasifize edilmeye başlanan Londra ve Paris aynı zaman diliminde bulduklarından ve Londra belirgin bir farkla üstün olduğundan Paris geri sıralara düşmüştür. Böylece ilk sırada artık Londra ve New York, yani dünyanın en büyük iki ekonomisine sahip ülkelerin ana şehirleri vardı. Paris ve Londra artık özdeş değildi. Bunu ilk fark eden ekonomistler bunu giderebilmek için çeşitli çalışmalar ortaya koymuşlardır.

58.4 milyon nüfusu ile Fransa, Avrupa’nın en büyük ekonomilerinden birisidir. 1980’lerden itibaren finansal piyasalarıyla çok uluslu yatırımcılar için çekici olmuştur. Ticari bankacılık ve Fransız frangında aşırı korumacı devlet müdahaleleri bulunmaktadır. Bu da bankacılık sektöründe ciddi sıkıntılara yol açmıştır. Küreselleşme ile finansal piyasalarda rahatlatıcı önlemler alınmaya çalışılmıştır.¹⁵⁹

Tablo 11. Paris’in, Küresel Finans Merkezleri İndeksindeki Yeri (2009)

GLOBAL FINANCIAL CENTERS INDEX (GFCI) : PARIS						
	GFCI 1	GFCI 2	GFCI 3	GFCI 4	GFCI 5	GFCI 6
İndeks Yayın Tarihi	Mar.07	Eyl.07	Mar.08	Eyl.08	Mar.09	Eyl.09
Rank\İndeks Sırası	11	11	14	20	19	19
Rating\Reyting	625	622	612	607	600	630
GFCI 1'e göre reyting değişimi		-3				
GFCI 2'ye göre reyting değişimi			-10			
GFCI 3'e göre reyting değişimi				-5		
GFCI 4'e göre reyting değişimi					-7	
GFCI 5'e göre reyting değişimi						30

Kaynak: City of London, *Global Financial Centers Index*, England, S. 1-2-3-4-5-6.

2.10.2. Paris Finans Merkezi’nde Bankacılık

1945 yılında yürürlüğe giren bankacılık kanunu ile bankacılık sistemi oluşturuldu. Bankaların 2 yılı aşan mevduat kabul etmelerine izin verilmedi. Diğer taraftan işletmelere kredi sağlayan bankaların yatırımcılara 2 yıldan az süreli kredi vermelerine izin verilmedi. Böylece ülkenin sanayi ihtiyaçları için sermaye kaynağı oluşturuldu. 1960’ların sonunda bu sistem bankaların güçlenmesi için sona erdirildi.¹⁶⁰

¹⁵⁹ a.g.e. s. 70.

¹⁶⁰ Jean Dermine, *European Banking in the 1990’s Second Edition*, çev. Fatih ÇEVİK, 1993, s. 193-194.

Bankalar arasındaki rekabetin artırılması, konsolidasyon ve sanayi teşvikleri 1970'li yıllarda oluşturuldu. Petrol fiyatlarında yüksek artışlar sonucunda dünya ekonomilerinde büyük şoklar yaşamaya başlandı. Bunun sonucunda hükümet bankacılık sisteminde daha fazla kontrol uygulamaya başladı. Bu noktaya kadar finansal piyasaların serbestleşmesi önemli olmuştur. Dünya pazarlarında yaşanan değişme sonucu bankacılık sektörü nihai hedefini sanayi odaklı kurdu. 1981 yılında hükümet ticari banka bağımsızlığı ile ilgili görüşlerini değiştirerek bir kez daha milli görüşü benimsedi ve Avrupa Topluluğu uygulamaları sonucu bunu ikinci kez değiştirmek zorunda kaldı, bu kurulu sistemin yeniden inşasını zorunlu kıldı.

1984 Bankacılık Kanunu ile yeni sistem getirilerek küresel bankacılık benimsendi. Bütün ayrımlar kaldırılarak mevduat, kredi operasyonları baştan tanımlandı.

1980'lerde finansal serbestleşme ile Fransız ekonomisine doğrudan yatırım kapısı açılmıştır. Fransa'da bulunan banka sayısı 1984'te 200, 1993 yılında 400, 1999 yılında 473 banka bulunmaktaydı.¹⁶¹

2.10.3. Paris Menkul Kıymetler Borsası (PSE-Bourse de Paris)

22 Eylül 2000 tarihinde Amsterdam, Brüksel ve Paris borsaları aynı çatı altında birleşme kararı almış ve Hollanda yasalarına dayanarak Euronext N.V. kurulmuştur. Bu oluşum, 2002 yılı başında Londra Uluslararası Finansal Vadeli İşlemler ve Opsiyon Borsası LIFFE'yi devralmıştır. Aynı yıl içinde Lizbon Borsası'nın (Bolsa de Valores de Lisboa e Porto- BVLP) katılımıyla, ortaklık coğrafi olarak daha genişlemiştir. Euronext'in kuruluş amacı bir iş ortaklığından öte tam bir birleşmedir. Oluşumun amacı, Avro ortak para birimine geçiş ile Avrupa'da ortak bir pazar oluşturmaktır. Böylelikle bir likidite havuzu oluşurken, yatırımcılara daha düşük işlem maliyetleri sağlanmaktadır. 2001 yılında, Paris Borsası'nın kullandığı işlem platformu, diğer borsalar için de kurulmuş, tüm piyasalar için tek mutabakat sistemi benimsenmiştir.¹⁶²

Euronext ülkelerinin kotasyon kuralları Şubat 2005 tarihi itibarıyla uyumlaştırılmıştır. Kote olacak şirketler, Amsterdam, Brüksel, Lizbon veya Paris borsalarının birinde kote olabilmektedir. Avrupa'da beş farklı ülkenin ortak çalışması ile kurulan Euronext'te, 4 Nisan 2007'de okyanus aşırı bir devir gerçekleşmiş ve %97'lik Euronext hissesi ABD'li NYSE

¹⁶¹ Hazel Johnson, **Banking in the Europe**, çev. Fatih ÇEVİK, 1996, s. 69-70.

¹⁶² PSE, **Paris Borsası**. (Çevrimiçi) <http://www.bourse-de-paris.fr/> çev. Fatih ÇEVİK, (Erişim Tarihi: 14.01.2010).

Group'a yaklaşık 13 milyar \$ karşılığında devrolmuştur. Bu birleşmenin ardından grubun ismi NYSE Euronext (NYX) olarak değişirken, dünyadaki ilk kıtalararası borsa kurulmuştur.

Dünyanın en büyük ve likit borsa grubu olma özelliği taşıyan oluşum, altı ülkedeki farklı ürün piyasaları ile, yatırımcılara değişik finansal ürün ve hizmetler sunmaktadır. NYSE Euronext, 17 Ocak 2008'de ABD'de hisse senedi, opsiyon, yapılandırılmış ürünler ve özellikle borsa yatırım fonlarının işlem gördüğü American Stock Exchange-Amex'i bünyesine katmak için karar almıştır. NYSE'nin Euronext'i satın aldığı 4 Nisan 2007 tarihinden itibaren NYSE'nin kendi hisse senetlerinin fiyat hareketleri düşüş trendine girmiştir. Mart 2008 sonunda, NYSE Euronext'in piyasa değeri yaklaşık 16 milyar \$'dır.¹⁶³ (EK-14)

2.11. Dubai'nin Finans Merkezi Olarak Tarihsel Gelişimi

Dubai International Financial Center (DIFC) 20 Eylül 2004'te faaliyete geçmiştir. DIFC'in en büyük özelliği kendi kendine tarihsel bir oluşumla meydana gelmemiş, tamamen Dubai Veliahtı, Şeyh Muhammed Raşit El Maktum'un vizyoner liderlik çabaları ile yeni baştan bir şehir kurulmuş ve bir finansal merkez durumuna getirilmiştir. DIFC'nin tanıtılması için çok üst düzey imaj çalışmaları yürütülmüş ve sektörün seçkin liderleri DIFC için transfer edilmiştir. Bölgede bir merkez konumuna gelmiş olan DIFC çok yeni bir finansal merkezdir, gelişimi ve olgunluk düzeyine ulaşması zaman alacaktır.¹⁶⁴,

2.11.1. Dubai Bölgesel Finans Merkezi

Dubai, uluslararası bir finans merkezi olmak için çeşitli girişimlerde bulunmaktadır. Dubai modeli, yapılması gerekenler konusunda önemli ve çok yeni bir örnektir. Dubai, Birleşik Arap Emirliği'ni (BAE) oluşturan yedi emirlikten biridir. Abu Dabi'den sonra ikinci büyük emirliktir. Şehirde öncelikle Dubai International Financial Center (DIFC) adıyla bir bina kurulmuş ve finansal serbest bölge olarak ilan edilmiştir. DIFC, 20 Eylül 2004'te tam olarak faaliyete geçmiş olup altı ana sektörü çekmeyi hedeflemektedir. Bunlar;¹⁶⁵

- Bankacılık (yatırım bankacılığı, kurumsal ve özel bankacılık)
- Sermaye Piyasası (hisse senedi, borçlanma senetleri, türev ürünler, emtia)

¹⁶³ TSPAKB, "Euronext". *Gündem Dergisi*. S. 34 (Haziran-2005). s. 6.

¹⁶⁴ DIFC, *Doing Business in the Dubai International Financial Centre*, Dubai: DIFC Yayını, çev. Fatih ÇEVİK, 2009, s. 6.

¹⁶⁵ TSPAKB, *Global Finans Merkezleri ve İstanbul*, İstanbul: TSPAKB Yayınları, 2007, s. 25-26.

- Varlık Yönetimi (yatırım fonlarının kuruluşu, yönetimi)
- Sigorta ve Reasürans
- İslami Finans
- Operasyonel Destek Faaliyetleri

DIFC'nin sorumlulukları şunlardır;

- Genel strateji ve geliştirilmesini sağlama
- Sürece dâhil olmak isteyenlerin başvurusunu değerlendirme
- Yetki belgesini verme
- Her aşamada rehberlik ve destek sağlamaktır.

Bu sektörlerde faaliyet gösteren kuruluşlar DIFC'de faaliyet göstermek için faaliyet belgesi (lisans) almak durumundadırlar. DIFC'de faaliyet gösteren şirketlere sunulan avantajları sıralamak gerekirse;

- Her tür kazanç üzerinden sıfır vergi
- %100 yabancı ortaklığına izin
- Döviz işlemleri ve sermaye hareketlerinde tam serbesti
- Operasyonel destek (bürokratik kolaylık ve altyapı desteği)¹⁶⁶

DIFC ile beraber, DIFC'de geçerli olacak yasal mevzuat yeni baştan oluşturulmuş ve bu merkezdeki faaliyetleri denetleyecek olan merkezi otorite kurulmuştur. Dubai Financial Services Authority (DFSA), dünya finans merkezlerinin mevzuatını inceleyerek yeni bir hukuki altyapı oluşturmuştur. Yeni mevzuat İngilizce olarak hazırlanmıştır. DIFC 'deki finansal faaliyetler DFSA'nın denetim ve gözetimine tabi olacaktır. DFSA, DIFC ile aynı tarihte, 20 Eylül 2004'te tam olarak faaliyete geçmiştir. DIFC içindeki en önemli kurumlardan biri de Dubai International Financial Exchange (DIFX)'dir. "DIFX Vizyonu" adıyla belirginleştirilmeye çalışılmıştır. Uluslararası bir borsa olmak ve tüm finansal ürünlerin işlem görmesini sağlamaktır.

¹⁶⁶ İTO, **Uluslararası Finans Merkezi Olarak İstanbul'un Yapılanması ve Finans Kümelenmesi**, İstanbul: İTO Yayınları, 2008, s. 59-60.

DIFX'te işlem görmesi planlanan ürünler;

- Hisse Senetleri,
- Borçlanma Araçları,
- Yatırım Fonları ve Ortaklıkları,
- İslami Finans Ürünleri,
- Türev Araçlar,
- Endeksler,
- Alternatif Risk Ürünleridir.¹⁶⁷

DIFC'nin genel yönetimi ve denetimi Dubai International Financial Centre Authority (DIFCA) tarafından yürütülmektedir. DFSA finansal iş ve işlemlerin düzenli ve güvenli yürütülmesinden sorumlu iken, DIFC Denetim Otoritesi bunun dışında kalan, şirketler hukuku, ticaret hukuku, iş kanunu, gayrimenkul hukuku gibi konularda düzenleme ve denetim yetkisine sahiptir.

DIFC'de faaliyet göstermek isteyen kuruluşlar faaliyet belgesi (lisans) almak için DIFC Authority'ye başvurumaktadırlar. DIFC Authority, başvuru sahibinin işlemlerinden sorumlu olan bir yetkilisini atamaktadır. Bu yetkili, başvuran şirketin ilgili lisansları almasından, iş planının geliştirilmesinden, teknolojik altyapısının kurulmasına kadar hemen her konuda şirkete yardımcı olmaktadır.¹⁶⁸

Dubai bir finansal serbest bölge kurmuştur (DIFC). Öncelikle, bu serbest bölgede geçerli olacak yeni bir yasal altyapı oluşturulmuştur. Bunun için uluslararası uzman ve danışmanlardan oluşan bir ekip kurulmuş, ABD, İngiltere, Hong Kong vb. ülkelerin finans mevzuatı incelenmiştir. İncelemenin ardından, ortak iyi noktaları birleştiren bir yasal çerçeve oluşturulmuştur. Yasal çerçevenin belirlenmesinin ardından yeni düzenleyici kurumlar oluşturulmuştur. Kurumlardan biri, kurulan serbest bölgenin genelindeki işlemlerden sorumlu iken (DIFCA), bir diğeri bölgedeki finansal faaliyetlerden sorumlu olmuştur (DFSA). Serbest bölgede kurulan borsanın (DIFX) başkanlığına İsveç merkezli OMX borsa grubunun eski

¹⁶⁷ a.g.e., s. 26.

¹⁶⁸ a.g.e., s. 27.

başkanı getirilmiştir. Bu atama, uluslararası bir finans merkezi olma yolunda önemli bir gösterge olmuştur.

Bölgedeki işlemler tamamen vergiden muaf tutulmuştur. Aktif bir tanıtım ve pazarlama stratejisi ile Londra, New York, Zürih gibi merkezlerdeki kurumların DIFC 'de şube açmaları sağlanmıştır. Bölgede faaliyet gösteren finansal kurum sayısı hızla artmış olsa da, borsanın işlem hacmi ile kote olan şirket ve menkul kıymet sayısı henüz arzu edilen seviyeye gelememiştir.

Açıklamalardan da anlaşılacağı üzere Dubai'de kurulmuş olan finans merkezi bir küme yapılanmasından ziyade serbest bölge yapısı ile küme modeli arasında bir yapıdır.

Öncelikle belirtmek gerekir ki Dubai bir serbest finans alanı olma yolunda İstanbul için önemli bir örnek teşkil etmektedir. Bilhassa kendine özgü hukuksal altyapı oluşturulması adına incelenmesi ve altyapı konusunda örnek alınması gereken bir finansal merkezdir.¹⁶⁹

Tablo 12. Dubai'nin, Küresel Finans Merkezleri İndeksindeki Yeri (2009)

GLOBAL FINANCIAL CENTERS INDEX (GFCI) : DUBAİ						
	GFCI 1	GFCI 2	GFCI 3	GFCI 4	GFCI 5	GFCI 6
İndeks Yayın Tarihi	Mar. 2007	Eyl. 2007	Mar. 2008	Eyl. 2008	Mar. 2009	Eyl. 2009
Rank\İndeks Sırası	25	22	24	23	23	21
Rating\Reyting	570	575	585	597	580	617
GFCI 1'e göre reyting değişimi		+5				
GFCI 2'ye göre reyting değişimi			+10			
GFCI 3'e göre reyting değişimi				+12		
GFCI 4'e göre reyting değişimi					-17	
GFCI 5'e göre reyting değişimi						+37

Kaynak: City of London, *Global Financial Centers Index*, England, S. 1-2-3-4-5-6.

2.11.2. Dubai Finans Merkezi'nde Bankacılık

Dubai esnek ve sınırsız off-shore bankacılığı sunmaktadır. Dünyanın en büyük bankalarının ofisleri emirliklerde zaten mevcut durumdadır ve Dubai dünyanın en büyük bankalarının denizaşırı şubesi konumundadır. Tüm bankacılık faaliyetleri Birleşik Arap Emirlikleri Merkez Bankası tarafından düzenlenmektedir. DIFC içinde ticaret kısıtlamalarına bankacılık ve finans alanında yasal bağımsızlık verilmiştir. Böylece büyük bankalar ve off-shore bankacılığında sağlıklı rekabet ve teşvik oluşturulmuştur. Serbest ticaret bölgesi ağır

¹⁶⁹ a.g.e., s. 28.

vergi yükünden kurtarılmıştır. Kara paranın aklanmasının önlenmesi boyutunda kapsamlı yasalar gereksinimler doğrultusunda uluslar arası düzeyde uygulanmaktadır. Temmuz 2005 AB Tasarruf Vergi Direktifi uygulanmaktadır. Dubai dünya bankacılığında başarılı olmayı hedeflemektedir.¹⁷⁰

2.11.3. Dubai Menk. Kıym. Borsası (DIFX-Dubai International Financial Exchange)

25 Eylül 2005 tarihinde kurulmuştur. Öncelikle bölgedeki ülkelerin borsalarında kote olan şirketlerin Dubai Borsası'nda (DIFX) kote olması beklenmektedir. DIFX, zaman içinde artması beklenen ilgi ile önemli bir fon sağlama merkezi olmayı hedeflemektedir. DIFX, DFSA'nın tam olarak faaliyete geçmesinden 10 gün sonra, 30 Eylül 2004'te anonim şirket olarak kuruluşunu tamamlamıştır. Kuruluşundan yaklaşık iki buçuk sene sonra, 2007 itibarı ile DIFX'te 3 şirketin hisse senedi, 4 şirketin depo sertifikaları, 3 şirketin sabit getirili menkul kıymetleri, 4 şirketin İslami menkul kıymetleri kotedir. Ayrıca bir bankanın ihraç ettiği, endeks üzerine kurulu 9 türev ürün bulunmaktadır. Bunlardan sadece hisse senetleri ve depo sertifikaları işlem görmekte, diğerleri sadece kotta bulunmaktadır. Bölgenin uluslararası bazda gelişen piyasaları ağ geçidi konumundadır.¹⁷¹ DIFX 'in mali ürünleri;

- Tahvil Piyasası
- Fon Yönetimi
- İslami Finans
- Türev Ürünler
- Alternatif Riskli Ürünler

Düzenleyici ortamı geliştirmek için DIFX aşağıdaki ilkeleri benimsemiştir;

- Uluslararası ve bölgesel yatırımcı için pazarda teşvikler uygulanması
- Kalite ve tanınmış yatırımcılar ile piyasada çekicilik sağlanmalı
- Pazarların işletiminin düzenli olması¹⁷²

¹⁷⁰ a.g.e., s. 21.

¹⁷¹ a.g.e., s. 17.

¹⁷² a.g.e.

2007 yılında NASDAQ ve Dubai Borsası OMX için ayrı ayrı teklif vermiştir. 25 Mayıs 2007 tarihinde NASDAQ'ın 3,7 milyar \$'lık teklifinden sonra Dubai Borsası, Ağustos 2007'de yaklaşık 4 milyar \$'lık yeni bir teklif ile OMX Group'u satın almıştır. Dubai Borsası ve NASDAQ arasında varılan anlaşma ile Dubai Borsası OMX'teki %97,2'lik hissesini NASDAQ'a devretmiştir. Bunun karşılığında NASDAQ-OMX Group'un %19,99'luk payını, yönetiminin %5'lik oy hakkını ve 16 kişilik yönetim kurulunda iki koltuğu Dubai Borsası'na devretmiştir. NASDAQ-OMX Group'un hisselerinin yanında, NASDAQ'ın Londra Borsası'ndaki %28'lik payı da Dubai Borsası'na geçmiştir. (EK-14)

2.11.4. Dubai Sermaye Piyasaları

Bölgedeki birçok başarılı özel şirket ve özelleştirilmiş şirketler bu listeler üzerinden etkin sermaye arttırma yollarından birisi olarak borsaya kote olmuşlardır. Likiditeden, verimli sermaye ve yatırım havuzundan yatırımcılar faydalanmaktadır. DIFX'in amacı birincil piyasalarda sermaye için seferberliği kolaylaştırmak ve sağlamak, ikincil piyasalarda yatırımcılar için yüksek düzeyde likidite sağlamaktır. DIFX'de bir şirket %25 ile açılmak durumundadır. DIFX, 26 Eylül 2005 tarihinde açılmıştır ve Batı Avrupa ile Doğu Asya arasında öncü olmayı hedeflemektedir.¹⁷³

2.11.5. Dubai Finans Merkezi'nde Sigorta ve Reasürans

İslami sigorta ürünleri (tekafül) hızlı bir artış ve büyüme sergilemektedir. Havacılık ve ticari sigorta gibi formlarda artan talep vardır. DIFC başarılı bir merkez oluşturmak için; reasürans, sigorta piyasası, riski yönetmek, eğitimler, elverişli vergi ortamı ve esnekliği arttırma çalışmalarına hızlı bir şekilde devam etmektedir. DIFC stratejisini; sigorta ürünleri bilincini arttırmak, krizi fırsata çevirebilmek, uluslararası ve bölgesel hizmetler için sigorta birlikleri kurmak ve mevcut potansiyeli arttırmak üzerine götüreceği öngörülmektedir.¹⁷⁴

Sigorta pazarındaki yoğunluk diğer bölgelere göre iyi seviyede sayılabilir. Ancak penetrasyon seviyeleri düşüktür. Nedenleri sigorta bilinci, sosyal ve dini çekincelerdir. Ekonomik kalkınma, sanayileşmenin artması, hızlı bir büyüme ve ticaretin artışı elbette riskleri de arttırmaktadır. Gerekli bilincin zaman alacağı ön görünmektedir. Son ekonomik

¹⁷³ DIFC, **Doing Business in the Dubai International Financial Centre**. Dubai: DIFC Yayınları. Çev. Fatih ÇEVİK, 2009. s. 2.

¹⁷⁴ İTO, **a.g.e.**, s. 24.

kriz ve yaşanan belirsizlik nedeniyle mali piyasalarda istikrarsızlık yaşanmaktadır. Krizin etkileri Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'nın en olgun pazarlarını etkilemiş ve büyüme oranları düşmüştür. Yaşanan belirsizlik nedeniyle yerel pazar dışı kaynaklı işlemler Orta Doğu'ya kaymaktadır. Bölgenin reasürans ve sigorta sektörü bu nedenlerle çok büyük gelişme potansiyeline sahiptir.¹⁷⁵

2.11.6. Dubai Finans Merkezi'nde İslami Finans

İslami Finans küresel mali piyasada giderek artan, kalıcı ve alternatif bir model olarak piyasadan daha çok yer kazanan düzeye gelmiştir. Önümüzdeki 10 yıl boyunca yıllık %12–15 büyümesi tahmin edilmektedir. Hizmeti talep edenler yalnızca Müslüman ülkelerle sınırlı değildir, Avrupa, Amerika ve Uzak Doğu'ya da yayılmıştır. Henüz emekleme döneminde olmasına rağmen İslami Finans ürünleri hızlı ve önemli ölçüde artmış ve gelişmiştir. İslami Finans ürünleri; sukuk, murabaha, icara, müşaraka, salam, mudaraba, tekafül'dür. Dubai kendisini İslami Finansın merkezi olarak görmektedir. İslami Finansın geliştirilmesi için uzman kişiler; bilim adamları, akademisyenler, uluslararası kuruluşlar ile birlikte çalışmalarını şeffaf bir çerçeve içerisinde yürütmektedirler. İslami Finans sisteminin geliştirilmesi, en iyi uluslararası uygulamalar ile uyumlu olmasına bağlıdır.

DIFC kendi içinde İslami Finans Danışma Konseyi oluşturmuştur. Bu konseyin görevi stratejik danışmanlık uluslararası yasal düzen girişimlerinin etkisini vurgulamak ve genel olarak sektörün gelişimine katkıda bulunmaktır. Dubai İslami Finans ürünleri ile etkin bir piyasa sağlayarak büyümeye devam edebilecektir. Kendi denetim ve düzenlemesi sayesinde DIFC'de aktif rol alabilecektir. İslami Finans ürün ve hizmetleri uluslararası pazarda genel kabul görmüştür. İslami Finans ürünleri, artan finansman ihtiyaçlarının karşılanmasında gelecekte önemli rol oynayacaktır.¹⁷⁶ Dubai'nin bu alandaki en önemli rakibi olan Malezya'nın bu alandaki çıkışı ile Dubai için risk oluşturacağı öngörülmektedir.¹⁷⁷

2.11.7. Dubai Finans Merkezi'nde Varlık Yönetimi ve Fon Kaydı

Tarihsel olarak, başta ortaya çıkan finans kurumları, Londra, New York, Tokyo'dur. Dubai'de ekonomik kalkınma ve bölgedeki hızlı büyümenin yanı sıra demografik

¹⁷⁵ a.g.e.

¹⁷⁶ a.g.e., s. 25-26.

¹⁷⁷ DIFC, **İslami Finans** (Çevrimiçi)

<http://www.zu.ac.ae/library/html/UAEInfo/documents/SettingUpInDIFC.pdf> çev. Fatih ÇEVİK, (Erişim: 14.01.2010).

değişikliklerde etkili olmuştur. Muazzam servet yönetimi, yatırım yönetimi, varlık yönetimi, fon yönetimi, derecelendirme kuruluşları ve diğer yardımcı hizmet sağlayıcıları DIFC'yi oluşturmuştur. Yerli fon yönetimi ve gelişimi şimdiye kadar yenilikçi finansal ürünlerin azlığı nedeniyle yasal düzenleme ve düzenleyici çerçevede yenilikler gerçekleştirmiştir. Dubai para yönetimi ve idaresi için modern ve iyi düzenlenmiş bir platform sunar. Şeffaf, düşük işlem maliyeti, gelişmiş altyapı, nitelikli iş gücü, DIFC'yi küresel fon yöneticileri için cazip bir merkez yapmıştır. Ölçek ekonomisi sayesinde rekabetin yoğun olduğu bir ortamda firmalar için çekici ortam sunmaktadır.¹⁷⁸

2.11.8. Dubai Kurumsal Yönetim Enstitüsü

Bölge ve ülke şirketlerinin kurumsal yönetimine yardımcı olmak ve dünya çapında kurumsal yönetimi uygulamak için; işbirliğinin geliştirilmesi, planlama desteği, reformların uygulanmasını misyon edinmiştir. Çeşitli uluslararası kuruluşlarla işbirliği içindedirler. Bankalar, fon yönetimi, mali kurumlar, özel sektör, küçük ve orta ölçekli işletmeler, kamu sektörü dâhil kurumsal yönetim bilincinin artırılması, gerekli zeminin oluşturulup geliştirilmesini amaç edinmiştir.¹⁷⁹

2.11.9. Dubai Finansal Hizmetler Otoritesi (DFSA-Dubai Financial Services Authority)

Dubai Finansal Hizmetler Otoritesi (DFSA), DIFC 'nin altında ancak tamamen bağımsızdır. Katılımcılarla ilgili yasalar, yönetmelikler; bunların birbirleriyle uyumları, piyasa sorunlarına çözüme yönelik politika geliştirip mevzuatı uygulamaktır. Dürüst, şeffaf, verimli, sonuç odaklı, anlaşılır, modern, uluslararası düzeyde yasal çerçevenin geliştirilmesidir.¹⁸⁰

2.11.10. Dubai İşlem Kayıt Birimi (ROC-Registrar of Companies)

Dubai İşlem Kayıt Birimi (ROC) DIFC 'de tescilli olan ve faaliyeti dolayısı ile kayıtlı olan milyar dolarlık şirketlerin kayıtlarının tutulduğu birimdir.¹⁸¹

¹⁷⁸ İTO, **a.g.e.**, s. 23.

¹⁷⁹ **a.g.e.**, s. 19.

¹⁸⁰ **a.g.e.**, s. 30.

¹⁸¹ **a.g.e.**, s. 17.

2.12. Dublin Bölgesel Finans Merkezi

İrlanda Finans Piyasası Dublin’de 11 hektarlık bir alanda kurulmuştur. Bu bağlamda Dublin Finans Merkezi bir serbest bölge olarak değerlendirilebilir. İrlanda, finans merkezi olma çalışmalarını 1986 yılında başlatmıştır. Yapılan ilk analizler ve fizibilite çalışmaları İrlanda’nın finans merkezi olamayacağını ifade etmekteydi. Ancak 1987 yılındaki seçimlerin ardından işbaşına gelen yeni hükümet, Başbakan’ın projeyi kişisel olarak sahiplenmesiyle finans merkezi çalışmalarını başlatmıştır. 1987 yılında, İrlanda Hükümeti tarafından, AB onayı ile International Financial Services Centre (IFSC) kurulmuş, iş ve sosyal yaşam alanlarını içeren fiziki bir mekân oluşturulmuştur.¹⁸²

Finans piyasalarının ana düzenleyicisi olan Merkez Bankası, banka dışı finans kesimi ile ilgili düzenlemelerini yenilemiştir. Başbakanlık Ofisi, projenin koordinatörü ve takipçisi olmuştur. Takip eden hükümetler de projeyi sahiplenip daha da ileriye taşımıştır.

Finans sektörü liberalizasyonu ile ilgili çalışmaları 1987 yılında vergi rejiminde yapılan revizyon ve teşvikler takip etmiştir. Maliye Bakanlığı, finansal alanda hizmet vermek isteyen kurumların vergi sorunlarını ve tereddütlerini hızla giderecek bir yapılanmaya gitmiş, Bakanlık bünyesinde International Financial Services Centre (IFSC) Departmanı kurulmuştur. İrlanda’daki finansal hizmetler sektöründe yaklaşık 59.500 kişi istihdam edilmektedir ve IFSC’de yaklaşık 25.057 kişi çalışmaktadır.

1987 yılında yapılan vergi düzenlemeleri ile, IFSC’de faaliyet gösteren finans kurumlarına %10 oranında kurumlar vergisi uygulanmıştır. 2002 yılında bu oran, ülkedeki genel vergi oranı olan %12,5’e eşitlenmiştir. Ancak, IFSC’de 1998 yılından önce kurulmuş olan şirketler 2005 yılı sonuna kadar %10 oranına tabi olmaya devam etmişlerdir.¹⁸³

1990 yılından itibaren önce İrlanda’daki bankalar, ardından Avrupa’daki çeşitli finans kuruluşları, yeni kurulan alanda faaliyet göstermeye başlamışlardır. Günümüzde 430 uluslararası şirket ve 700 civarında varlık yönetimi ile ilgili kuruluş, IFSC’de faaliyet göstermektedir.

Bu merkezde hem yurt içi hem de yurt dışı işlemleri yapılabilmektedir. Çoğu kıyı bankacılık merkezinin (Off-Shore) ada olması yerleşim yerlerinin sınırlı ve maliyetli olmasına

¹⁸² DPT, **Organizasyon Çalışma Grubu**, Ankara, 2009, s. 30.

¹⁸³ IFSC, **İrlanda Finans Merkezi**, (Çevrimiçi) www.ifsc.ie, çev. Fatih ÇEVİK, (Erişim Tarihi: 14.01.2010).

sebepler olmuşken, Dublin çok uygun fiyatlarla ve en iyi koşullarda yerleşim olanağı sunmaktadır.

Kıyıda bankacılığı merkezinde bono ve tahvil işlemleri, future, opsiyon vb. türev işlemler, sendikasyon kredileri, portföy yönetimi, takas ve saklama işlemleri, borsa, sigorta ve her türlü döviz işlemleri yapılabilmektedir. Diğer merkezler bireysel işlemlerde yoğunlaşmışken, Dublin kurumsal finans hizmetlerinde yoğunlaşmıştır. Ülkede faaliyet gösteren kuruluşlar, İrlanda'nın 23 ülke ile yaptığı çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmalarından yararlanabilmektedirler. Faiz ve temettü ödemelerinde stopaj yapılmamaktadır. Şirket kurmada kolaylıkla sağlanmıştır.¹⁸⁴

İrlanda'nın nitelikli işgücü kaynağı finansal hizmetler sektörü açısından önemli bir rekabet avantajı olarak görülmektedir. Bunun sebebi de ABD ve İngiltere ile olan kültürel yakınlık, üniversite mezunlarının yüksek kalitede eğitim alması ve genel anlamda iyi bir eğitim sistemidir.¹⁸⁵

Tablo 13. Dublin'in, Küresel Finans Merkezleri İndeksindeki Yeri (2009)

GLOBAL FINANCIAL CENTERS INDEX (GFCI) : DUBLIN						
	GFCI 1	GFCI 2	GFCI 3	GFCI 4	GFCI 5	GFCI 6
İndeks Yayın Tarihi	Mar.07	Eyl.07	Mar.08	Eyl.08	Mar.09	Eyl.09
Rank\İndeks Sırası	22	15	13	13	10	23
Rating\Reyting	579	605	613	622	618	613
GFCI 1'e göre reyting değişimi		26				
GFCI 2'ye göre reyting değişimi			8			
GFCI 3'e göre reyting değişimi				9		
GFCI 4'e göre reyting değişimi					-4	
GFCI 5'e göre reyting değişimi						-5

Kaynak: City of London, **Global Financial Centers Index**, England, S. 1-2-3-4-5-6.

2.12.1. Dublin Finans Merkezi'nde Bankacılık

İrlanda' da bankacılık 17. Yüzyıla kadar dayanmaktadır. Son yarım yüzyılda uluslararası standartlarda çalışmaya başlamıştır. 19. yüzyılın başlarında bankaların ortaya çıkışında büyük katkıları olmuştur. İrlanda Bankacılığı 1885-1960'a kadar değişme göstermemiştir. Ekonomisinin hızlı gelişimi ile 1960 ve sonrasında bir takım önemli

¹⁸⁴ İTO, **Bölgesel Finans ve Hizmet Merkezi İstanbul**. İstanbul: İTO Yayınları. 2000. s. 46.

¹⁸⁵ a.g.e., s. 88.

gelişmeler gerçekleşmiştir. Bunlar arasında yeni bankaların kurulması bazı bankaların birleşerek büyük bankalar oluşturulması, merkez bankasının rolünün geliştirilmesidir.

1970'e kadar yaşanan değişim hızı bankacılığın ana etkilerini de geliştirilerek kaliteyi arttırmış, Merkez Bankasına bankaları denetleme ve lisans verme, belirli oranların bankalarca korunmasını sağlama ve kurallara uymaya zorlama yetkileri verilmiştir. Böylece 1971, 1989 ve 1992 yıllarında çeşitli AB uyumu için bankacılık direktifleri uygulanmıştır.

Dünyanın en büyük ilk 50 bankasından 20'sinin faaliyette bulunduğu ülkede sadece 4 bankaya mevduat toplama izni verilmiştir. Diğer bankalar, bono ve tahvil işlemleri, uluslararası krediler ve fon yönetimi gibi konularda faaliyette bulunabilmektedirler. Merkezde bulunan bankaların büyük çoğunluğu İngiltere, Kanada, Almanya, Fransa, Belçika, Hollanda, Danimarka ve Japonya kökenlidir.¹⁸⁶

2.12.2. İrlanda Menkul Kıymetler Borsası (ISEQ-Irish Stock Exchange)

İrlanda Borsası, Dublin ve Cork Borsaları'nın birleşmesiyle 1793'lerde ortaya çıkmıştır. 1799'da İrlanda Parlamentosu Cork ve Dublin Borsaları'nı düzenleyen kanunu kabul etti. 1973'te diğer İngiliz Borsası ile birleşmiştir. 1973'ten 1995'e kadar İrlanda Borsası, Büyük Britanya ve günümüzde Londra Borsası olarak anılan borsaya üye idi. 1995'te bağıını kopararak tekrar kurulmuştur.¹⁸⁷ 06 Haziran 2000'de Anglesea Sokağı'ndaki yerini kapatmış ve International Securities Exchange Xetra Elektronik İşlem Platformu'na geçmiştir. Listelenen 4400 fon ve alt fonlarla etkili kombinasyonu, güncel listeleme uygulamaları ile maliyette etkin bir borsadır. İrlanda Borsası'nın kotunda bulunan büyük şirket sayıları her gün azalmaktadır, buna rağmen İrlanda Parlamentosu başka bir borsa ile birleşme fikrine sıcak bakmamaktadır.¹⁸⁸

2.13. Madrid Bölgesel Finans Merkezi

Finans merkezi olarak Madrid güçlü uluslararası bankacılığı ve akıllıca içinden çıkmış olduğu küresel krizi atlattır. Avrupa düzeyinde örnek gösterilecek denetim sistemi, insan kaynakları kalitesi, düşük işlem maliyetli ve rekabetçi lojistik altyapısı, turizm, eğlence, MBA

¹⁸⁶ İTO, **İrlanda Ülke Raporu**, (Çevrimiçi), <http://www.ito.org.tr/Dokuman/Ulke/Irlanda.pdf>, (Erişim tarihi: 15.01.2010)

¹⁸⁷ ISEQ, **The Handbook of the World Stock**, 2009, s. 314-315.

¹⁸⁸ y.y., **İrlanda Borsası**, (Çevrimiçi), http://en.wikipedia.org/wiki/Irish_Stock_Exchange, çev. Fatih ÇEVİK, (Erişim Tarihi: 15.01.2010)

programlarıyla dünyaca ün kazanmış prestijli üniversiteleri gibi özellikler ile öne çıkmaktadır. Madrid Finans Merkezi kendini finansal piyasalardaki kabiliyeti ile Amerikan pazarına ulaşmak için ağ geçidi olarak görmektedir.¹⁸⁹

Madrid, Avrupa'nın en büyük beşinci şehri olmasına karşın yaşam maliyeti düşüktür. Hızlı düzenleme faaliyetleri, pazara hızlı uyum sağlaması, sigortacılık alanındaki potansiyeli, cazip vergi rejimi ve danışmanlık faaliyetleriyle kendini kanıtlamıştır.

Madrid Borsası işlem hacmine göre dünyada sekizinci, Avrupa'da ise en büyük üçüncü borsadır. Madrid Finans Merkezi'nin ana hedefleri;

- Uluslararası projeler geliştirmek,
- Yatırımcılara finansal fırsatlar sunmak,
- Kurum ve şirketlerin mali çıkarlarını korumaktır.¹⁹⁰

Tablo 14. Madrid'in, Küresel Finans Merkezleri İndeksindeki Yeri (2009)

GLOBAL FINANCIAL CENTERS INDEX (GFCI) : MADRID						
	GFCI 1	GFCI 2	GFCI 3	GFCI 4	GFCI 5	GFCI 6
İndeks Yayın Tarihi	Mar.07	Eyl.07	Mar.08	Eyl.08	Mar.09	Eyl.09
Rank\İndeks Sırası	28	34	42	46	47	40
Rating\Reyting	558	516	509	525	506	560
GFCI 1'e göre reyting değişimi		-41				
GFCI 2'ye göre reyting değişimi			-7			
GFCI 3'e göre reyting değişimi				16		
GFCI 4'e göre reyting değişimi					-19	
GFCI 5'e göre reyting değişimi						54

Kaynak: City of London, **Global Financial Centers Index**, England, S. 1-2-3-4-5-6.

2.13.1. Madrid Finans Merkezinde Bankacılık

14 Nisan 1962'de Bankacılık Temel Düzenleme Kanunu ile İspanyol finans sistemi örgütlenmiştir. İspanya'nın AB'ye tam üye olmasıyla bankacılık sektöründe reformlar gerekliydi ve 1977 yılında hükümet politikası ile sistem serbestleştirme süresi başladı. Faiz oranları ve komisyonlar yeniden düzenlenerek 1978 yılında yabancı bankaların İspanya'da çalışmalarına izin verildi. Bankacılık sektöründeki bu rahatlama ekonominin diğer sektörlerine de yansımıştır. İspanyol bankacılık sistemindeki değişim için yabancı bankaların girişi bir sıçrama taşı olmuştur.

¹⁸⁹ TSPAKB, "İspanya Sermaye Piyasası". **Gündem Dergisi**. S. 33 (Mayıs-2005). s. 6.

¹⁹⁰ Spain's Securities Market, **Factbook**, çev. Fatih ÇEVİK, 2002, s. 37.

Kredi Birlikleri 1980'lerin ortalarında sanayiye desteklemek ve çoğu tasarruf bankalarının yaşadığı likidite krizinden kaçınabilmek için kurulmuştur. Bazı kredi birliklerinden leasing, hayat sigortası ve seyahat için yardım almak bile mümkün olmuş, ayrıca diğer ülkelerde bulunan kredi birlikleriyle ortak çalışma ve bankacılık anlaşmaları da yapılmıştır. Haziran 1994 Avrupa Birliği Antlaşması ile finansta tam özerklik sağlanmıştır.¹⁹¹

2.13.2. Madrid Menkul Kıymetler Borsası (MSE-Bolse de Madrid)

İspanya'da dört borsa faaliyet göstermektedir. Bu borsalar, Madrid, Barcelona, Bilbao ve Valensiya borsalarıdır. İspanya borsaları içinde en aktif borsa Madrid Borsası'dır. Madrid Borsası, İspanya'daki tüm menkul kıymet işlemlerinin yaklaşık %50'sine sahiptir. Madrid Borsası'ndan sonra en etkin borsa Barcelona Borsası'dır.

Madrid Borsasında hisse senetleri, özel sektör sabit getirili menkul kıymetler, kamu borç senetleri ve varantlar işlem görmektedir. Madrid Borsası, organize ikincil piyasayı denetleyip, idare etmekte ve kotasyon koşullarını belirlemektedir. Borsaya üyelik için CNMV'den onay alma şartı aranmaktadır. Madrid Borsasının 54 üyesi bulunmaktadır. Madrid Borsası veri işleyip dağıtan üç şirketin de ortağıdır. Bunlar;

- Compañía Informática de Bolsa; İspanya ve Latin Amerika ülkelerindeki elektronik işlem sistemlerinin geliştirilmesi konusunda faaliyet göstermektedir.
- Visual Trader Systems: Madrid Borsasında %90 payı olan bu şirket, finansal kurumların emirlerini İspanyol piyasasına ve yurtdışı piyasalara iletmektedir.
- Infobolsa: Madrid Borsası ile Deutsche Börse'nin %50'şer paya sahip olduğu şirket mali piyasalarla ilgili gerçek zamanlı veri satışı gerçekleştirmektedir.¹⁹²

İspanya'nın Avrupa Topluluğu'na tam üye olması ile ekonomisinde görülen hızlı gelişme kendisini finansal piyasalarda da göstermektedir. Bankacılık sektörünün yanı sıra sermaye piyasaları hızlı bir yeniden yapılanma, liberasyon ve gelişme yaşamaktadır. Bu çarpıcı gelişmeler ülkenin borsalarında da hissedilmektedir. Bu borsalar içindeki en önemli borsa, Madrid Borsası, 1985 yılından bu yana her yönü ile önemli atılımlar yaşarken, Avrupa borsalarının ortalaması üzerinde bir getiri getirmektedir.

Yatırımcılar için internet üzerinden bile yatırımcı ve ziyaretçi eğitim kursları düzenlenmektedir. 1991 yılında yatırımcıların ve şikâyetleri üzerine yatırımcıyı koruyucu bir

¹⁹¹ y.y., **İspanya'da Bankacılık** (Çevrimiçi,) http://www.expatica.com/es/finance_business/banking/guide-to-banking-in-spain-1898.html, çev. Fatih ÇEVİK, (Erişim Tarihi: 14.01.2010).

¹⁹² İTO, **Dünyada ve Türkiye'de Borsalar**, 1993, s. 240

rakam oluşturulmuştur. Madrid Borsası teknik, bilgisayar hizmetleri, pazar üyeleri, finansal varlıklar ile işbirliği çalışmaları yürütmektedir.

İspanya'da 28 Temmuz 1988 yılında yapılan yeni düzenlemeler ile borsaların çalışmalarına önemli yenilikler getirilmiştir. Bu yenilikler İspanya borsalarında yaşanan "Big Bang" olarak nitelendirilmektedir.¹⁹³

İspanya'nın dört büyük borsasının CATS sistemi ile birbirine bağlanarak Madrid Borsası'nın tek borsa halinde çalışması ve diğer borsaların CATS sistemine giremeyen küçük ve orta ölçekli şirketlerin hisse senetlerinin alım-satımına ayrılması planlanmıştır.

13.2.3. Madrid Terör Saldırıları

11 Mart 2004 tarihinde Madrid'te üç farklı tren istasyonuna yapılan saldırılarda 200 insan hayatı kaybetmiştir. Saldırıların sonucu alınan güvenlik tedbirleri ve terörizmle mücadelede başarının yeniden tartışılmasını gerektirmiştir. Yeterli istihbarat alınamaması, terörle mücadelede görüş farklılıklarının ortaya çıkması güvensiz bir ortam oluşturmuştur. Şehrin güvenliğinin tartışılması Madrid için prestij kaybına yol açmaktadır.

Terörizm ile mücadelenin ekonomik boyutu ise 25 Mart Deklerasyonu'nun önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Teröristler ve terör örgütlerinin belirlenebilen tüm ekonomik varlıklarının dondurulması ve bu konuyu araştırarak özel mali birimler arasında koordinasyonun sağlanması öncelikli hedefler arasındadır. Bu konuda finansal istihbaratın önemine dikkat çeken AB Konseyi, terör örgütlerinin mali destek kanallarını kesmek için gerektiği takdirde üçüncü ülkelerle işbirliğine gidilmesini de önermektedir. Bu doğrultuda AB Komisyonu ve Avrupa Bankacılık sektörü kişiler veya kuruluşlara ait şüpheli ve dondurulan hesapların yer alacağı bir bilgi bankası kurulmasına karar vermişlerdir.¹⁹⁴

2.14. Mumbai'nin Finans Merkezi Olarak Tarihsel Gelişimi

Dünya'da ticaretin yaygınlaşması ile pazarlar oluşmaya başlamıştır. Bu pazarlar büyük şehirlerde oluşmuş ve İngiltere, Fransa, Hollanda, İspanya, Portekiz gibi Avrupa'nın önde gelen ülkeleri aracılığı ile diğer kıtalara yayılmıştır. Yeni yerler keşfedilmesi yeni alım-satım pazarları demektir. Böylece ülkeler ötesi ticaret başladı. Hindistan için 1856 yılında telgraf

¹⁹³ ISE, **İrlanda Borsası**. (Çevrimiçi) <http://www.ise.ie/>, çev. Fatih ÇEVİK, (Erişim Tarihi: 14.01.2010).

¹⁹⁴ Şevket OVALI, **AB'nin Terörizm ile Mücadele Politik. Dönüşüm**, 2004 Madrid Saldırıları, 2005, s. 92.

sistemi Kalküta, Agra, Mumbai, Peşaver ve Madras arasında tamamlandı. Köle işçiler çalıştırılarak 1860 yılından 1870 yılına kadar demir yolu hatları yapıldı. Toplamda 6400 km. demiryolu, ana şehirlerden geçirilerek ana merkezler arasında kara geçişleri oluşturuldu.

1866 yılında ilk transatlantik kablosu çekilerek bir mesajın dört dakikada Mumbai'den Londra'ya ulaşması sağlandı. 1869 yılında Süveyş Kanalı inşa edildi. İki güçlü ülke olarak İngiltere ve ABD, batıdan doğuya buharlı gemilerle ticaret yollarını oluşturdular. Ancak yalnız değillerdi diğer güçlerinde etkisiyle bu ticaret çok gelişti. Madencilik, tarım ve gelişen sanayi ivme kazandı ve ülkeler ilk küreselleşme ile büyümeye başladılar. İlk aktörler Londra, Amsterdam ve Paris' ti, ABD daha emekleme dönemindeydi ve 1918'e kadar bu uluslararası sermaye ortada yoktu. Bu dönemde tasarruflar sömürgelerden (Hindistan, Karayipler, Afrika, OrtaDoğu ve Asya'nın bir bölümü), dünyanın dört bir tarafından bu öne çıkan şehirlere getirildi.¹⁹⁵

I.Dünya Savaşı, Ekonomik Buhran ve devrimler sonrası küreselleşmenin ikinci dalgası 1945-1971'de geldi. Yapısal dönüşümler, teknolojinin ilerlemesi gerçekleşti ancak güçlü ekonomilerin II. Dünya Savaşı'na girmesiyle bu ülkeler güçlerini ve yönetim kabiliyetlerini yitirmeye başladılar. Bu savaşlar döneminde tek güçlü kalabilen ülke ABD oldu ve 1950 sonrası küreselleşmenin kilometre taşı oldu.

Teknolojinin, yüzyılın icatları (jet motorlar, transistörler, bilgisayar ve televizyon) ile etkileşim artmış, ulaşım hızlanmış az insanla daha çok verimli işler başarılabilmiştir. Dünya Bankası, IMF, Birleşmiş Milletler örgütleri kurulmuş ve bu örgütler küreselleşmede başrol oynamışlardır.

Bağımsızlığını ilan eden ülkelerden biri olan Hindistan bu bağımsızlık öncesinde çok büyük sorunlarla karşılaşmıştır. Ülke içinde dini sorunlar çıkmış ve ülke kaosa sürüklenmiştir. Dini sorunların baş göstermesiyle kitlesel karşılıklı saldırılar başlamış yüz binlerce insan hayatını kaybetmiştir. İngilizler yönetimi kontrol edemez duruma gelince ülkeyi terk etmişler ve böylece Hindistan bağımsızlığını ilan etmiştir. Yaşanan olaylar sonucunda ülke ikiye bölünmüş ve Hindistan'ın içinden Pakistan adlı bir ülke doğmuştur. Pakistan'ın sınır bölgesinde yaşanan sorunlara çözüm getirilememiş ve Pakistan'ın sınır bölgesinden bir bölüm kopmuş ve Bangladeş adlı bir ülke daha oluşmuştur.

¹⁹⁵ Richard ROBERTS, **Offshore Financial Centres**. England: An Elgar Reference Collection, çev. Fatih ÇEVİK, 1994. s. 354.

İngilizlerin gidişiyle sömürge dönemi bitmiştir. Bağımsızlığını ilan eden bazı küçük ülkeler parçalanırken Hindistan her türlü açıdan bunu kendine çevirmeyi bilmiş ve gelişen bir ülke olarak ekonomisini güçlendirmiştir.

2.14.1. Mumbai Bölgesel Finans Merkezi

Hindistan'ın güçlü ve merkezi şehri olan Mumbai (Bombay) bu özelliğini geliştirmeliydi ve bunu hizmet sektörü ile öne çıkartmaya karar verdi. Finansal açıdan merkezi olan durumunu Güney Asya'daki jeopolitik konumu ile destekledi. Gelecekte ekonominin kalbi gelişmekte olan büyük ülkelerde atacağından (Çin, Hindistan, Brezilya v.b.) bu konumunu ekonomik bir merkez oluşturarak destekleyecekti.

Hindistan ekonomisinde korumacılık esas alınmıştı. Birçok sektörde kamu kurumları önemli pay sahibi olmuşlardı. 1980'li yılların ortasında başlayan ve 1990'lı yıllarda devam eden ekonomik reformlarla liberal ekonomiye geçiş yaşanmıştır. Özelleştirmeler arttırılmış, yabancı yatırımlar üzerinde kısıtlamalar azaltılmıştır. Son yıllarda fark edilir bir performans artışı sergileyen Hindistan geçen üç mali yılda ortalama %9'luk reel büyüme kaydetmiştir. Çin'den sonra en hızlı büyüyen ülke konumundadır.¹⁹⁶

Bu doğrultuda birbirini destekleyen çalışmalar yapıldı. Hindistan'da iş dünyasının kalbi Mumbai'de atmaktaydı. Finans, ticaret ve kültür başkenti özelliğine sahipti. Mumbai finans merkezi olarak belirlendi. Diğer merkezlerde olan hizmetleri bünyesinde topladı. Yatırımcılar için “yatırımcı koruma fonu” oluşturuldu. İmaj çalışmaları ile Mumbai Finans Merkezi öne çıkarılmaya başlandı. Tamda bu noktada 26.11.2009'da Mumbai saldırıları gerçekleştirildi.

Tablo 15. Mumbai'nin, Küresel Finans Merkezleri İndeksindeki Yeri (2009)

GLOBAL FINANCIAL CENTERS INDEX (GFCI) : MUMBAI						
	GFCI 1	GFCI 2	GFCI 3	GFCI 4	GFCI 5	GFCI 6
İndeks Yayın Tarihi	Mar.07	Eyl.07	Mar.08	Eyl.08	Mar.09	Eyl.09
Rank\İndeks Sırası	39	41	48	49	49	53
Rating\Reyting	460	470	481	497	485	542
GFCI 1'e göre reyting değişimi		10				
GFCI 2'ye göre reyting değişimi			11			
GFCI 3'e göre reyting değişimi				16		
GFCI 4'e göre reyting değişimi					-12	
GFCI 5'e göre reyting değişimi						57

Kaynak: City of London, **Global Financial Centers Index**, England, S. 1-2-3-4-5-6.

¹⁹⁶ TSPAKB, “Hindistan Sermaye Piyasası”. **Gündem Dergisi**. S. 80 (Nisan-2009). s. 7.

2.14.2. Mumbai Finans Merkezi'nde Bankacılık

Hindistan “bankacılık, sigortacılık, teknoloji, mühendislik, ve işletme hizmetleri ve telekomünikasyon gibi alanlarda çok uluslu şirketlerin küresel üretim zincirinde rağbet gören, çağrı merkezleri, finansal muhasebe ve veritabanı üretimi yaptıkları bir bölge haline gelmiştir.

Bankacılık alanında, 1990 sonrasında finansal sektör reformları (denetimin sıkılaştırılması, liberalleşme, globalleşme, vs. ile ilgili) ile birlikte devletin ağırlığı azalmaya başlamıştır. Birçok özel banka faaliyete geçmiş ancak halen 350 milyar dolarlık aktif büyüklüğün %70’i devlet bankalarının %30’u özel bankalarıdır. Devlet bankaları yapı itibarıyla daha büyük, hantal, bürokratik, eski teknolojiye dayalı sistemlere sahipken, özel bankalar daha Avrupai, daha esnek, aktif, en son teknolojik sistemlere sahipler ve çalışanları da daha genç ve eğitilidir.

Hint hükümeti geçtiğimiz yıllarda bankaların karlılığını ve şeffaflığı arttırmak için bir dizi reform öngörmüştür. Bunlar arasında; sorunlu aktifleri ihaleye çıkartmak üzere kurulan “Aktifleri Yeniden Yapılandırma Şirketi” ve sektördeki teknolojik altyapıyı geliştirmeye yönelik çalışmalar bulunmaktadır.

Hindistan çok büyük bir piyasa olduğu için bankalar özellikle tüketici, ev, araba kredileri konularında sınırsız fırsatlar sunuyor ancak riski iyi değerlendirmek zorundadırlar. Çünkü halk yoksul, şirketler ise genelde küçük ölçeklidir. Devlete bağlı şirketler devlete bağlı bankalardan kolay borçlanabilmektedirler. Hindistan’da rekabet söz konusu olduğu için bankalar verimsiz işlerden uzak durmayı tercih etmektedirler.¹⁹⁷

2.14.3. Bombay (Mumbai) Menkul Kıymetler Borsası (BSE-Bombay Stock Exchange)

Hindistan’ın ikinci önemli borsası Bombay Menkul Kıymetler Borsasıdır (BSE). 1875 yılında kurulan borsa 1956 yılında Hindistan Menkul Kıymet Kanunu ile düzenlemeye kavuşmuştur. Bombay Borsası Asya’nın en eski borsasıdır. Son 133 yılda BSE kaynaklara etkin erişim sağlayarak Hint kurumsal sektörünün büyümesine katkı sağlamıştır. Dünyada borsaya kote olan şirket sayısı açısından birinci sıradadır. Borsada 21 endeks işlem görmektedir. Deutsche Börse ile işbirliği sonucunda Sendex endeksi Avrupa ve Amerika’da kullanıma sunulmuştur.

¹⁹⁷ İZTO, **Hindistan Ülke Raporu**, (Çevrimiçi), <http://www.izto.org.tr/NR/rdonlyres/F114DF32-33EB-4185-BE7E-1D0038C23152/470/HINDISTAN2.pdf>, (Erişim Tarihi: 15.01.2010).

Kuruluşunda kooperatif bir yapıda olan BSE, Mayıs 2005'te çıkarılan kanunla anonim şirket statüsüne geçmiştir. Yasa gereği, üye kurumlar borsanın en fazla %50 payını satın alırken, kalan hisselerin diğer yatırımcılara satılması Mayıs 2007'de tamamlanmıştır. (EK-14) 2007 yılında yabancı borsaların Bombay Borsası'na ilgisi artmış; Singapur Borsası ve Deutsche Börse BSE'de %5'er paya sahip olmuştur.¹⁹⁸(EK:9) Deutsche Börse'nin BSE'nin %5'lik payını 43 milyon \$'a satın aldığından yola çıkarak, 2007 Şubat ayında BSE'nin değerinin 860 milyon \$ civarında olduğu hesaplanmaktadır. Bombay Borsası'nda türev ürünler olarak future, opsiyonlarda bulunmaktadır.¹⁹⁹

2.14.4. Mumbai Finans Merkezi Saldırıları

Hindistan'da önceden gerçekleştirilen saldırılarda 1993 yılında 257 kişi, 2006'da tren istasyonları ve metro da gerçekleştirilen saldırılarda 187 kişi, son yapılan saldırıda 2008'de gerçekleştirildi ve 155 kişi hayatını kaybetti. Bu son saldırılarla birlikte Bombay'ın uluslararası finans merkezi olma hayalleri de büyük darbe almıştır. Bu durum Hindistan ve Bombay'ın imajını ciddi ölçüde zedelemiştir. Önceki yıllarda gerçekleşen saldırılarda göz önüne alındığında Hindistan'da kontrolün sağlanamadığı düşüncesi yaygınlaşmıştır. Son saldırıların etkisiyle yabancı yatırımcıları tedirgin edeceği ve bununla ekonomiyi olumsuz etkileyeceği belirgin bir durumdur. Hindistan ve Pakistan arasında nükleer silahlanma mücadelesi de değerlendirilmeler arasına alındığında ortaya risk ve belirsizlik ortaya çıkmaktadır. Finans merkezi olmanın gerektirdiği ilk şart güvendir ve bu doğrultuda önlemler alınmadığı takdirde Mumbai Finans Merkezi özelliğini zamanla yitirebileceği öngörülmektedir.²⁰⁰

2.15. Cayman Adaları Off-Shore Finans Merkezi

Cayman Adaları 1962 yılında bağımsızlığını ilan etmiştir. Nüfusun beşte biri denizcilikle %75'i hizmet sektöründe çalışmaktadır. Halk tarım, balıkçılık, gemilerde işçilikde yapmaktadır. Yiyecek ve tüketim ürünlerinin %90'ı yurtdışından ithal edilmektedir. Son 30 yılda gelen hükümetler Cayman Adalarını iki ana sektör üzerine oluşturmuştur. Bunlar sanayi, mali ve turizm hizmetleridir. Bu sektörler için yeni yasalar çıkartılmış, yollar, altyapı

¹⁹⁸ TSPAKB, "Borsa Birleşmeleri ve Strate. Ortaklıklar". **Gündem Dergisi**. S. 68 (Nisan-2008). s. 8.

¹⁹⁹ **Bombay Borsası**, The Handbook of World Stock, çev. Fatih ÇEVİK, 2009, s. 314-315.

²⁰⁰ **Mumbai Finans Merkezi Saldırısı**, (Çevrimiçi),

http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?HBR_KOD=111646&KTG_KOD=256, (Erişim: 14.01.2010).

çalışmaları, ofisler, deniz suyundan temiz su elde edilmesi çalışmaları yapılmıştır. 1952 yılında uçak pisti yapılması adalara erişimde çok büyük katkı sağlamış, istikrarlı politikası ve politik teşvikler ile altyapı, eğitim, sağlık alanında gelişmeler kaydedilmiştir.²⁰¹

Cayman Adaları başarısını hukuk ve muhasebe şirketleri ile 1973 yılında istikrarlı olarak çekim sağlayarak gerçekleştirmiştir. 1953'te Barclays Cayman'da bir şube açtı. Cayman Adaları dünyanın en büyük beşinci finans merkezi olarak kabul edilmektedir. Bu sektörde başarılı olmak için siyasi ve ekonomik istikrar, duyarlı hukuk sistemi, güvenilir bankacılık ortamı ve kabul görmüş vergi sistemi, bunların yanı sıra vergi kaçırma ve kara paranın aklanmasına engel olmak için gerekli güven düzeyi sağlanmıştır.²⁰²

Çifte vergilendirmenin önüne geçilmiş, vergilendirme için birçok ülke ile bilgi alışverişi anlaşmaları yapılmıştır. Şüpheli durumlarda raporlama zorunluluğu getirilmiştir. 700 kişi istihdam edilmektedir. Yüksek standartlara sahiptir.

Tablo 16. Cayman Adaları'nın, Küresel Finans Merkezleri İndeksindeki Yeri (2009)

GLOBAL FINANCIAL CENTERS INDEX (GFCI) : CAYMAN ISLANDS						
	GFCI 1	GFCI 2	GFCI 3	GFCI 4	GFCI 5	GFCI 6
İndeks Yayın Tarihi	Mar.07	Eyl.07	Mar.08	Eyl.08	Mar.09	Eyl.09
Rank\İndeks Sırası	19	24	25	21	22	26
Rating\Reyting	600	564	575	602	591	608
GFCI 1'e göre reyting değişimi		-36				
GFCI 2'ye göre reyting değişimi			11			
GFCI 3'e göre reyting değişimi				27		
GFCI 4'e göre reyting değişimi					-11	
GFCI 5'e göre reyting değişimi						17

Kaynak: City of London, **Global Financial Centers Index**, England, S. 1-2-3-4-5-6.

2.15.1. Cayman Adaları Finans Merkezi'nde Bankacılık

Cayman Adalarında 269 banka bulunmaktadır. Bunlardan 18 tanesi A sınıfı lisanslı bankalardır. Kalanı B sınıf lisansına sahiptir ve bazı işlemleri yapmakta sınırlandırılmışlardır. Dünyanın beşinci en büyük bankacılık merkezi, varlıklar açısından ise altıncı en büyük merkezi olduğu kabul edilmiştir.²⁰³

²⁰¹ İTO, **Kıyı Bankacılığı 1991, 1992**, s. 27.

²⁰² TİRYAKİ, **Çiğdem, Kıyı Bankacılığı**, TCMB, 1990. s. 12.

²⁰³ **Uluslararası Vergi Rekabeti ve Sürükleyici Güçleri**, (Çevrimiçi)
http://iibf.ogu.edu.tr/ferhatoglu/vergi_rekabeti_ferhatoglu.htm s. 7. (Erişim: 15.01.2010).

2.15.2. Cayman Adaları Menk. Kıym. Borsası (CSE-Cayman Islands Stock Exchange)

Cayman Adaları Borsası özel bir şirket olarak 1996-1997 yılında kurulmuştur. İngiltere’de yerleşik yatırımlara bazı özel statüler verilmiştir.²⁰⁴ CSX’te yatırım fonları, hedge fonlar, borç senetleri, eurobond, İslami finans ürünleri işlem görmektedir. Borsa şeffaflık, kararlılık ve bilgi edinme haklarında sağladığı kolaylıklar ile öne çıkmaktadır.²⁰⁵

2.16. Bahreyn Off-Shore Finans Merkezi

Off-shore bankacılığı konusunda 1970’li yıllarda adından söz ettirmeye başlayan Bahreyn, Arap yarımadası ağırlıklı off-shore bir merkezdir. Ortadoğu’nun bu tarihlerdeki finans merkezi durumunda olan Lübnan’da başlayan iç savaş, siyasi ve ekonomik istikrar açısından çok duyarlı olan kıyı bankaları ve uluslararası bankacılık birimlerini, Lübnan’ı peyderpey terke mecbur etmiştir. Bahreyn’de tam bu noktada çıkış yakalamış ve bunu korumayı başarmıştır.

Petrol zengini ülkelerden müteşekkil bölgeye akan Petro-dolarlar, dolayısıyla oluşan fon fazlaları siyasi ve ekonomik istikrarsızlık nedeniyle gidecek yer aramışlardır. Ortadoğu bölgesinde bir finans merkezi kurma açısından lokalizasyon ve mali canlılık şartlarına sahip Bahreyn, bu durumu sonuç olarak çok iyi değerlendiren yegâne ülke olmuştur. Böylece Bahreyn, kıyı bankacılığı uygulamasında petrol zengini komşu ülkelerin potansiyelini değerlendirerek, off-shore bankacılığında çok kısa zaman içinde umulmadık gelişmeler sağlamış, 1980’li yıllarda bölgenin en önemli finans merkezi haline gelmiştir. Merkezin bu özelliği bugün de devam etmekte, arada geçen yıllarda özellikle 1984-1985 Körfez Harekâtı sırasında geçirdiği sarsıntıya rağmen, ülkenin finans ve kıyı bankacılığı konusunda kazanmış olduğu ün’e bir zarar gelmemiştir. Bu nedenle kıyı bankacılığı merkezlerinin incelenmesinde Bahreyn’in uygulamaları ve düzenlemeleri çok net ve başarılı olması açısından bilhassa incelenmektedir.²⁰⁶

Gelişmiş sanayileşmiş batı ülkeleri dışında, kıyı bankacılığına zemin hazırlayan ülkelerin, daha önce de değinildiği gibi yüz ölçüm olarak oldukça küçük, tam sanayileşmemiş

²⁰⁴ CSX, **Cayman Adaları Borsası**, (Çevrimiçi), <http://www.csx.com.ky/>, çev. Fatih ÇEVİK, (Erişim: 15.01.2010).

²⁰⁵ CSE, **Kayman Adaları Borsası**, The Handbook of World Stock, 2009, Amerika, s. 181.

²⁰⁶ İTO, **Kıyı Bankacılığı 1991, 1992**, s. 28.

fakat getirdikleri liberal düzen itibariyle finans merkezi niteliğini taşıyan ülkeler olduğu, Bahreyn'in de bu prototipe uyan tipik bir ülke konumunda bulunduğu görülmektedir.²⁰⁷

Bahreyn'in küçük bir ülke olması ve sınırlı bir ekonomik kapasiteye sahip bulunması nedeniyle, bu ülkede gelişen ekonomik faaliyetler iç ekonomiyi sınırlayıcı karakterde görülmemekte, bu sebeple faaliyetlerin dış ülkelere yönelik olmasına özen gösterilmektedir. Bununla birlikte bazı tehlikeleri beraberinde getirmiş, bölge ekonomisini mali ve finansal yapıyı korumaya yönelik bazı önlemler almaya yöneltmiştir. Dışa yönelik gelişme esnasında özellikle monater açıdan iç ekonomiyi (domestic economy) dış ekonomik güçlerin yönlendirmemesi konusunda önlemleri ihtiva emekte, Eurocurrencylerdeki faiz dalgalanmalarının bölgesel pazardaki hazır kredilere zararını önleyici reçetelerin tasarlanması ve hazırlanması konusunda sürekli çalışmalar yapılmaktadır.

Bahreyn'in sağladığı avantajları kullanan şirketlerin ya da bankaların bu avantajları suistimallerine engel olunması yönündedir. Vergi ya da diğer muafiyetlerden yararlanan banka veya banka dışı firmaların faaliyetlerini gerçekten Bahreyn'de yapmış olmaları gerekmekte, Bahreyn Merkez Bankası, merkezin yalnızca bir kayıt merkezi olmasına izin vermemektedir. Bu kararlarla Bahreyn, bir Bahama veya Cayman Adaları gibi, (Kıyı Bankacılık Ünitelerinin) muhasebe ofisine dönüşmesine meydan vermemektedir.

Finans merkezinin Bahreyn ekonomisine katkıları çeşitli yollardan gerçekleşmektedir. Kıyı bankacılığı birimlerinin Bahreyn'i yerleşim süreci hızlandıkça, yeni açılan birimlerin ödemek zorunda oldukları lisans ücretleri, çalıştırdıkları yerli ve yabancı personele ödedikleri maaş ücretleri cinsinden harcamalar artmaktadır. Bahreyn hükümetinin, bu bankacılık birimlerine sağladıkları telekomünikasyon hizmetleri karşılığında elde ettikleri gelirler, bankaların ve yabancı personelin işyeri ve konut giderleri, Bahreyn'in gelirlerini artırıcı yönde gelişmektedir.²⁰⁸

Merkezde maliyetler diğer ülkelere kıyasla düşüktür. Uluslararası ticarete, transit ticarete, serbest bölge niteliğindeki limanlar, gümrük vergisi istisnaları, kurumlar ve gelir vergisinde düşük oranlar ile finansal işlemler ve gelirler üzerindeki vergi istisnaları, yabancı yatırımcılar açısından cazip bir merkez yaratmıştır.

²⁰⁷ İTO, **Kıyı Bankacılığı 1991**, 1992, s. 23

²⁰⁸ **a.g.e.** s. 29

Tablo 17. Bahreyn'in, Küresel Finans Merkezleri İndeksindeki Yeri (2009)

GLOBAL FINANCIAL CENTERS INDEX (GFCI) : BAHREYN						
	GFCI 1	GFCI 2	GFCI 3	GFCI 4	GFCI 5	GFCI 6
İndeks Yayın Tarihi	Mar.07	Eyl.07	Mar.08	Eyl.08	Mar.09	Eyl.09
Rank\İndeks Sırası	-	44	39	43	43	44
Rating\Reyting	-	455	514	529	513	558
GFCI 1'e göre reyting değişimi		-				
GFCI 2'ye göre reyting değişimi			59			
GFCI 3'e göre reyting değişimi				15		
GFCI 4'e göre reyting değişimi					-16	
GFCI 5'e göre reyting değişimi						45

Kaynak: City of London, **Global Financial Centers Index**, England, S. 1-2-3-4-5-6.

2.16.1. Bahreyn Finans Merkezi'nde Bankacılık

Bahreyn, kıyı bankacılığına Eylül 1975'de açıkladığı planıyla başlamış ve bu tarihten günümüze Ortadoğu'nun bankacılık ve serbest bölge faaliyetleri konusunda en önemli merkezi haline gelmiştir. Günümüzde 75 kıyı bankası faaliyette bulunmaktadır. Bahreyn'in kısa bir zaman içerisinde bu derece büyüyüp gelişmesine sebep olan önemli faktörler şu şekilde sıralanabilmektedir.

i) Lokalizasyon açısından çok uygun bir bölgede bulunmakta, petrol zengini komşu ülkeler sayesinde petrodolar fonları kolayca oluşturmaktadır. Kıyı bankacılığı konusundaki düzenlemeler net, öz ve güven verici görülmektedir.²⁰⁹

ii) Bahreyn'de faaliyette bulunacak kıyı bankacılık birimleri (off-shore Banking Units) O.B.U'ların, Bahreyn Merkez Bankası (Bahrain Monetary Agency) B.M.A'nın 1975 yılında getirdiği düzenlemelere göre önemli mali avantajlara sahip bulunmakta ve bu mali avantajlar,

- Munzam karşılık ayrılmaması,
- Genel dispoñibilite oranlarının izlenmemesi,
- Gelir vergisi ve ödenen faizler üzerinden stopaj kesilmemesi, şeklinde belirlenmektedir.

Bu avantajlar Bahreyn'i adeta bir vergi sığınağı (Tax Haven) haline getirmiş, gerek iç gerekse çevre potansiyelini çok iyi kullanan Bahreyn'in gelişmesine önemli katkı sağlamıştır.

²⁰⁹ a.g.e. s. 23

Tam teşekküllü ve geleneksel bankacılık hizmetlerini (ticaretin, sanayinin ve diğer altyapı, inşaat gibi çalışmaların finansmanı) veren bir bankacılık ağı görülebilmektedir. Kaldı ki, bu bankacılık ağı aynı zamanda yeni tür bankacılık hizmetlerini de vermekte, (Uluslararası finansman projelerinin düzenlenmesi, Euromarket muameleleri, danışmanlık, idarecilik, fonların idaresi, leasing, Ortadoğu ülkelerinde pazarlama gibi v.b.) ayrıca, hava trafiğini kontrol açısından teknik altyapı ve Arap Ülkeleri arası sigorta hizmetleriyle de, Avrupa ve Asya'nın odak noktası durumundadır. Genel politikalar çerçevesinde Bahreyn'de üç tip bankacılık lisansı verilmekte ve bu lisanslar;

- Tam Bankacılık lisansı (The Full Banking Licence)
- Off-shore Bankacılık lisansı (The off-shore licence)
- Yatırım Bankacılık lisansı (The Investment Banking Licence)

Off-shore bankacılık lisansı, uluslararası bankaların bir şubesine ya da Bahreyn'de kurulu bir bankaya verilmektedir. Bahreyn off-shore bankacılık sistemini oluşturanların amaçları başlangıçta, merkeze gelen ve faaliyete geçen tercihen belli uluslararası bankalara bu lisansı vermek şeklindedir ve bu şekilde tercihli bir ayırma gidilmesinin nedeni, oluşturulan bankacılık merkezinin uluslararası geçerliliğini sağlamaya ve herkes tarafından kabul edilebilecek başarılı bir uygulamayı yerleştirmeye yöneliktir.

Bahreyn'de, bankalara aynı zamanda hem ticari hem de off-shore lisansı bir arada verilebilmekte, ancak, iki faaliyet lisansını birden alan banka, off-shore ve ticari faaliyetlerine ilişkin muhasebe kayıtlarını ayrı ayrı tutmaya zorunlu kılınmaktadır.²¹⁰

2.16.2. Bahreyn Menkul Kıymetler Borsası (BSE-Bahrain Stock Exchange)

Bahreyn Borsası 1989 yılında kurulmuştur. Bölgede hisse senetleri piyasası konumuna gelmiş, gücünü tahvil ve İslami finans ürünlerinden biri olan “Sukuk” ile arttırmıştır. Bölgede ki bazı sermaye piyasaları ile anlaşmalar yapılarak uzun vadeli kalkınmayla bu piyasaları teşvik etmiştir. Bahreyn Borsası 51 kayıtlı firmadan oluşmaktadır. Körfez İşbirliği Konseyi (GCC) ile yatırımcılara açılmış %100 yabancı mülkiyetine izin verilmiştir. Konsey üyesi olmayanlar ülkelerin vatandaşlarına ise %49 oranında hisse sahibi olabilmektedirler.²¹¹

²¹⁰ a.g.e. s. 26

²¹¹ BSE, *The Handbook of World Stock*, 2009, s. 121-122.

Bahreyn’de Temmuz 2005’te Down Jones Bahreyn Endeksi başlatılmıştır. Bulunduğu saat dilimi diğer olumlu bir faktördür. Çalışma saatleri Tokyo’nun kapanış saatleri ile uygundur.²¹²

Bahreyn’de Körfez ülkeleri için ileri düzey uygulamalar hala kullanılmamaktadır. Nedenleri ne olursa olsun çıkan sürtüşmeler Bahreyn’in ekonomisine etki etmektedir. Suudi Arabistan ile dış ilişkilerin karışık bir halde götürülmesinin Bahreyn için maliyeti arttırıcı etkisi de olmaktadır. Son yıllarda Dubai ve Katar ile giderek artan bir şekilde rekabet etmek zorunda kalmıştır.²¹³

2.17. Bahamalar Off-Shore Finans Merkezi

Bahama, Haiti ile Florida'nın güney batısında 700 küçük adadan oluşan, 1717 yılında, bağımsızlığına kavuşmuş, 1973 yılına kadar İngiltere'nin egemenliği altında bulunmuş adalar topluluğudur. Nüfusu 250.000 civarında olup, bu nüfusun yaklaşık 150.000'i başkent Nassua'da yaşamaktadır. Son yıllarda önemli gelişmeler gösteren uluslararası bankacılığı sayesinde finans sektörü Bahama'daki ekonomik faaliyetler içinde turizmden sonra ikinci sırayı almıştır. Çalışabilen işgücü sayısı yaklaşık 80.000 olan Bahama'da 3.000 kişi finans sektöründe istihdam edilmektedir.

Bahama'nın uluslararası çapta off-shore finansman merkezi olarak gelişmesinde, vergi cenneti olması en önemli etkidir. Diğer bir ifadeyle, kişi veya kurumların elde ettiği kazançlar üzerinde gelir ve kurumlar gibi doğrudan vergilemenin olmayışı Bahama'yı finans merkezi haline getirmiştir. Bahama'nın, Amerika Birleşik Devletleri'ne ve Güney Amerika ülkelerine çok yakın olması, finansal faaliyetler için özellikle gerekli olan telekomünikasyon imkanları sağlaması, Londra ve Amerika kıtasındaki ülkelerin çoğu ile düzenli biçimde hava yoluyla taşımacılık yapması, Amerika ile aynı saat diliminde bulunması gibi nedenlerle, finansal merkez olarak gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur.²¹⁴

Belirtilen bu faktörlere, Bahama'nın politik istikrarı, turizm imkânları ve yetkili mercilerin finansal konularda izlediği politikayı da ilave etmek gerekir.

²¹² BSE, **Bahreyn Borsası**, (Çevrimiçi), www.bahrainstock.com, çev. Fatih ÇEVİK, (Erişim Tarihi: 14.01.2010).

²¹³ Richard ROBERTS, **Off-Shore Financial Centes**, çev. Fatih ÇEVİK, 1994, s. 367.

²¹⁴ İTO, **Kıyı Bankacılığı 1991,1992**, s. 31.

Tablo 18. Bahama'nın, Küresel Finans Merkezleri İndeksindeki Yeri (2009)

GLOBAL FINANCIAL CENTERS INDEX (GFCI) : BAHAMAS						
	GFCI 1	GFCI 2	GFCI 3	GFCI 4	GFCI 5	GFCI 6
İndeks Yayın Tarihi	Mar.07	Eyl.07	Mar.08	Eyl.08	Mar.09	Eyl.09
Rank\İndeks Sırası	-	-	36	35	36	48
Rating\Reyting	-	-	544	563	537	551
GFCI 1'e göre reyting değişimi		-				
GFCI 2'ye göre reyting değişimi			-			
GFCI 3'e göre reyting değişimi				19		
GFCI 4'e göre reyting değişimi					-26	
GFCI 5'e göre reyting değişimi						14

Kaynak: City of London, *Global Financial Centers Index*, England, S. 1-2-3-4-5-6.

2.17.1. Bahamalar Finans Merkezinde Bankacılık

Bahama'da off-shore tipi bankacılık işlerinin başlangıcı 1960 yıllarına dayanmakta olup, bu tarih, Eurodolar piyasasının ortaya çıkması ile yakından ilgilidir. 1960'lı yıllarda Amerika ve İngiltere'de yürürlükte olan faiz hadlerini sınırlayıcı politikalar ve kambiyo kontrolleri, gelişmiş ülkelerde artan vergi yükü, dünyanın birçok yerinde ekonomik ve siyasi istikrarsızlığın mevcudiyeti gibi nedenler, dolaysız vergilemenin bulunmadığı, bankacılık sırrının en koyu biçimde uygulandığı ve politik istikrarın uzun zamandan beri var olduğu Bahama'da off-shore tipi finansal merkezin oluşmasına yol açmış ve sonunda Bahama'yı dünyanın en önemli off-shore finans merkezlerinden biri haline getirmiştir.

Off-shore bankacılığın ilk yıllarında, Bahama sadece off-shore işlemlerinin muhasebeleştirildiği bir yer olarak faaliyet göstermiştir. Bahama'da bankacılıkla ilgili herhangi bir yasal düzenlemenin olmadığı ve Bankalar Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 1965 yılına kadar faaliyet göstermek için müracaat eden bankalarda hiçbir şart aranmaksızın gerekli lisanslar verilmiş, düzenlemelerinin yürürlüğe girmesiyle bir ara sayıları 600 civarında olan banka ve diğer finans kurumlarının sayısı bilahare düşürülmüş ve 1974 yılında Merkez bankasının kurulmasından sonrada, müracaatçı bankalara lisans verilmesi, bankacılık faaliyetlerinin düzenlenmesi ve denetlenmesi konularında getirilen yeni düzenlemelerle offshore bankacılık faaliyetlerinin kalitesinin yükselmesine çaba gösterilmiştir.²¹⁵

Ülke içindeki bankacılık hizmetlerinin tamamına yakın kısmı, yetkili müessese olarak faaliyet gösteren banka (Bank of Montreal, Royal Bank of Canada, Bank of Nova Scotia

²¹⁵ Richard ROBERTS, *Off-Shore Financial Centres*, çev. Fatih ÇEVİK, 1994, s. 430-432.

Can'ada, imperial Bank of Commerce, Barclays, Chase Manhattan ve Citibank) tarafından verilmektedir. Kanada bankaları, bankacılık işlemlerinin en önemli kısmını gerçekleştirmekte, en büyük payı ise 1908 yılından beri Bahama'da faaliyet gösteren Royal Bank of Canada almaktadır.

Bahama'da ikamet edenler dışında herkese hizmet verebilmeye yetkili 268 banka ve finansman kurumunun, 142'sini yabancı bankaların, Bahama'daki şubeleri teşkil etmektedir. Bunların 90'ı Amerikan, 7'si İsviçre, 5'i İngiliz, kalanı ise diğer ülkelerin bankalarının şubeleridir. Bahama'da kurulan banka ve finans kurumunun tamamına yakın kısmı yabancı bankaların (19 İsviçre, 15'i Amerika, 9'u Güney Afrika, 5'i İngiltere kalanı ise diğer ülkelerde kurulu bankaların) uzantısıdır.²¹⁶

Bahama'da off-shore bankacılık sektörünün hacminin 200 milyar Amerikan Dolarını aştığı kabul edilmektedir. Bahama'da off-shore faaliyetler genelde Bahama dışında toplanan ve plase edilen fonların muhasebeleştirilmesi şeklinde olmaktadır. Burada faaliyet gösteren bankaların veya şubelerin organik olarak bağlı bulunduğu bankalarca başka yerlerden temin edilen fonlar daha çok Londra ve New York'ta bankalararası piyasada kredi haline dönüştürülmektedir. Ancak son yıllarda off-shore faaliyetlerinin kısmen de olsa Bahama'dan yönetildiği görülmekte, bu durum daha çok servet yönetim işlemlerinde olmaktadır. Müşteriler tarafından, yönetimi kendilerine bırakılarak servetleri idare eden Güven Şirketleri (Trust Companies)'nin yönetimindeki varlığın Mart 1990 tarihine göre, 15 milyar Amerikan Doları civarında olduğu tahmin edilmektedir. Bu tür şirketler, varlıklı müşterilerinin nakit ve menkul kıymetlerden oluşan servetlerinin yanında her türlü ekonomik faaliyetini yönetmekte onlara çeşitli yatırım imkanları sunmaktadır.

1970 'lerde ki hızlı büyümeden sonra, 1981'de doruğa varan off-shore muamelerinin hacminde, 1982 yılında Meksika'nın genelde ise Latin Amerika ülkelerinin borç krizi ve bunlardan da önemlisi Amerika'nın kabul ettiği uluslararası bankacılık hizmetlerinde kolaylık sağlayan yasal düzenleme (International Banking Facilities-I.B.F) ile offshore işlemlerine girişi neticesinde 1982'de önemli miktarda düşüş kaydedilmekte, fakat sonrasında tekrar gelişim sağlanmaktadır. Offshore muameleleri hacminin, yıl sonu itibariyle 1980'de 125.5, 1981'de 150.3, 1982'de 132.3, 1983'de 134.5 milyar Amerikan Doları iken bu meblağın 1984'de 140 milyarı aştığı bilinmektedir. Bahama'da faaliyet gösteren bankacılar, Amerikan piyasasına

²¹⁶ İTO, a.g.e. s. 32.

kayan işlerinin, kısmen tekrar kendilerine döndüğünü ifade etmişlerdir. 1990 yılı itibariyle de işlem hacmi normal seyrini devam ettirmiştir.²¹⁷

Diğer off-shore merkezleri gibi Bahama da, bu merkezlerin temin ettiği gizlilik avantajından faydalanan vergi kaçakçıları ve suçla ilgili olarak aranan veya dava edilen kimseleri, özellikle uyuşturucu madde ticareti ile ilişkili olan kimseleri izlemek isteyen Amerikan Hükümetinin dolaylı veya dolaysız baskısı altındadır. Bu durum off-shore bankacılığın özelliği olan sır muhafazası prensibini zedelemekte, bazen Amerikan Hükümetiyle off-shore bankaları arasında hukuki ihtilaflara yol açmaktadır. Amerikan yetkililerinin, suçluların takibi ve kovuşturmasıyla ilgili artan talepleri, Bahama'daki yetkilileri, gizlilik prensibinden taviz vermek zorunda bırakmakta, istekleri doğrultusunda bazı yasal düzenlemelere mecbur etmektedir.²¹⁸

Mevcut uygulamaya göre Amerikan yetkili mahkemesinin talepleri, ancak görevli Bahama mahkemesi tarafından uygun görülmesi şartıyla yerine getirilmekte banka müşterisine ait bilgiler belirli ölçüler içinde verilmektedir.

Ancak bu uygulama Amerikan yetkililerini tatmin etmemekte söz konusu metodun ağır ve yetersiz çalıştığı iddia edilmektedir. Dolayısıyla yeni yöntemler bulmak durumunda kalan Bahama yetkileri, Amerika ve diğer bazı ülkelerle yapmayı düşündükleri, daha doğrusu yapmak zorunda kaldıkları anlaşmalarda yer alan şartlar içersinde bankacılık sırlarına istisnalar getireceklerini belirtmektedir. Bahama'da faaliyet gösteren Amerikan bankalarının çoğu Amerikalı müşterileri ile faaliyetlerinde ihtiyatlı davranmakta ve müşterilerinden, yetkili makamların talebi karşısında hesaplarıyla ilgili olarak bilgi vermeye müsaade eden yazılı izin talep etmektedir. Diğer yandan Bahama Bankalar Birliği tarafından kabul edilen yönetmelik gereğince bankalardan, tanımadıkları kimselere hesap açmamaları, onlardan ya kendi muhabirleri veya birinci sınıf bankalardan ya da eski müşterinden temin edebilecekleri uygun referansı aramaları istenmektedir. Yine aynı yönetmelik gereğince bankalardan önemli miktarda nakit karşılığında mevduat hesabı açılmasında sağduyulu davranılmasını tavsiye etmektedir.²¹⁹

Vergi cenneti olması nedeniyle vergi kaçakçılığı hadisesinin söz konusu olmadığı Bahama'da, özellikle Amerika'daki vergi kaçakçılığına ilişkin olarak Amerikan yetkili

²¹⁷ Richard ROBERTS, a.g.e. s. 472-473.

²¹⁸ İTO, a.g.e. s. 33.

²¹⁹ a.g.e. s. 34.

mercileri tarafından talep edilen bilgiler, Bahama'daki yetkilileri ve off-shore bankalarını zor durumda bırakmaktadır. Konuyla ilgili olarak Bahama Bankalar Birliğince kabul edilen yönetmelikte; bankaların bilerek başka ülkelerin mali veya döviz hukukunda suç teşkil eden eylemlerle ilgili faaliyette bulunmaması veya bu eylemlerde bulunan kişilere yardımcı olmamasına ilişkin hükümler mevcuttur. Bahama yetkili mahkemesi, yabancı ülkenin yetkilileri tarafından talep edilen bilgilere ilişkin konuda suç teşkil eden eylemin, ilgili yönetmelikte belirtilen suç kapsamına girip girmediğine dikkat etmektedir.

Vergi kaçakçılığının suç olarak kabul edilmediği Bahama'da, yabancı ülkelerin vergi kaçakçılığına ilişkin bilgi talepleri yerine getirilmemektedir. Bu gibi taleplerle ilgili olarak Bahama'daki bankacılar, kendilerinin başka ülkelerin kanunlarının koruyucusu durumunda olmadıklarını, müşteriden vergisini ödemediğini kanıtlamasını talep edemeyeceklerini, herhangi bir yabancının Amerika veya Kanada'da banka hesabı açtırırken hiç kimsenin böyle bir talepte bulunmadığını, yasal olmayan yollardan elde edilen paraların Bahama'dan ziyade Miami'deki bankalarda işlem gördüğünü belirtmektedirler. Ancak, Bahama yetkilileri, karıştırdıkları ağır baskılar nedeniyle Amerika ve bazı ülkelerle aralarında belirtilen şartlar altında bilgi değişimine imkan veren anlaşmalar yapacaklarını ve özellikle Amerika ile aralarındaki sorunları böylece çözeceklerini ifade etmektedirler.

Bu tür düzenlemeler off-shore faaliyetlerinin gelişimini menfi yönde etkileyebilecek nitelikteyse de, Bahama'daki off-shore muamelelerinin geleceği, anılan düzenlemelerdeki boşluklardan yararlanarak müşterilerine başka finansman merkezlerinde bulunmayan avantajların sağlanmasına bağlı bulunmaktadır.²²⁰

2.17.2. Bahamalar Menk. Kıym. Borsası (BSIX-Bahamas International Securities Exchange)

Bahamalar Uluslararası Menkul Kıymetler Borsası (BISX) Eylül 1999'da kurulmuştur. Mayıs 2000 BISX başarıyla yerel ve yerel kamu şirketleri için iç pazar listesini başlattı. Bu listede yedi kamu şirketi işlem görmektedir. BISX'in 45 özel hissedarı bulunmaktadır. Bunlar; Bankalar, Yatırım Şirketleri, Emeklilik Fonları, Yatırım Fonu Yöneticileri ve Şirketlere aittir.

Bahama Menkul Kıymetler Borsası küresel yenilikleri bünyesinde barındırmaktadır. Hedeflenen uluslararası sermaye piyasalarında eşsiz fırsatlar oluşturmak ve buna göre

²²⁰ a.g.e. s. 34-35.

düzenlemeler yapmaktır. Ürün geliştirme ekipleri ve yatırım uzmanlarına sahiptir. Vergi avantajları, küresel ürünler ve uluslararası sermaye için önde gelen bir buluşma noktası olmuştur.²²¹

²²¹ BISX, **Bahamalar Borsası**, (Çevrimiçi), <http://www.bisxbahamas.com/about.php>, çev. Fatih ÇEVİK (Erişim: 15.01.2010).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. FİNANS MERKEZLERİNİN ÜLKE EKONOMİLERİNE ETKİLERİ

3.1. Uluslararası Finans Merkezi Olmanın Etkileri

Global finans merkezi olmayı hedefleyen pek çok şehir, böyle merkezler yaratmayı amaçlayan pek çok ülke bulunmaktadır. Çünkü uluslararası bir finans merkezi olmanın çeşitli avantajları vardır. Bununla beraber, küresel finans merkezi haline gelmenin potansiyel dezavantajları da bulunmaktadır. Bu etkiler aşağıda değerlendirilmektedir.

3.1.1. Finans Merkezlerinin Olumlu Etkileri

Finans Merkezlerinin ülke ekonomileri olumlu yönleri genel başlıklar altında toplanmıştır. Bu etkiler ülkeler arasındaki farkları belirginleştirme özelliğine de sahiptir.

3.1.1.1. Makroekonomik Açıdan Etkileri

- Ödemeler dengesi yurtdışına çıkış ve yurtdışından girişin Türkiye ekonomisine net etkisini gösterir. UFM'nin gelişimi, daha önceden yabancı hizmet sağlayıcılarını kullanan uluslararası ve yerli müşterilere sağlanan hizmetlerin artması sebebiyle ödemeler dengesinde bütçe fazlasına sebep olabilir.¹
- Kar rakamlarının yurtdışına aktarılması ile birlikte mahsup etkisi olacak ve UFM'ye hizmet edilme artacaktır. Ancak, sonuç olarak etkinin pozitif olması beklenmektedir.
- UFM'den kaynaklanan aktivite artışı, enflasyona kısa-orta vadede yukarı doğru baskı yaratabilir.
- Yüksek maaş alacak çalışanların artışı yerel maaşlar üzerinde artış etkisi yaratacak ve yerel harcamaların artması söz konusu olacaktır.
- Destek hizmetlerine ihtiyacın artması UFM'ye gelecek uluslararası şirketler destek ürünleri yelpazesine ihtiyaç duyacaklardır, bu da hizmet sağlayıcılarının fiyatlarında artış baskısı oluşturacaktır.

¹ TBB–Deloitte, **İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelinin Değerlendirilmesi**, İstanbul: TBB Yayınları, 2007, s. 49.

- Ekonomideki genel aktivite artışı havayolu ulaşımı, oteller, diğer mal ve hizmetlere olan ihtiyacın artması ve bununla beraber ekonomideki genel canlılık, fiyatlarda yukarı yönde bir baskı oluşturacaktır.
- Yerel talebin artması ile birlikte gayrimenkul fiyatlarının da yükselmesi söz konusu olacaktır.
- Yerel arzın da artması ile söz konusu yukarı yönlü baskılarının hafiflemesi beklenmektedir. Hükümetin bu genişlemeyi para arzını artırmak suretiyle yönetmesi mümkün olabilecektir ancak bu mekanizmanın çok dikkatli uygulanması gerekmektedir.
- Para girişindeki artış, döviz kurlarının artışına yönelik baskı yaratmaktadır.²
- Öte yandan enflasyondaki artış, döviz kurlarında aşağı doğru baskı yaratmakta ve artış baskısı bu şekilde dengelenmektedir.
- Enflasyondaki artış faiz oranlarını artırıcı bir etki yaratacaktır. Yüksek getiri avantajından faydalanmak isteyen büyük çaplı sermayenin girişi ise bu durumda döviz kuru üzerinde baskı yaratacaktır.
- Faiz oranları üzerinde çok sayıda baskı unsuru olmakta ve bu sebeple faiz oranları üzerindeki etkinin belirli bir netlik derecesinde tahmini zorlaşmaktadır.
- UFM'nin, başlangıç yatırım gereksinimleri sebebiyle hükümetin bütçe durumunu olumsuz etkilemesi beklenmektedir. Öte yandan, genişleyen finansal hizmetler ve destekleyici sektörlerle birlikte artan vergi gelirlerinin, bütçeyi etkilemesi de beklenmektedir.
- Cari hesabın ikame etkisinden arındırılması gerekmekte olup hali hazırda Türkiye'de yerleşik bazlı yabancı firmaların UFM'ye yönelmesi ve ödedikleri mevcut vergi tutarının gerilemesi söz konusu olabilecektir.
- Finansal ürünlere artan oranda ve daha etkin erişimin sağlanmasının, Türk firmalarının verimliliğini artırması ve böylece ekonomik büyümeye katkıda bulunması beklenmektedir.³

3.1.1.2. Uluslararası Fon Akımları Açısından Etkileri

Uluslararası nakit akışları yoğun bir şekilde ülke üzerinden geçmeye başladığında, bu akışkanlık ülke ekonomisi üzerinde önemli etkilere yol açabilmektedir. Genelde, ülkeye

² a.g.e., s. 50.

³ a.g.e.

yoğun bir sermaye girişi olduğu sürece önemli bir sorun yaşanmamaktadır. Yukarıda değinildiği üzere, ekonominin büyümesine katkıda bulunmaktadır. Buna ek olarak mali piyasalar derinleşmektedir. Derinleşme ise, belli ölçüğe kadar olan sıcak para çıkışlarında ekonomik kırılma azaltmaktadır. Öte yandan, uluslararası sermaye akımları herhangi bir sebepten dolayı tersine dönerse, ciddi ekonomik durgunluk ve hatta krizler yaşanabilmektedir. Bu konuda Tayland çok açık bir örnektir. Tayland, 1990'ların başından itibaren "Uluslararası Finans Merkezi" olma hedefi doğrultusunda pek çok önlem uygulamaya koymuştur. Çok kısa sürede hedefine ulaşmış, 1993'ten itibaren daha da hızlanan şekilde bir sermaye girişi ve ekonomik büyüme yaşamıştır. Fakat 1997 yılında, uluslararası sermayenin ülkeden çıkması ile beraber, derin bir krize ve uzun süren bir durgunluğa girmiştir.⁴

3.1.1.3. Sabit Sermaye Yatırımları ve Milli Gelir Açısından Etkileri

Global bir finans merkezinde toplanan yerli ve yabancı yatırım miktarı doğal olarak iktisadi yatırımların hızlanmasına neden olacaktır. İktisadi yatırımlar makro ekonominin en basit formülü olan $Y = C + I + G + (X - M)$ 'den hareketle;

Y: Milli Gelir

C: Tüketim Harcamaları

I: Yatırımlar

G: Kamu Harcamaları

X: İhracat

Y: İthalat⁵

Milli gelirden olumlu bir artışa neden olacak bu da yeni iş sahaları ve yeni iş olanakları şeklinde tanım bulacaktır. Yeni iş olanakları istihdam üzerinde yukarı doğru bir eğilim sağlayacaktır. Ancak burada temel sorun nitelikli işgücü sayısında yaşanabilir. Çünkü finans sektörü nitelikli işgücünün fazlalığı ile ayakta durabilen sektörlerin başında gelmektedir. Bu durum da eğitim sektörünü harekete geçirecektir. Daha fazla ve nitelikli finans uzmanlarına duyulan ihtiyaç eğitim sektöründe yeni bir yapılanmanın habercisi olacaktır. Sadece

⁴ TSPAKB, *Global Finans Merkezleri ve İstanbul*, İstanbul: TSPAKB Yayınları, 2007, s. 4-5.

⁵ İTO, *Uluslararası Finans Merkezi Olarak İstanbul'un Yapılanması ve Finans Kümelenmesi*, İstanbul: İTO Yayınları, 2008, s. 25.

yurtiçinden değil aynı zamanda yurt dışından da gelecek nitelikli işgücü ülke içinde bir uzman havuzu oluşmasını besleyecektir.⁶

3.1.1.4. Ekonomik Büyüme Açısından Etkileri

Bir şehir, uluslararası finans merkezi olarak nitelendirilmeye başlandığında, yoğun bir sermaye girişi ile karşılaşmaktadır. Yerli ve yabancı yatırımcılar, finans kurumları, finans kurumlarının yan sektörleri (muhasabe, bilgi işlem vb.) şehirde temsilcilikler açmaktadır. Öte yandan, artan fon akımları ile şirketlerin finansman kaynaklarının çeşitleneceği ve ucuzlayacağı öne sürülmektedir. Düşük maliyetli fon kaynaklarına erişim ile şirketler ve yatırımlar daha kolay finanse edilebilmektedir. Böylece, şehirde olduğu kadar ülkenin genelinde de ekonomik aktivite artmakta ve büyüme hızlanmaktadır.⁷

3.1.1.5. Mali Piyasalarda Derinleşme ve Regülasyon Açısından Etkileri

Uluslararası fon akımlarının ülkede toplanması ya da ülke üzerinden geçerek dünyaya yayılması mali piyasalarda “derinleşmeyi” de beraberinde getirecektir. Bu nedenle, finans piyasalarına önemli görevler düşmektedir. Bilindiği gibi, ülkelerin gelişmelerini ve büyümelerini gerçekleştirebilmeleri için gelişmiş finans piyasalarına, finans piyasalarında araç ve kurum çeşitliliğine, derinleşmelerini tamamlamış finansal piyasalara büyük ihtiyaç duyulmaktadır. Finans piyasalarının görevini tamamıyla yapabilmesi, yani tasarruflar ile yaratılan kaynakların verimli alanlara, yatırımlara aktarılabilmesi için, finansal sistemde derinleşmenin sağlanmasının yanı sıra, finansal sistemin serbestleştirilmesi ve yeniden yapılanması da gerekmektedir.⁸

Finansal piyasaların gelişmişliği, ulusal ve uluslararası tasarrufları harekete geçirme seviyesi ile ölçülmektedir. Finansal piyasaların gelişmişliğini bu niteliği ile ölçen ve derinleşme göstergesi olarak adlandırılan ölçüm ise, mali varlıkların GSMH’ye oranı ile M2Y3 para arzı büyüklüğünün GSMH’ye oranıdır. Finansal deregülasyon sonucu, bankacılık sektörü ile sermaye piyasası arasında aracılık yapan birçok kurum ortaya çıkmaktadır. Bu durum finans piyasalarında derinleşmeyi beraberinde getirir.

⁶ a.g.e., s. 26.

⁷ TSPAKB, a.g.e., s. 4.

⁸ İTO. a.g.e., s. 26.

Para arzının farklı tanımlamaları vardır.

Dar anlamda M1: =Dolaşımdaki para +Vadesiz mevduat.

Biraz daha kapsamı genişletirsek M2: =M1+Vadeli Mevduat.

Resmi mevduat dâhil değil.

$M2Y=M2+Döviz\ Tevdiat\ Hesapları.$

$M3=M2+Resmi\ Kuruluf\ Mevduatı+Türkiye\ Cumhuriyeti\ Merkez\ Bankası$

(TCMB)'deki diğer mevduat.

Finansal derinleşme ise, finans sektöründe yaratılan fonların, reel kesime aktarılma oranıdır. Bu oran yüksekse finansal derinleşme yüksek olacak ve buda ekonomik büyüme oranını arttıracaktır. Oranın düşük olması halinde ise, finansal derinleşme zayıf olacağından reel sektördeki kaynak yetersizliği nedeniyle, ekonomik büyüme istenilen düzeyde olamayacaktır. Bunların yanında, ekonomik büyümenin sağlanması için ülkedeki ekonomik istikrar da önemli bir diğer etken olmaktadır. Bir ülkede finansal derinleşmenin düzeyini anlayabilmek için yapılacak çeşitli ölçümler bulunmaktadır. Ancak genel olarak bir ekonomiye baktığımızda, bu ekonomide finansal derinleşmenin bulunup bulunmadığını anlayabilmek için, sorulacak bazı sorular ve yapılacak bazı genel değerlendirmeler de mevcuttur. Öncelikle, o ekonomideki finansal piyasalara bakmak gerekmektedir.

Finansal piyasalarda kurumsal açıdan çeşitlilik, finansal araçların çeşitliliğinin yeterliliği, finansal işlemlerin ekonomideki payının yeterli olup olmaması, finansal liberalizasyonun ne ölçüde gerçekleştirilmiş olduğu finansal deregülasyon veya reregülasyon çalışmaları yapıp yapılmadığı gibi birçok veriyi göz önünde bulundurmak gerekecektir.⁹

Finansal piyasaların gelişimini ve derinliğini açıklamak için yukarıda belirttiğimiz gibi tek bir gösterge yeterli olmamaktadır. M1 (dolaşımdaki para+vadesiz mevduatlar) ya da M2 (M1+vadeli mevduatlar) gibi finansal derinleşmenin geleneksel ölçümleri finansal sistemdeki büyümeyi eksik olarak hesaplayacaklardır; çünkü bu veriler menkul piyasalardaki gelişimleri ve döviz mevduatlarının ortaya çıkışını hesaba katmazlar. Diğer yandan, M2Y para arzı büyüklüğü, başka bir deyişle, tüm finansal varlıkların toplamı (dolaşımdaki para+toplam

⁹ İTO, a.g.e., 27.

menkuller), bankaların kamu hisselerinin çoğunluğunu elde tutması nedeniyle finansal sistemdeki gelişmeyi saptıracaktır. Bu nedenle, M2Y para büyüklüğünün, GSMH'ya oranı ile toplam mali aktiflerin GSMH'ya oranını incelemek derinleşme ölçümünde daha gerçekçi olacaktır.

Derinleşmesini tamamlamış finans piyasalarıyla karşılaştırıldığında, Türkiye'de finansal piyasanın henüz kurumsal açıdan yeterince çeşitlilik arz etmediği ve bu nedenle de finansal fonların daha kapsamlı olarak ve daha geniş bir kitleye ulaştırılmasının zor olduğu görülmektedir. Türkiye'nin finansal piyasalarını incelediğimizde ise, gelişmiş ülkelerin finansal piyasalarında işlem gören başlıca finansal araçların bir kısmının Türkiye'de de kullanıldığı görülmektedir. Bu itibarla, yukarıda da belirtildiği gibi, Türkiye'de finansal kurumların çeşitliliğinin yeterli olmaması yanında, finansal araç çeşitliliğinin de az sayıda kurum tarafından (özellikle bankalar tarafından) sağlanması derinleşmesini tamamlamadığını gösteren önemli göstergelerden biridir.¹⁰

3.1.1.6. Finansal Piyasalarda Rekabetin Artması Açısından Etkileri

Finansal piyasa teorisine göre genişleyen ve uluslar aşırı bir nitelik kazanan bir finans sektöründe rekabet iki cephede artacaktır. Şöyle ki; birincisi bankalar arasında daha yoğun bir rekabet ortaya çıkmıştır.¹¹ Kartel tipi anlaşmalara artık daha az tolerans gösterilmektedir; gerek faaliyet konuları gerekse coğrafi genişlemeler üzerindeki sınırlamalar gevşetilmiş; aynı zamanda ulusal piyasalar ile uluslararası ve özellikle Off-Shore piyasalar bütünleşmiştir. Mevduat faizleri üzerindeki sınırlamalar, neredeyse tamamen kaldırılmıştır. İkincisi bankaların mali sektördeki hâkim konumları diğer mali kurumların gelişmesi ile birlikte önemli ölçüde değişmiştir. Diğer mali kurumlar karşısında bankaların bilânçoları görece olarak küçülürken, bankalar faaliyetlerini önemli ölçüde genişletmişlerdir. Artan rekabet ile birlikte mevcut müşteri pazarına daha iyi hizmet vermek adına verimlilik artışlarına gidilecektir.

3.1.1.7. Finans Sektöründe Verimlilik Artışı Açısından Etkileri

Ülke uluslararası finans merkezi haline geldiğinde, pek çok yabancı finans kuruluşu yerli kurumlarla rekabete girecektir. Artan rekabet ise yerli finans kurumlarının verimliliğinin

¹⁰ İTO. a.g.e., s. 28.

¹¹ a.g.e.

artmasına, işlem maliyetlerinin düşmesine, sonuçta da tasarruf sahiplerinin daha kaliteli hizmet almasına yol açacaktır.¹²

3.1.1.8. İstihdam Artışı Açısından Etkileri

Şehir ve ülke, finans merkezi haline geldiğinde, artan yerli ve yabancı yatırımlarla beraber ekonomik büyüme de hızlanmaktadır. Büyüyen bir ekonomide yeni iş olanakları, istihdamı olumlu etkilemektedir. Finans merkezleri, istihdamın sayısal artışına ek olarak, niteliğine de katkıda bulunmaktadır. İlerleyen bölümlerde görüleceği üzere, nitelikli işgücünün varlığı bir şehrin uluslararası finans merkezi haline gelmesinde çok önemli bir etkidir. Nitelikli işgücünün bulunabilirliği, finans kurumlarının daha kolay yatırım kararı vermelerini sağlamaktadır. Aslında ilişki iç içedir. Finans merkezi olan bir şehir de nitelikli işgücünü daha çok çekmektedir. Yurtdışından ve yurtiçinden yetenekli insanların çalışmak istedikleri bir merkez oluşmaktadır. Dolayısıyla şehir aynı zamanda bir nitelikli işgücü havuzu haline de gelmektedir.¹³

3.1.1.9. Senyoraj Artışı Açısından Etkileri

Bu konu tartışmalı da olsa, bazı çevreler finans merkezi haline gelen bir ülkenin kendi para cinsinden borçlanmasının daha kolaylaşacağını öne sürmektedir. Kendi para cinsinden finansman kaynaklarının artması ile ülkenin para basmaktan kaynaklanan senyoraj gelirlerinin artacağı düşünülmektedir. Fakat bu görüşü destekleyen veriler bulunmamaktadır.

3.1.1.10. Mali Sektördeki Yeni Oluşumların Sanayi ve Üretim Sektörüne Oranla Daha Çabuk Gerçekleşebilir Olması Açısından Etkileri

Finans sektörü üretim sektörlerine kıyasla daha hızlı kurulur ve yayılır. Çünkü Adam Smith'in mirası "emek geleneği" artık gücünü yitirmektedir, aktarımı çok uzun süren Alman icadı çiraklık yerini Amerikan icadı eğitim ekolüne bırakmıştır. Böylece yüzlerce yıl sürebilen sektörel oluşum ve pazar olgunlaşma süreci bugün aylarla ifade edilebilecek zaman dilimlerine inmektedir.¹⁴

¹² TSPAKB, **Global Finans Merkezleri ve İstanbul**, İstanbul: TSPAKB Yayınları, 2007, s. 6.

¹³ **a.g.e.**, s. 4.

¹⁴ İTO, **Uluslararası Finans Merkezi Olarak İstanbul'un Yapılanması ve Finans Kümelenmesi**, İstanbul: İTO Yayınları, 2008, s. 28.

Çabuk kurulan ve kendi pazarlarında bunlar yaratılmış ya da türetilmiş pazarlardır. Yayılan sektörler yeşerdikleri ulusa dar gelmekte buda uluslar aşırı ekonomiyi tetikleemektedir. Uluslararası ticaretten farklı olarak işletmeler, ülkelere ürün ve hizmetlerini değil sektörel oluşumlarını ya da ürün bilgisini nakletmekte ve söz konusu ülkelerdeki mevcut pazar yapılarına da hâkim olmaya çalışmaktadır. Böylece ulus veya devletler, global sermaye piyasalarındaki olayları ne başlatır ne kontrol ederler. Bunlar sadece tepki gösterir ya da ulusal ekonomik tavırlarını bu harekete adapte etmeye çalışırlar. Çünkü global ekonomi artık ulusal ekonomilerin değil uluslar aşırı sektörel faaliyetlerin ve bunları yaratan uluslar aşırı şirketlerin Transnational Corporation (TNC) sermaye birikiminin bileşkesi durumundadır. Finans sektörü bu etkinin hissedildiği sektörlerin başında gelmektedir. Oysa sanayi sektörlerinde bir yatırımın kendini amorti etme süresi ve riski finans sektörüne oranla çok daha uzun sürer. Finans sektörü görece düşük sabit sermaye yatırımı gerektirmekte ve hızlı bir şekilde faaliyete geçebilmektedir.¹⁵

3.1.1.11. Hızlı Kurulma Açısından Etkileri

Ülkeler finans merkezi olmaya karar verdiklerinde ve buna yönelik programlar geliştirdiklerinde, bu planların hayata geçirilmesi ve sonuçlarının alınmaya başlanması üretim sektörlerine kıyasla daha çabuk olmaktadır. Bankalar, sigorta şirketleri, diğer finans kuruluşları vb. kurumlar, ofis, bilgi işlem ve personel gibi altyapı ihtiyaçlarını tamamladıklarında faaliyete geçebilmektedirler. Oysa örneğin teknolojik üretim merkezi olmayı hedefleyen ülkelerde, öncelikle önemli bir sabit sermaye yatırımı gerektiğinden, bu dönüşüm aynı hızda olamamaktadır. Kısacası finans sektörü, görece düşük sabit sermaye yatırımı gerektirmekte ve hızlı bir şekilde faaliyete geçebilmektedir. Bu hızlı dönüşümün en yakın ve en güzel örneklerinden biri, Dubai'dir.¹⁶

3.1.1.12. Teknoloji Transferi Açısından Etkileri

Teknoloji transferlerinde bilginin aktarımı ile birlikte alıcı tarafından kullanılması da gerçekleşmektedir. Uluslararası teknoloji transferi; teknik, ekonomik ve kültürel çevrelerde tanıtım, uyarılma ve benimseme süreci içerisinde teknolojinin hareketidir. Benzer şekilde koşullara uyum sağlamak için Know-How'ın transferi olarak da tanımlanmaktadır. Teknolojinin yayılması, teknolojiyi elinde bulunduran firmadan veya kuruluştan diğer

¹⁵ a.g.e.

¹⁶ TSPAKB, a.g.e., s. 5.

firmalara teknolojinin dağılmasıdır. Teknolojinin emilmesi ise teknolojiyi elde eden ekonominin kendi yararına teknolojiyi kullanması ve uyarlamasıdır.

Teknoloji transfer işlemi ekonomik, ekolojik ve sosyo-politik bir çerçevede gerçekleşir. Bu çevre, alıcı ve vericilerin politikalarına bağlı olarak teknoloji transferlerini destekleyebilir veya kısıtlayabilir. Kimi zaman büyük finansman kuruluşları veya örgütler teknoloji transferinde aracı olurlar. Türkiye’de finans sektörü, teknolojiyi son derece yoğun olarak kullanmaktadır. Finansal Merkez konumuna geldiğinde son teknoloji yurtdışı merkezlerden yurtiçi merkeze birinci elden transfer olacaktır. Bu teknolojiyi dünya devi konumunda bulunan şirketler sağlayacaklardır buna bağlı olarak yurtiçi yazılım sektöründe ihtiyaca göre yazılım üretiminde artış, yüksek veri transferi gereksinimi nedeniyle bant genişliğinde de artış beklenmektedir.¹⁷

3.1.1.13. Çevreyi Kirletmeme Açısından Etkileri

Finans sektörünün verdiği hizmetlerin çevre kirliliği üzerindeki etkileri, üretim sektörlerindeki kıyasla ihmal edilebilecek boyutlardadır. Bu sebeple ülkeler, yerel yönetimler ve halk, çevre kirliliğinin getirdiği ek maliyetlerle karşılaşmamaktadır.¹⁸

3.1.1.14. Yüksek Eğitim Açısından Etkileri

UFM’nin kuruluşundan son derece etkilenecek ve gelişecektir. Türk halkının odağını kendi ticari gelişimlerine ve eğitimlerine çevirerek özellikle finans sektörüyle ilgili politikalar ve uygulamalar geliştirilmelidir. Bu, UFM gelişimi ve diğer ticari gelişmelerle aynı seviyede, uzun vadeli bir politika olmalıdır. Bu sektörün bütçesinin UFM’nin ihtiyaçlarını karşılayacak finans ağırlıklı yüksek öğrenime ağırlık verecek şekilde yeniden düzenlenmesi gerekecektir. Bunların içinde;

- Uzmanlığı artırma hedefine yönelik, finans sektörü ile ilgili lisans ve lisansüstü eğitimlere ek fon aktarılması
- Orta ve arka ofis için teknik eğitim
- Hukuk ve profesyonel hizmetler için daha iyi eğitim yer almaktadır.

¹⁷ Nilüfer KARACASULU, **Teknoloji ve Transferi**, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, 1987, s. 5.

¹⁸ TSPAKB, **Global Finans Merkezleri ve İstanbul**, İstanbul: TSPAKB Yayınları, 2007, s. 6.

Bu konuda Milli Eğitim Bakanlığı, Yüksek Öğrenim Kurumu ve UFM'nin koordinasyonu çok önemlidir.¹⁹

3.1.2. Finans Merkezlerinin Olumsuz Etkileri

Finans Merkezlerinin olumsuz etkileri, merkezler arasındaki kalite farklarını ve kurum, kuruluş, sermaye sahiplerinin buradaki kıstasları dikkate alarak seçim yapmasını sağlamaktadır. Ülke ekonomisine katkı sağlayabilecek durumda iken olumsuz etkilerin yaşanmasıyla ülke dünya örneklerinde olduğu gibi krizlere de sürüklenebilmektedir.

3.1.2.1. Mali Sorunların Ülkeden Ülkeye Sıçrama Riski Açısından Etkileri

Bu görüşü savunanlar genelde küresel sistemi batı kaynaklı bir geçiş süreci ve emperyalizmin son evresi olarak görenler arasında yaygındır. Onlara göre bu durum, küresel ekonomik güçlerin kontrolü ve zararsızlığı için çıkarları müşterek olan ulusların birbirleriyle bütünleşmesine yol açmaktadır. Böylece global refah için tüm ulusların ortak yakınlığı ve kültürel kaynaşma tezi çürütülmekle beraber yerini ittifaklaşmaya ve ittifak dışı ülkeler açısından uluslararası yalnızlığa götürdü. Üstelik bu kez ittifakın belirleyici güçleri hükümetler değil uluslar içinde doğup, gelişen ancak ulustan bağımsız hareket eden uluslar aşırı büyük şirketlerdir. Bu durum da sanıldığı gibi ulusları ortak bilgi ve sermaye birikimine yönlendirmez, ulus kimliğini sildiği gibi ulusal ekonomileri monopol şirket stratejilerinin güdümüne sokar. Çünkü uluslar aşırı ekonomiye entegre olmak isteyen firma, farklı ülkelerde farklı sektörlere girmek veya bu ülkelerde mevcut pazarlara yeni ürünlerle penetre olarak tekel konumuna ulaşmak zorundadır.

Gelişmiş piyasaların herhangi birinde lider olmak için tüm piyasalarda tedricen liderliğe yükselmek gerekir. Çünkü gelişmiş ülkeler teknoloji akımından tek dünya haline gelmiştir. Bu da düzenli ve sürekli bir yenilik planlaması; AR-GE'nin kurumsallaşmasıdır. Uluslar aşırı büyük firmalar yeni piyasa düzeninde ayakta kalabilmek için AR&GE planlamalarını dinamik tutmak zorundadırlar. Bilginin güç olduğu ancak serbest dolaşımının teşvik edildiği yeni ekonomide kendi firmaları dünyanın herhangi bir yerinde geliştirilmiş yeni teknolojileri kullanabilen bir ülke AR&GE için fon ve teşvik ayırmayabilir. Ancak bu

¹⁹ TBB-Deloitte, **İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelinin Değerlendirilmesi**, İstanbul: TBB Yayınları, 2007, s. 51.

tavrın geniş tabanda kabul edilmesi bilgi üretimini tekelleştirecek ve tasarlanan bilgi toplumunu güdümlü hale getirecek yeni bir kısır döngüyü yaratır.²⁰

Bilgi ve teknolojinin monopolize olduğu küresel bir sistemde global refahın tanımı yoktur. Uluslararası iş bölümü yapmak adına uluslar aşırı firmalar ev sahibi ülkede konuşlanmak ve bilgi çıktısını burada değerlendirmekle beraber ana ülkeye ek kaynak tahsis etmek ve bilhassa ülkenin ya da ülke içindeki ilgili sektörün resesyon/stagnasyon dönemlerinde cari dengeyi korumak için ana ülkeden ithalat yapıp ev sahibi ülkeyi sözgelimi girdi ve tedarikte bağımlı hale getirmektedirler. Böylece küresel ekonominin lokomotif unsuru olan bilgi, üretimine ve teknolojik evrime aktif olarak katılmayan ulusların bütçelerinde oldukça maliyetli bir kalem haline gelmektedir.

Küreselleşmenin siyasal boyutunu oluşturan iki eğilim ulus-devlet kavramına zarar veren gelişmeler olarak ele alınabilir. Üst milliyetçilik (Ulus-üstücülük, “supra-nasyonalizm”) ve alt milliyetçilik(ulus-altıcılık, “infra-nasyonalizm”). Bu bağlamda küreselleşme ve ulus devlet olguları arasında tanım ve içerik karşıtlığı vardır. Ulus devletlerin, ulusal ekonomilerin, ulusal kültürel kimliklerin egemenliği döneminden, yeni döneme geçişin iki yüzü vardır: küresel ve yerel. Bu durum hem siyasi hem ekonomik alanda aynı karakteri izler. Ulus-devlet küresel süreçte biryandan siyasi bütünleşmelere eğilim gösterirken (AB, North American Free Trade Agreement (NAFTA), General Agreement on Tariffs and Trade-GATT vs.) diğer yandan ulus içindeki yerel hareketleri kontrol altına almakla mücadele vermektedir. Ekonomik açıdan ise ulus hem global düzeyde sermaye hareketine uyum sağlayacak ticari faaliyetlere girecek hem de küresel süreçte yerel ekonomik kabiliyetlerini kaybetmemek adına kendi yerel ekonomilerinin rekabet avantajı getirmesini sağlayacaktır.²¹

3.1.2.2. Küresel Finans Merkezinin Kara Para Aklama ve Terörizmin

Finansmanı Faaliyetlerine Karşı Üs Haline Gelebilmeye Riski Açısından Etkileri

Fon akışları hızlandığında, ülkenin finans sisteminin kara para aklama amacı ile kullanılması riski artmaktadır. Gerekli önlemler, yeterli duyarlılıkla ele alınmazsa, ülke kara para aklama merkezi haline gelerek itibarını yitirebilir. Bu durum, yabancı finans kuruluşlarının ülkeden çıkmalarına ve ülkenin global finans merkezi ünvanını kaybetmesine yol açabilir. Kaybedilen itibarın yeniden kazanılması ise çok uzun süreler almakta, çok büyük

²⁰ İTO, *Uluslararası Finans Merkezi Olarak İstanbul'un Yapılanması ve Finans Kümelenmesi*, İstanbul: İTO Yayınları, 2008, s. 29.

²¹ a.g.e., s. 30.

çaba gerektirmektedir. Bazı çalışmalarda Rusya'nın benzer sorunlarla karşılaştığına değinilmektedir.²²

Teknik açıdan, teröristler ve bunların destekçileri tarafından yasa dışı yollardan gelir elde etmek için kullanılan yöntemlerin, geleneksel suç örgütleri tarafından kullanılan yöntemlerden çok az bir farkı bulunmaktadır. Yasal kaynaklardan elde edilen gelirlerin aklanmasına gerek olmadığı mantıklı gibi görünse de, yine de terör örgütü için, para kaynağı ile örgüt arasındaki bağlantıların gizlenmesi veya karmaşık hale getirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır. Terör bağlantılı mali faaliyetleri inceleyen Mali Eylem Görev Gücü (FATF) uzmanları, teröristlerin ve onları destekleyen organizasyonların genellikle diğer suç gruplarının para aklama yöntemlerinin aynısını kullandıkları sonucuna varmıştır. Farklı terör örgütleri ile ilgili olarak tespit edilen belirli bazı yöntemler:

- Nakit kaçakçılığı (taşıyıcı kişiler veya diğer nakliye türleri aracılığıyla),
- Banka hesaplarına planlı olarak para yatırma veya para çekme,
- Değişik tipte parasal enstrümanların satın alınması (seyahat çekleri, banka çekleri gibi),
- Kredi kartı ve borçlanma (debt) kartlarının kullanılması ve elektronik transferler.
- Bazı şekillerde gerçekleştirilen yeraltı bankacılığının (özellikle hawala sistemi)

Yasal ve yasa dışı yollardan elde edilen gelirler arasındaki fark, kara para aklama ile mücadele tedbirlerinin terörün finansmanına uygulanması sırasında önemli bir yasal engel teşkil eder. Kara para aklama genel olarak, suç faaliyetinden elde edilen veya suçtan kaynaklanan fonların, suç ile elde edilen fonlar arasındaki bağlantıyı örtmek için, harekete tabi tutulması veya gizlenmesi süreci olarak tanımlanmaktadır. Diğer taraftan teröristin nihai amacı yardım toplama mekanizmasından gelir elde etmek değil, fakat faaliyetleri için kaynak elde etmektir. Bu nedenle birkaç ülkede böylece terörün finansmanı kara para aklamanın öncül suçları arasına ilave edilmemiştir ve bu durum ise terör faaliyetini hedef alan önleyici ve bastırıcı tedbirlerin uygulanması olanaksız hale gelmektedir.²³

Teröristler veya terör örgütleri mali desteklerini yasal kaynaklardan elde ettiklerinde (yardımlar, yayın satışı gibi) bu fonların tespit ve takip edilmesini oldukça zorlaştıran belirli faktörler bulunmaktadır. Örneğin, yardım kurumları veya kâr amacı gütmeyen kuruluşlar ve

²² a.g.e.

²³ a.g.e., s. 31.

diğer yasal kuruluşların bazı terör örgütlerinin finansmanında önemli bir rol oynadıklarından söz edilmektedir. Bu finansmanın görünüşteki yasal kaynağı, herhangi bir transfer işlemi veya bir dizi transfer işleminin terör faaliyetleri ile bağlantısı olduğu yönünde birkaç göstergesi bulunduğu anlamına gelebilir.

Terörün finansmanının, bu suçun ortaya çıkarılmasını oldukça zorlaştıran diğer önemli unsurları, işlemlerin hacmi ve yapılaş şeklidir. FATF uzmanları, bir terör saldırısını organize etmek için ihtiyaç duyulan finansmanın her zaman çok miktarda parayı gerektirmediğini ve finansmanı sağlamak için yapılan işlemlerin de genellikle çok karışık olmadığını belirtmiştir. Örneğin: 11 Eylül olaylarında uçak kaçırma kişiler arasındaki mali bağlantılar üzerinde yapılan araştırma, işlemlerin birçoğunun küçük tutarlardan (ki bu tutarlar nakit işlem bildirimlerinin altındaki tutarlardır) ve birçok olayda işlemlerin sadece elektronik transferlerden oluştuğunu göstermiştir. Bu kişiler, görünüşte ailelerince veya öğrenimleri için gönderilen ödenekleri alan sözde yabancı öğrencilerdir ve bu nedenle işlemi gerçekleştiren mali kurum tarafından ilave bir araştırmaya ihtiyaç duyulan bir işlem olarak tanımlanamamıştır.²⁴

3.1.2.3. Kurumsal Mali Sorunların Bulaşıcılığı Açısından Etkileri

Uluslararası faaliyette bulunan şirketlerin dünya ekonomisindeki ağırlığının artması anlamına gelen küreselleşmenin çift taraflı bir etkisi diğer ülkelerin ve yabancı kurumların risklerinin ülkeye yansımalarıdır. Öte yandan, finansal merkez olarak nitelendirilen şehirde veya ülkede önemli bir kriz olduğunda, burada yerleşik kurumlar finansal güçlük içine girdiğinde, bu durum diğer ülkelerdeki finans kurumlarını ve ekonomileri de etkilemektedir.²⁵

3.1.2.4. Ünvanın Kayganlığı Açısından Etkileri

Finans merkezi olmanın görece düşük sabit sermaye yatırımı gerektirdiği ve hızlı bir şekilde kurulabildiğine yukarıda değinilmişti. Böylece bir ülke, bölge veya şehir kısa bir süre içinde uluslararası finans merkezi haline gelebilmektedir. Bunun dezavantajı ise bu ünvanın aynı hızla yitirilmesi riskidir. Ülkede beklenmeyen bir risk meydana geldiğinde veya daha iyi bir rakip ülke ortaya çıktığında, yeni bir yer aynı hızla finans merkezi haline gelebilmektedir.

Tayland ve Dubai örneklerinde olduğu gibi, bir ülke hızlı bir şekilde uluslararası finans merkezi haline gelebilir. Fakat bu alanda çeşitli sebeplerle yaşanabilecek bir

²⁴ a.g.e.

²⁵ TSPAKB, *Global Finans Merkezleri ve İstanbul*, İstanbul: TSPAKB Yayınları, 2007, s. 28.

başarısızlığın maliyeti çok yüksek olmaktadır. Bu maliyetlerin en önemlisi ise uluslararası alanda kaybedilecek olan itibar ve güvendir. Kaybedilen itibarın geri kazanılması çok büyük bir çaba gerektirmekte, maliyeti de yüksek olmaktadır.²⁶

²⁶ **a.g.e.**, s. 7.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. İSTANBUL'UN BÖLGESEL BİR FİNANS MERKEZİ OLMASI BOYUTUNDA POTANSİYELİ

4.1. Dünyada Türkiye'nin Yeri ve Önemi

Türkiye, 185 dünya ülkesi içinde nüfus itibarıyla 16'ncı, toprak büyüklüğü itibarıyla 32'nci ve ekonomik gücü itibarıyla 16'ncı sırada olan bir dünya devletidir.¹ Türkiye, jeopolitik ve jeostratejik mevki itibarıyla;

- Dünyanın en önemli petrol rezervlerine sahip Orta Doğu ve Hazar Havzası,
- Önemli deniz ulaştırma yollarının kavşağı durumunda bulunan Akdeniz Havzası,
- Tarihte her zaman önemini sürdürmüş olan Karadeniz Havzası ve Türk Boğazları,
- SSCB ve Yugoslavya'nın dağılması sonucu yapısal değişikliklere uğrayan Balkanlar,
- Etnik çatışmalar yanında, zengin tabii kaynaklara sahip Kafkasya ve bunun daha ötesinde Orta Asya'nın oluşturduğu coğrafyanın merkezinde etkili bir konumda bulunmaktadır.²

Üç kıtayı birbirine bağlayan ve çok önemli bir jeostratejik konuma sahip olan Türkiye, aynı anda bir Avrupa, Asya, Balkan, Kafkas, Ortadoğu, Akdeniz ve Karadeniz ülkesidir. Kısacası Türkiye bir Avrasya ülkesidir. Türkiye'nin jeostratejik önemini pekiştiren diğer özellikleri ise;

- Demokratik, lâik, sosyal hukuk devletine sahip ve piyasa ekonomisini kabul etmiş bir ülke olarak batı sistemlerini uygulaması ve batının tüm kurumlarıyla bütünleşmeyi benimsemiş olması,
- Kafkasya ve Orta Asya petrol ve doğal gazının batıya ulaştırılması için belirlenen güzergâhlardan birini ve en önemlisini ihtiva etmesi,

¹ Aydın ATEŞ, **Gıda Zirvesi**, Sheratone Otel, Ankara, 2007, (Çevrimiçi), <http://www.hursiad.org.tr/panel/upload/files/25521171983000hursiadkonusmametni.doc> (Erişim Tarihi: 30.06.2009)

² TSRSB, **2007 Faaliyet Raporu**, İstanbul: TSRSB Yayınları, 2007, s. 139

- 1990'lı yıllardan itibaren büyük değişmelere sahne olan Balkanlar, Ortadoğu, Kafkasya ve Orta Asya ülkeleriyle tarihten gelen kültür birliğine ve gelişen olumlu ilişkilere sahip olması,
- BM ve North Atlantic Treaty Organization (NATO)'nun barışı koruma, bölgesel güvenlik ve istikrara yönelik girişimlerine iştirakleri ve bazılarında üstlendiği öncü rol ile Avrupa Güvenlik Mimarîsi üzerinde tartışılmaz bir ağırlığa sahip olması ve nitelik ve nicelik olarak Avrupa'da ve bölgesinde güçlü bir Silâhlı Kuvvetlere sahip olmasıdır.³

20'nci yüzyılın sonlarında dünyadaki köklü ve hızlı gelişmeler, Türkiye'ye hem farklı sorumluluklar yüklemiş, hem de yeni fırsat ve ufuklar açmıştır. Türkiye, Kuzey Atlantik İttifakı'nın bir kanat ülkesi konumundan çıkmış, Avrupa'yı Asya'ya bağlayan Avrasya kuşağında merkezî bir duruma gelmiş, politik, güvenlik ve ekonomik açılardan büyük bir rol ve önem kazanmıştır.

Türkiye, geniş olduğu kadar, sorunlar, çatışmalar ve istikrarsızlıklar içeren bir coğrafyada yaşamaktadır. Ancak Türkiye, böyle bir bölgede bir barış ve istikrar adası olma özelliğini koruma başarısını göstermiştir. Türkiye, Avrupa'dan Pasifik'e ve Orta Doğu'ya uzanan geniş coğrafyada yer alan ender demokrasilerden biridir.⁴

Anadolu Yarımadası'nın sunduğu zenginlikler ile tarih boyunca jeopolitik bir kavşak niteliği taşımış olan bu topraklarda yaratılan insanî değerlerin en güzel yönlerini benimseyen Türkiye Cumhuriyeti, çeşitli kültürlerin güzel bir sentezini oluşturmaktadır. Demokratik, müreffeh ve istikrarlı bir Türkiye, doğu ile batının değerlerinin bütünleşip, bir arada yaşayabileceğinin çarpıcı kanıtıdır. Türkiye'nin hem doğulu, hem de batılı yönleri, üyesi olduğu uluslararası örgütlerin çeşitliliği ile de kendini göstermektedir. Türkiye aynı anda NATO, Avrupa Konseyi, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ), Ekonomik İşbirliği Teşkilâtı (ECO), D-20 ve İslâm Konferansı Örgütü (İKO) üyesi olan yegâne devlettir.

Türkiye, tarihî, coğrafi ve kültürel açılardan doğunun olduğu kadar, yine aynı kıstaslarla değerlendirildiğinde, tartışmasız biçimde batının da bir parçasıdır. Türkiye'nin altı

³ a.g.e., s. 150.

⁴ GenBilim, **Türkiye'nin Jeopolitik, Jeostratejik ve Ekostratejik Önemi**, 2009, http://www.genbilim.com/index2.php?option=com_content&do_pdf=1&id=2789 (Çevrimiçi), (Erişim Tarihi: 30.06.2009), s. 4.

asır boyunca Avrupa ile mevcut ortak tarihi bunun en belirgin kanıtıdır. Batının köklü demokrasileri ve pazar ekonomileri ile doğunun ümit vadeden genç demokrasilerini, Karadeniz ile Akdeniz'i, NATO ile İslâm dünyasını, gelişmiş ülkelerle gelişmekte olanları ve farklı kıtaları birbirine bağlayan Türkiye, İslâm ve diğer dinler arasında da bir dostluk ve iş birliği köprüsüdür. Türk tarihi bu olgunun zenginlikleriyle doludur.

Türkiye ayrıca, gelecek yüzyılda Hazar ve Orta Asya doğal kaynaklarının batıya ulaşmasında doğal bir köprü rolü üstlenmektedir. Dünya doğal enerji kaynaklarının %70'i Türkiye'nin etrafında kümelenmiştir. Hazar petrolünün batıya taşınmasını öngören ve uluslararası camiadan büyük destek bulan Bakü, Ceyhan projesi, petrol nakil güzergâhı bakımından en istikrarlı ve güvenli ortamı sunmakta ve çevre korunması bakımından da en az riski taşımaktadır.

Bölgedeki zengin doğal kaynakların işletilmesini ve batıya naklini bölgesel iş birliği ve refahın artırılması için altın bir fırsat olarak gören Türkiye, söz konusu kaynakların dünya pazarlarına nakli için birden çok hattın kullanımını desteklemekte ve bu yönde siyasî iradesini ortaya koymaktadır. Aynı şekilde, Hazar Havzası'nın doğal zenginliklerinin dünya pazarlarına ulaşmasıyla birlikte Kafkasya ve Orta Asya'ya yönelik insan ve mal trafiğinde meydana gelen artışın gerekli kıldığı Trans-Kafkasya Ulaşım Koridoru'nun hayata geçirilmesi bakımından da Türkiye anahtar ülke durumundadır. Avrasya'nın karşısına tarihin çıkarmış olduğu yeni potansiyel ekonomik fırsat iyi değerlendirildiği takdirde, bu coğrafyada barış, istikrar, refah ve iş birliğinin kalıcı hâle getirilmesi mümkün olabilecektir.⁵

Soğuk Savaş ertesini şartlar içinde dünyanın en duyarlı bölgelerini oluşturan Balkanlar, Karadeniz ve Akdeniz Havzaları, Kafkasya, Orta Asya ve Orta Doğu coğrafyasındaki gelişmeler, Türkiye'nin bu bölgelerdeki rollerine ve etkinliklerine yenilik ve hareketlilik getirmiştir. Bu coğrafyadaki oluşumlar, dünyanın ve Avrupa'nın geleceğinde belirleyici rol oynayacaktır. Türkiye bir yandan bu oluşumların yol açtığı sorumluluklarını bütün gücüyle yerine getirmeye, diğer yandan da yeni imkân ve fırsatlardan yararlanmaya çalışmaktadır. Böylesine önemli ve geniş bir coğrafyada, Türkiye, etkinliğini ve belirleyici rolünü önümüzdeki yüzyılda da devam ettirme zorunluluğundadır. Balkanlarda, Orta Doğu'da ve Kafkasya'da barış ve istikrar sağlanmadıkça, Avrupa ve Asya'nın tam anlamıyla birbirine kenetlenmesi mümkün değildir. Türkiye'nin, Balkanlar, Orta Doğu ve Kafkaslarda ki ihtilâfları söndürme inisiyatiflerine katkısı, bu kenetlenmenin gerçekleşmesine yöneliktir.

⁵ a.g.e. s. 1.

Türkiye çevresine barış, istikrar, demokrasi ve hoşgörü yansıtmak için büyük çaba içinde olan bir ülke durumundadır. Bu durum, yoğun emek, sabır ve enerjinin aynı anda birçok noktada odaklaşmasını gerektirmektedir. Türkiye'nin bu yöndeki istek ve gayreti yıllarca savunduğu ilkelere, coğrafyasından ve bilinen tarihî gerçeklerden kaynaklanmaktadır. Türkiye'nin uyguladığı dış politika, hem yaşadığı özel coğrafyadaki jeostratejik, ekonomik ve kültürel gerçeklere, hem de Büyük Atatürk'ün koyduğu barışçı ilkelere dayanmaktadır. Türkiye, dünyada ve bölgesinde güçlü, dünya ile her alanda bütünleşen, kendisine saygı duyulan, kendine güvenen, ağırlığı ve etkinliği ile bölgesinde barış ve istikrarın güvencesi olan, dostluğu ve iş birliği aranan bir ülkedir. Siyasî, sosyal, ekonomik ve askerî açılardan günümüzün de, geleceğin de en önemli ülkelerinden biridir.

Türkiye bir barış ve istikrar adası olma niteliğine ilâveten kaynaklarının zenginliği, demografik yapısı, hukukun üstünlüğüne ve insan haklarına saygıya dayanan demokratik, lâik rejimi, ekonomisinin dinamizmi, üretim kapasitesi, endüstrisinin rekabet gücü ile bir cazibe merkezi olarak içinde bulunduğu sancılı coğrafyanın barış, istikrar ve refah yönünde değişiminin itici gücü olabilir. Türkiye, bu yapısı ile bölgede örnek bir ülkedir ve değişen dünya konjonktüründe jeopolitik, jeostratejik ve eko stratejik konumu nedeniyle önemi giderek artmaktadır.⁶

Türkiye, dünya ekonomileriyle bütünleşme bakımından, bir taraftan küreselleşme hareketleri içinde yer almış, diğer taraftan da ekonomik güç odaklarından Kuzey Amerika Serbest Ticaret Antlaşması (NAFTA) ve Pasifik Bölgesi ile ticarî ilişkilerini sürdürmüş ve Avrupa entegrasyonu hareketine tam olarak katılma iradesini açıklamış bulunmaktadır.

Türkiye, Soğuk Savaş sonrasında eskisinden daha farklı yapılanmalara doğru ilerleyen Avrupa Kıtası'yla ilişkilerine yeni ve sağlam boyutlar kazandırmak arzusundadır. Türkiye'nin ulaştığı büyüme, üretim ve ihracat kapasitesi, bir tarafta ABD ve Pasifik Havzası, diğer tarafta Avrupa olarak ortaya çıkmaya başlayan ve küreselleşme sürecinin de etkisiyle ekonomik anlamda üç boyutlu bir görünüm arz etmeye başlayan dünyada, bu boyutların bizatihi içinde yerini almasını gerekli kılmaktadır.

Türkiye'nin Atlantik-Avrupa ve Avrasya kuşakları içinde özel bir konumu vardır. Batı toplumu ile bütünleşme hedefi güden, ayrıca İslâm âleminin demokratik, lâik ve çağdaş üyesi olan bir ülke durumundadır. Türkiye; Balkanlar, Kafkaslar ve Orta Asya'da Türkçe konuşan 200 milyonluk bir nüfusun da merkezinde bulunmaktadır. Başta Türk dilleri konuşan

⁶ a.g.e., s. 2.

toplumlar olmak üzere, yeni bağımsız devletlerin örnek aldıkları bir model teşkil etmektedir. Türkiye, varlığı ve başarılarıyla, İslâmiyet'le demokrasinin bağdaştığının; ekonomik, sosyal ve kültürel bir kalkınmanın demokratik bir ortamda da gerçekleştirilebileceğinin somut bir kanıtıdır. Dünyanın aradığı uzlaşmalar Türkiye'nin bünyesinde mevcuttur. Türkiye dış politikasında etkinliğini; bu bünyeden alan bir uzlaştırma, barıştırma ve iş birliğinde buluşturma işlevini sürdürme kararlılığında.

Türkiye, çeşitli sorunlarla karşı karşıya bulunan bölgesinde, siyasal barış ve güvenlik ortamının, siyasî ve ekonomik işbirliği potansiyellerini harekete geçirmek ve refahı yaygınlaştırmakla mümkün olabileceğine inanmaktadır. Bu nedenle gayretler, küresel ve bölgesel plânda barış ve güvenliğe katkıda bulunmaya yönelmektedir. Soğuk Savaş'ın sona ermesini müteakip ortaya çıkan tarihî fırsatları en iyi şekilde değerlendirmeye matuf iş birliği şemalarında, Türkiye öncü bir rol oynamakta ve model olma vasfı kazanmaktadır.

Avrupa güvenliğinin Balkanlar, Doğu Avrupa, Ortadoğu ve Kafkasya'da pekiştirilmesi, barış ve iş birliğinin güçlendirilmesi hedefleri ancak Türkiye'nin katılımıyla ve somut katkısı ile gerçekleştirilebilir. Türkiye uluslararası ilişkilerde geçerli olması gereken çağdaş norm ve davranış kurallarının savunucusudur. Bunların küresel ve bölgesel düzeylerde yaşama geçirilmesi için her türlü çabayı göstermektedir.⁷

Türkiye'nin dışarıda izlediği siyasî hedeflerin bir yandan çevresindeki mevcut ve potansiyel ihtilâfların kontrol altına alınmasına, diğer yandan bölgesel entegrasyon ve iş birliği yoluyla kalıcı barış ve istikrarın sağlanmasına yönelik olması tabiidir. Türkiye'nin bölgede oynadığı rolün temel felsefesini; ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi, siyasî istikrarın tesisi ve bölge ülkelerinin dünya ile entegrasyonunun sağlanması hedefleri oluşturmaktadır. Türkiye bu anlayışla demokrasiyi, hoşgörüyü, hukuk devleti niteliklerini ve lâikliği çevresine yansıtmaktadır. Zira Türkiye bunları en iyi yapabilecek durumda bulunan nadir ülkelerden biridir ve bu konuda sorumluluklarını üstlenmektedir.

21. Yüzyılın siyasi, askeri, ekonomik ve ticari güç dengeleri Avrasya coğrafyasında yeniden şekillenecektir. Avrasya'nın coğrafyasında daha dar bir bölge olan Güney Doğu Avrupa (Balkanlar) Karadeniz Bölgesi, Kafkaslar, Orta Asya ve Orta Doğu, Türkiye'nin tam merkezinde yer aldığı bölge, ekonomi, ticaret ve enerji konularında önemli gelişme kaydedecek ve önümüzdeki dönemde küresel pazarlara entegre olacaktır. Bu bölge Asya-Pasifik, Güney Amerika ve Ortadoğu Avrupa'dan sonra küresel pazarlarla bütünleşme

⁷ a.g.e., s. 2.

hedefine sahip olduğu dördüncü büyük pazardır. Uluslararası finansal piyasalarda yaşanan krizlerin ardından uluslararası sermaye hareketleri ve doğrudan yabancı sermaye yatırımları gelişmekte olan pazarlara tekrar yönelmektedir. Uluslararası sermaye ve yabancı yatırımlar tarif edilen bölgeleri kapsayan bu dördüncü pazara ilk defa yönelecektir.⁸

Tablo 19. Finansal Sistemin Büyüklüğü (2002 Örn.)

(Milyar \$)	GSYİH	Bankacılık Sistemi Aktifleri	GSMH'ya Oranı (%)	Piyasa Kapitalizasyonu	GSYİH'ya Oranı (%)
Dünya	32.197	40.063	124,4	22.810	70,8
AB	8.657	17.646	203,8	5.734	66,2
ABD	10.481	5.889	56,2	11.056	105,5
Japonya	3.973	6.212	156,3	2.096	52,7
Gelişmekte Olan Ülkeler	7.416	6.980	94,1	2.525	34
Asya	3.429	4.911	143,2	1.966	57,3
Latin Amerika	1.659	774	47,7	309	18,6
Ortadoğu	737	599	81,2	53	7,1
Afrika	450	315	70	117	25,9
Avrupa	1.141	381	33,4	82	7,2
Türkiye (2003)	239	179	74,8	69	28,8

Kaynak: Esra BAYKAL, *İstanbul Bölgesel Finans Merkezi Olma Yolunda*, İstanbul, s. 4.

4.2. Metropol İstanbul'un Tarihsel Konumu ve Stratejik Önemi

Metropol kelimesi, (Yunanca: μητρόπολη, mitrópoli) “ana şehir” anlamına gelmektedir. İç içe geçmiş büyük kentlerden ve banliyölerden oluşan, çevreye ve ülkeye göre kültür ve ekonomi yönünden en gelişmiş olan merkez şehri ifade eder. Herhangi bir şehirde kültür, finans gibi unsurlar gelişirse bu şehrin metropolleşmesine örnektir. Çoğu metropollerin nüfusu 1 ve 10 milyon civarındadır.

İstanbul, mimari, din, kültür, nüfus, ekonomi, tarih, medeniyetler bakımından bir metropoldür. Metropol kavramı aynı zamanda başkentlere gönderme yapan bir kavramdır. Bu

⁸ a.g.e., s.5.

itibarla İstanbul Roma, Bizans ve Osmanlı medeniyetlerinin başkenti olması sebebiyle de metropoldür. İki kıtayı birleştiren, iki denizi kavuşturan Boğaziçi'ne sahip; dinler, diller ve ırklar mozaiği ile bir dünya başkenti, bir kentler kentidir. 2010 yılı Avrupa kültür başkentidir.

İstanbul 4. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar on altı yüzyıl boyunca dünyanın en büyük ve en önemli metropolleri arasında yer almıştır. Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının kesiştiği geniş bir bölgenin tartışmasız tek hâkimi olmuş ve bu süreçte dünya tarihini önemli derecede etkilemeyi başarmıştır.

İstanbul kesintisiz bin altı yüzyıl boyunca, 330'dan 1922'ye kadar olan dönemde; Roma İmparatorluğu (330–395), Bizans İmparatorluğu (395–1204, 1261–1453), Latin İmparatorluğu (1204–1261) ve Osmanlı İmparatorluğu (1453–1922) olmak üzere dört farklı imparatorluğa başkentlik yapmıştır. Bu imparatorluklardan üçü var oldukları dönemde dünyanın en büyük güç ve iktidar sahibi devletleri olarak tarihe geçmiştir. Hepsinin İstanbul'dan yönetildiği düşünüldüğünde şehrin tarihsel önemi ve değeri anlaşılabilir.⁹

Tarih boyunca dünyanın en önemli şehirlerinden biri olan ve de yerleşik bulunduğu coğrafya itibarıyla dünya ticaretinde önemli bir rol üstlenen İstanbul özellikle de 1453 yılındaki fethi sonrasında Fatih Sultan Mehmet'in emri ile kurdurulan Kapalıçarşı sayesinde, dünyanın en önemli ticaret ve finans merkezlerinden biri haline gelmiştir. 15. yüzyıl ortalarından 18. yüzyıl sonlarına kadar ticaret alanında verdiği hizmetlerin yanı sıra, kıymetli maden takas ve saklama konusunda sunduğu hizmetler ile de bankacılığın henüz olgunlaşmadığı ve yaygınlaşmadığı dönemlerde, bir finans merkezi olarak önemli bir rol üstlenmiştir. Emtia ve kıymetli maden ticaretinde önemli bir hacme sahip olan Kapalıçarşı, Venedik ile birlikte yaklaşık 400 yıl boyunca eski dünyanın en önemli merkezleri olarak görev yapmaya devam etmişlerdir.

18. yüzyılın sonlarında gerçekleştirilen “Sanayi Devrimi” sonrasında Londra, Amsterdam ve Paris gibi merkezler ticari ve finansal merkez olarak ön plana çıkarken İstanbul dünya ticaretinde gittikçe azalan önemine rağmen bölgesel olarak en önemli merkez olma özelliğini 20. yüzyılın başına kadar sürdürebilmiştir. 19. yüzyılın ortalarından itibaren bankaların ortaya çıkması ve yaygınlaşması neticesinde finansal merkez olma niteliğini kaybeden İstanbul, I.Dünya Savaşı'ndan mağlup çıkılması, Kurtuluş Savaşı ve ertesinde yeni bir devlet kurulması sürecinde yaşanan sıkıntılı dönem içerisinde, bölgesel ticari merkez olma

⁹ İTO, **Uluslararası Finans Merkezi Olarak İstanbul'un Yapılanması ve Finans Kümelenmesi**, İstanbul: İTO Yayınları, 2008, s. 15.

unvanını da yitirmiştir. Bundan sonraki dönemde Beyrut bölgede bir dönem finans merkezi olarak görev yapmış, yakın dönemde de Dubai, Katar gibi yeni finans merkezleri oluşmaya başlamış olmakla birlikte, İstanbul'un ticari ve finansal merkez olma özelliğini kaybetmesi ertesinde, bölge ticaretinde oluşan boşluk halen tam anlamıyla giderilebilmiş değildir. Bu dönem içerisinde batıda Frankfurt, doğuda ise Singapur'a kadar olan coğrafyada büyük hacimli ve istikrarlı bir finansal merkezin halen oluşmadığı gerçeği de ortadadır.¹⁰

1923'te Ankara'nın başkent olmasıyla köklü başkentlik özelliğini yitiren İstanbul, 4. yüzyıldan 18. yüzyıla kadar on dört yüzyıl boyunca koruduğu her alanda etkin bir dünya kenti olma özelliğini Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra cumhuriyet tarihiyle birlikte tekrar kazanmaya başlamış, günümüzde Orta Doğu ve Avrupa'nın en önemli merkezleri arasında yerini almıştır.¹¹

Türkiye'nin demografik ve ekonomik açıdan odak noktası olan İstanbul, geçen yüzyıl boyunca çok büyük değişimlerden geçmiştir. Türkiye'nin toplam nüfusunun %20'si İstanbul'da bulunmaktadır. Kentin nüfusu 1950 yılından bu yana on misli artmıştır, bugün kentte 13 ilâ 16 milyon kişi (analiz birimine bağlı olarak) ikamet etmektedir. 1990 yılından itibaren bu artış hızı yavaşlamışsa da, ulusal ölçekte büyük OECD metropoliten bölgeleri arasında en yüksek oran olma özelliğini korumuştur. İstanbul, büyük ve devamlı bir reform süreciyle hızlanan, Türkiye'deki ve uluslararası piyasalardaki konumunu güçlendiren olumlu ulusal ekonomik ortamdan yararlanmıştır. İstanbul, ülkenin GSYİH'nın %27'sini, toplam sanayi hâsılatının %38'ini, hizmetlerin %50'den fazlasını ve vergi gelirlerinin %40'ını sağlamaktadır. Kentte kişi başına düşen GSYİH oranı ulusal ortalamayı %70 oranında (OECD ülkeleri arasında bu en yüksek orandır), verimlilik oranını yaklaşık %50 oranında geçmektedir. İstanbul'da kişi başına düşen GSYİH diğer OECD metropoliten bölgelerine kıyasla daha düşük olmasına rağmen, iki kıtaya yayılan megapol bu gösterge açısından en hızlı büyüyen kentlerden biridir.

İstanbul, Türkiye'nin toplam ithalatının yarısını gerçekleştirmektedir; bu OECD ülkeleri arasında en yüksek ticaret/GSYİH oranını gerçekleştiren bir ülke için oldukça önemlidir. Türkiye'nin toplam Doğrudan Yabancı Yatırımının aslan payını İstanbul almıştır, bu oran OECD standartlarına göre düşüktür ancak, 2006 yılında tarihi bir rekor olan 20,2

¹⁰ Sudi APAK ve Görkem ELVERİCİ, **İstanbul'un Finans Merkezi Olması Projesinin Değerlendirmesi**, Makale Bankası, 2008, s. 3.

¹¹ İTO, **Uluslararası Finans Merkezi Olarak İstanbul'un Yapılanması ve Finans Kümelenmesi**, İstanbul: İTO Yayınları, 2008, s. 15-16.

Milyar ABD doları yatırım gerçekleşmiştir. Benzersiz bir coğrafi konum, çok zengin ve çeşitli tarihi, kültürel ve mimari değerler, büyük altyapı yatırımları, Avrupa, Asya ve Balkan ülkeleriyle ekonomik bağlantılar, büyük ve nispeten ucuz işgücü gibi birçok olumlu etkeni bünyesinde toplayan İstanbul, ülkenin finans, sanayi ve lojistik merkezidir.¹²

4.3. Küreselleşmenin Türk Ekonomisine ve İstanbul'a Etkileri

Uluslararası finansal piyasalar 1980'li yılların başından itibaren ülkelerin kendi mali piyasalarında başlattıkları liberalizasyon ve deregülasyon süreci ile birlikte bugün küresel tek bir pazar haline dönüşmektedir. Liberalizasyon ve deregülasyon; mali piyasalarda kamunun müdahalelerini azaltmış, sınırlayıcı düzenlemelerin yerini rekabetçi düzenlemeler almış, mali kurumların ve mali piyasaların işlevleri genişlemiş, faiz, kur ve benzeri fiyatlar piyasalarda serbestçe belirlenmeye başlamış ve sermaye hareketlerine serbesti getirilmiştir.

Bu sürece gelişmiş ülkelerin yanı sıra özellikle gelişmekte olan ülkeler de katılmıştır. Gelişmekte olan ülkeler de mali piyasalarında liberalizasyon ve deregülasyon sürecine yönelmiştir. Bu sürecin sonunda ülkeler bazında ayrı ayrı pazarlar yerine, ulusal kimliklerin yitirildiği dünya ölçeğinde “tek bir finansal pazar” oluşmakta ve uluslararası mali piyasaların bugün gelmiş olduğu bütünleşme neticesinde “küresel tek bir finans pazarı”na dönüşmektedir.

Uluslararası finansal piyasalardaki bu gelişmeler neticesinde sermaye arz ve talebi ulusal düzeyde değil, dünya ölçeğinde belirlenmektedir. Piyasalar herhangi bir ulusal gücün denetiminde olamayacak kadar gelişmektedir. Bu nedenle tek tek ulusal hükümetlerin finansal sistemin güvenilirliğini ve istikrarını sağlamada etkinliği zayıflamakta, uluslararası düzeyde ortak düzenlemelerin tesisi ve ortak denetim-gözetim işlemleri genişlemektedir.

Uluslararası finansal piyasalarda liberalizasyon, deregülasyon, bütünleşme ve sermaye hareketlerindeki serbesti süreci içerisinde uluslararası mali krizler yaşanmıştır. Bu krizlere rağmen finansal sermayenin sınır ötesi akışkanlığını kısıtlayan tüm engeller ve kontrollerin kalkacağı yeni bir döneme girilmiştir. Uluslararası sermaye güvenilirliğini, şeffaflığını ve yeni uluslararası düzenlemelere uyumunu sağlamış piyasalara tekrar yönelecektir.

Uluslararası finansal sistemin küresel tek bir pazara dönüşmesinde ara sürenin yönetimini G-20 organizasyonu gerçekleştirecektir. (G-20, sermaye ihracında bulunan gelişmiş ülkeler ve AB ülkeleridir).

¹² OECD, *Territorial Reviews İstanbul*, OECD Yayınları, çev. Kentsel Dönüşüm Müdür., 2008, s. 13.

Türkiye'nin nüfus ve yerine getirdiği işlevler açısından en büyük kenti olan ve günümüzün gelişen koşulları karşısında büyük ve hızlı bir değişimin meydana geldiği İstanbul, dünyada yaşanmakta olan eğilime paralel olarak faaliyetlerinde uluslararası olma yolunda büyük bir potansiyel taşımaktadır. İstanbul, Türkiye'nin Gayri Safi Yurtiçi Hasılası ile hizmetler sektöründeki istihdamın beşte birine sahiptir. Bunun yanında, Doğu Avrupa, Balkanlar ve eski Sovyet Cumhuriyetleri'nin tümü düşünüldüğünde kendi bölgesi içinde bir odak noktasıdır. Coğrafi konumu nedeniyle dünya ekonomik sistemi için de, bölgesel pazarlara ve kaynaklara ulaşmada küresel sermaye için önemli avantajlar sağlamaktadır. Ancak, gelişmekte olan bir ülkenin metropolü olarak İstanbul, gelişmiş ülke metropollerinden çok daha farklı sorunlarla karşı karşıyadır. Bu sorunların başında ise, diğer sorunlarına çözüm getirilmesini sağlayacak olan ve aynı zamanda bir dünya kentinin karakteristiklerinden biri olan fiziksel ve sosyal altyapı yetersizliği gelmektedir.¹³

Türkiye'deki siyasal güçler dengesine bağlı politikaların ortaya çıkardığı eşitsiz bir gelişmenin mekâna yansıması öncelikle İstanbul odaklı bir gelişmedir. Ulusal olanakların önemli bir bölümünün toplandığı ve küresel sermaye ile ilişkili olan sermaye gruplarının yer aldığı İstanbul, değişen uluslararası siyasal konjonktüre bağlı olarak ortaya çıkan yeni coğrafyanın sağladığı avantajlarla bölgesel bir merkez olma fırsatını yakalamıştır. Sahip olduğu potansiyel güç uygun stratejilerle değerlendirilebildiği takdirde İstanbul giderek Balkanlar, Karadeniz Havzası, Türkî Cumhuriyetler ve Ortadoğu ile ilgili çok uluslu yatırım ve dağıtım kararlarının üretildiği bölgesel kademede bir dünya kenti olmaya adaydır.

Türkiye bugüne kadar bölgesel bir birliğin içinde yer almadığı ve küresel yeniden yapılanma çerçevesinde uluslararası sermayenin yoğun olarak yerleştiği bir ülke olmadığı için, küreselleşmenin bölgeler ve kentler üzerindeki sonuçlarını daha çok 1980'lerden itibaren izlenen ulusal liberalizasyon politikalarının genel etkilerine bağlı olarak yaşamıştır. Bu çerçevede devletin yatırımları sürükleyici önder rolünü terk etmesi, sermayenin kontrol ve yönetim merkezi olan İstanbul'un ağırlığını arttırmış, diğer bölgeler ve kentler gelişmelerinde daha çok İstanbul'a bağımlı hale gelmiştir.¹⁴

Türk sermayesinin dış yatırım serbestliği, kentleri gittikçe daha çok sermayeyi çekmeye dönük bir yarış içinde olmaya itmektedir. İstanbul bölgesel merkez olma yolunda

¹³ İTO, **Uluslararası Finans Merkezi Olarak İstanbul'un Yapılanması ve Finans Kümelenmesi**, İstanbul: İTO Yayınları, 2008, s. 18.

¹⁴ a.g.e., s. 19.

mesafe aldıkça bu yarış yalnız kentlerle sınırlı olmaktan çıkarak, İstanbul'un etkili olduğu bütün ülkelerin kentlerini içine alan bir nitelik kazanmaya başlayacaktır.

Türkiye'nin 1996 yılı başından itibaren girdiği Avrupa Gümrük Birliği, küreselleşmeye bağlı etkileri daha geniş kapsamlı olarak yaşama yolunda önemli bir aşamadır. Gümrük Birliği, önümüzdeki yıllarda İstanbul merkezli Marmara Bölgesi'nin Türkiye'nin öncelikli büyüme kutbu olmaya devam edeceği, bu bölge içindeki sanayi yerleşmeleri desantralizasyonunun süreceği ve İstanbul'un özellikle hizmet, kültür, tarih, finans ve yönetim işlevlerinin toplandığı bölgesel kademede bir dünya kenti olma yolunda ilerlemesi beklenmektedir.¹⁵

Dünya siyasal ve ekonomik haritasının değişimi İstanbul'un etki alanı sınırlarını değiştirmiş, yeni olanakları ortaya çıkarmıştır. Bir yandan Avrasya doğuya yeni açılımları sağlarken öte yandan AB adaylığı bu sınırları büyütmektedir. İstanbul'un bu stratejik konumu Avrupa'nın Akdeniz kanadında önemli bir ekonomik ve mekânsal açılım fırsatları sağlamaktadır.

21. yüzyılda metropoliten alan planlamasının çerçevesi ve felsefesi küresel bağlamda yerel potansiyeller ve etkileri gözeterek belirlenmelidir. Bu çerçevede planlamanın yeni davranış ve becerilerle donatılması gerekmektedir. Planlamanın sürdürülebilir gelişme ilkeleriyle yönlendirilmesi, karar mekanizmasındaki aktörlerle katılımcı bir süreçte durum değerlendirilmesi, bilgi toplumunun gereği tüm kaynaklara erişildikten sonra stratejilerin belirlenmesi, zorunlu yaklaşımlar olmak durumundadır. Bu hiyerarşi içinde İstanbul hangi konumda yer almalıdır? Hangi değişim, dönüşüm ve potansiyelleri ön plana çıkararak sisteme entegre olmalıdır? Sorularının açılımları İstanbul'un konumunu belirleyecektir. İstanbul'un finans pazarını genişletmeye yönelik stratejiler belirlenmelidir. Örneğin; İMKB dünyadaki 117 borsadan 44'ünün içinde bulunmaktadır. Bu, Türk kamu ve özel kâğıtları için önemli bir pazardır.

Holdinglelerin merkez binaları ulusal ve uluslararası bankalar, sigorta şirketleri İstanbul'u seçme eğilimindedirler. Güçlü iletişim ve ulaşım altyapısı İstanbul'un küresel kent hiyerarşisindeki rolünü önemli ölçüde belirleyici iki öğedir. Yeşilköy ve Kurtköy/Çorlu Havaalanları dünyaya açılım merkezleri olarak gelişmektedir. Türk ve yabancı medya merkezlerinin İstanbul'da odaklanması İstanbul üzerinde dikkatleri yoğunlaştırmaktadır.

¹⁵ a.g.e.

Küreselleşme ve Türkiye'nin Avrupa Birliğine adaylığı İstanbul'un bu süreçlerdeki önemini ortaya çıkarmaktadır. Yapılacak planlama çalışmalarında bu gerçek göz önüne alınmalıdır.¹⁶

İstanbul'un tarihi, kültürel ve doğal yapısı gibi yerel belirleyiciler, ekonomik potansiyeller ve bilgi kenti gelişme eğilimleri, küresel belirleyiciler olarak düşünülmeli ve ön plana çıkarılarak, küresel, stratejik kent konumu güçlendirilebilir. Bu tür bir stratejik kent olması için, yapısal değişimlerin desteklenmesi gerekir. Türkiye'nin uluslararası işbölümündeki güçlü eksenlerinden biri olan Avrasya'nın merkez kenti olma rolünü İstanbul üstlenebilir.

İstanbul için temel gelişme stratejisi, konumu dikkate alınarak ve küresel sistem içindeki rolü değerlendirilerek belirlenmelidir. Dünya kentlerinin küresel sistem içinde birden fazla rolü ve işlevi olmakla birlikte, yetkin olduğu temel rolün belirlenmesi kentin gelişiminin planlanması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda, İstanbul sahip olduğu potansiyel ve konum itibarıyla küresel sistem içinde temelde bir "bilgi kenti" olarak işlev üstlenmelidir.

İstanbul'un temel gelişme stratejisi de, küresel sistem içinde üstlendiği "bilgi kenti" rolüne paralel olarak, bu işlevin gerektirdiği bilgi altyapısının oluşturulması yönünde gerekli yatırımların yapılması ve bilgi teknolojilerinin geliştirilebileceği uluslararası merkezlerin oluşturulması olmalıdır.

İstanbul, güncel olarak en önemli ve stratejik kaynak olarak görülen bilgiyi, gerek sahip olduğu birikim, gerekse yerel ve bölgesel düzeydeki konumu itibarıyla, gerekli altyapı oluşturulduğunda, en iyi düzeyde işleyebilecek ve küresel bilgi ile bütünleştirebilecek potansiyele sahiptir. İstanbul, ancak bilgi temelli bir gelişme stratejisi ile kendi gelişimini şekillendirme ve kendi kaderi üzerinde kontrol sahibi olma olanağını sağlayabilir. İstanbul'un sürdürülebilir gelişimi ve yaşanabilirliği de bu temel stratejiye bağlıdır.

İstanbul küresel sistem içindeki temel rolünü bir bilgi kenti olmaktan yana kullandığında, yerel düzeyde de bir Metropol Bilgi Sistemi'nin oluşturulması ve değişimin sürekli izlenmesi büyük öncelik taşımaktadır. Planlamada bu izlemeyi kolaylaştıracak çağdaş teknolojiler (coğrafi bilgi sistemleri, uzaktan algılama vb.) kullanılmalıdır.¹⁷

¹⁶ a.g.e., s. 20.

¹⁷ a.g.e., s. 21.

İl ölçeğinde, büyük şehir ile ilçe belediyeleri, imar planlarının hazırlanması, uygulanması ve birbirlerine uygunluğunun sağlanmasında eşgüdüm içinde olmalı, üst ölçekte ise, İstanbul çevre illerle birlikte, geleceğe yönelik gelişme desenini belirlemek üzere, bir bölgesel gelişme planı kapsamında planlanmalı ve söz konusu illerde yapılacak imar planlarında bütünlük sağlanmalıdır.

İstanbul için temel hedef, tarihi, kültürel, doğal öz değerlerine sahip çıkılarak bir dünya kenti statüsü kazandırılması, ülke ve bölge kalkınması ile uyumlu büyümesi ve gelişmesinin sağlanması, dünyadaki ekonomik gelişme sürecinde dünya metropoller kademelenmesi içinde yerini alması, dünya ve bölge ülkelerinin (Ortadoğu, Balkanlar ve Avrupa) ekonomik yapıları içinde bölgesel fırsatları iyi kullanarak, bu yapılanmada öncü rol üstlenmesi, tarih, kültür, bilim, sanat, siyaset, ticaret, hizmet, ağırlıklı bir metropoliten kent olarak koruma ve gelişme dengesinin kurulması olmalıdır. İstanbul'un bir "dünya kenti" olabilmesi için ticaret ve turizm özelliklerinin ön plana çıkarılması ve bu amaca yönelik hizmet sektörünü geliştirici planlama stratejileri belirlenmelidir. Bu anlamda İstanbul için yapılması gerekenlerin başında İstanbul'u daha nasıl geliştirip büyütebiliriz değil, İstanbul'u daha nasıl yaşanabilir ve düzenli bir kent haline getiririz temel strateji olmalıdır.

Dünya metropolleri arasındaki kademelenme ve işbölümü gereği İstanbul'un, üstlenmekte olduğu yeni işlevler ve bunların gerek kente, gerekse bölgesine getireceği yeni unsurlarla birlikte değerlendirildiği planlar hazırlanmalı ve uygulama buna göre yapılmalıdır. İstanbul'un üstünlüğü bazı indeksler ile değerlendirilmektedir. Bu indeksler İstanbul'un üstünlüğünü Türkiye'deki diğer büyük şehirler ile arasındaki farkı ortaya koymaktadır. (EK:16) Bu indeksler küresel şehirler bazında incelenmeli ve gerekli önlemler alınmalıdır.

Ulaşımında karayolu taşımacılığının ağırlığı azaltılmalı, denizyolu, raylı ulaşım sistemleri geliştirilmeli ve İstanbul metropoliten alanına yönelik olarak, limanlar, hava meydanları, boğaz geçişleri gibi, üst planlardan gelen büyük projelerin kent bütünüyle ilişkileri kurulmalıdır.

İstanbul tek merkezli kentsel yapıdan, çok merkezli bir yapıya kavuşturulmalı, yoğunluklar dengelenmelidir. Geleneksel kent dokusu, mutlak surette metropoliten alan alt bölge gelişme dinamiklerinin baskısından kurtarılmalı ve bu alanlar sanayi, imalat, depolama gibi bu mekânlara zarar veren fonksiyonlardan arındırılmalıdır.¹⁸

¹⁸ a.g.e., s. 22.

- Sanayinin ülkesel ve bölgesel desantralizasyonu sağlanarak İstanbul Metropolitan Alan bütününde hizmetler sektörü teşvik edilmelidir.
- Büyük ve kirletici sanayiler ile düşük verimli sanayiler Metropolitan Bölgeden desantralize edilerek, bu alanların hizmet sektörüne dönüştürülmesi planlar ve yatırımlarla teşvik edilmelidir.
- Hizmet sektörüne dönüşümü öngören öneri Merkezi İş Alanı'nın oluşabilmesi için gerekli teşvik tedbirleri, plan ve altyapı çalışmaları öncelikle hazırlanmalıdır.

İstanbul'un bilgi kenti rolünü güçlendirecek uzmanlaşmış üniversite kampüsleri, araştırma, geliştirme merkezleri, teknopollerin gelişmesine yönelik altyapı sağlanmalıdır. Fiziksel olarak merkez ve alt yerleşimler olarak saçaklanmış, kültürel ve çevresel mirası koruyan bir metropol planı yapılırken, idari olarak da verimli, demokratik ve katılımcı bir yerel yönetim modeli geliştirilmelidir.

1980'lerdeki küreselleşmenin etkisi, ekonomik yeniden yapılanma ve uluslararası telekomünikasyon sistemlerinin artışı nedeniyle yeni iş merkezi odaklarında çok daha fazla modern büro yapılarına ihtiyaç vardır. Telekomünikasyona yönelmiş kent politikası, telekomünikasyonun ulaşım altyapısı, büro yer seçimi ve dizaynı üzerine yeni yükler getireceğini kabul ederek dikkate alınmalıdır. Yeni ve tarihi merkezin, uluslararası önemi göz önüne alınarak, ileri haberleşme sistemleri ile bağlantılı teknolojik gelişmesi desteklenmelidir.

İstanbul'un dünya ile bütünleşme süreci içinde tanımlanan ekonomik hedeflerinin yanı sıra, farklı bir fiziksel planlama çerçevesine de ihtiyacı vardır. Fiziksel üretimi arttırmak, istihdamı genişletmek, gelir seviyesini yükseltmek kadar önemli bir diğer hedef de uygun arazi kullanımını alternatifleri üretmektir. Bu anlamda teknoloji yatırımları önem kazanmaktadır. Yerel yönetimlerin kullanacağı coğrafi bilgi sistemleri ile üretilecek ve değişimi takip edilebilecek kentsel veri tabanları hazırlanmalıdır. Ciddi bir planlama mekanizması işletilmeli ve Türkiye'de sıkça karşılaşılan plan dışı kalma alışkanlıkları ile mücadele için tedbirler alınmalıdır.¹⁹

¹⁹ a.g.e.

4.4. İstanbul'un Avantajları ve Fırsatları

İstanbul'un avantaj ve fırsatları birçok yönüyle incelenmiştir. Bu fırsatlar;

4.4.1. Nitelikli İşgücü

- Yıllık 500 bin – 700 bin düzeyinde toplam işgücü artışı,
- 18 yaşın altında 30 milyonluk nüfusun getirdiği potansiyel,
- Yurt içinde 180 bin kişilik, yurt dışında ise yaklaşık 20 bin kişilik finansal hizmetler sektörü çalışanı,
- Türkiye'de faaliyet gösteren çok uluslu şirketlerin orta ve üst kademede yer alan Türk yöneticileri, gittikçe artan oranda yurt dışındaki genel merkezlere transfer etmeleri,
- Özel üniversitelerin ve teknik okulların artan sayıları,
- Gittikçe artan eğitim kalitesi ve eğitim harcamaları gibi hususlar paralelinde,²⁰

Türkiye'nin oldukça gelişmiş bir insan kaynağına sahip olduğu dile getirilebilecek olsa da, bu alanda gelişime açık birçok husus da mevcuttur. Mevcut durumda ön ofiste çalışabilecek yüksek nitelikli ve yabancı dil bilen kalifiye bir iş gücüne sahip olursa da, mevcut eğitim sistemimiz orta ve arka ofis alanlarına hizmet verecek benzer nitelikli işgücünün yetiştirilmesi konusunda yetersiz kalmaktadır. Özellikle analist yeteneklerine sahip orta ofis personeli konusunda sıkıntılar yaşanmaktadır. Bunun haricinde, Türkiye'deki finansal piyasaların özelliklerine paralel olarak, ticari bankacılık ve belli bir dereceye kadar özel bankacılık ve sigortacılık alanlarında yeterli ön ofis çalışanlarına sahip olursa da, yatırım bankacılığı ve varlık yönetimi alanlarında nitelikli işgücü eksiği bulunmaktadır. Her ne kadar Türkiye'de kadınların işgücüne katılım oranı istenen düzeyde olmasa da, özellikle finans sektöründe bu konuda ciddi bir sıkıntı mevcut değildir.

Nitelikli işgücünü geliştirmenin en önemli ayaklarından birisi de, yerel işgücünün eğitilmesinin yanı sıra bölgeden ve dünyadan nitelikli işgücünün de ülkeye çekilmesidir. Buna imkân sağlayacak en önemli araçlardan birinin de uluslararası alanda kabul görmüş üniversitelerin ve diğer eğitim kurumlarının İstanbul'da da birer kampüs kurmasının

²⁰ Sudi APAK ve Görkem ELVERİCİ, **İstanbul'un Finans Merkezi Olması Projesinin Değerlendirmesi**, Makale Bankası, 2008, s. 5.

sağlanması ve bu sayede eğitim amacı ile Türkiye'ye gelen bu işgücünden de gerek finansal piyasalarda, gerekse akademik alanda azami ölçüde fayda sağlanmasının mümkün olabileceği unutulmamalıdır.²¹

4.5.2. Gelir Yaratma Potansiyeli

- Dünyanın en büyük 16. ekonomisi,
- 2007 yılı sonu itibariyle yaklaşık \$500 milyara ulaşan GSYİH,
- Gelişmiş ülkelerde %8–10 civarında olan finansal sektörün GSYİH'ya olan oranının Türkiye'de halen %4 civarında seyretmesi,
- Halka açık bankaların ve sigorta şirketlerinin toplam yaklaşık \$150 milyar düzeyine ulaşan değeri,
- Türklerin yurt dışında bulunan yaklaşık \$100 milyar düzeyindeki birikimleri,
- Türk finansal hizmetler sektörünün \$100 milyar düzeyinde tahvil, 2–3 yıl içerisinde ise \$250 milyar düzeyinde mortgage kâğıdı ihraç etme ve satabilme potansiyeli,
- Özel sektörün \$130–140 milyar, bankaların ise \$25 milyar düzeyindeki yurt dışı kaynaklı kredileri,
- Teknolojik açıdan gelişmiş bir ödeme, saklama ve takas sistemleri ile menkul kıymet ve vadeli işlemler borsalarının mevcudiyeti,
- Türkiye dünyanın en büyük 16. ekonomisi iken, İMKB'nin ancak dünyanın en büyük 26. borsası olmasının ve son yıllarda yaşanan yüksek oranlı artışlara rağmen Vadeli İşlemler Borsası'nın nispeten halen çok düşük bir hacme sahip olmasının yarattığı gelişme imkânı, benzeri hususlar göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye'nin gelir yaratma açısından çok iyi düzeyde bir potansiyel içermekte olduğu ortadadır.²²

²¹ a.g.e.

4.4.3. Altyapı

Son 20 yıl içerisinde gerçekleştirilen altyapı yatırımları paralelinde, özellikle son 10 yıl içerisinde altyapı alanında birçok ilerleme kaydedildi. Atatürk Havalimanı büyütülüp, modernleştirildi. Sabiha Gökçen Havalimanı'nın büyütülmesine yönelik yatırımlar yapıldı, İstanbul'a 3. havalimanının inşası konusunda çalışmalar başlatıldı. İzmit ve Çorlu havalimanı da İstanbul'a hizmet edecek şekilde yapılandırılmaya başlandı ve son yıllarda sayıları artıp, hizmet kaliteleri yükselen özel havayolları ile İstanbul havayolu ulaşımı konusunda oldukça iyi bir konuma geldi. İletişim ve bilgi teknolojileri alanında oldukça gelişmiş bir düzeye ulaşılmış durumda olsa da, özellikle konferans görüşme sistemlerinin yaygınlaştırılması, veri transfer hızının artırılması ve internet erişiminde yaşanan aksamaların giderilmesi yönünde çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır.

Şehir içi ulaşımında yaşanan sorunların ve trafik sıkışıklığının giderilmesi amacıyla özellikle raylı toplu ulaşımına yönelik birçok proje yürütülüyor olsa da, bu konuda yaşanan sıkıntıların kısa vadede aşılabilmesi ne yazık ki mümkün gözükmemektedir. İstanbul'da her yıl trafiğe yeni çıkan yaklaşık 300 bin adet aracın mevcut olduğu, diğer illerden göçler ve yeni doğumlar ile şehrin nüfusunun yılda yaklaşık 700 bin kişi artmakta olduğu hususları da göz önüne alındığında, şehir içi ulaşımına yönelik yatırımların ciddi bir oranda artırılması gerektiği düşünülmektedir.

2001 krizi sonrasındaki dönemde gayrimenkul sektöründe toparlanma görülmüş ve İstanbul'da yüksek nitelikli ofis ve konut inşası konusunda ciddi bir artış kaydedilmiş ise de, özellikle A ve A+ sınıfı ofis alanlarında yaklaşık %97'lik bir doluluk oranının mevcut olduğu ve sürdürülen yatırımların birikmiş talep bir yana, talep artışlarını karşılamak konusunda dahi yetersiz kaldığı görülmektedir. İstanbul Finans Merkezi'nde faaliyet göstermeye gelecek olan uluslararası finans kurumlarının ve çalışanlarının da ofis ve konut talebini ciddi bir şekilde arttıracakları düşünüldüğünde, yüksek nitelikli ofis ve konutlar ile bunların inşa edileceği alanların alt yapılarının inşası konusundaki master planların hızlı bir şekilde oluşturulması ve inşaat faaliyetlerinin hızla başlatılması gerektiği düşünülmektedir.²³

Bu alanların oluşturulması açısından katlanılacak maliyetlerin mutlaka kamu tarafından finanse edilmesi gerekmektedir. Bu alanlara hizmet edecek alt yapının oluşturulması ve fonlanması konusunda, özellikle gayrimenkul yatırım şirketleri ve fonları ile

²² a.g.e., s. 6.

²³ a.g.e., s. 8.

ne şekilde ortak çalışmalar ve fonlanma alternatifleri oluşturulabileceğinin araştırılmasının fayda sağlayacağı görüşü edinilmiştir. Bu konuya ilişkin olarak Londra’da Canary Wharf Bölgesi’nin ve Dubai’de Dubai Finans Merkezi’nin oluşturulması ve finansmanı için kullanılan Devlet (Belediye) – Özel Sektör paylaşım modellerinin incelenmesinin katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

4.4.4. Yaşam Tarzı

Napolyon’un dahi “Dünya tek bir ülke olsaydı, başkenti İstanbul olurdu.” diyerek övdüğü İstanbul, yüzyıllardır değişik kültürlere ve dinlere ev sahipliği yapması, üzerinde oturduğu tarihi ve kültürel mirası, iki kıtaya uzanan coğrafyasının sağladığı özel konumu, İstanbul Boğazı, diğer metropollere göre makul düzeydeki fiyatları, her türlü damak tadına ve eğlence anlayışına hitap eden gece hayatı, uygun iklimi ve en fazla bir saatlik uçuşlar ile deniz, dağ, kültür, kış sporları benzeri tüm turizm türlerine ulaşma imkânı sağlaması ile dünya üzerinde eşi benzeri bulunmaz bir yaşam tarzı sunmaktadır. Finans merkezlerinde çalışan kişiler, özellikle de ön ofis hizmetlerinde çalışan yüksek gelirli yatırım bankacıları benzeri çalışanlar açısından özel bir önem arz eden ve finans merkezleri arasında seçim yapma aşamasında en önemli psikolojik faktörü oluşturmakta olan bu unsurun, İstanbul Finans Merkezi’ne yönelik tüm çalışmalarda, özellikle de imaja yönelik çalışmalarda ön plana çıkarılması Türkiye’nin rekabet gücünün artması açısından stratejik bir öneme sahiptir.²⁴

4.4.5. Politik ve Ekonomik İstikrar

Son iki seçim döneminde ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda ülke siyasetinde koalisyonlar döneminin sona ermiş olması politik istikrar açısından son derece faydalı olmuş, 2001 yılından itibaren yürütülen “Güçlü Ekonomiye Geçiş” programı sayesinde de makroekonomik göstergelerde önemli düzelmeler kaydedilmiş, enflasyon tek haneli düzeylere inmiş, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında önemli gelişmeler kaydedilmiş ve iyi düzeyde bir büyüme hızı yakalanmıştır. Bundan sonraki dönemde de bu istikrarın sürdürülmesi, AB üyeliği yolunda gereken adımların atılmaya devam edilmesi, ekonomik istikrara yönelik yapısal reformların hızlı bir şekilde sürdürülmesi ve siyasi krizlerin ortaya çıkmaması hususuna özen gösterilmesi, İstanbul’un bir finans merkezi hüviyetine bürünmesi açısından olmazsa olmaz hususların başında gelmektedir.

²⁴ a.g.e.

4.4.6. İş Yapma Kolaylığı

Gerek AB uyum çalışmaları, gerekse yabancı sermayenin yurda çekilmesine yönelik çalışmalar neticesinde, şirket kurma, mülkiyet hakları, yatırımcıların korunması, sözleşmelerin uygulanması ve benzeri alanlarda birçok gelişmeler yaşanmış, bürokratik işlemler ve engeller azaltılmış ve önceki dönemlere göre çok daha iyi bir duruma gelinmiş olmakla birlikte, Türkiye, Dünya Ekonomik Forumu (WEF)'nin 2007 yılında yayınladığı Uluslararası Rekabet Raporu'na göre halen 125 ülke arasında ancak 59. sıraya kadar yükselbilmiştir. Türkiye, yine aynı döneme ait ekonomik serbestlik endeksinde de çok iyi bir sırada yer bulamamış ve dünyada 83, bölgesinde ise ancak 34. olabilmiştir. Bu skorda ise özellikle yolsuzluk ve işgücünün serbestliği konularında alınan düşük notlar etken olmuştur.

Bürokrasinin azaltılması, yabancı yatırımların cezbedilmesinin önündeki engellerin giderilmesi ve yatırım ortamının iyileştirilebilmesi amaçlarıyla Ulusal Yatırım Ajansı ile Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu'nun faaliyete geçirilmesi son derece olumlu karşılanmakla birlikte, bu kuruluşların hızlı ve etkin bir şekilde çalışarak mevcut yatırım ortamının bir finans merkezi oluşumuna imkân sağlayacak hale getirilmesi elzemdir.²⁵

4.4.7. İş Yapma Maliyeti

Türkiye nitelikli ancak nispeten düşük maliyetli işgücü kaynağı ve son yıllarda yaşanan ciddi orandaki artışlara rağmen halen nispeten düşük ofis ve konut maliyetleri ile iş yapma maliyeti konusunda avantajlı bir ortam sunmaktadır. Finans merkezleri arasında ön plana çıkmamıza yardımcı olacak bu unsurun, uluslararası finansal kurumların maliyet kontrolü ve maliyet düşürme konularında yoğun çalışmalar sürdürdükleri, bu konulara ilişkin projelere milyarlarca dolar yatırım yaptıkları bu dönemde özel bir önem arz ettiği ve finans merkezinin oluşturulmasına yönelik tüm çalışmalarda özellikle vurgulanmasının gerektiği düşünülmektedir.²⁶

4.5. İstanbul'un Dezavantajları ve Tehditler

İstanbul'un dezavantajları ve tehditler birçok yönüyle incelenmiştir. Bunlar;

²⁵ a.g.e.

²⁶ a.g.e. s. 9.

4.5.1. İmaj

Türkiye özellikle son 5 yıl içerisinde imaj konusunda olumlu gelişmeler kaydetmiş olmakla birlikte, mevcut durumda halen birçok soruna sahiptir. Bu sorunları kısaca özetlersek bunlar;

- Mevcut imajın turizme yönelik olması ve “İstanbul Finans Merkezi” kavramını desteklememesi,
- Finansal hizmetlere özgü bir markalaşma stratejisinin olmaması,
- Diğer ülkelerin kapsamlı markalaşma stratejileri ile rekabet edememesi, şeklindedir.

Ağırlıklı olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yürütülmekte olan imaj çalışmalarının, finansal sektörü de içerecek şekilde geliştirilmesi faydalı olacaktır. Son dönemde dile getirilmeye başlanan ve İstanbul’un sanayi şehrinden bir kültür, turizm ve finans merkezi haline dönüştürülmesi stratejisinin imaja yönelik yoğun çalışmalarla desteklenmesi özel bir önem arz etmektedir. Özellikle Dubai’nin bu konuda son 5 sene içerisinde yürütmekte olduğu başarılı çalışmaların detaylı bir şekilde incelenmesinin, faydalı olabileceği düşünülmektedir.²⁷

4.5.2. Yasal Ortam

Yasal ortamda karşılaşılan sıkıntılar, İstanbul’un bir finans merkezi haline gelebilmesinin önündeki en önemli engellerden biri olarak ön plana çıkmaktadır. Mahkemelere duyulan güvensizlik, benzer durumlarda verilen kararlardaki tutarsızlıklar, etkin bir tahkim mekanizmasının halen mevcut olmaması ve tüm anlaşmazlıkların halen mahkemelerde çözümlenmeye çalışması, hâkimlerin iş yükünün ağırlığı neticesinde karar mekanizmasının ağır işlemesi, medeni kanunda yer alan ve yerli/yabancı iş gücünün yaşamını zorlaştıran engeller, finans sektörüne hizmet verecek şekilde ihtisaslaşmış mahkemelerin ve bu mahkemelerde hizmet verecek nitelikli iş gücü konusundaki eksiklikler gibi konular göz önünde bulundurulduğunda, İstanbul’un bir finans merkezi haline gelebilmesi amacıyla bu alanda hızlı ve radikal çözümler üretilmesinin gerektiği ortadadır.

²⁷ a.g.e.

Özellikle ihtisas mahkemelerinin ve tahkim mekanizmalarının hızlı bir şekilde oluşturulması, piyasaya uluslararası finans kurumlarının çekilebilmesi ve Türkiye’de kayıt altına alınan işlem hacimlerinin ciddi oranda arttırılabilmesi açısından, kritik bir önem arz etmektedir. Tahkim mekanizmalarının kuruluşu açısından bu konuda dünyanın en iyi örneklerinden birini oluşturan Londra tahkim sisteminin ve ihtisas mahkemelerinin incelenmesinin finansal merkezin etkin şekilde yapılandırılması açısından katkı sağlayacağı düşünülmektedir.²⁸

4.5.3. Mali Ortam

2001 yılında yaşanan kriz ertesinde mali ortamın disipline edilmesi konusunda birçok adım atılmış, vergi alanında birçok yeni düzenleme yapmak suretiyle gelişmiş ülke sistemlerine, özellikle de AB müktesebatına paralel düzenlemeler yapılmış olmakla birlikte gerek düzenlemeler, gerekse bunların uygulanması alanlarında halen önemli sorunlar mevcuttur.²⁹ Bunlardan bir kısmı;

- Kurumlar vergisinde rekabetçi oranlara sahip olmakla birlikte, vergi mevzuatının halen karmaşık, belirsiz, zor anlaşılır ve çok sayıda farklı uygulamayı ve istisnayı içeriyor olmasının getirdiği riskler nedeniyle uluslararası piyasalar tarafından algılanan vergi oranının gerçek oranın çok üstünde olması
- Yüksek oranlı işlem ve aracılık maliyetleri ile dolaylı vergilerin piyasanın rekabet gücünü olumsuz yönde etkilemesi ve işlemlerin diğer piyasalara kaçması
- Vergi kanunlarının ve düzenlemelerinin sıklıkla değişmesi ve geriye dönük olarak çıkarılan düzenlemelerin piyasalarda olumsuz olarak algılanması
- Vergi uygulamalarının ve denetimlerinin sonuçlarının önceden tahmin edilmesi güç ve tutarsız bir şekilde gerçekleştirilmesi
- Vergi tahakkuk sistemindeki sorunların sürmesi, kayıt dışı ekonominin halen genel ekonominin hacminin ciddi bir oranını oluşturması şeklinde özetlemek mümkündür.

Uluslararası finans kurumları açısından vergi konusunda önemli olanın oranlar değil uygulamaların tutarlılığı olduğu, bu kurumların kendi ülkelerinde geçerli olan oranlardan

²⁸ a.g.e., s. 6.

²⁹ a.g.e., s. 7.

yüksek olmadığı sürece vergi oranları nedeniyle bir rahatsızlık yaşamadıkları, finans merkezleri arasında seçim yaparken asıl kriterlerinin vergi sisteminin basitliği, açıklığı, anlaşılabilirliği ve tutarlılığı olduğu hususu da göz önüne alındığında mali ortamda bu yöndeki düzenlemelerin acilen hayata geçirilmesinin ve bu düzenlemelerin de tutarlı bir şekilde uygulanmasının gerektiği ortaya çıkmaktadır.

4.5.4. Düzenleyici Çerçeve

AB üyelik çalışmaları ve “Güçlü Ekonomiye Geçiş” programı paralelinde düzenleyici çerçeve konusunda özellikle son 5–6 senede önemli mesafeler kat edilmiş ve düzenleyici çerçeve büyük bir oranda AB müktesebatı ile uyumlu hale getirilmiştir. Bununla birlikte, özellikle bu düzenlemelerin uygulanması konusunda halen birçok sorun yaşanmaktadır. Finans piyasasını düzenleyen kurumların piyasanın ihtiyaçlarına yeterince eğilmemesi, bu kurumların ücret ve kariyer politikaları nedeniyle nitelikli işgücü sorunları yaşamaları ve bu nedenle özellikle yeni gelişen ürünlerin düzenlenmesi ve denetlenmesi konusunda sorunlar yaşamaları, bu kurumlarda piyasa yaklaşımı yerine bürokratik düşünce yapısının halen ağır basmakta olması gibi sorunların bir an önce giderilmesi gerekmektedir.³⁰

Sigortacılık gibi finansal piyasaların en geleneksel ürünlerinden birine ilişkin kanun dahi, ancak yakın dönemde oluşturulabilmiştir. Bunun yanı sıra, finansal piyasaların birden fazla kurum tarafından düzenlenmesi, gittikçe karmaşıklaşan ve birbirinin içine geçen piyasalar açısından düzenleyici arbitrajı ya da yetki karmaşası gibi sorunlar yaratmaktadır. Piyasaların derinleşebilmesi ve etkin bir şekilde faaliyet gösterebilmesi için bu sorunların ivedilikle giderilmesi gerekmektedir. Piyasa oyuncuları tarafından genellikle “dünyadaki en iyi örnek” olarak nitelendirilen Londra’nın sahip olduğu düzenleyici çerçeve yapısının detaylı bir şekilde incelenmesinin İstanbul Finans Merkezi’nin düzenleyici çerçevesinin yapılandırılması noktasında birçok yararlı ipucunun tespitine imkân sağlayacağı kanısı edinilmiştir.

4.5.5. Bölgesel Güvenlik

Türkiye konumu gereği birçok ülke ile komşudur. Çevresi Orta Asya, Kafkaslar ve balkanlar ile çevrilidir. Çevre ülkelere bakıldığında görünen odur ki Ermenistan-Azerbaycan arasında Karabağ sorunu, Ruslar ve Çeçenler arasında yaşanan çatışmalar, Sırp, Hırvatlar ve Boşnaklar arasında çıkan savaş sonrasında Kosova sorunu, A.B.D. ’nin Irak’a müdahalesi

³⁰ a.g.e., s. 8.

sonucu parçalanmış Irak, Filistin-İsrail savaşı, devletlerin çıkarları doğrultusunda el atmaya çalıştığı Orta Doğu ve bütün bunların sonuçları incelendiğinde görülmektedir ki Türkiye bunların ortasında yer almakta ve arabuluculuk sağlamaya çalışmaktadır.³¹ İki kutuplu dünyada geçmişte devletler bir tarafa geçerek güvenliğini sağlamaktaydılar. Nükleer ve Biyolojik Silahlar sonucu günümüzde artık devletler önce kendi güvenliğinden sorumlu durumdadırlar. Türkiye'ye etki bölgesi bakımından bakıldığında görülmektedir ki aynı zamanda etkilenme alanındadır. Türkiye güvenlik politikalarını bu yönde adımlar atarak geliştirmelidir.

Dünyada yaşanan terör olayları dikkatle incelendiğinde görülmektedir ki her zaman metropol şehirler özellikle terörist faaliyetlere hedef olmaktadır. Ulusal bazda düşünüldüğünde metropol şehir olarak en başta İstanbul gelmektedir. Nitekim son yıllara bakıldığında İstanbul'un da hedef olduğu ve sonuç olarak kayıplar yaşadığı bilinmektedir. Dünyadan örneklerine bakıldığında;

- Londra'nın ulaşım sistemlerindeki patlamalar
- New York ,11 Eylül 2001'de Dünya Ticaret Merkezine yapılan saldırılar,
- Madrid metrosun da gerçekleşen patlamalar,
- Moskova tren yolunda gerçekleşen patlamalar,
- Mumbai Finans Merkezi saldırıları yaşanmıştır.

Sonuç olarak görülmektedir ki terörist saldırıların ses getirmesi için özellikle bu merkezler hedef alınmaktadır. İstanbul Finans Merkezi çalışmaları halen sürdürülmektedir ve İstanbul'da risk altındadır. Bu çerçevede İstanbul'un güvenlik politikaları tekrar değerlendirilmeli ve gerekli çalışmalar ilgili birimlerce nükleer, biyolojik ve kitle imha silahları gibi benzerleri de göz ardı edilmeden yapılmalıdır.

4.5.6. Trafik Sorunu

Nüfus artış hızı %3,5 olan İstanbul'a her yıl iç göçten kaynaklanan 400 bin yeni nüfus eklenmektedir. Nüfus açısından dünyanın 9. büyük şehri kabul edilen İstanbul'da yaşayan insanların sayısı 63 ülkenin nüfusundan fazladır. İstanbul, dünyada iki kıta üzerine kurulmuş tek şehirdir. Her gün ortalama 450 araç tescil edilip trafiğe katılmaktadır. Bu da yılda 120 bin

³¹ Gamze Güngörmüş KONA, **Yeni Güvenlik Sorunları ve Türkiye**, 2009.

araç demektir. Motorlu araçların bu şekilde artmasıyla birlikte yeni yolların da yapılması gerekmektedir.

İstanbul Finans Merkezi konumunu güçlendirmek için trafik altyapı sorunu kesinlikle çözüme kavuşturulmalıdır. Finans merkezi konumunda Türkiye'ye gelecek olan uluslararası şirketlerin üst düzey yöneticilerinin 2 saatte uçakla Avrupa'dan İstanbul'a geldikleri düşünülürse İstanbul içinde bir yakadan diğer yakaya gidebilmesi 1-2 saat alabilecektir. Bu finans merkezlerinde istenilmeyen bir durumdur.³²

Trafik sorunu için bazı komisyonlar kurulmuş, zirveler, toplantılar yapılmıştır. Çeşitli projeler ve çalışmalar yapılmış çözüm önerilerinde bulunulmuştur. Bunlar;

- Metrobüs ve metro güzergahında karayolu toplu taşıma ve servis araçlarının kaldırılması,
- İETT, özel halk otobüsleri, metrobüs, banliyö treni ve metro sistemlerinde tek bilet kullanılması,
- Taksim, Şişli, Mecidiyeköy, Bakırköy, Üsküdar ve Fatih gibi trafiğin yoğun olduğu bölgelere girişin ücretli olması,
- % 4 'lerde olan deniz ulaşımı yüzde 30'lara kadar çıkarılması,
- Ticari taksilerin belli merkezlerde depolanarak, telefon sistemi ile hareket etmelerinin sağlanması,
- Trafik denetimlerinde hız limiti, sinyalizasyon, şerit ihlalleri, elektronik denetleme sistemleri yaygınlaştırılması,
- Trafik cezalarının caydırıcı olması,
- Kent içindeki küçük imalathaneler, semt pazarları ve oto galerileri trafiği yoğunlaştırmayacak bölgelere taşınmalı,
- Ulaşım konusunda alt yapı çalışması yapan kuruluşlar koordineli olarak çalışmalı,
- Yük taşımacılığının demir ve denizyollarına kaydırılması,

Okullar, kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektör kuruluşlarında esnek mesai uygulamasına geçilmesi ve Avrupa ile Anadolu Yakalarında farklı mesai saati uygulanması sistemine geçilmesidir.³³

³²y.y.,**İstanbul'un Trafik Sorunu ve Çözümler**, (Çevrimdışı), http://www.istanbululasim.com.tr/default.asp?ml_pn=7&menu_id=7&makale_tip=guncel&makale_id=00096.txt&modul_id=guncel, (Erişim: 22.011.2009).

³³Polis Haber, **Trafik Sorunu Çözüm Önerileri**, (Çevrimiçi), http://www.polis.web.tr/article_view.php?aid=7592, (Erişim: 14.01.2010).

4.5.7. Bilgi Güvenliği

Günümüz dünyasının gereği ve artık hayat biçimi şekline gelmiş teknolojinin bir dalı olan bilgisayar sistemlerinin getirdiği kolaylıklar ve bunun sonucu olarak da bazı riskleri de beraberinde getirmiştir. Bu risklerin başında kişisel bilgilerin güvenliği ve tüzel kişiliğe sahip kurum, kuruluş ve şirketler için önem teşkil eden veri güvenliği gelmektedir.

En büyük tehdit hacker diye tabir ettiğimiz, data güvenliğini sağlayan mevcut program ve güvenlik sistemlerinin açıkları, mevcut algoritma ve kriptolarını çözen kişilerden gelmektedir. Bu kişiler bilgilerini devlet, istihbarat, kurum, kuruluş, şirket, şahıs çıkarları doğrultusunda kullanmışlardır.

Finans merkezlerinin mevcut sistemin çalışması için alınan zorunlu önlemlerden ilki fiziki güvenlik bir diğeri ise bilgi güvenliğidir. Bilgi güvenliğini sağlamak kurumsal yapı içerisinde “bilgi işlem” birimi tarafından gerçekleştirilir. Finansal sistemde en çok bu tür saldırılara uğrayanlar çoğunlukla bankalar olmaktadır. Alınan önlemleri ve bu doğrultuda kurdukları özel birimler dahi bazen yeterli olmamaktadır.

Bu birimlerin görevi mevcut teknik altyapıyı kurmak, ayakta tutmak, bakımını yapmak, gerekli önlemleri almak, saldırı karşısında savunma yapmak ve bunu geliştirmek, gerektiğinde karşı saldırı ile caydırıcılığını göstermektir. Bu birimlerde bilgisayar mühendisi, tekniker ve teknisyen düzeyinde uzman kişiler bulunmaktadır. Finansal Kurumlarda ise güvenlik seviyesinin gerektirdiği düzeye göre sistem, veri tabanı, network, CEH lisansları sahibi uzman kişilerin çalışmasını da gerekmektedir.

Türkiye’de orta öğretim düzeyinde bilgisayar alanlarında mezun sayısı çoktur. Ancak lisans düzeyinde alanlarda uzman kişiler çok yetersizdir. Bu nedenle finans alanındaki mevcut kurumlar yerli veya yabancı güvenlik şirketleri ile anlaşarak mevcut sistemlerinin güvenliğini bilinçli olarak saldırılara maruz bırakmakta bu doğrultuda güvenlik tedbirlerini almaktadırlar.

Finansal sistemin teknolojisinin sorunsuz çalışmasında ortaya çıkabilecek zaafılar finans merkezine olan güveni kesinlikle sarsabilecek düzeyde olduğundan çok önemlidir.

Sonuç olarak bu alanlarda uzman kişilerin özel lisanslarla uzmanlaşmasının sağlanması, yazılımsal olarak yerel sistemlerin oluşturulması mevcut sistemin güvenliği gereğidir. Ancak veri güvenliğinde göz ardı edilen bir unsur bulunmaktadır, bu insan

faktörüdür. Bilgi güvenliği ihtimaller göz ardı edilmeden sağlanabilecek ve böylece finansal sisteme olan güven sağlanabilecektir.

4.6. İstanbul Finans Merkezi Projesi

“İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Projesi” nin değerlendirilmesi fizibilitesinin ortaya çıkartılması için Devlet Planlama Teşkilatı’na bağlı alanında uzmanlaşmış kişi ve kurumların oluşturduğu bazı gruplar oluşturulmuştur. Bu gruplar çalışmalarını kendi içlerinde kurdukları alt guruplarla sürdürmüşlerdir. Elde edilen veriler bir üst gruba iletilerek genel çalışma değerlendirmeleri ve toplantıları yapılmıştır. Bütün gruplar belirli zamanlarda genel toplantılar yapmışlar ve bu değerlendirmelerle kesin sonuçlara varmaya çalışmışlardır. Projede; İstanbul nasıl bir finans merkezi olmalı, hangi ürünleri dünyaya sunmalı, bu çalışmalar ne kadar sürede hangi derinlikte yapılmalı, başarılı olması için yapılması gerekenler gibi birçok düşünceler tartışılmıştır. Sonuç olarak çalışma gruplarının ortaya koymuş oldukları raporlar incelendiğinde ortak görüş finans merkezinin ilk çıkışta “Bölgesel Finans Merkezi” uzmanlaşma ve gerekli başarı yakalandığında bunu son adım olan “Uluslararası Finans Merkezi” seviyesine çıkartılmasıdır.³⁴ Bu amaç doğrultusunda çalışmayı gerçekleştirmek için oluşturulan dokuz grubun raporlarını finans sektöründe istihdam edilen uzman kişiler okumalı ve yeni proje ve enstrümanlar üretmelidirler. Proje için oluşturulan çalışma grupları;

- Finansal Ürün ve Hizmet Çalışma Grubu,
- Altyapı Çalışma Grubu,
- Düzenleyici ve Denetleyici Çerçeve Çalışma Grubu,
- Mevcut Durum Çalışma Grubu,
- Hukuk Çalışma Grubu,
- Organizasyon Çalışma Grubu,
- Vergi Çalışma Grubu,
- İnsan Kaynakları Çalışma Grubu,
- Tanıtım ve İmaj Çalışma Grubudur.

³⁴ DPT, İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planı, Ankara, 2009, s. 1.

4.6.1. Finansal Ürün ve Hizmet Çalışma Grubu

Finansal Ürün ve Hizmet Çalışma Grubunun amacı; İstanbul'un finans merkezi olması yönünde odaklanılabilecek ürünlerin ve hizmetlerin belirlenmesi, ayrıca finansal ürün çeşitliliğinin artırılmasına yönelik yapılacak çalışmalarla ilgili düzenleme, teşvik vb. ihtiyaçların tespit edilmesidir.

Finansal Ürün ve Hizmet Çalışma Grubu, 22 kurumdan 33 katılımcının katkılarıyla çalışmalarını sürdürmüştür. Finans sektörüyle doğrudan veya dolaylı ilgili birçok farklı kurumu temsil eden katılımcılar tarafından hazırlanan 23 adet ön raporda yer alan tespit ve öneriler esas alınarak grup raporu hazırlanmıştır.

Yabancı yatırımcılara yönelik olarak, İstanbul'un finans merkezi haline getirilmesi ve özellikle finansal ürün ve hizmetlerin geliştirilmesi konusundaki önerilerinin alınması için bir "anket çalışması" yapılmıştır. İngilizce ve web tabanlı olarak tasarlanan anketin sonuçlarına ilişkin değerlendirmeler grubun raporunda yer almaktadır.³⁵

Finansal Ürün ve Hizmet Çalışma Grubu, İstanbul'un cazip bir finansal merkez amacı doğrultusunda ülkemizdeki finansal ürün ve hizmet ve çeşitliliğinin artırılmasına yönelik öneriler geliştirmiştir.

Çalışma Grubu, tespit ve önerilerini oluştururken;

- i) Ülkemizde mevcut finansal ürün ve hizmetlerle ilgili aksaklıkların ve bu aksaklıkların giderilmesi için yapılması gerekenlerin belirlenmesi,
- ii) Ülkemizde mevcut olduğu halde, rekabet üstünlüğü yurtdışı piyasalara kaymış olan finansal ürün ve hizmetlerin belirlenmesi ve bu durumun düzeltilmesine yönelik çözüm önerilerinin geliştirilmesi,
- iii) Ülkemiz piyasalarında henüz sunulmayan, ancak İstanbul'u cazip bir finansal merkez haline getirebilecek, gelişme potansiyeli yüksek finansal ürün ve hizmetler için gerekli altyapının belirlenmesi konularına odaklanmıştır.

Bununla birlikte, finansal ürün ve hizmetlerin geliştirilmesi hususunun yalnızca ürün ve hizmet odaklı bir konu olarak ele alınamayacağı, düzenleme anlayışı, vergi ve ilgili diğer

³⁵ DPT, **Finansal Ürün ve Hizmet Çalışma Grubu**, Ankara, 2009, s. 12.

mevzuat, altyapı hizmetlerinin kalitesi ve nitelikli işgücü gibi pek çok konunun da üzerinde durulması gerektiği çalışmalar sonucunda ortaya çıkmıştır.³⁶

Çalışma Grubu'nun tespit ve önerileri

- a) Öncelikle, finansal ürün ve hizmetlerin gelişiminin desteklenmesi için, diğer gelişmiş ülkelerdekine benzer şekilde, vergi mevzuatı gibi finans sektörünü ilgilendiren tüm düzenlemelerde prensip bazlı anlayışın benimsenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.
- b) Gözetim ve denetim faaliyetlerinde risk bazlı yaklaşımın benimsenmesinin piyasaya duyulan güveni ve denetim etkinliğini artıracakı düşünülmektedir.
- c) Şeffaflığın artırılması ve yatırımcı bilgilendirilmesi mekanizmalarının geliştirilmesi yatırımcı güveninin tesisinde temel hususlar olarak öne çıkmaktadır.
- d) Bölgesel bir finans merkezi olma hedefi doğrultusunda, yabancı kurum ve kuruluşların ülkemizde finansal ürün ihraç edebilmesine ve borsalarda kote olabilmesine ilişkin düzenleme ve altyapı çalışmalarının yapılması gerekmektedir.
- e) Ülkemizde, yerli ve yabancı kurumların döviz cinsinden finansal ürün ihraç etmelerine imkan tanıyacak düzenlemelerin yapılması önem arz etmektedir.
- f) Sermaye piyasasının en temel finansal aracı olan özel sektör borçlanma araçlarına işlerlik kazandırılması ürün zenginliğini hızla artıracaktır. Bu konuda, ihraç maliyetlerinin düşürülmesi ve ihraç süreçlerinin iyileştirilmesi önerilmektedir.
- g) Özel sektör borçlanma araçlarına benzer şekilde, yerel yönetim borçlanma araçlarının da ihraç süreçlerinin kısaltılması ve maliyetlerinin düşürülmesi önemlidir. Ayrıca, yerel yönetim borçlanma araçlarına özgü olarak, şeffaflığın artırılmasıyla ilgili düzenlemelerin yapılması, ihraçların garanti ve/veya sigorta edilmesine yönelik mekanizmaların geliştirilmesi gerekmektedir.
- h) Türev ürünler konusunda, tek hisse senedine bağlı vadeli işlemler, opsiyonlar ve tezgahüstü türev araçların gerekli altyapının kurulmasının ardından hayata geçirilebileceği öngörülmektedir.
- i) Faizsiz finansal ürünlerin ve hizmetlerin geliştirilmesi için gerekli mekanizmaların kurulması halinde özellikle Körfez bölgesinden yabancı sermaye girişinin artması beklenmektedir.³⁷
- j) Kurumsal yatırımcı tabanının geliştirilmesi hedefi doğrultusunda, kolektif yatırım araçları ile ilgili Avrupa Birliği mevzuatına uyum çalışmalarının sürdürülmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

³⁶ a.g.e., s. 13.

³⁷ a.g.e., s. 14.

- k) Menkul kıymetleştirmenin önemli araçlarından olan özel amaçlı şirket kuruluşlarının kolaylaştırılması önerilmektedir.
- l) Finansal kiralama ve faktoring şirketlerinin sunabilecekleri hizmet çeşitliliğinin artırılması için Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu tasarısına yapılacak bazı eklemelerle tasarımın nihai hale getirilip yürürlüğe girmesi beklenmektedir.
- m) Sigortacılık sektöründeki ürün çeşitliliğinin artırılabilmesi için sorumluluk sigortaları, kredi sigortaları, tapu sicil sigortaları gibi hizmetlerin altyapısının oluşturulması önemli görülmektedir.
- n) Ürün ihtisas borsalarının altyapısının oluşturulmasının ve çeşitli emtianın menkul kıymetleştirilebilmesinin ürün çeşitliliğine önemli katkı yapması beklenmektedir.
- o) Enerji ve karbon salınımı borsalarının oluşturulması için gerekli çalışmaların yapılması önerilmektedir.
- p) Borsalarda işlem yapmak için gerekli olan teminatlandırma sisteminin merkezleştirilmesinin teminat yönetimini kolaylaştıracağı ve etkinliği artıracığı öngörülmektedir.
- q) Piyasa aktörlerine hizmet veren altyapı sağlayıcı kurumların teknolojik altyapılarının uyumlaştırılması ve gerekirse merkezleştirilmesinin, işlem maliyetlerini azaltıcı bir etki yapacağı düşünülmektedir.
- r) Vergi sisteminin gözden geçirilmesinin piyasanın etkinliğini artırması açısından faydalı olacağı değerlendirilmektedir.
- s) Finansal ürün ve hizmetlerin sunumunda etkinliğin artırılması için yurt çapında yatırımcı eğitimi kampanyasının başlatılması önerilmektedir.
- t) Uluslararası finans merkezlerinde aranan ön koşullardan biri olan nitelikli işgücünün yetiştirilmesi amacıyla, yerli/yabancı üniversite ve diğer kurumlarla işbirliği yapılması, finans sektöründe çalışanların bilgi ve becerilerinin artırılması için lisanslama sisteminde gerekli revizyonların yapılması öngörülmektedir.³⁸

Global finansal krizin etkileri özellikle 2008 yılından itibaren birçok ülkede derinden hissedilmiş, yine birçok önemli merkez tarafından bu etkileri azaltmak amacıyla ardı ardına önlemler alınmaya başlanmıştır. Öyle ki finansal sistemin yeniden düzenlenmesi gerektiği

³⁸ DPT, **Finansal Ürün ve Hizmet Çalışma Grubu**, Ankara, 2009, s. 15.

vurgusu birçok kez dile getirilmiş, oluşturulacak yeni finansal mimari için birçok ulusal ve uluslararası aktör tarafından öneriler sunulmuştur.³⁹

Yeni finansal mimarinin şekillenmesi sürecinde getirilecek yeni düzenlemeler ve uygulamalar ile birlikte finansal ürün ve hizmetlerle ilgili birçok yenilik olacağı da şüphesizdir. Özellikle, ürün ve hizmetlere ilişkin risk yönetimi, muhasebe standartları ve şeffaflık konularında yeni düzenlemeler oluşturulması kaçınılmazdır.

Küresel finansal krizin ülkemiz piyasalarında çeşitli olumsuz yansımaları görülmekle birlikte, bu etkiler özellikle finansal sektörde diğer birçok ülkeye nazaran kısıtlı düzeyde kalmıştır. Finansal piyasalarda risk yönetimi konusunda etkinliğin bu durumun en önemli nedenleri arasında olduğu bilinmektedir. Ülkemizdeki piyasalar risk yönetimi kurallarına göre işlemekte ve piyasa aktörleri olan finansal kuruluşların mali durumları sıkı bir şekilde takip edilmektedir. Krizin başlangıcından itibaren finansal sektörün güçlü yapısında herhangi bir bozulmanın görülmemiş olması bunun güzel bir örneğidir.

Ülkemiz finansal piyasalarında mevcut bulunan banka ve mevduat ağırlıklı yapının değiştirilerek, uluslararası finans merkezi olunması için olmazsa olmaz sermaye piyasası ürünleri ve hizmetlerinin geliştirilmesi için gerekli önlemlerin alınması ve çalışmaların yapılması önem arz etmektedir.⁴⁰

4.6.2. Altyapı Çalışma Grubu

Altyapı Çalışma Grubunun amacı; İstanbul Uluslararası Finans Merkezi (İFM)'nin altyapı konusunda ihtiyaçlarının tanımlanması ile bu ihtiyaçların en iyi şekilde karşılanabileceği mekân alternatiflerinin ve organizasyonel yapısının önerilmesidir.

Eldeki bilgiler çerçevesinde yapılan değerlendirmelerde; uluslararası finans merkezi olarak seçilecek yerin, deprem riskini göz önünde bulundurularak, yeterli alansal büyüklüğe sahip olması, hava alanına yakın olması, sosyal ve kültürel olanaklara uzak olmaması, burada çalışacak olanların sosyal statüleri itibari ile bakıldığında, nitelikli yerleşim alanlarına fazla uzak olmaması, karayolu ulaşımının yeterli ve farklı güzergâhlardan ulaşımına elverişli olması, raylı sistem (metro) hattı ile ulaşılabilir olması, yeterli otopark kapasitesine sahip olması, irtibatla olacağı finans ve iş dünyası yönetim alanlarına yakın olması, kentin üst ölçekli

³⁹ a.g.e., s. 19.

⁴⁰ DPT, **Finansal Ürün ve Hizmet Çalışma Grubu**, Ankara, 2009, s. 21.

planları ile uyumlu olması, kesintisiz iletişim ve enerji imkanlarına sahip olması, tarihi-doğal ve kültürel dokuya uyumlu olması öne çıkan hususlar olarak görülmektedir.⁴¹

Alt çalışma grupları raporlarında değinilen hususlardan biri de güvenlik konusudur. İFM'nin güvenlik ihtiyaçlarına yanıt verebilecek bir bölgede yer alması gerekmektedir. Bunun yanı sıra, İstanbul'un genel güvenliğinin, dünyadaki diğer metropol kentlere ve finans merkezi olma konusunda İstanbul'a rakip kentlere kıyasla daha iyi seviyede olduğunun çalışmalarda belirtilmesi (istatistiksel gösterimlerle desteklenmiş güvenlik raporları hazırlanması) İFM çalışmalarına olumlu yansıtacaktır.

İFM'nin esnek bir yapıya sahip olması açısından İstanbul'un tümünün finans merkezi olarak düşünülmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Ancak mevcut yapıya da bakıldığında bazı merkezlerin potansiyel olarak daha ön planda olduğu da vurgulanmalıdır. Bu bağlamda aşağıdaki değerlendirmeleri yapmak yerinde olacaktır.

Altyapı Çalışma Grubu çalışmaları sonucunda, öncelik sıralamasına göre İFM için;

- Armutlu-Baltalimanı bölgesi ile desteklenme imkânına sahip Büyükdere-Maslak (EK 11),
- Basın Ekspres Yolu (Atatürk Havalimanı-Yenibosna-Güneşli-İkitelli bölgesi),
- Ümraniye Kazım Karabekir bölgesi (EK 12) ile desteklenme imkânına sahip Ataşehir ve Kartal bölgeleri öne çıkmıştır.

Nitelikli konut ve işyeri imkânlarına sahip, finans sektörünün yoğunlaştığı Büyükdere-Maslak bölgesi, fiilen finans merkezi olma yolunda ilerlemektedir.

Aynı zamanda Basın Ekspres Yolu aksında da (Atatürk Havalimanı-Yenibosna-Güneşli-İkitelli bölgesi), var olan gelişmeler değerlendirildiğinde, finans sektörü aktörlerinin rağbet ettiği bir diğer bölgedir.⁴² (EK 13)

Ataşehir bölgesi, kamu bankaları ve kamu finans kurumlarının (SPK, BDDK, vb.) yerleşeceği kamuoyuna duyurulan bir bölgedir. (EK 10)

Kartal bölgesi ise; İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin kent planlarında gelişim alanı olarak işaret ettiği bir bölge olup, kentsel dönüşüm çalışmaları yapıldığı takdirde 5-10 yıllık gelecekte İFM olmaya müsait bir bölgedir. (EK 9)

⁴¹ DPT, **Altyapı Çalışma Grubu**, Ankara, 2009, s. 185.

⁴² a.g.e., s. 6.

İstanbul'un tümünün finans merkezi olduğu gerçeğine vurgu yaparak; yukarıda değinilen bölgeler, finans sektörünün mevcut yerleşim durum ve finans sektörü aktörlerinin tercihleri ile İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin kent planlarında gelişim alanı olarak işaret ettiği bölgeler dikkate alınarak tespit edilmiştir.⁴³

Bölge tespitlerinin yanı sıra; mekansal kararların olgunlaşması, organizasyonel yapının oluşturulması ardından derinlemesine araştırmalar yapılarak; mekan özelinde ihtiyaçları da dikkate alan eylem planları oluşturulabilir.

Ancak, İstanbul Finans Merkezi Yönetim Yapısının haberleşme ihtiyaçlarının sağlıklı bir şekilde karşılanmasında İFM Yönetim Yapısının belirli bir yerleşke veya kampus şeklinde planlanmasının hem söz konusu hizmetler için gereken haberleşme şebekelerinin sağlıklı ve hızlı tesis ve işletilmesi için büyük önem taşıdığına belirtilmesinde fayda görülmektedir.⁴⁴

İlaveten, İFM Yönetim Yapısının yerleşke veya kampüs şeklinde planlanmasının İFM kapsamında haberleşme hizmetleri alan kişi veya kurum/kuruluş veya şirketlerin indirimli ve daha sağlıklı hizmet almasının sağlanması açısından büyük önem arz etmektedir. Diğer yandan, eğer İFM Yönetim Yapısının yerleşke veya kampus olarak planlanmaz ise söz konusu şebekelerin tesis ve işletiminde önemli zorluklar yaşanması muhtemeldir.

İFM Yönetim Yapısının belirli bir yerleşke veya kampus şeklinde planlanmasının yanı sıra;

- Teknolojik altyapısı yeniden kurulmalı,
- Kesintisiz enerji ve haberleşme/bilişim sistemi ile desteklenmeli,
- Bilgi güvenliği ve genel güvenliğin sağlanmasına özel önem verilmeli;
- Finans sektöründeki diğer kurum ve kuruluşlarla uyumlu, son teknolojinin kullanıldığı bir teknik/teknolojik platform oluşturulmalı,
- Bilgi transferleri güvenli, ucuz ve datalanıp muhafaza edilerek aktörler arası özel paylaşımına açık olmalıdır.
- Genel olarak finansal piyasaların (özelde ise sermaye piyasasının) standartlarının geliştirilerek güçlü bir teknolojik platformda entegre edilmeli,
- Her kurum kendi özel sistemini kurmak yerine daha ekonomik olan ortak bilgi havuzu sistemi kurulmalıdır.

⁴³ a.g.e., s. 15.

⁴⁴ a.g.e., s. 18.

- Bilgi güvenliğinin sağlanması, son teknolojinin kullanılması, ucuz ve rekabet edebilir bir yapıya kavuşturulması (güvenlik ve ortak bilgi paylaşımı açısından İMKB, SPK, vb. ortak teknolojik altyapı ve veri kaynağı kurmaları) önemli adımlar olacaktır.⁴⁵

Ancak İFM'nin yer seçimi ve yapısına ilişkin hangi alternatif model tercih edilirse edilsin İFM ihtiyaçları çerçevesinde tanımlanan aşağıdaki konularda eylem programları oluşturularak hayata geçirilmelidir.

- İFM Yönetim Yapısı oluşturulurken, deprem ve güvenlik riskleri minimize edilmeli, yapı teknolojileri son teknolojik donanımı ve yazılımı da kapsamalıdır.
- En az 5 yıllık bir Master Plan uygulanmalı, yol haritası çıkarılmalıdır.
- İFM Yönetim Yapısı; teknolojik donanımlı, hızlı erişilebilir, bilişim ve haberleşme hizmetlerinin alınabileceği, haberleşme ve bilişim altyapısının son teknoloji ile kurulduğu; ulaşım, haberleşme, ortak veri tabanı (bilgi havuzu) güvenliği, diğer bir deyişle; bilgi ve bölge güvenliğinin sağlandığı bir yapı olmalıdır.

Bunların yanı sıra;

- İstanbul Büyükşehir Belediyesince, ulaşım (hava-deniz-kara-raylı sistem) planlamaları hızla gerçekleşip realize edilmeli (yapımları tamamlanıp, hızla hizmete sunulmalı), özellikle havaalanı - kent merkezleri bağlantılarının farklı ulaşım sistemleri ile entegre olmuş, etkin ve hızlı erişim sağlanmalıdır.
- Finans merkezinin çalışan ve ziyaretçi profili de dikkate alınarak; yabancıların da ihtiyacını karşılayabilecek sağlık, eğitim, eğlence, konaklama, barınma ihtiyaçlarının iyileştirilmesi yönünde çalışmalar yapılmalıdır.
- Şehrin yaşam kalitesinin yükseltilmelidir (yeşil alan, spor alanı, sosyal donatı, güvenlik vb. artırılması).
- Gerekli ofis stokunun oluşturulmasına yönelik gayrimenkul yatırımları oluşturulmalıdır.
- Yeni teknolojileri rakiplerimizden önce kullanmamıza olanak verecek, yeni yazılım ve donanım üretecek, İFM'nin bilişim işgücünü ve bilişim altyapısı, güvenliği, işlerliğini destekleyecek teknoparklar geliştirilmelidir.

⁴⁵ a.g.e., s. 19.

- İFM'ye yönelik politikaları belirlenmeli ve altyapı çalışmalarını yürütecek organizasyon ve idare belirlenmelidir. Bir bütçe belirlenmeli ve gerekli finansman sağlanmalıdır.
- İFM için yürütülen çalışmaların dinamik bir süreç olduğu gerçeğinden hareketle; stratejik plan sonrası da eylem planı aşamasında güncelliğini koruyarak sürekliliğini sağlayabilmesi için çekirdek kadroların muhafaza edilerek “finans merkezi yönetimi” içerisinde birimler veya komisyonlar şeklinde çalışması önem arz etmektedir.
- İstanbul'un güvenli bir kent olduğu sayısal ve karşılaştırmalı verilerle ortaya konmalı ve bu imaja vurgu yapılmalıdır.⁴⁶

4.6.3. Düzenleyici ve Denetleyici Çerçeve Çalışma Grubu

Düzenleyici ve Denetleyici Çerçeve Alt Çalışma Grubu; ülkemiz düzenleyici ve denetleyici otoritelerinin; Uluslararası standartlara uyumu ve kurumsal yapı bakımından durumunun ele alınarak, İstanbul Uluslararası Finans Merkezi oluşumu çerçevesinde değerlendirilmesi ve bu oluşuma katkı sağlayıcı hedef ve eylemlerin belirlenmesi amacıyla oluşturulmuştur.

Yapılan çalışmada öncelikle kaynak taraması yapılmış, elde edilen kaynaklardan finans sektörünün düzenleyici ve denetleyici otoritesinin yapılanmasına ilişkin çeşitli modeller avantaj ve dezavantajlarıyla beraber ele alınmıştır. Aynı şekilde uluslararası finans merkezlerindeki durum da incelenmiştir. Bunlara ilave olarak ülkemizdeki mevcut durum muhtelif kurumlardan elde edilen bilgiler çerçevesinde olabildiğince kapsamlı biçimde değerlendirilmiştir. Ayrıca uluslararası standartlara uyum bakımından da kapsamlı bir değerlendirme yapılmıştır.

Düzenleyici ve Denetleyici Çerçeve Alt Çalışma Grubu raporda düzenleyici ve denetleyici kurumsal yapıya ilişkin uluslararası örnekleri, ülkemizdeki durumu, uluslararası finans merkezlerindeki durum ve alternatif düzenleme ve denetleme yapılarını ele almıştır.

Koordinasyon temel olarak Hazine Müsteşarlığı, BDDK, SPK, TCMB ve TMSF arasında olacaktır. Hazine, hem temel Hazine görevleri hem de sigortacılık bağlamında temsil edilecektir. Oluşturulacak organizasyonun şekli, tartışılan değişik alternatiflerde göz önünde bulundurularak ilgili kurum görüşleri çerçevesinde siyasi otorite tarafından belirlenecektir.

⁴⁶ DPT, **Altyapı Çalışma Grubu**, Ankara, 2009, s. 20.

Raporda tespit edilen önemli bir husus da, ülkemiz finans sektörü düzenleme ve düzenleme ve denetim otoritelerinin uluslararası standartlara uyum bakımından çok iyi bir yerde bulunduğu, dolayısıyla İstanbul Uluslararası Finans Merkezi oluşumu bakımından bu durumun bir avantaj olarak ortaya çıktığı hususudur.⁴⁷

4.6.4. Mevcut Durum Çalışma Grubu

Dokuz çalışma gurubundan biri olan TBB başkanlığındaki “Mevcut Durum Çalışma Grubu”, Deloitte’tan “İstanbul Finans Merkezi Strateji Dokümanı”na girdi sağlamak üzere, 2007 yılında düzenlenen raporun güncellenmesini talep etmiştir.

Orijinal raporun güncellenmesi gereksinimi, hiç şüphesiz ki, son dönemde yaşanan küresel finansal krizin etkileri ve rakip finans merkezlerinin gösterdiği gelişmelerin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Mevcut Durum Çalışma Grubu, gerçekleştirilecek olan çalışmada, aşağıda yer verilen hususların incelenmesini talep etmiştir:

- Yaşanmakta olan finansal krizin ekonomi üzerindeki mevcut ve potansiyel etkilerinin incelenmesi
- Finansal merkezlerde, özellikle de Türkiye ile aynı bölgede yer alan ve Türkiye’nin stratejik rakibi konumundaki ülkelerde son yıllarda yaşanan gelişmeler
- Üç temel alanda yaşanan küresel ve yurtiçi gelişmelerin değerlendirilmesi: Vergi, Düzenlemeler, Finansal Ürünler ve Hizmetler
- Bir önceki çalışmada hazırlanmış olan finansal modelin son dönemdeki gelişmeler doğrultusunda güncellenmesi
- “Uluslararası Finans Merkezi” (UFM) tanımının yapılması ve bir UFM’nin başarısını ölçmekte kullanılan göstergelerin belirlenmesi⁴⁸

Bu doğrultuda, Deloitte tarafından gerçekleştirilen analizler aşağıdaki alanları kapsamaktadır:

- Uluslararası finans merkezlerinde yaşanan gelişmelerin incelenmesi
- Seçilmiş 7 finans merkezinin birbirleriyle kıyaslamalarının yapılması: İngiltere (Londra), Singapur, İrlanda (Dublin), İspanya (Madrid), Rusya (Moskova), İsrail (Tel Aviv) ve Türkiye (İstanbul)

⁴⁷ DPT, **Düzenleyici ve Denetleyici Çerçeve Çalışma Grubu**, Ankara, 2009, s. 13.

⁴⁸ DPT, **Mevcut Durum Çalışma Grubu**, Ankara, 2009, s. 3.

- 12 ana stratejik unsur çerçevesinde İstanbul'un mevcut rekabetçi konumunun güncellenmesi
- Küresel, bölgesel ve yurtiçi ekonomik gelişmeler doğrultusunda finansal model varsayımlarının ve tahminlerinin güncellenmesi
- Uluslararası finans merkezini tanımlayan ortak özelliklerin ve anahtar performans göstergelerinin belirlenmesi

Küresel finansal piyasalarda ciddi bir değer ve güven kaybı yaşanmıştır ve halen yaşanmaya devam etmektedir. Hiç etkilenmediği söylenemeyecekse de, sürdürülen ihtiyatlı ekonomik politikalar ve 2001-2008 yılları arasında özellikle finansal hizmetler sektöründe gerçekleştirilmiş olan yapısal reformlar sayesinde Türkiye bu krizden pek çok ülkeye göre daha az etkilenmiştir. Yaşanan küresel kriz sonrasında uluslararası finans merkezlerinin ülke ekonomileri üzerindeki etkileri ile ilgili tartışmalar yoğunlaşmıştır. Bu merkezlerin yarattığı değer ve riskler sorgulanmaya, finans merkezleri arasındaki küresel faaliyetler ve rekabet incelenmeye, finans merkezlerinin dünya ekonomisi üzerindeki artan etkileri araştırılmaya başlanmıştır. Sonuç itibarıyla, bu tartışmalar göstermektedir ki;

- Dünyadaki finansal merkezlerin entegrasyonunda ve yönetim ilkelerinin belirlenmesinde OECD gibi uluslar üstü kuruluşların etkinliği artmaktadır.
- Ekonomik ve politik gelişmeler ışığında, rekabet üstünlüğünü korumak ve/veya geliştirmek isteyen finans merkezleri süratle yeni stratejiler geliştirmektedir.

Rekabetçi konumun geliştirilmesinde vergi politika ve düzenlemelerinin önemi artmıştır. Her ne kadar Türkiye mali ortamını iyileştirmek adına önemli değişiklikler yapmış olsa da hala özel işlem vergileri, işlemlerin kesinliği ve adilliği, vergi mevzuatının açıklığı ve tutarlılığı gibi önemli düzeyde iyileştirmeye açık alanlar bulunmaktadır.⁴⁹

Türkiye'de düzenleyici çerçeveye yönelik önemli değişiklikler yapılmaya devam edilmektedir. Düzenleyici kurumların kalitesinin iyileştirilmesi konusunda uzun bir yol kat edilmiştir ve bu konuda çabalar halen devam etmektedir. Ayrıca destekleyici yasal altyapının iyileştirilmesi ile uluslararası piyasalar ve yerel kurumlar arasındaki güven eksikliğinin giderilmesi önem arz etmektedir.

Türkiye için mevcut konjonktürde yararlanılabilecek ürün ve hizmet bazlı pek çok fırsat bulunmaktadır. Bu fırsatlar, türev işlemleri, çeşitli sigortacılık ürünleri (uluslararası

⁴⁹ DPT, **Mevcut Durum Çalışma Grubu**, Ankara, 2009, s. 4.

reasürans, uluslararası hayat ve bağlı sigorta şirketleri), varlık hizmetleri, İslami finans ile toplum ve çevreye duyarlı finansal ürünler olarak özetlenebilir.

İstanbul'un bölgenin hakim uluslararası finans merkezlerinden birisi olmasına yönelik olarak ulaşılan sonuçlar önceki rapor ile önemli farklılıklar göstermemektedir. Bu nedenle, söz konusu çıkarımları özetleyen ve izleyen sayfada yer alan grafik bir önceki rapordaki ile aynıdır. Öte yandan İstanbul gizli kalmış işgücü, gelir yaratma potansiyeli, yaşam tarzı ve iş yapma maliyeti konularında ciddi bir rekabetçi güce sahiptir. Bu avantajlardan finans merkezinin kuruluşu aşamasında azami derecede istifade edilmelidir.

Halen devam etmekte olan krizden çıkarılan önemli sonuçlardan birisi, piyasaların büyük bir gelgit yaşadığı ve hızlı bir değişim içerisinde olduğudur. Piyasalarda yaşanan bu hızlı değişim, İstanbul'un rakibi olan diğer finans merkezlerinin stratejilerine de yansımaktadır. Bu çerçevede, İstanbul Finans Merkezinin oluşumunda görev alacak kurumların esnek ve hızlı karar alabilen bir yapıda olmaları büyük önem taşımaktadır. Türkiye piyasa katılımcılarının isteklerine ve makroekonomik çevrede yaşanan değişikliklere gereken tepkiyi en hızlı şekilde verebilmelidir.

Türkiye'nin önünde, küresel ekonomideki gelişmelerin yönünü kendi lehine çevirebilmek için kısa vadede önemli fırsatlar bulunmaktadır. Türkiye, global kriz sonrası diğer ülkelerde açıkta kalan finansal hizmetler çalışanlarını kendisine çekebilir ve bu yetenekleri geliştirmekte olan finansal piyasalarının güçlendirilmesinde kullanabilir.

Türkiye uzun vadede önemli bir büyüme potansiyeline sahip olup, yapılan bir araştırma Türkiye'nin 2050 yılında dünyanın 9. Avrupa'nın ise Rusya ve İngiltere'den sonra 3. en büyük ülkesi olacağını ortaya koymaktadır.⁵⁰

Finansal modelin gözden geçirilmesi sonucunda orijinal varsayımların (büyüme, enflasyon, GSYİH ve pazar payları) oldukça ihtiyatlı olduğu bir kez daha teyit edilmiştir. 2007-2008 döneminde yaşanan hızlı büyüme, zayıflayan küresel ekonomi nedeniyle piyasalarda ortaya çıkan değer kayıplarını önemli düzeyde dengelemiştir. Bu nedenle finans merkezinin uzun vadede yaratacağı katma değer ve istihdam seviyesi değişmemiştir. Finansal hizmetler sektörünün GSYİH'ye katkısı 2025 yılında yaklaşık %8'e yükselecektir (Uluslararası Finans Merkezinin sağlayacağı ek katkı %4 civarında olacaktır).

- 2025 yılında GSYİH'de yıllık yaklaşık 20 Milyar\$ artış (2006 satın alma gücüyle) yaşanacaktır.

⁵⁰ a.g.e., s. 5.

- Finansal hizmetler sektöründe toplam çalışan sayısındaki artış yaklaşık 150.000 kişi olacaktır.
- İlişkili hizmetlerde büyümeye paralel olarak (ekonomik çarpan etkisi ile) ek faydalar sağlanabilecektir.

Rapor, İstanbul'un değer yaratan ve rekabetçi bir finans merkezi olabileceğini, bu sayede uluslararası iş dünyasına hizmet eden ve söz konusu piyasalardaki katılımcıların ilgi odağı durumundaki bir ülke konumuna gelerek yurtiçi piyasalarını daha da geliştirebileceğini ortaya koymaktadır. Öte yandan, Türkiye'nin finansal hizmetler alanında, önerilen değişikliklerin büyük kısmını uygulamadan bir dünya ekonomisi haline gelebilmesi mümkün görünmemektedir.

Nihai olarak üzerinde durulması gereken temel nokta ise, bahse konu katma değerlerin yaratılabilmesi için İstanbul Finans Merkezi çalışmaları ile ilgili sürecin olabildiğince hızlı işletilmesi gerekliliğidir.⁵¹

4.6.5. Hukuk Çalışma Grubu

İUFM strateji belgesi hazırlanması çalışması çerçevesinde oluşturulan Hukuk Çalışma Grubu tarafından gerçekleştirilen toplantılarda ileri sürülen ve kurumsal olarak bildirilen görüşler ve alınan kararlar çerçevesinde varılan sonuçlar değerlendirilmiştir.

İstanbul'un uluslararası finans merkezi olması yolunda yapılacak çalışmaların; uyuşmazlıkların süratli ve etkin bir şekilde çözümüne yönelik olarak, sadece İstanbul ili ve finansal alanla sınırlı olmaksızın düşünülmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, öneriler, hali hazırda devam eden ve yapılması düşünülen mevzuat ve yargı sistemine ilişkin çalışmalar ile birlikte değerlendirilmesi uygun olacaktır.⁵²

i) Yargı Sisteminin İyileştirilmesi

- Uyuşmazlıkların süratli ve etkin bir şekilde çözümünü teminen, ihtisaslaşma kapsamında, mevcut mahkemelerden; Örneğin, (1) nolu Asliye Hukuk (Ticaret) Mahkemesi/ Asliye Ceza Mahkemesi gibi, birinin görevlendirilmesi şeklinde bir yöntemin, ayrı bir ihtisas mahkemesi kurulmasına nazaran daha kolay ve ekonomik olması nedeniyle tercih edilmesi,

⁵¹ a.g.e.

⁵² DPT, **Hukuk Çalışma Grubu**, Ankara, 2009, s. 3.

• Söz konusu mahkemelerde görev yapacak hâkimlerin özellikle finansal alanda karşılaştırmalı hukuk da dâhil olmak üzere eğitim alanlarının artan ihtiyaçlar doğrultusunda genişletilmesi, hizmet içi eğitimlerinin sürekli olarak devam etmesi,

- Savcılık ve kolluk teşkilatında özellikle finansal ve bilişim alanında işlenen suçlara karşı etkin mücadele edebilmek için uzmanlaşmanın sağlanması,
- Mahkemelerde bulunan iş yükünün azaltılması ve hâkimlerin esasa yönelik çalışma ve incelemeler yapabilmesi için nitelikli uzman ara kadroların oluşturulması,
- Uyuşmazlıkların mahkeme yoluyla çözümünde, genel usul kurallarından farklı ve daha kolaylaştıran hükümlere yer verilmesi bu alanların tespiti için ayrı bir çalışma yapılması gerekmektedir. Özellikle, bilirkişilerin nitelikleri, seçimi, bilirkişi listelerinin oluşturulması, bilirkişi raporunun kapsamı, raporun verileceği süreler ve bilirkişilerin sorumluluğuna ilişkin hususların halen TBMM Genel Kurulu'nda bulunan Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısında ele alınması,
- Mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizinde; özellikle yabancı mahkemelerden verilen kararların mahkemelerce esasına girilerek incelenmesi ve böylece sürecin uzaması şeklinde ortaya çıkan uygulamadan kaynaklanan aksaklıkların giderilmesi, gerektiği değerlendirilmelerine varılmıştır.⁵³

ii) Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yollarının Geliştirilmesi

Uyuşmazlıklara ilişkin, mahkeme dışı çözüm yollarının geliştirilmesinin önemli olduğu değerlendirilmiş ve bu kapsamda;

a) Tahkim

- Tahkime ilişkin HUMK'da yer alan hükümler ile Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun da yer alan hükümlerin birleştirilerek, tek bir tahkim düzenlemesi yoluna gidilmesi,
- Türkiye'nin bir tahkim merkezi haline getirilmesi amacıyla, özellikle İstanbul'da kurumsal bir tahkim merkezinin kurulması,
- Kurulması planlanan söz konusu tahkim merkezinin, uluslararası alanda kabul görmesi ve tercih edilmesi amacıyla, dünyada en çok tercih edilen tahkim merkezlerinin kuralları

⁵³ a.g.e.

incelenerek, maliyet, hız ve kararların kesinleşme süreci gibi konularda uluslararası alanda rekabet edebilecek düzeyde oluşturulması,

- Bu merkezin bağımsız ve özerk bir yapıya sahip olması ve bu şekilde tarafsızlığının sağlanmasının uluslararası alanda kabul görmesi bakımından önemli olduğu,

- Kurulması planlanan tahkim merkezinde kabul edilecek hakem listesi dışından da taraflara tercih edecekleri hakemleri seçme imkânının tanınması,
- Kurulması planlanan tahkim merkezinin uluslararası platformda yeterince tanınması ve merkez olması için tanıtım çalışmalarının büyük önem arz ettiği,
- Hakem kararlarının tanınması ve tenfizinde özellikle yabancı hakem kararlarının mahkemelerce esasına girilerek incelenmesi ve böylece sürecin uzaması şeklinde ortaya çıkan uygulamadan kaynaklanan aksaklıkların giderilmesi,⁵⁴

b) Arabuluculuk

- Uyuşmazlıkların mahkeme yoluna başvurmadan daha kısa sürede çözülebilmesi için arabuluculuk sisteminin geliştirilmesi, buna ilişkin tanıtım çalışmalarının yapılması,
- Kurulması planlanan tahkim merkezinde, kurumsal olarak arabuluculuk imkânının da sunulmasını teminen gerekli yasal alt yapının oluşturulması değerlendirilmelerine varılmıştır.

iii) İlgili Mevzuata İlişkin Olarak

İUFM Projesine katkısı bulunacağı öngörülen ve kanunlaşma süreci devam etmekte olan;

- TBMM Genel Kurulu'nda bulunan Türk Ticaret Kanunu Tasarısı, Türk Borçlar Kanunu Tasarısı, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısının,

- TBMM İhtisas Komisyonları gündeminde bulunan Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Tasarısı, Ticari Sır, Banka Sırrı ve Müşteri Sim Hakkında Kanun Tasarısı, Devlet Sırrı Kanunu Tasarısı, Finansal Kiralama, Faktöring ve Finansman Şirketleri Kanun Tasarısı, Çek Kanunu Tasarısının,

- Başbakanlıkla bulunan Genel İdare Usulü Kanunu Tasarısı, Tebligat Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısının,

⁵⁴ a.g.e., s. 4.

• Adalet Bakanlığı'nda İdari Yargılama Usulünde İstinaf Kanun Yoluna ilişkin devam eden çalışmanın hızlandırılması gerektiği değerlendirmelerine varılmıştır.⁵⁵

4.6.6. Organizasyon Çalışma Grubu

Organizasyon Çalışma Grubu, İstanbul'da finansal bir çekim gücü sağlayacak ve bu gücü sürdürecektir etkin bir organizasyon yapısının tespiti konusunda özveriyle çalışmıştır. Uluslararası finans merkezlerinin organizasyonel yapıları incelenmiş, ülkemiz için örnek teşkil edebilecek en iyi uygulamalar değerlendirilmiştir. Bu incelemeler ve değerlendirmeler neticesinde, çalışma grubu üyeleri tarafından belirlenen “kurum” ve “kurul” seçenekleri üzerinde durulmuş ve bu seçeneklerin avantajları ve dezavantajları tespit edilmiştir.

Çalışma grubu, seçeneklerden her biri için mevzuat alternatifleri de belirleyerek değerlendirmiştir. Raporumuz tüm bu çalışmaları ve bu çalışmalar sonucunda elde ettiğimiz en iyi seçenekleri ortaya koyacak şekilde yapılandırılmıştır.

Çalışma grubu organizasyon yapısının belirlenmesi çalışmalarında benimsediği en önemli ilke, değişen uluslararası finans koşulları karşısında varlığını kalıcı kılabilen, esnek ve ülkemizin kurumsal yapısıyla uyumlu bir çerçevenin çizilmesi ve bu çerçevede alternatiflerin ortaya konulması olmuştur. Çalışmalar sırasında ilgili kamu kurumları, sivil toplum örgütleri, özel sektör iş ve işveren kesimleri ve üniversitelerin görüşleri de alınmak suretiyle geniş bir katılım ve görüş birliği sağlanmıştır.

Türkiye ekonomisi son yıllarda güçlü bir yükseliş trendi yakalamış, bu süreçte birçok yapısal reform gerçekleştirilmiş ve Türk mali sistemi hızlı bir değişim sürecinden geçmiştir. Makroekonomik yapıda sağlanan istikrar, finansal derinleşmeyi artırmıştır. Bu durum böyle bir girişim için önemli bir temel teşkil etmektedir. Bu proje sayesinde büyümenin finansmanı için elzem olan mali derinleşme ve istihdam olanakları artacaktır.⁵⁶

Bu çerçevede, İngiltere-Londra, Singapur, Hong Kong, İsviçre-Zürich, Japonya-Tokyo, Almanya-Frankfurt, Hollanda, Fransa-Paris, İrlanda-Dublin, İspanya-Madrid, BAE-Dubai, Katar ve Avustralya finans merkezleri incelenmiştir. Bu ülkelerin her birinde farklı yaklaşımların bulunduğu ve kurumsal yapıya ilişkin uluslararası bir standart bulunmadığı gözlemlenmiştir.

⁵⁵ a.g.e., s. 5.

⁵⁶ DPT, **Organizasyon Çalışma Grubu**, Ankara, 2009, s. 1.

Küresel finans merkezlerinin son zamanlarda ülkelerin kendilerine özgü koşulları dâhilinde organizasyonel/kurumsal bir yapılanma içerisine girmeye başladıkları ve ortak olarak benimsenmiş bir organizasyonel model olmadığı tespit edilmektedir. Bu yapılanmalardan, bu konunun büyük ölçüde özel sektör ve kamu iş birliği içerisinde ve ortak çalışma grupları aracılığı ile yürütüldüğü görülmektedir.

Ayrıca, ülkemizde çeşitli amaçlara yönelik oluşturulan organizasyonel/kurumsal yapılar arasından İFM projesi kapsamında oluşturulacak organizasyonel yapıya örnek teşkil edebileceği düşünülen Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Koordinasyon Kurulu, İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı ve Yurt Dışı Müteahhitlik ve Teknik Müşavirlik Hizmetleri Konseyi kurumsal ve hukuki yapılanma açısından incelenmiştir.

Ülke örnekleri ve ülkemizde mevcut yapıların incelenmesi neticesinde İFM organizasyon yapısına ilişkin iki alternatif üzerinde durulmuştur. “Kurul” modeli esas itibari ile ilgili çalışmaların, Hükümet üyeleri, kamu kurum/kuruluşlarının başkan ve üst yöneticileri, özel sektör temsilcileri, meslek örgütleri ve sivil toplum kuruluşlarının yöneticilerinden oluşturulacak farklı seviyelerdeki konsey, komite ve çalışma grupları ile yürütülmesini öngörmekte iken, “Kurum” yapılanması modeli münhasıran İFM çalışmalarını yürütmek üzere bir kurum/kuruluş oluşturulması esasına dayanmaktadır. Bu kurumun karar alma organı atama ile göreve gelecek ve sonrasında bağımsız karar alacaktır. Proje ile ilgili paydaşların kurum nezdinde temsili doğrudan olmayacaktır.

“Kurul” modeli, siyasi sahiplenme sağlaması ile ekonomi ve finansal yönetimle ilgili kuruluşların karar alma mekanizması içinde olmasından dolayı alınan kararların uygulamaya konulmasının daha rahat gerçekleşmesi gibi avantajları nedeniyle Çalışma Grubumuzca daha iyi bir alternatif olarak değerlendirilmiştir.⁵⁷

İFM çalışmaları için üstte siyasi iradeyi temsilen İFM Yüksek Konseyi, bu konseye bağlı olarak çalışacak üst düzey ekonomi bürokratları, özel sektör temsilcileri ve meslek örgütü yöneticilerinden oluşacak İFM Danışma Kurulu ve gerekli teknik çalışmaları yürütmek üzere de 8 çalışma komitesi kurulmasının uygun olacağı değerlendirilmiştir.

İstanbul Finans Merkezine ilişkin belirlenecek stratejiler ve prensipler dâhilin de oluşturulacak olan organizasyonel yapı tarafından yürütülecek çalışmaların, ülkemizi ve İstanbul’u küresel ölçekteki rekabet ortamı içerisinde üst sıralara taşıyacağı Çalışma Grubumuzca değerlendirilmektedir.

⁵⁷ a.g.e., s. 2.

İstanbul, finansal ürün, hizmet ve uygulama çeşitliliğiyle, gelişmiş piyasalarıyla, sağlam hukuki çerçevesi ve teknolojik altyapısıyla, yetişmiş insan gücü ve jeopolitik avantajlarıyla, kültürel ve tarihsel birikimi ile Dünyanın en önemli finans merkezleri arasındaki yerini yakın gelecekte alacaktır.⁵⁸

Çalışma Grubunca, finans merkezine ilişkin organizasyonel yapıyı, ayrı bir hukuk düzeni, düzenleme ve denetim çerçevesi olan serbest bölge yönetimi bazında değil, ülkemizin tümünü kapsayacak şekilde ele almayı uygun görmüştür. Zira ayrı bir hukuk düzeni, düzenleme ve denetim çerçevesi ve vergileme rejimi olan özel bir bölge oluşturulması beklenen faydayı sağlamayacağı gibi, mevcut durumda işleyen yapılara da zarar verebilecek mahiyette sonuçlar üretebilecektir.

Çalışma Grubunca müşterek görüşü; İstanbul'un finans merkezi olması kapsamında yürütülecek çalışmaların planlı, koordineli ve etkin bir şekilde yürütülmesi ve takibinin, kamu ve özel sektör işbirliği ile siyasi açıdan da üst düzeyde bir iradenin varlığı ve desteği ile mümkün olacağı yönündedir.

Türkiye'deki finansal düzenlemelerin çerçevesi ana hatları ile özetlenmiş, uluslararası uygulamalar ve ülkemizin özel koşulları dâhilin de İFM projesinin yürütülmesi ve koordinasyonu ile ilgili olarak alternatif yapılanmaların avantaj ve dezavantajları tartışılmıştır.

i) Ülkemizde Finansal Düzenleyiciler

İstanbul'un finans merkezi olması hususunda ekonomi yönetimince yürütülecek çalışmalar, farklı bakanlıkların görev alanına dâhil olmasının yanı sıra farklı bağımsız kamu otoritelerinin de görev alanı içerisinde yer almaktadır.

Ülkemizde finansal sisteme ilişkin düzenleme ve denetim yetkisi farklı kamu otoritelerinin sorumluluğundadır. Öncelikle para ve maliye politikalarının genel çerçevesi Hükümet tarafından belirlenmekte, DPT tarafından oluşturulan plan ve programlar dâhilinde, Maliye Bakanlığı ve Hazine Müsteşarlığı bütçe, gelir ve finansman politikalarını belirlemekte ve uygulamaktadır.

Ülkemizde para politikası operasyonel açıdan tam bağımsız bir yapıya sahip olan Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası belirlenmekte ve uygulanmaktadır. Bağımsız düzenleyici kamu otoriteleri şeklinde yapılanmış olan BDDK, bankacılık ve kredi işlemlerini

⁵⁸ a.g.e., s. 45.

(finansal kiralama, faktoring ve tüketici finansman şirketleri dâhil), SPK ise sermaye piyasaları ile ilgili düzenleme ve denetim yetkisine haizdir. Benzer şekilde tasarruf mevduatının sigortalanması ve banka aktiflerinin çözümlenmesi konuları TMSF'nin görev alanında yer almaktadır.⁵⁹

Ülkemizde rekabet hukukunu ilgilendiren konular bağımsız bir düzenleyici otorite olan Rekabet Kurumunun görev alanı içerisindedir. Sigortacılık faaliyetleri ile ilgili düzenleme ve denetim yetkisi esas itibari ile Hazine Müsteşarlığı uhdesinde bulunmasına rağmen bireysel emeklilik sistemi dâhilinde oluşturulan yatırım fonları ile ilgili olarak SPK, Emeklilik Gözetim Merkezi (EGM) ve Takasbank'ın da üstlenmiş olduğu fonksiyonlar bulunmaktadır.

Öte yandan, öz düzenleyici kuruluş niteliğindeki İMKB, VOB, İAB, MKK, Takasbank gibi kuruluşlarda özel olarak görevlendirildikleri alanlarda ilgili mevzuatın belirlediği çerçevede dâhilinde finansal piyasalardaki işlem ve teslim (takas) kural ve uygulamalarını belirlemekte ve üyelerine duyurmaktadır.

Yine meslek birliği olarak örgütlenmiş olan Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği gibi kuruluşlarda tabi oldukları mevzuatın belirlediği çerçevede dâhilinde üyelerinin uyması gereken konulara ilişkin mesleki nitelikte kararlar alabilmektedir.

Çalışma Grubumuz tarafından yapılan değerlendirme neticesinde çoğunluk görüşü; İFM çalışmaları için ayrı bir şirket veya kamu kurum/kuruluşu oluşturulmasına gerek bulunmadığı şeklinde oluşmuş, “Kurul” modeli üzerine çalışan alt komisyonun hazırladığı raporun ve önerdiği yapının, İFM kapsamında yürütülecek çalışmalar açısından baz oluşturabileceği görüşü benimsenmiştir.

Çalışma Grubumuzca kurulması öngörülen organizasyonel yapıda; İFM Yüksek Konseyi, İFM Danışma Kurulu ve çalışma komitelerine ilave olarak İFM Koordinatörlüğü'ne de yer verilmesinin uygun olacağı değerlendirilmiştir.⁶⁰

ii) Çalışma Grubunca Önerilen İFM Organizasyon Yapısı

Çalışma Grubumuzca; İFM çalışmaları için, “Kurul” modelini temel alacak şekilde, üstte siyasi iradeyi temsilen İFM Yüksek Konseyi, bu konseye bağlı olarak çalışacak üst

⁵⁹ a.g.e., s. 45.

⁶⁰ a.g.e., s. 46.

düzye ekonomi bürokratları, özel sektör temsilcileri ve meslek örgütü yöneticilerinden oluşacak İFM Danışma Kurulu ve gerekli teknik çalışmaları yürütmek üzere de 8 çalışma komitesi kurulmasının uygun olacağı değerlendirilmiştir.

Çalışma Grubumuzun alternatif yapılanmalara ilişkin olarak 09 Mart 2009 tarihli toplantısında yapılan değerlendirmeler ve oluşan görüşler dâhilinde; Yüksek Konsey, Danışma Kurulu ve alt komitelerin yapacağı çalışmaların sıklığının, sürekliliğinin ve etkinliğinin sağlanması, oluşabilecek ayrışma ve kesintilerin önlenmesi amacıyla üst düzeyde mesai harcamak üzere üst düzey yetkin bir koordinatör atanmasının ve bahse konu komisyonlar arasındaki bilgi ve belge akışının, bu koordinatör tarafından yerine getirilmesinin ve bu amaçla, çalışma komiteleri raporlarının komite çalışmalarının sonuçlarını her aşamada bu koordinatöre raporlamalarının uygun olacağı değerlendirilmiştir.

İFM Yüksek Konseyi

İFM çalışmalarının sağlıklı bir şekilde yürütülmesi siyasi açıdan üst düzeyde bir iradenin varlığı ve desteğini gerektirmektedir, bu çerçevede konuya Hükümetlerin tam desteğini sağlamak adına Ekonominin Koordinasyonundan Sorumlu Başbakan Yardımcısı başkanlığında;

- Devlet Bakanı (Devlet Planlama Teşkilatından sorumlu),
- Devlet Bakanı (Hazine Müsteşarlığından sorumlu),
- Maliye Bakanı,
- Adalet Bakanı,
- Ulaştırma Bakanı,
- İFM Koordinatörü ve
- Danışma Kurulunun seçeceği üst düzey bir temsilciden oluşacak üst kurulun İFM Yüksek Konseyi adıyla kurulmasının uygun olacağı düşünülmektedir.⁶¹

Asgari altışar aylık dönemler itibari ile yapacağı toplantılarda alacağı kararlar çerçevesinde çalışmasının uygun olacağı değerlendirilen İFM Yüksek Konseyinin başlıca görevleri arasında; İFM Strateji Belgesinde belirlenen amaç ve hedeflere ulaşılabilmesi için ilgili kurum ve kuruluşların faaliyetlerini koordine etmek, stratejileri oluşturmak, sorunların çözümü için gerekli tedbirleri almak, çalışma komitelerinden, İFM Danışma Kurulundan, İFM

⁶¹ a.g.e., s. 49.

Koordinatörlüğünden gelen raporları ve teklifleri değerlendirmek bunlara ilişkin gerekli kararları almak ve uygulamaları takip etmek, İFM Koordinatörlüğünce sunulan yıllık iş planlarını onaylamak, İFM çalışma komitelerini oluşturmak, bunların çalışma esaslarını belirlemek hususları sayılabilir.

iii) İFM Danışma Kurulu

Çalışma Grubumuzca; Ekonominin Koordinasyonundan Sorumlu Başbakan Yardımcısının başkanlığında

- İstanbul Valisi,
- İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı,
- Hazine ve DPT Müsteşarları ile İFM Yüksek Konseyinde Görev Alan Bakanlıkların Müsteşarları,
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Başkanı,
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu Başkanı,
- Sermaye Piyasası Kurulu Başkanı,
- İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Başkanı,
- İstanbul Altın Borsası Başkanı,
- Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı Başkanı,
- Vadeli İşlemler Borsası, Takasbank ve MKK Genel Müdürleri,
- TOBB, TBB, TKBB, TSRŞB, TSPAKB Başkanları,
- İFM Koordinatöründen oluşan İFM Danışma Kurulu (toplam 23 kişi) oluşturulması önerilmektedir.⁶²

İFM Yüksek Konseyinden daha kısa periyotlarda örneğin ikişer aylık dönemler itibari ile toplanması planlanan İFM Danışma Kurulunun bir istişare platformu olması ve esas itibari ile mevzuat değişikliği gerektiren konulara ilişkin olarak ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından hazırlanan tekliflerin İFM konseptine ve strateji belgesine uygunluğunu gözetme ve oluşabilecek sorunların çözümü için kurumlar arasında gerekli koordinasyonun sağlanacağı platform olarak yapılandırılmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

İFM Danışma Kurulunun başlıca amaç ve fonksiyonları arasında;

⁶² a.g.e., s. 50.

- a) Finansal sistem içerisinde faaliyet gösteren özel sektör kuruluşları ve bu kuruluşların meslek örgütleri ile kamu kesimi arasındaki görüş mutabakatının oluşması,
- b) Mevzuat değişikliği gerektiren konulara ilişkin olarak ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından hazırlanan tekliflerin, hazırlanma aşamasında İFM konseptine uygunluğunun tüm katılımcı kurum ve kuruluşlar nezdinde gözetilmesi ve bu suretle olası değişikliklerin neden olabileceği zaman kayıplarının önlenmesi,
- c) Çalışma Komitelerinde yapılan teknik çalışmaların izlenmesi ve değerlendirilmesi ile bu çalışmalar neticesinde hazırlanan raporlara ilişkin olarak görüş bildirilmesi hususları sayılabilir.⁶³

iv) İFM Çalışma Komiteleri

Önerilen yapıda İFM Koordinatörlüğüne bağlı olarak sürekli bir şekilde faaliyette bulunmak üzere ve İFM çalışmalarını desteklemek üzere 8 çalışma komitesinin kurulmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

İFM koordinatörlüğü ile çalışma komiteleri arasındaki bağ hiyerarşik bir ast-üst ilişkisi şeklinde olmayacak, çalışma komiteleri, İFM Yüksek Konseyinin belirleyeceği çalışma prensipleri dâhilinde, bağımsız olarak faaliyet gösterecek ve karar alacaktır.

DPT Müsteşarlığı tarafından İFM Strateji Belgesinin hazırlanması ile ilgili olarak 9 ayrı çalışma grubu oluşturulmuştur. Oluşturulan bu gruplardan “İFM Organizasyon Çalışma Grubu” ile “Mevcut Durum Analizi Çalışma Grubu” nun görevleri ilk strateji belgesinin hazırlanması ve organizasyonel yapının oluşturulması ile sona erecektir.

Öte yandan; DPT Müsteşarlığı tarafından oluşturulan çalışma gruplarından “Altyapı Çalışma Grubunun” görevleri arasında İFM yerinin belirlenmesi, şehir içi ulaşım, havayolları ve telekomünikasyon gibi hususların yanı sıra bilgi teknolojileri alt yapısına ilişkin stratejilerin oluşturulması hususu da sayılmıştır.⁶⁴

Finans merkezi olmanın ön koşulu taşınan pozisyonların likidite imkânları ile bu likiditeyi sürdürecektir teknolojik yeterlilikler. Dolayısıyla bir finans merkezini tanımlayan en temel iki anahtar gösterge; likidite ve teknolojidir. Gelişmiş piyasalarda işlemler artık “STP” olarak adlandırılan uçtan-uca tam otomasyona bağlanmış teknolojiler ile gerçekleştirilmekte,

⁶³ a.g.e., s. 52.

⁶⁴ a.g.e., s. 53.

emir girişinden, nakit ve kıymet transferlerine kadar olan tüm operasyonlar herhangi bir manuel müdahaleye ihtiyaç olmaksızın elektronik ortamda icra edilmektedir. Bu çerçevede Çalışma Grubumuzca yapılmış olan değerlendirmede “Teknoloji Komitesi” adı altında ilave bir komite oluşturulmasının ve çalışma gruplarının;

- Hukuk Komitesi
- Piyasalar ve Enstrümanlar Komitesi
- Vergi Komitesi
- Düzenleyici ve Denetleyici Çerçeve Komitesi
- Altyapı Komitesi
- Teknoloji Komitesi
- Tanıtım ve İmaj Komitesi
- İnsan Kaynakları Komitesi

unvanları ile İFM Yüksek Konseyi ve İFM Danışma Kurulu çalışmalarına sürekli bir şekilde destek sağlamak üzere oluşturulmalarının yararlı olacağı değerlendirilmiştir.

Sürekli hale dönüştürülmesi önerilen çalışma komiteleri esas itibari ile Danışma Kurulunda temsil edilen kuruluşlardan oluşacağından, komite çalışmaları ile ilgili kuruluşlar arasındaki bilgi akışı sağlanacak ve daha spesifik konulardaki kararların alınmasında da teknik etkinlik sağlanacaktır.

Çalışma komitelerinin, etkin bir şekilde faaliyetlerini sürdürmelerini teminen, bu komitelere üye olacak kuruluşların İFM Yüksek Konseyi tarafından belirlenmesinin, bu kuruluşların asgari hangi düzeyde temsil olunacaklarına da İFM Yüksek Konseyi tarafından karar verilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

Çalışma komitelerinde tüm üyelerin mutabakatı ile karar alınmasının, bu mutabakatın sağlanamadığı durumlarda ise üye sayısının salt çoğunluğu ile karar alınmasının, ancak karara muhalif kalan kurum/kuruluş temsilcilerinin de muhalefet şerhlerinin ve ayrık görüşlerinin gerekçeleri ile birlikte toplantı tutanaklarına ve raporlara yazılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.⁶⁵

Çalışma komitelerince üzerinde çalışıldığı halde tam mutabakat oluşmayan konuların, ayrık görüş içeren karar ve raporların Danışma Kurulunun değerlendirmesine sunulmasının ve

⁶⁵ a.g.e.

kurumlar arasında oluşan görüş farklılıklarının Danışma Kurulu tarafından çözümlenmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

Çalışma komitelerine davet edilmek üzere çalışma konuları itibari ile yetkin kişiler ve akademisyenler listesi hazırlanmasının, komitelerin alacağı kararlar dâhilinde konusunda yetkin olduğu bilinen kimselerin/akademisyenlerin/sivil toplum kuruluşlarının görüşlerine başvurulmasının ve gerektiğinde belirlenen isimlerin, Komite Başkanları tarafından davet edilerek çalışmalara dâhil edilmesinin de komite çalışmalarında etkinlik sağlayacağı düşünülmektedir.⁶⁶

Grup halinde çalışma yapılmasına ilişkin güçlükler ve özel kesimin görüşlerinin sağlıklı bir şekilde alınmasını teminen, çalışma komitelerinin üye sayılarının sınırlandırılmasına yönelik bir prensip kararı alınmasının ve çalışma komitelerinde özel sektör ve kamu kesimi arasında dengeli bir dağılım sağlanmasının da yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

Ayrıca, komite toplantılarına ilişkin gündemlerin oluşturulması, üyelere duyurulması, toplantıların düzenlenmesi için uygun yer temini, toplantı tutanaklarının hazırlanması gibi konulardaki faaliyetlerin komite üyesi kuruluşlardan seçilen bir sponsor kurum/kuruluş tarafından yerine getirilmesinin, komite başkanlığı ve raportörlüğünün de aynı üye kurum/kuruluş tarafından üstlenilmesinin uygulama kolaylığı sağlayacağı düşünülmektedir.

v) İFM Koordinatörlüğü

Çalışma Grubunca; İFM Yüksek Konseyi, İFM Danışma Kurulu ve alt komite çalışmalarının belirli bir düzen dâhilinde yürütülmesini temin etmek üzere, İFM Danışma Kuruluna Başkanlık edecek olan Ekonomiden Sorumlu Başbakan Yardımcısına doğrudan bağlı olarak çalışacak bir koordinatörlük oluşturulması önerilmektedir.

İFM Koordinatörü unvanı ile çalışacak olan yüksek düzeyli bu bürokrat, aynı zamanda Danışma Kurulunda görevlendirilerek, konsey, kurul ve komite çalışmalarının belirli bir düzen dâhilinde yürütülmesini temin edecek; Yüksek Konsey, Danışma Kurulu ve çalışma komiteleri arasındaki bilgi ve belge akışını sağlayacaktır.

⁶⁶ a.g.e., s. 52.

Atanacak olan bu bürokratin, Başbakan ve Bakanlarla birlikte düzenleyici otoritelerin başkan ve yöneticileri ile ekonomi yönetiminde görev alan müsteşar, müsteşar yardımcıları ve diğer üst yöneticilerle iletişim imkânlarının açık olması gerekmektedir.

İFM Koordinatörü; Yüksek Konsey ve Danışma Kurulunun toplantı gündemlerinin hazırlanması, toplantılarının düzenlenmesi, kararların tutanak altına alınması, alınan kararların takibinin sağlanması gibi görevlerine ilave olarak gerektiği durumlarda çalışma komitelerinin toplantılarına katılarak, komite çalışmalarını Ekonominin Koordinasyonundan Sorumlu Başbakan Yardımcısı adına takip edecek ve bu çalışmaları yönlendirecektir.

İFM Koordinatörü unvanı ile atanması önerilen bu bürokratin, uluslararası piyasalarda tecrübe sahibi olması, ekonomi yönetimi ve finans konularında deneyimli ve yetkin olması, ayrıca tam zamanlı olarak görev yapmasının yararlı olacağı değerlendirilmektedir.⁶⁷

Koordinatörlük için iki alternatif yöntemin uygulama alanı bulabileceği değerlendirilmektedir.

- a) Bu yöntemlerden ilki koordinatörün, kurumsal olarak atanmasıdır. Bu alternatifin tercih edilmesi durumunda YOİKK uygulamasında Hazine Müsteşarlığının üstlendiği fonksiyona benzer şekilde belirlenecek bir kamu kurumu veya müsteşarlık İFM çalışmalarını koordine edecektir. Bu alternatifte İFM Koordinatörlüğü görevinin ekonomi yönetiminde görev alan bir kuruluş veya müsteşarlığa verilmesi ve bu kuruluşun başında bulunan üst düzeydeki görevlinin (müsteşar/başkan) mevcut görevlerine ilave olarak kendisine bağlı olan teşkilat ile birlikte İFM çalışmalarını koordine etmesi söz konusu olacaktır.
- b) Çalışma Grubumuzca değerlendirilen ikinci alternatif ise tam zamanlı bir koordinatörün belirlenmesidir. Yüksek seviyeli bu bürokrat İFM Koordinatörü unvanıyla görev yapacak olup, Yüksek Konsey, Danışma Kurulu ve Komite çalışmalarında ve kurumlar arasında gerekli koordinasyonu temin edecektir. İFM Koordinatörünün uzmanlık, sekreteryaya ve ofis gibi ihtiyaçlarının nasıl karşılanacağına bağlı olarak üç alternatif üzerinde durulabilir. Bu ihtiyaçlar;
 - a. İstanbul'da faaliyet gösteren bir kamu kuruluşu tarafından temin edilecek çalışma ofisinde ve aynı kurumca tahsis edilecek personel marifetiyle yürütülebilir.

⁶⁷ a.g.e., s. 56.

- b.** Çalışma komitelerine başkanlık (sponsorluk) edecek kuruluşların sağlayacağı imkânlarla karşılanabilir.
- c.** Özel bütçeli bir ajans marifetiyle yerine getirilebilir.

Çalışma Grubumuzun 23 Mart 2009 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirdiği toplantıda İFM Koordinatörü unvanı ile yapılacak olan görevlendirmede yukarıda detayları açıklanan iki alternatifin de uygulama alanı bulabileceği değerlendirilmiştir.

Çalışma Grubumuzun çoğunluk görüşü; İFM Koordinatörünün ismen belirlenerek atanması ve İFM Koordinatörünün uzman, özel kalem ve sekretarya ihtiyacının İstanbul'da faaliyet gösteren bir kurum/kuruluş tarafından temin edilecek çalışma ofisinde ve aynı kurumca tahsis edilecek personel marifetiyle yürütülmesinin uygun olacağı şeklinde oluşmuştur.⁶⁸

İFM Koordinatörü'nün görevleri arasında;

- a)** Alt çalışma komitelerinin çalışmalarını izlemek, yönlendirmek, komitelerden gelen raporları ve teklifleri değerlendirmek, bunları kendi görüşü ile birlikte Danışma Kuruluna ve Yüksek Konseye sunmak, bu konulardaki karar ve uygulamaların sonuçlarını takip etmek,
- b)** Yabancı yatırımcıların ve yabancı finans kuruluşlarının yaptıkları işlemleri ve bu işlemlerdeki genel uygulamaları takip etmek, ülkemizdeki mevcut ve muhtemel sorunları tespit ederek, bunları çalışma komitelerine aktarmak,
- c)** İFM strateji belgesi doğrultusunda oluşturulmuş olan ve İFM Yüksek Konseyince onaylanan İFM stratejilerine uygun olarak gerekli eylem planlarını hazırlamak, bu planları Danışma Kurulunun değerlendirmesine ve Yüksek Konseyin onayına sunmak,
- d)** İFM çalışmalarına ilişkin olarak yıllık iş planlarını hazırlamak ve bunları Danışma Kurulunun değerlendirmesine ve Yüksek Konseyin onayına sunmak,
- e)** İstanbul'un diğer finans merkezleri içerisindeki durum ve konumunu sayısal verilere dayanarak analitik yöntemlerle karşılaştırmak üzere gerekli çalışmaları planlamak ve yürütmek,
- f)** İFM'nin uluslararası düzeyde tanıtımına yönelik faaliyetleri planlamak ve koordine etmek,

⁶⁸ DPT, **Organizasyon Çalışma Grubu**, Ankara, 2009, s. 57.

i) İFM projesi kapsamında yürütülen faaliyetleri yıllık olarak İFM Yüksek Konseyine sunmak ve İFM Yüksek Konseyinin alacağı kararlar dâhilinde üstleneceği diğer görevleri yapmak hususları sayılabilir.⁶⁹

4.6.7. Vergi Çalışma Grubu

Grubunun Amacı: Basitleştirilmiş ve etkin uygulanabilen bir vergi sistemi oluşturulmasına yönelik temel strateji ve eylemleri ortaya çıkarıp sunarak belirlenen “ İstanbul 10 yıl içinde bölgesel 30 yıl içinde de küresel finans merkezi” vizyonunun gerçekleştirilmesidir.

i. Genel Stratejik İlkeler

- Vergi kanun ve düzenlemelerinde tam geriye yürümezlik
- Prensip bazlı vergi kuralları ile gelişmeye açık bir sistem
- Finans sektörü vergi uygulamalarında karşılaşılan sorunların İdare'nin aktif yaklaşımıyla hızlı, bütünü kapsayan ve farklılık göstermeyen şekilde çözümlenmesi
- Tam mükellefler açısından vergi adaletinin (yatay ve dikey) sağlanmasını temin edilecek şekilde vergi mevzuatının değiştirilmesi.
- Finansal kurumların benzer işlemlerine uygulanan farklı vergisel yüklerin eşitlenmesi.
- Finansal sektöre ilişkin uzun vadeli vergi politikaları oluşturulması
- Finansal kurumların finansal gelirlerle ilgili stopaj sorumluluklarının daraltılması
- Vergi idaresi yapısında finansal sektörde uzman birimlerin olması
- Vergi yargısının finans sektöründe uzmanlaşmış kadrolarıyla yürütülmesi⁷⁰

ii. Temel Hedefler

- Finansal işlemlerin Türkiye içinde yapılmasının teşviki
- Makro ekonomik koşullara uygun sürdürülebilir ve istikrarlı bir vergi rejimi
- Finansal kurumların benzer işlemlerine uygulanan farklı vergisel yüklerin eşitlenmesi.

⁶⁹ a.g.e., s. 58.

⁷⁰ DPT, **Vergi Çalışma Grubu**, Ankara, 2009, s. 51.

- Hukuki güvenlik sağlamak için idareye geniş yorum yetkisi bırakmayacak kapasitede yasal düzenleme
- Vergi gelirlerinde dolaylı vergilerin payının daha az olması
- Finansal sektörün kayıt dışılık nedeniyle haksız rekabete maruz olmaması
- Etkinleştirilmiş mukteza sistemi⁷¹

iii. Raporun Kapsamı

İstanbul Finans Merkezinin oluşturulmasına ilişkin olarak belirlenen Genel Stratejik İlkeler ve Temel Hedefler kapsamında komisyonumuzca bu yolda rekabetçi gördüğümüz Lüksemburg, Dubai, Frankfurt, New York, Londra, Tokyo, Hong-Kong, Dublin finans merkezi vergi uygulamaları ile ülkemiz mevcut vergi uygulamalarındaki zayıf yönler ve aksaklıklar finans sektörü temsilcileriyle birlikte aşağıda sayılı kapsamda irdelenmiştir.

Uluslararası finans merkezleri, dünyanın en büyük ekonomilerinde ortaya çıkmaktadır. Çünkü finans sektörü, iş âlemine hizmet sunmaktadır. Ekonomik canlılık neredeyse finans kurumları orada yerleşmeyi tercih etmektedir. Bu sebeple, büyük bir ekonominin içinde, büyük şirketlerin bulunduğu şehirler, finans sektörü tarafından da tercih edilmektedir.

Ülkemizin son yıllarda kazandığı ekonomik büyüme ve kalkınma süreci, Türkiye'nin bir iş merkezi olarak uluslararası alanda öne çıkmasını sağlamış, önemli ölçüde yabancı sermaye girişi yaşanmıştır. Ekonomik istikrar programının tavizsiz bir şekilde uygulanmaya devam etmesi, İstanbul'un finans merkezi haline gelmesine çok büyük katkı sağlayacaktır.

Unutulmamalıdır ki, finans merkezi olma hedefi doğrultusunda yapılacak olan küçük hatalar dahi, bu unvanın kolaylıkla yitirilmesine yol açabilmektedir. Dolayısıyla başarısızlığın maliyeti yüksek olup, diğer ülkelerde yaşanan tecrübeler bu konuda yol gösterici olacaktır.⁷²

⁷¹ a.g.e.

⁷² a.g.e., s. 69.

Basitleştirilmiş ve etkin uygulanabilen bir vergi sistemi oluşturulmasına yönelik temel strateji ve eylemleri ortaya çıkarıp sunarak belirlenen “ İstanbul 10 yıl içinde bölgesel 30 yıl içinde de küresel finans merkezi” vizyonunun gerçekleştirilmesi için;

- Vergi mevzuatının sadeleştirilmesi,
- Vergide öngörülebilirliğin artırılması,
- Rekabet gücünün arttırılması,
- İşlemler üzerindeki maliyet yaratıcı vergilerin kademeli olarak kaldırılması,
- Finansal kurumların benzer işlemlerine uygulanan farklı vergisel yüklerin eşitlenmesi,
- Uzun vadeli vergi politikaları oluşturulması,

Temel ilkelerinden hareket eden bu çalışmanın temel hedefleri arasında;

- Finansal işlemlerin Türkiye içinde yapılmasının teşviki,
- Makro ekonomik koşullara uygun sürdürülebilir ve istikrarlı bir vergi rejimi,
- Finansal kurumların benzer işlemlerine uygulanan farklı vergisel yüklerin eşitlenmesi,
- Yasal altyapının istikrarlı bir görünüm izlemesinin sağlanması, öncelikle belirtilebilir.

Vizyonun gerçekleştirilmesi için bankacılık sektöründe uygulanan vergileme politikalarında esaslı bir değişikliğe gidilmesi, sektörde aracılık ve dış kaynak maliyetlerinin düşürülmesi gerekir. Bu anlamda raporun öncelik ve eylemler bölümünde yer alan BSMV'nin kaldırılması veya KDV Kanunu içerisine derç edilmesi ve işlem maliyetlerinin rekabet edilebilir düzeye indirilmesi; hem yurtiçinde yerleşik bankalarımızı yurtdışında yerleşik finansal kurumlarla daha rekabet eder hale getirecek, hem de güçlenmiş sermaye yapılarıyla ülkemizde finansal sektörün reel büyümesini sağlayacaktır.

Finansal ürünlerin teşviki ve finansal kurum ve yatırımcılar için belirsizliklerin giderilmesi de vizyonun gerçekleştirilmesi için çok önemli hususlardır. Sermaye piyasamızın geliştirilmesi amacıyla finansal ürünlere vergi teşviklerinin uygulanması finans sektörümüze derinlik kazandıracak, gelişmekte olan ve fon açığı olan ülkemizde kolay ve ucuz maliyetli kaynak bulmak reel sektörü de olumlu olarak etkileyecektir. Sağlıklı bir finans sektörü için vergi sisteminin istikrarı, kalıcılığı, sıklıkla değişmiyor olması, belirsizliklerin giderilmesi, yatırım kararlarında belirsizlik yaratan değişken faktörlerin ortadan kaldırılması çok önemlidir. Bu amaçla kurulacak vergileme sistemi yatırımcı kararlarını herhangi bir

yatırım aracı lehine veya aleyhine yöneltmemelidir. Yatırımcı, vergisel avantajı veya dezavantajı nedeniyle değil her bir yatırım aracının kendi özelliklerine dayanarak alternatif yatırım araçları arasında tercihini yapabilmelidir.⁷³

Yukarıda önerilen teşvik ve diğer düzenlemeler ile raporun mevcut durum bölümünde yer alan Türk Vergi Mevzuatı karşılaştırıldığında, yapılan önerilerin tamamının mevcut yapıya aykırı olduğu dolayısıyla yapılan öneriler için kanun düzenlemesi yapılması gerektiği aşikârdır. Yapılacak düzenlemede kamu finansman dengesinin de gözetileceği tabiidir.

4.6.8. İnsan Kaynakları Çalışma Grubu

İstanbul Finans Merkezi Projesi İnsan Kaynakları Çalışma Grubu finans alanıyla doğrudan veya dolaylı olarak ilgisi bulunan 27 kamu ve özel sektör kuruluşunu temsil eden 32 üyenin katılımıyla oluşmuştur. Çalışma grubu gerçekleştirdiği 5 genel toplantı ile öncelikle bütün üyelerin genel olarak finans merkezlerine dair bilgilendirilmesini sağlamıştır. Bundan sonraki aşamada bir finans merkezi olunması için nasıl bir insan kaynağına gereksinim duyulacağı, mevcut kaynağın hangi açılardan eksikliklerinin olduğu, gelecekte oluşacak ihtiyaçların neler olabileceği konuları her yönüyle tartışılmıştır. Yapılan değerlendirmeler çerçevesinde insan kaynağının arz üniversiteler, eğitim kuruluşları, bunlarla ilgili kamu otoriteleri ve talep tarafları belirlenerek yapılan çalışmalar bu ekseninde sürdürülmüştür.

Yapılan tespit ve değerlendirmelerin özetlenmesinden önce bazı hususların öncelikle ortaya konması gerekmektedir. Bir finans merkezi için ihtiyaç duyulacak insan kaynağı çalışmalarının etkili bir şekilde ortaya konabilmesi için İstanbul Finans Merkezi Projesinin ana stratejisinin ve belli başlı konularının belirlenmiş olması gerekmektedir. Zira "bir finans merkezi olma ana hedefinin" altında bulunan yardımcı hedeflerin her biri farklı insan kaynakları politikaları gerektirebilecektir. Bu doğrultuda bu çalışma genel olarak İnsan Kaynakları konusunda mevcut durumu ve yapılabilecekleri analiz etmektedir. Finansal ürün ve hizmetlerin hangilerinde bir merkez olmaya çalışılacağı, finansal bir serbest bölgenin mi hedeflendiği yoksa başka modellerin mi benimseneceği gibi somut hedefler belli olduktan sonra bu yönde finans merkezi için "insan kaynağı" çalışmalarında odaklanılması gerekmektedir.⁷⁴

⁷³ a.g.e., s. 70.

⁷⁴ DPT, **İnsan Kaynakları Grubu**, Ankara, 2009, s. 5.

İstanbul'un ve ülkemizin insan kaynağının mevcut durumu analiz edilmiştir. Mevcut durumumuz insan kaynakları açısından ele alındığında üç ana konu ön plana çıkmaktadır: mevcut kaynağın sayısal yeterliliğinin (nicelik açısından) değerlendirilmesi, bu aşamadan sonra nitelik açısından değerlendirilmesi ve olası rakiplerle karşılaştırılmasıdır. Bu yönde yapılan tespitler doğrultusunda, ülkemizde finans alanında görev yapan veya yapacak donanımlı insan kaynağının temininde genel bir sayısal eksiklik çekilmeyeceği, önemli sayılabilecek genç ve dinamik insan kaynağına sahip ülkemizde ihtiyacın mevcut insan kaynağının donanımının artırılması, sürekli gelişiminin sağlanması, özellikle bazı görev alanlarında yetişmiş insan kaynağı bulunması ve yabancı dil bilgisinin geliştirilmesi olduğu düşünülmektedir. Raporda finans alanında ihtiyaç duyulan bazı özellikli görev alanları ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.

İstanbul, donanımlı işgücünü çekebilme potansiyeli bakımından rakiplerine göre birçok açıdan avantajlı bir konumdadır. Ancak bu avantajların bazı basit gerekçelerle dezavantaja dönüştüğü ve dönüşmekte olduğu gözlenmektedir. İstanbul'un potansiyelinin efektif bir şekilde gerçeğe dönüştürülebilmesi için kamu ve özel sektör alanında atılması gereken birçok adım bulunmaktadır.⁷⁵

Bu doğrultuda, hâlihazırda ülkemiz finans piyasalarında çalışan gerek özel sektör gerekse kamu personelinin mevcut durumunun ve ihtiyaçlarının bir değerlendirmesi sunulmakta, konunun akademi ve üniversiteler ile bağı kurulmakta ve bölgesel rakiplere kıyasla sahip olduğumuz insan kaynakları da ele alınmaktadır.

Ülkemizde finans alanında birçok kurumun kendi görev alanına giren alanlarda bazı yoğun çalışmalarda bulunduğu görülmekle birlikte insan kaynağı açısından ortak bir politikanın bulunmadığı düşünülmektedir. Örneğin üniversite - sektör ilişkisinin son derece zayıf olduğu gözlenmekte, geleceğin sektör çalışanlarını yetiştiren üniversitelerimizin sektörün beklentileri konusunda yeterince bilgi sahibi olmadığı, sektörün de üniversitelerdeki ilgili program ve uygulamalara uzak olduğu, üniversitelerde oluşan verimli bilgi ve yeniliklerden yararlanamadığı gözlenmektedir. Bu olumsuz tablonun giderilmesi ve ortak politikaların ve iş birliğinin geliştirilmesi için İstanbul Finans Merkezi İnsan Kaynakları Koordinasyon Grubu, üniversitelerde Kariyer Merkezleri, FinansKampüs 'lerin kurulması, finansal araştırma merkezlerinin kurulması gibi çeşitli somut öneriler getirmektedir. Ayrıca

⁷⁵ a.g.e. s. 6.

uygulamalı eğilim, kurs ve staj imkânlarının geliştirilmesi ve iş hayatına uyumun sağlanması konuları ele alınmaktadır.

Kuşkusuz, önce bölgesel sonra küresel bir finans merkezi olmayı hedefleyen bir şehir yabancı ülkelerden de insan kaynağı çekebilecek özelliklere sahip olmalı ve tersine beyin göçünü sağlamalıdır. Türkiye beyin göçü istatistiklerinde üst sıralarda yer almaktadır. Bu tablonun tersine çevrilmesi gerekmekte olup tersine beyin göçü için ciddi adımlar atılmalıdır.

Bir yandan bu çalışmalar yapılırken diğer yandan insan kaynağının sosyal açıdan imkânları da göz ardı edilmemelidir. Mutsuz bir insan kaynağının verimli olamayacağı aşikârdır.⁷⁶

Bu nedenle sosyal yaşam kalitesinin artırılmasından, yabancı çalışanların çalışına izinlerini almalarına, düzenleyici kamu otoritelerinde çalışanların harcırah vb. sorunların sosyal güvenlik katkı paylarına uzanan birçok konu ayrıntılarıyla açıklanmış ve öneriler sıralanmıştır.

Ülkemizde finans konusunda ihtiyaç duyulan alanlardan biri de yeterli eğitmandir özellikle uluslararası piyasalardaki gelişmeleri yakından takip edilmesine yönelik finans eğitimcilerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu doğrultuda üniversitelerimizin güçlendirilmesi, ortaöğretim seviyesinde finans eğitimlerine yer verilmesi gibi önerilerde de bulunmaktadır.

Uluslararası bir finans merkezinde fark yaratılmasını sağlayan en önemli unsurlardan birinin ülkedeki insan kaynağı gücü ve kalitesi olduğu bilinmektedir. Ancak nitelikli insan kaynağına tek başına sahip olmak yeterli değildir. Uzun vadede finans merkezi stratejilerini gerçekleştirebilmek için mevcut insan kaynağını zamanında ve verimli bir şekilde kullanabilmek için doğru insan kaynağına zamanında ulaşmak büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda bir yetenek havuzu oluşturulması önerilmektedir.

İnsan kaynağı konusunda değinilmesi gereken çok önemli bir konu da mevcut insan kaynağı potansiyelinin motivasyonunun kırılmadan verimli kullanılmasıdır. Ülkemizde son yıllarda yapılan iyileştirmelere rağmen hem kamu sektöründe hem özel sektörde özellikle işe alım süreçlerinde bazı sıkıntılar bulunmaktadır. İşe alımda uluslararası normların dikkate alınması, seçim noktasında önyargısız ve adil olunması, işin gerektirdiği yetkinliklerin ölçülmesinin, önceden belirlenmiş standartlarda "yetkinlik bazlı mülakatlar ve testlerle"

⁷⁶ DPT, **Vergi Çalışma Grubu**, Ankara, 2009, s. 7.

sağlanması, nitelikli insan gücünün kazanılması kadar, bu insan kaynağının elde tutulması, bunun için gerekli özendirici ve motivasyon artırıcı önlemler alınması sürekli gelişiminin sağlanması çok önemlidir.

Bu kapsamda, hem özel hem de kamu sektöründe performans odaklı, yetkinlik bazlı, adaletli ve şeffaf bir insan kaynakları yönetiminin hedeflenmesi gerekmektedir. Kuşkusuz, bu yönde bir hedef, sadece kanun, kural, yönetmelik veya hukuki düzenlemeler ile sağlanamayacaktır. Daha iyi bir gelecek için bu hedefin tüm kesimlerin çıkarına olacağına dair ilgililerin ikna edilmesi ve bu yönde her türlü çalışmanın yapılması gerektiğine inanılmaktadır.

Özetlenmeye çalışılan yaklaşım detaylı analiz ve öneriler sunmaktadır. Raporla belirtilen görüş ve değerlendirmeler doğrultusunda bazı eylemlerin uygulanmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte bu eylemlerin projeye dair somut hedefler belli olduktan sonra detaylandırılması gerekmektedir.⁷⁷

4.6.9. Tanıtım ve İmaj Çalışma Grubu

- a) Hedef Kitlenin Belirlenmesi
- b) Mevcut Durum Analizinin Yapılması: Diğer çalışma gruplarından elde edilecek bilgiler de dikkate alınarak, anket ve araştırma yöntemlerinin uygulanması suretiyle fiili durum ile potansiyel yatırımcının algılarındaki farklılıkların tespit edilmesi gereklidir söz konusu analizin profesyonel kurumlar tarafından yapılması gerektiğinden bütçe ihtiyacı bulunmaktadır.
- c) Hedef Kitleye Mesaj Verilmesi: İlk iki maddenin uygulanması sonucunda ortaya çıkan bilginin değerlendirilerek hedef kitleye mesaj oluşturulması gereklidir.
- d) Türk Kamuoyunun Bilgilendirilmesi Suretiyle Desteğinin Alınması: İFM'nin hayata geçmesi durumunda yeni iş imkânlarının yaratılması gibi sosyal fayda yaratacak konularda halkın bilgilendirilmesi önemlidir.

Bu çalışmaya strateji belgesinin açıklanmasından daha önce tek elden başlanmalıdır.

⁷⁷ a.g.e.

e) Muhtemel ve Mevcut Rakiplerin Analizlerinin Yapılması: GZFT (SWOT) analizi yapılması gerektiği, bu konuda Mevcut Durum Çalışma Grubu'na talep yapılması konusu kararlaştırıldı. GZFT (SWOT) analizinin yapılması suretiyle rakip finans merkezlerinin uygulamaları değerlendirilmelidir.⁷⁸

f) Tanıtım ve İmaj Çalışmasının Başlatılması:

- a. İlk 5 maddeden elde edilen bulguların uluslararası tecrübeye sahip yerel/yabancı bir yaratıcı reklam ajansına anlatılmasına ve söz konusu ajansın finans merkezlerinin tanıtımında kullanılacak sloganı yaratmasının sağlanmasına,
- b. Medya alım ihalesi düzenlenerek hedef kitlesine en etkin şekilde ulaşımın sağlanmasına,
- c. Uluslararası tecrübeye sahip bir PR şirketi ile anlaşarak yurtiçi ve yurtdışında yapılacak tanıtım faaliyetlerinin planlanmasına karar verilmiştir.
- d. Söz konusu çalışmaların profesyonel kurumlarca yapılması gerektiğinden bütçe ayrılmasının gerekli olduğuna karar verilmiştir.

i. 16 Mart Tarihinde Gerçekleştirilen Toplantıya İlişkin Genel Değerlendirmeler ve 12 Mayıs Tarihine Kadar Olan Gelişmeler:

Tanıtım ve İmaj Çalışma Grubu olarak 9 Mart tarihinde aldığımız kararlar 16 Mart tarihinde gerçekleştirilen toplantıda dile getirilmiştir. Grubumuz öncelikle “Ürün”ün şekillendirilmesi konusunda diğer çalışma grupları ile iletişim içinde olunması gerektiği yönündeki kararını belirtmiştir.

16 Mart Toplantısında Mevcut Durum Çalışma Grubu'nun güncel bir “mevcut durum çalışması” yapacağı öğrenildiğinden dolayı kendilerine e-mail gönderilerek bu çalışmanın Grubumuz ile paylaşılması talep edilmiştir. Ancak söz konusu çalışma tarafımıza iletilmediğinden Grup olarak detaylı bir çalışma gerçekleştirilememiştir. Bunun nedeni Grubumuzun çalışmasının Mevcut Durum Analizi ve/veya hedef kitlenin belirlenmesi aşamalarından sonra başlayabilecek olmasıdır.

⁷⁸ DPT, Tanıtım ve İmaj Çalışma Grubu, Ankara, 2009, s. 1.

16 Mart toplantısında İstanbul'un Finans Merkezi olması için hangi temel hedeflerin ortaya konulacağı, finansal ürün ve hizmetlerin hangilerinde bir merkez olmaya çalışılacağı, finansal bir serbest bölgenin mi hedeflendiği yoksa başka modellerin mi benimseneceği gibi konularda henüz net bir karar oluşturulmadığı anlaşılmıştır. Söz konusu toplantıda da bu yönde bir karar alınmamıştır. Ayrıca yine aynı toplantıda ve bugüne kadar olan süreçte “neyin tanıtımı yapılacak, ne pazarlanacak, nerelere pazarlanacak” sorularının cevaplarının netleştirilmemiş olduğu görülmüştür. Bu nedenle “tanıtım ve imaj” çalışmalarında hangi yöne odaklanılması gerektiği konusunda halen bir belirsizlik yaşanmaktadır.⁷⁹

16 Mart toplantısında, koordinatör kurum olarak tek işi ve önceliği bu proje olan, projeye dair öncelik ve hedefleri belirleyerek çalışma gruplarını yönlendiren, çalışmaların finansmanı için bütçesi ve projeye dair yetkisi ve yetkilileri olan bir kurumsal yapının (İstanbul Finans Merkezi Proje Yönetim Ofisi, Yürütme Kurulu, Yöneticisi vb) oluşturulması konusu sadece bizim grubumuz değil birçok Grup tarafından dile getirilmesine rağmen, gelinen nokta itibarıyla tarafımıza bu yönde herhangi bir bilgi ulaşmamıştır.

Yukarıda bahsi geçen konu başlıkları 12 Mayıs tarihinde düzenlenen toplantıda katılımcılarla paylaşılmıştır.⁸⁰

ii) 12 Mayıs 2009 Tarihinde Alınan Kararlar:

- a) Mevcut Durum Çalışma Grubu'ndan “mevcut durum çalışma”sının gelmesinin ardından ilgili devlet, özerk ve özel kuruluşlar ile temasa geçmek suretiyle hedef kitlenin oluşturulması veya hedef kitle belirlenmesi için bu konuda uzman bir şirketten outsourcing hizmetinin alınması kararını vermek ve gerekli olması durumunda bütçe desteği alınması için DPT veya ilgili koordinatör kurum yetkilileriyle iletişim halinde olmak.
- b) Koordinatör kurum belirlenene kadar veya hiç belirlenmemesi yönünde karar alınması halinde, bütün işlemleri Organizasyon Çalışma Grubu üzerinden takip etmek.
- c) Medya alım ihalesi düzenlenmesi, hedef kitleye mesaj verilebilmesi için uluslararası tecrübeye sahip bir PR şirketi ile anlaşılması gerekliliği durumunda söz konusu çalışmaların profesyonel kurumlarca yapılması gerektiğinden bütçe desteği alınması için DPT veya ilgili koordinatör kurum yetkilileriyle iletişim halinde olmak.

⁷⁹ a.g.e.

⁸⁰ a.g.e. s. 2.

İFM'nin hayata geçmesi durumunda yeni iş imkânlarının yaratılması gibi sosyal fayda yaratacak konularda halkın bilgilendirilmesinin önemini bir kez daha ilk toplantıda dile getirmektedir.⁸¹

4.7. İstanbul'un Bölgesel Finans Merkezi Olabilmesi İçin İzlenecek Yol Haritası

Finans merkezleri genel olarak bir ülkenin metropol şehir, başkent ve ekonomik merkezlerinde bulunmaktadır. Kısacası, şirketler nerede yerleşmeyi tercih ettiyse, onlara hizmet sunan finansal kurumlar orada yer almakta, finans sektörüne hizmet veren diğer kurumlar da onları takip etmektedir. Bu sebeple uluslararası finans merkezleri dünyanın en büyük ekonomilerinde ortaya çıkmaktadır.

Türkiye, global ekonomik büyüklüklerle kıyaslandığında orta sıralarda yer almaktadır. Dolayısıyla, mevcut uluslararası finansal merkezlerle rekabet edebilmesi güçleşmektedir. İstanbul, hiç şüphesiz ki Türkiye'nin ekonomi ve finans merkezidir. Türkiye, Doğu Avrupa, Ortadoğu ve Orta Asya bölgesinde en büyük ekonomiye sahip ülkedir. Ticaret merkezi olarak İstanbul "Ticaret Merkezleri İndeksi"nde yer almaktadır. (EK: 7) Dolayısıyla İstanbul, bu coğrafi alanda bölgesel bir finans merkezi haline kolaylıkla gelebilecek potansiyele sahiptir.

İstanbul'un bölgesel bir finans merkezi haline gelmesi için iki temel stratejiden biri seçilebilir. Birincisi, finans sektörünün tüm alt dallarını kapsayacak şekilde geniş bir hedef belirlemek, ikincisi ise, finans sektörünün bir alt dalında uzmanlaşmayı hedeflemektir.⁸²

Çeşitli ülkeler finans sektörünün alt dallarından birinde uzmanlaşmayı tercih etmişlerdir. Sonuçta, Lüksemburg yatırım fonu merkezi, Dublin operasyonel destek merkezi, Zürih özel bankacılık merkezi haline gelmiştir.

Alt sektör uzmanlaşmasının avantajı, sınırlı bir alan içinde, daha kolay ve ulaşılabilir hedeflere sahip olmasıdır. Örneğin; İstanbul, özel bir takım düzenlemelerle, yasal ve vergisel avantajlarla, tanıtım ve pazarlama faaliyetleri ile bir finansal ortaklık (private equity) merkezi haline gelebilir. Finansal ortaklık fonları İstanbul'da yerleşik olarak kurulup çevre ülkelerdeki yatırımlarını yönlendirebilirler. Ancak bu hedef, İstanbul ve Türkiye için küçük bir hedef olacaktır.

⁸¹ a.g.e. s. 3.

⁸² TSPAKB, *Global Finans Merkezleri ve İstanbul*, İstanbul: TSPAKB Yayınları, 2007, s. 37.

Öte yandan, bu yaklaşımın en büyük dezavantajı tek bir sektöre bağımlılıktır. Aynı örneğe devam etmek gerekirse, finansal ortaklık fonları 2001–2004 yılları arasında önemli bir durgunluğa girmişti. Bu durumda İstanbul'daki kurumlar da faaliyetlerini yavaşlatacaklardır.

Diğer bir dezavantaj ise sektörel uzmanlaşmanın ekonominin diğer alanlarına etkisinin sınırlı olmasıdır. Avrupa'daki tüm finansal ortaklık fonları İstanbul'a taşınsa dahi, onlarla beraber gelecek olan bağımsız denetim şirketleri, hukuk firmaları, danışmanlık ve teknoloji şirketleri sınırlı ölçekte olacaktır. İstanbul ve Türkiye'nin bölgesel bir güç haline gelmesi için finans merkezi tanımının geniş tutulması gerekmektedir. Aşağıda belirtilen alt sektörlerin tamamına ilişkin bir çekim merkezi oluşturulması hedeflenmelidir. Bunlar;

- Bankacılık (yatırım bankacılığı, kurumsal bankacılık, özel bankacılık)
- Sermaye Piyasası (hisse senedi, borçlanma senetleri, türev ürünler, emtia)
- Varlık Yönetimi (yatırım fonlarının kuruluşu, yönetimi)
- Sigorta ve Reasürans
- Diğer Finans Kurumları (factoring, leasing, tüketici finansmanı)
- İslami Finans Ürünleri
- Alternatif Finansal Ürünler (hedge fonlar, finansal ortaklık fonları)
- Operasyonel Destek Faaliyetleridir.⁸³

Bölgesel Finans Merkezi olarak hedeflenen ülkelerdeki finansal işlemleri ve likiditenin çekilmesi ile birlikte İstanbul finansal hedefini son adıma taşınmalıdır. Londra, New York gibi uluslararası düzeye geçiş yapmaya başlamalı ve mevcut durumunu da korumalıdır. Bu geçiş aşamasında mevcut ana rakip finans merkezleri Singapur, Hong Kong ve Tokyo'dur. Bu merkezlerin birbirlerine olan yakınlığı birbirlerinden pay kapmalarını da gerektirmektedir.

Dünya Finans Merkezleri Avrupa, Kuzey Amerika ve Uzak Doğuda üç kutuplu yoğunlaşmaktadır. Bu bölgeler doyuma ulaşmış pozisyonda bulduklarından İstanbul'un başarı oranı daha yüksek olacaktır. Şanghay'ın çıkışı ile Hong Kong, Malezya'nın çıkışı ile

⁸³ a.g.e., s. 38.

Singapur, Frankfurt ve Zürih'in çıkışı ile de Londra'nın pazar paylarında düşüş yaşanması öngörülmektedir.

Global kriz neticesinde gerçekleşen ekonomideki düşüş finansal merkezlerin gerilemesine neden olacaktır. Kriz ortamında Ekim 2009 itibariyle İstanbul'da gerçekleşen IMF ve Dünya Bankası toplantılarında "İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Projesi" dünyaya duyurulmuş böylece Türkiye'nin finansal piyasalarına güvendiğini dünyaya göstermiştir.

Bölgesinde söz sahibi olan İstanbul'un Uluslararası düzeye finans merkezi olarak çıkmasının 30 yıl sürmesi tahmin edilmektedir. İzlenmesi gereken yol haritası, bünyesinde barındırması gereken finansal kurum ve yapı çeşitleri, geliştirilmesi gerekenler başlıklar şeklinde nedenleriyle anlatılacaktır. Uluslararası Finans Merkezi olarak alınması gereken en iyi örnek Londra'dır. City of London ile işbirliği gerçekleştirilmelidir. Aynı zaman dilimi içerisinde kaldığı Moskova, Atina'nın İstanbul'a göre şansı mevcut durumlarından dolayı Bölgesel bir merkez olmanın ötesine geçemeyecektir. Çünkü Atina AB üyesi olması nedeniyle bu bölgede Frankfurt, Zürih, Londra, Dublin, Paris, Amsterdam gibi merkezleri bünyesinde zaten barındırmaktadır. Moskova ise her zaman Orta Doğu'ya uzak konumda kalacaktır.

Uluslararası Finans Merkezi konumuna gelmek İstanbul için bir hayal değildir. Yapılan çalışmalarda İstanbul'un bu misyonu gerçekleştirebilecek potansiyele sahip olduğunu ortaya koymaktadır. İstanbul Eylül-2009 Küresel Finans Merkezleri İndeksine 72. sıradan giriş yapması bu çalışmaları doğrular nitelikte olduğu düşünülebilir. İstanbul için, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nın yapmış olduğu özel bir çalışma mevcuttur. Bu çalışma İstanbul'da tüm borsalara hizmet verecek bir ortak işlem platformu oluşturmaktır. Bu platformu dışarıdaki büyük borsalara bağlamak ve çevremizdeki ülkeleri de Türkiye üzerinden büyük borsalara bağlama çalışmasıdır. Böylece girilen emirler Türkiye üzerinden başka bir borsaya iletilerek işlemin emrin girildiği ülkede gerçekleşmesini sağlamaya çalışmaktır. Bu çalışma uygulamaya geçirildiğinde teknolojik altyapısı ile İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi aşamasına geçişi sağlanabilecektir. Bu geçiş sürecinde devlet ve özel sektöre düşen görevler bulunmaktadır. Bu merkezin bünyesinde bulunması gereken faktörlerin bazıları İstanbul Kalkınma Ajansı ile yapılan işbirliği ve projeler doğrultusunda desteklenmelidir. Uluslararası düzeye çıkışın gerçekleşmesi durumunda Londra – Dublin

örneğinde olduğu gibi İstanbul'un arka ofis işlemleri Türkiye ile aynı zaman diliminde bulunan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile yürütülebilir.

4.7.1. İstanbul'un Vizyonu

İdari yapının tüm kademelerindeki yöneticiler İstanbul'u büyük bir ekonomik merkez ve uluslararası ticaret akışlarının odak noktası yapmak için ortak bir vizyonu paylaşmaktadırlar. Bunun için birbirine bağlı iki amaç hedeflenmektedir;

- İstanbul'un Türkiye'nin inovasyon ve bilgi merkezi olması. Uluslararası alanda diğer metropoliten bölgelerle daha etkin rekabet edebilen ve olumlu etkilerini Türkiye'nin geri kalan bölgelerine yayabilen daha dinamik, bilgiye dayalı bir ekonomik merkez.
- Avrasya Bölgesinde bölgesel bir merkez, Avrupa, Asya, Orta Doğu ve eski Doğu Bloğu ülkeleri arasında küresel bir geçiş kapısı ve bölgesel finans hizmeti sağlayıcısı, lojistik bir odak noktası ve turizm ve kültür merkezi olarak İstanbul.

Finans sektörü bölgesel merkez stratejisinde tanımlanan üçüncü sektördür. İstanbul'un, özellikle de bu alandaki şiddetli rekabet ortamında bölgesel bir merkez olması için finans sektöründe önemli reformlara gerek vardır. İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) çok önemli bir büyüme göstermiş, Avrasya bölgesindeki diğer ülkelerin finans merkezlerini büyük oranda geride bırakmıştır. Mali araçların ve büyük kurumsal yatırımcıların yokluğu ile düşük seviyedeki tasarruf oranı, İMKB'nin daha yüksek sermayeleşme oranına ulaşmasını engellemektedir.⁸⁴

Hâli hazırda İstanbul'un en zayıf noktalarından biri, sermaye piyasalarının çoğunluğunda menkul kıymetlerin hâkim olması; hisse senetleri ve diğer mali araçların sınırlı miktarlarda kalmasıdır. İstanbul'daki bankacılık sektörü Avrasya bölgesindeki diğer kentlere göre daha deneyimlidir, ancak sınırlı sayıda daha rekabetçi büyük banka grupları oluşturabilmek için daha iyi bir yapılanmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Artan mali rekabet ortamında, yüksek işlem ve aracı kârlarını aşağıya çekmek ve mali aracı kurumların menkul değerler borsasına aşırı bağımlılıklarını azaltmak için düzenleme ve denetim politikalarına gerek duyulacaktır. Bu reformlar İstanbul'u, bilhassa Dubai gibi kentlerle, çetin bir rekabet

⁸⁴ İBB, 21. Yüzyıl İçin Vizyon Stratejisi ve Politikaları (Taslak), İstanbul: İBB Proje Özel Basımı, 2005, s. 2.

ortamında karşı karşıya getirmektedir. Bu konuda, İstanbul daha atak ve daha çok inisiyatif kullanan (proactive) bir marka stratejisine gerek duymaktadır.

İstanbul'un evrensel düzeyde taşıdığı tarihi, kültürel, doğal öz değerlerine sahip çıkılarak, geçmişte olduğu gibi günümüzde de bir dünya kenti statüsü kazandırmak üzere ülke ve bölge kalkınmasıyla uyumlu, büyüme ve gelişmeler doğrultusunda dünya metropoller kademelenmesi içinde hak ettiği yerini alarak dünya ve bölge ülkelerinin Ortadoğu, Balkanlar ve İslam Ülkeleri'nin ekonomik yapılarıyla bütünleşen, bölgesel fırsatları iyi kullanan ve bu yapılanmada öncü rol üstlenen tarih, bilim, kültür, sanat, siyaset, ticaret ve hizmet ağırlıklı bir metropoliten kent olmasının sağlanması için koruma ve gelişme dengesinin sağlanmasıdır.

21. Yüzyılın başında global ve bölgesel gelişmeler ile Türkiye'nin ve İstanbul'un iç ve dinamikleri İstanbul için yeni bir vizyon oluşturulmasını ve bu vizyona bağlı strateji ve politikaların geliştirilmesini gerekli kılmaktadır.

Oluşturulacak vizyon, strateji ve politikalar İstanbul'a global alanda rekabet gücü kazandırmalı ve İstanbul'u dünya kentler hiyerarşisi içinde belirleyici, karar alma merkezlerini barındıran öncü bir konuma taşımalıdır. İstanbul hiyerarşik yapı içinde en üst grupta (New York, Londra, Tokyo) yer almayı hedeflemelidir.

İstanbul için yeni bir vizyon önerisi geliştirilmiş ve belirlenmiştir. Bu vizyon önerisinin geliştirilmesinde belirleyici olan temel unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurlar global, bölgesel, Türkiye ve İstanbul kaynaklıdır. Temel unsurlar aşağıda sıralanmaktadır.⁸⁵

21. Yüzyılın ilk yarısında dünya ekonomisinde Asya kıtası üretim, tüketim, ticaret, nüfus ve enerji talebi konularda dünyanın en büyük coğrafyası olacaktır. Avrupa Birliği ile Asya Kıtası arasında veya Avrasya coğrafyası içindeki ekonomik ve ticari ilişkiler de dünyada ilk sırayı alacaktır. Bu global ekonomik ve ticari trend karşısında Türkiye önemli bir köprü ve aracı konumunda olacaktır. Türkiye bu genişleyen ekonomik ve ticari faaliyetlerden artan oranda pay alacaktır. İstanbul bu aracılığın yönetimin merkezi olmalıdır.

Türkiye'nin yakın bölgesinde 30'u aşkın ülke önümüzdeki 20 yıl içinde geçiş dönemlerini ve uluslararası sistem ile bütünleşme aşamalarını tamamlarken, dünyanın geri kalanı için hızla gelişen önemli bir pazar olacaktır. Bu ülkelerin özellikle ekonomik gelişme süreçleri içinde hizmet sektörü ihtiyaçları hızla genişleyecektir. Bu nedenle bu ülkelere yönelik ekonomik ve ticari faaliyetlerin bir merkezde yürütüleceği coğrafi bir bölgesel

⁸⁵ a.g.e.

merkeze ihtiyaç duyulacaktır. İstanbul bu nedenle uluslararası, çok uluslu ve ulusal şirketler için bölge ülkeleri ile ekonomik ve ticari faaliyetlerin yürütüleceği bir ticaret, hizmet ve finans merkezi olmalıdır.⁸⁶

Ekonomik gelişmelerin tarım, sanayi ve hizmetler şeklinde yaşanan sektörel aşamalarında İstanbul hizmetler sektörü ağırlıklı bir şehir olma konumuna gelmiştir. İstanbul, Türkiye'nin sanayi merkezi olarak büyümüş, ardından hizmetler sektörü büyüme göstermiştir. Gelenen bugünkü noktada şehirde yaratılan katma değer ortalamasına bakıldığında İstanbul'da sanayi üretimi yapılması giderek daha maliyetli hale gelmektedir ve alternatif maliyeti de yükselmektedir. Bu nedenle İstanbul'un ekonomik gelişimi artan ve genişleyen oranda yüksek katma değer yaratan hizmetler sektörü ağırlıklı olacaktır.

İstanbul, 20. yüzyılın sonuna kadar daha çok Türkiye ve metropol alan önceliklerine göre gelişmiş ve dünya kentler hiyerarşisi içinde sınırlı işlevler üstlenmiştir. 20. yüzyılın başında yaşanan global ve bölgesel gelişmeler ile Türkiye'nin ve İstanbul'un kendi iç dinamikleri İstanbul'u sınır ötesi işlemlere daha bağımlı kılmakta ve İstanbul'a sorumluluklar yüklemektedir. İstanbul tarihinde üç kez eski dünya coğrafyasının imparatorluk başkenti olma işlevinden sonra 21. Yüzyılda çok daha geniş bir coğrafya için yeniden bir başkent olma şansına sahiptir. Bu nedenle İstanbul uzun bir süre sonra yeniden vizyonunu sınır ötesi ihtiyaçlara göre belirlerken, dünya kentler hiyerarşisi içinde kendisine önemli bir bölgesel merkez rolü üstlenmelidir.

2023 yılı hedef alındığında; uluslararası metropoller yarışında İstanbul'un mevcut potansiyelleri, fırsatları ve konumu ile küresel cazibe merkezlerinden biri ve uluslararası alanda önemli bir metropol olmaya aday bir kent olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, bu fırsatların avantajlar haline dönüşmesi; İstanbul'un yönetimi ile doğrudan ilgili olmayan, ulusal düzeyde makro politik ve ekonomik karar ve tercihlere bağlıdır.

İstanbul şehrinin Türkiye Ekonomisi, siyaseti ve kültür hayatındaki ağırlığı göz önüne alınırsa; Türkiye'nin önündeki yeni açılım alanlarını kapsayacak şekilde bir uluslararası metropol olabilmesi açısından; dünya coğrafyası içindeki yeri, sahip olduğu jeopolitik ve jeokültürel avantajları, tarihi kültürel kimliği, sahip olduğu doğal değerleri ile konjonktürün sunduğu bu fırsatın, altyapıda sağlanacak gelişmeler ile kalıcı ve yapısal kazanımlara dönüştürülmesi sonucunda; tarihsel geçmişinde olduğu gibi bugünde Akdeniz ve çevresinde, Asya, Avrupa, Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgesinde, kendisi ile ekonomik, kültürel ve

⁸⁶ a.g.e., s. 4.

bilimsel açıdan uluslararası bir metropoliten merkez olma konusunda yarışacak bir başka kent olmayacaktır.⁸⁷

4.7.2. Bankacılık Hizmetleri

Bankacılık sektörü, Finans Merkezi içinde bölge ülkelerine yönelik finansal hizmetlerin sunulmasında Sermaye Piyasaları ile birlikte en önemli sektör olacaktır. Bankacılık sektörünün bölgesel finansal hizmetleri Kurumsal Bankacılık, Ticari Bankacılık ve Yatırım Bankacılığı hizmetlerinde yoğunlaşacaktır. Bankalar fon aktarımına aracılık, para ve sermaye piyasası işlemlerine aracılık ve bölgesel risk yönetimi faaliyetlerinde yoğunlaşacaktır.

Bankacılık sektörüne, bölgesel finansal hizmetler sunmak, uluslararası sermaye akımlarına aracılık etmek ve uluslararası ticaretin finansmanına destek vermek üzere çok sayıda yabancı banka giriş yapacaktır. Ticaret ve yatırım bankaları için İstanbul merkez olacaktır.

Türk Bankaları yurt içine yönelik finansal faaliyetlere sınır ötesi işlemlerin eklenmesi ile yeni bir yapılanma içine girecektir. Türk bankaları da global mali sistemin bir parçası olarak bölgesel ve uluslararası örgütlenme modellerini geliştirecektir. Bölgesel finansal hizmetlerin sunumunda esnekliği ve serbestiyi tanımak üzere bankacılık düzenlemelerinde gerekli iyileştirmeler yapılmalıdır.⁸⁸

4.7.2.1. Kurumsal Bankacılık

Bölge ülkelerinin ekonomik gelişim sürecinde yatırımların finansmanı, altyapı yatırımlarının finansmanı, proje finansmanı, özelleştirme programlarının finansmanı, satın alma ve birleşmelerin finansmanı ile sendikasyon kredileri ile finansman ihtiyacı öncelikli finansal hizmet talebini oluşturmaktadır.⁸⁹

Bölge ülkelerinin bu finansman talepleri, daha çok Dünya Bankası, The European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), Asya Kalkınma Bankası gibi uluslararası kurumlardan karşılanmaktadır. Özel kesim bankalar aracılığı ile yukarıda belirtilen işlemler

⁸⁷ a.g.e., s. 257.

⁸⁸ İTO, **Bölgesel Finans ve Hizmet Merkezi İstanbul**, İstanbul: İTO Yayınları, 2000, s. 137.

⁸⁹ a.g.e., s. 140.

için finansman sağlamada ve bölge ülkelerine kaynak aktarmada aktif değildir. Bununla birlikte bölgede kurumsal bankacılık hizmetleri için önemli bir potansiyel bulunmaktadır.

Yabancı bankaların çok sayıda ülkenin oluşturduğu bu piyasalara katılımında tek tek ülkelerde yer alamayacağı açıktır. Ayrıca yabancı bankaların bölge ülkeleri ve pazarları ile ilgili tecrübe ve bilgi eksikliği bulunmaktadır. Yabancı bankalar bölge pazarlarına yakın, bölgeyi ve ülkeleri tanıyan, bölge ülkeleri ile işbirliği olan ve mali piyasaları uluslararası piyasalar ile bütünleşmiş bir merkezde yer alarak bölgeye yönelik finansal hizmet aktaracak ve fon sunacaktır, İstanbul Bölgesel Finans Merkezi olarak yabancı bankalar için en elverişli merkezdir. Kurumsal Bankacılık Hizmetlerinde İstanbul bir yönetim, düzenleme ve pazarlama ile ilişkili hizmetlerin sunulduğu, fon aktarımının yapıldığı merkezdir. Fon temini ve kullandıran, bir dönem uluslararası merkezlerden gerçekleştirilecektir.⁹⁰

4.7.2.2. Ticari Bankacılık

Bölge içinde gerçekleştirilen ticaretin finansmanında özel mali kurumların payı düşüktür. Ticaretin finansmanında ülkelerin Eximbank 'ları yer almaktadır. Bölgeye yönelik dışarıdan ticarete ise yine ülkelerin Eximbank 'ları ve Kredi Garanti Kurumları finansman ve kredi sağlamaktadır. Özel sektörün henüz bölge ticaretinde yer almaması, bölge ülkelerinin taşıdıkları ekonomik, ticari ve politik risklerden kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte önümüzdeki dönemde bölge içinde ve bölge ile dış dünya arasında ticaret çok önemli bir gelişme gösterecektir. Bu gelişmenin unsurları şöyledir.

- Bölge ülkelerinde sanayileşme ve özelleştirmeler ile mal ihracatı artacak, hammadde ve ara malı ithalatı genişleyecek,
- Bölge ülkelerine yönelik doğrudan sermaye yatırımları artacak, sanayi ve hizmet alanında hammadde tedariki ve mal satışı hacmi genişleyecek,
- Avrasya ulaştırma koridoru üzerinden Avrupa - Asya Pasifik arasında ticaret genişleyecek,
- Bölge ülkelerinin maden ve metal kaynakları uluslararası piyasalara açılacak,
- Bölge ülkelerinin önemli emtiaları (buğday, pamuk) uluslararası piyasalara açılacaktır.

⁹⁰ a.g.e., s. 141.

Bölge içinde ticaret hacminin genişlemesi ve çeşitlenmesi ile birlikte, özel mali kurumlar ticaretin finansmanı konusunda aktif olacaklardır. Ticaretin giderek karmaşıklaşması ve çeşitlenmesi ihtisaslaşmış ticaret finansmanı hizmetlerine talep yaratacaktır.⁹¹

4.7.2.3. Yatırım Bankacılığı

Bölgeye yönelik fon aktarımı ve finansal hizmetler sunumunda Sermaye Piyasaları Bankacılık Sektörü ile birlikte en önemli işlevi görecek piyasalardır. Uluslararası sermaye hareketlerinin önemli bir bölümü gelişmekte olan ülkelere sermaye piyasaları aracılığı ile ve menkul kıymetlere yapılan yatırımlar şeklinde girmektedir. Finans Merkezi olarak İstanbul, sermaye piyasaları ve çalışan düzenli borsaları ile bölgenin en gelişmiş ve uluslararasılaşma düzeyi en yüksek merkezidir. Bu nitelikleri ile Finans Merkezi uluslararası sermaye hareketlerinin bölgeye dağıtılmasında aracı olacaktır.

Sermaye piyasası ve işlemlerinin önemi, sermaye piyasalarında verilecek hizmetleri de önemli kılmaktadır. Finans Merkezi; Yatırım Bankacılığı için uluslararası nitelikte potansiyeli yüksek bir piyasa sunmaktadır. Yatırım Bankaları, Finans Merkezi'nde sermaye piyasaları işlemlerinin tümüne aracılık edecektir.

- Bölge şirketlerinin Finans Merkezi'nde ve diğer uluslararası piyasalarda yapacakları halka açılmalar ve diğer menkul kıymet ihraçlarında, şirket değerlendirme, ihraçlara aracılık ve aracılık yüklenimi işlemleri
- Finans Merkezi sermaye piyasalarında ve düzenli borsalarında ikincil piyasa işlemlerine aracılık etmek
- Uluslararası sermaye hareketlerinin Finans Merkezi'ne ve bu merkez vasıtasıyla bölge ülkelerine yönlendirilmesine aracılık etmek⁹²
- Bölgeye yönelik uluslararası fonların ve kurumsal yatırımcıların bölge portföylerinin Finans Merkezi'nde yönetilmesi
- Bölge ülkelerinde ve bölge ülkelerine yönelik satın alma ve birleşme işlemlerinde danışmanlık
- Bölge ülkelerinde gerçekleştirilen özelleştirme programlarında özelleştirme danışmanlığı yapmak.

⁹¹ a.g.e., s. 147.

⁹² a.g.e., s. 148.

4.7.3. İstanbul Bankalararası Para Piyasası (İSTİBOR)

Avrasya bölgesinde stratejik, ekonomik ve nüfus bakımından hâkim durumda bulunan Türkiye, LIBOR faiz oranını kullanmaktadır. Çevre ülkeler ile devamlı etkileşim halinde bulunan Türkiye; LIBOR, SIBOR, HIBOR gibi kendi ölçüsünü uzun vadede oluşturmaya çalışmalı, hazır sistemler üzerinden çalışmak yerine (LIBOR+ x) çevre ülkeleri de içine dâhil edebileceği yeni bir oluşum sergileyerek genel kabul gören bir çalışma ortaya koymalıdır. HIBOR' un Çin, Hong Kong Bölgesinde, SIBOR' un Malezya, Endonezya, Singapur bölgesinde, LIBOR'un dünyada kullanımı yüksektir. Türkiye bunu örneğin "İSTİBOR-Istanbul Interbank Offered Rate" oluşturma çalışmalarını başlatmalı ve bölge ülkelerini bunu kullanmaya teşvik etmelidir. Doğu Avrupa, Orta Asya, Kafkaslar ve Kuzey Afrika tarafından tercih edilmesi sağlanmaya çalışılmalıdır.

4.7.4. İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İSE-Istanbul Stock Exchange)

İstanbul Menkul Kıymetler Borsası ya da kısaca İMKB, sermaye piyasasında faaliyet gösteren banka ve aracı kurumlara saklama ve takas hizmeti veren aynı zamanda özel bütçesi ve gelir kaynakları olan özerk nitelikli, tüzel kişiliğe sahip bir mesleki kuruluştur.

6 Ekim 1984 tarih ve 18637 sayılı Resmi Gazete ile yayımlanan "Menkul Kıymetler Borsalarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik" ile Türkiye'de menkul kıymetler borsalarının kuruluş, çalışma, denetlenme ve borsada alım satım esasları ile borsa üyelerinin kuruluş, çalışma ve yükümlülükleri düzenlenmiştir.

İMKB, genel kurulca seçilen beş üyeden oluşan bir yönetim kurulu tarafından yönetilir. İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, Sermaye Piyasası Kurulu'nun gözetim ve denetimi altında olan tüzel kişiliği haiz bir kamu kurumudur. İMKB, bir meslek kuruluşu olarak, yatırım ve kalkınma bankaları, ticari bankalar ve aracı kurumlardan oluşan üyelere sahiptir.

İMKB Hisse Senetleri Piyasası'nda dört sürekli pazar bulunmaktadır. Bunlar; Ulusal Pazar, İkinci Ulusal Pazar, Yeni Ekonomi Pazarı ve Gözaltı Pazarıdır. İMKB Tahvil ve Bono Piyasasında ise Kesin Alım Satım Pazarı, Repo-Ters Repo Pazarı ve Gayrimenkul Sertifikaları Pazarı bulunmaktadır.⁹³

⁹³ İMKB, İstanbul Menkul kıymetler Borsası, (Çevrimiçi), www.imkb.gov.tr, (Erişim Tarihi: 03.07.2009).

Borsada ortaklık hakkı veya alacaklılık hakkı sağlayan ve Sermaye Piyasası Kurulunca menkul kıymet olarak kabul edilen sermaye piyasası araçları işlem görebilmektedir. İMKB’de hisse senedi, devlet tahvili ve hazine bonusu işlem görmektedir.

İMKB tanınmaları;

- İMKB, Ekim 1993’de US Securities and Exchange Commission (SEC) tarafından “yatırım yapılabilir yabancı borsa” olarak tanınmıştır.
- 9 Mayıs 1995 tarihinde ise “Japan Securities Dealers Association (JSDA)” tarafından İMKB “Japon yatırımcıları için yatırım yapılabilir yabancı borsa” olarak tanınmıştır.
- İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB), Avusturya Maliye Bakanlığı tarafından, Avusturya Yatırım Fonları Kanunu uyarınca, Avusturya fonları için yatırım yapılabilir düzenli bir borsa olarak tanınmıştır.

İMKB’nin üyelikleri;

- Merkezi Paris’te bulunan “The World Federation of Exchanges” (WFE)’ in amacı üye borsaların ulusal pazarlarının etkin, adil ve güvenilir gelişimini sağlayıcı fonksiyonel standartların oluşturulması ve geliştirilmesine ilave olarak ihraçlarda, işlemlerde ve takas işlemlerinde yeterli standartların oluşturulması amacıyla işbirliğini sağlamaktır. WFE üyeleri, WFE Genel Kurulu’nda kabul edilen “Menkul Kıymetlerin İşlem Görmesi ile ilgili Genel Olarak Kabul Edilen Kurallara” uymakla yükümlüdürler.⁹⁴
- İMKB’nin öncülüğünde, Federation of Euro-Asian Stock Exchanges (FEAS) adı altında, merkezi İstanbul’da olan ve kâr amacı bulunmayan bölgesel bir federasyon kurulmuştur. Bu federasyonun amacı üye ülkelerin menkul kıymet borsaları arasında işbirliğine yönelik çalışmaları artırmak, diğer ülke borsalarının kuruluşları veya federasyonlarına karşı FEAS üyesi borsaları temsil etmek, üyelerin çalışma kurallarında birlik sağlayıcı çalışmalarda bulunmak ve bölgede ihraç edilen menkul kıymetler için kotasyon ve işlem görme fırsatları sunmaktır. FEAS ana sözleşmesi Avrasya bölgesinden 12 kurucu borsa başkanlarının katılımıyla 16 Mayıs 1995 tarihinde imzalandı. FEAS’ın sekreteryası İstanbul’da İMKB binasındadır. Halen Federasyon Başkanlığı’nı İMKB yürütmektedir.
- International Securities Services Association (ISSA), İsviçre Kanunlarına göre Zürich’te kurulu uluslararası bir kuruluştur. Amacı, menkul kıymet yönetimini

⁹⁴ a.g.e.

gelişimini sağlamak, menkul kıymet yöneticileri arasında ortak bir lisan kullanımına katkıda bulunarak ilişkileri artırmak ve birebir temasları geliştirerek profesyonel bilgilerinin artmasını sağlamak. ISSA üyeleri bankalar, takas kuruluşları, saklama kuruluşları, borsalar, aracı kurumlar ve portföy yöneticileri gibi kurumlardan oluşmaktadır.

- International Capital Market Association (ICMA), uluslararası piyasaların ticari birliği olan özerk bir kuruluştur. Amacı, piyasaların düzenli çalışmasını gözlemek ve piyasaları etkileyen konularda üyelerinin görüşlerini temsil etmektir. Birlik, Avrupa finansal topluluğu ile ilişkilerde çok önemli rol oynamakta ve Yatırım Hizmetleri Yönetmeliği (ISD) ve Sermaye Yeterliliği Yönetmeliği'nin (CAD) oluşturulmasına yapıcı katkıda bulunmuştur.
- European Capital Markets Institute (ECMI) akademisyenler ve uygulamacıların, piyasaların fonksiyonlarına ilişkin düşüncelerinin ve fikirlerinin alış verişinin yapıldığı merkez gibi hizmet vermektedir. Temel amacı, sınırlar arası faaliyetler ve yatırımların yanı sıra Avrupa sermaye piyasalarının çalışmaları ve gelişmeleri ile ilgili araştırmaları yürütmektir. ECMI üyeleri; finans sektöründeki şirketler, kuruluşlar ve enstitülerin yanında önde gelen üniversiteler ve işletme okullarından oluşmaktadır.
- IOSCO, etkin ve güvenilir piyasaların oluşmasını sağlamaya yönelik olarak sermaye piyasası düzenlemelerine standartlar getirmek, üyelerin tecrübeleri paylaşarak ulusal piyasalarını geliştirmelerine katkıda bulunmak, uluslararası işlemlere standart getirmek ve bu işlemlerde gözetim faaliyetlerini etkinleştirmek, piyasaların bütünlüğünü teşvik için standartların doğru olarak uygulanmasını sağlamak ve kuralların ihlaline karşı etkin yaptırımlar getirmek amacıyla kurulmuş bir organizasyondur. Sermaye Piyasası Kurulu IOSCO'nun tam üyesi, İMKB ise "affiliate member" statüsünde üyesidir.

İMKB, kolaylıkla bölgesel bir çekim merkezi haline gelebilir. İMKB, uzun bir süredir Avrasya Borsalar Federasyonunun Başkanlığını yürütmektedir. İMKB'nin aslında bölgesel liderlik için adım attığı, ancak iç sorunlar nedeni ile bu pozisyonunu yeterince güçlendiremediği söylenebilir. Mevcut yapısı ile bu konumu sürdürmesi ise mümkün görülmemektedir.

İMKB'nin, bölgesel bir güç haline gelmesi için öncelikle idari ve mali özerkliğe kavuşması gerekmektedir. Bunun için de hızlı bir şekilde özelleşmesi sağlanmalıdır.

İMKB'nin sahip olduğu güç ve etki alanı ihmal edilmemelidir. Örneğin; Özelleşen bir İMKB, FEAS bünyesindeki ağırlığını artırarak diğer ülke borsalarına danışmanlık hizmetleri sunabilir. Bu hizmetler, borsa yönetimi, piyasa gözetimi ve teknoloji alanlarında olabilir. Ayrıca İMKB, diğer ülkelere yazılım ürünleri ihraç edebilir.⁹⁵

Bölgesel liderlik dışında da alternatifler mevcuttur. Örneğin; İMKB, şartlar uygun görülürse, Londra Borsası veya Deutsche Börse gibi bir Avrupa borsası ile birleşebilir. Böylece, kendi etki alanını genişletirken, İstanbul'un da yabancı yatırımcılar için bir çekim merkezi olmasını kolaylaştırabilir. Türkiye'nin bu gelişmelerden uzak kalmaması gerekmektedir. Fakat İMKB'nin mevcut yapısı içinde bu yönde bir oluşumun mümkün olmadığı ifade edilebilir.

Uluslararası borsalar arasında likiditesi daha yüksek borsalar yaratmak amacıyla birleşmeler yaşanmaktadır. Birleşmeler ile birlikte menkul kıymet borsası yatırımcıları, birleşmenin sağlandığı borsaya da alım-satım emri göndererek işlem yapabilmektedir.

İMKB, Bölgesel Finans Merkezi (BFM)'nin merkezi bir borsası olmalı ve tüm bölge borsalarının merkezi platformu olma hedefleri çerçevesinde uluslararası önemli borsalar ile de birleşme ve işbirliği sağlanmalıdır. Böylece, İMKB uluslararası finans merkezleri ile bölgesel borsalar arasındaki bağlantıyı sağlamış olacaktır. Bu bağlantıların sağlanması ile birlikte bölge ülkeleri önemli ihraçları için İstanbul'u ve İMKB'yi tercih edeceklerdir.⁹⁶

4.7.5. İstanbul Kıymetli Madenler ve Taşlar Borsası (IGE-Istanbul Gold Exchange)

Altın sektöründeki yeniden yapılanma çalışmaları, kıymetli maden sektörünün kurumsallaşması ve altına dayalı yeni araçların geliştirilmesi yönünde önemli adımlar atılmasına olanak sağlamıştır. Bu konudaki en önemli gelişme İstanbul Altın Borsası'nın kurulmasıdır. Kıymetli maden sektörü, İstanbul Altın Borsası'nın faaliyete geçmesi ile birlikte uluslararası rekabet edebilir bir boyut kazanarak rekabetçi fiyat oluşumuna olanak sağlamış ve buna bağlı olarak maliyetler makul bir seviyeye ulaşmıştır.

İstanbul Altın Borsası, altın fiyatlarının dünya fiyatları ile paralel hale gelmesini, ithal edilen altınların genel kabul gören saflık ve standartta olmasını ve yurtdışından yapılan gayri resmi altın ithalatının engellenerek altın ticaretinin kayıt altına alınmasına olanak sağlamıştır.

⁹⁵ a.g.e

⁹⁶ TSPAKB, *Global Finans Merkezleri ve İstanbul*, İstanbul: TSPAKB Yayınları, 2007, s. 39.

Ayrıca, sektörün şeffaf bir yapı kazanması, bu gelişmelere bağlı olarak sağlam ve gerçek bir altın piyasasının oluşması İstanbul Altın Borsası'nın kuruluşundan sonra gerçekleşmiştir.⁹⁷

İstanbul Altın Borsası'nın kuruluşundan sonra fiyatların dünya fiyatlarıyla paralel hale gelmesinin ardından resmi ithalat, hızlanan bir artış temposuna girmiş ve bu artış kuyumculuk sektörünün üretimini arttırarak, Türkiye Kuyumculuk Sektörünü dünyada altın ticaretinde sayılı ihracatçı ülkelerden biri konumuna getirmiştir.

Kuyumculuk sektörü ve finans piyasaları arasında bir geçiş noktası oluşturan İstanbul Altın Borsası, gerek kıymetli maden işlemlerinin kurumsallaşması gerekse kıymetli madenlere dayalı enstrümanların geliştirilmesine yönelik çalışmaları da hızlandırarak sektörün finans piyasaları ile entegrasyonunu hızlandırmıştır. Borsa tarafından gerçekleştirilen çalışmalar sonucu Türk altın ve finans piyasalarına sunulan enstrümanlar ülke içinde ilk örneklerini oluşturmaktadır.

İstanbul Altın Borsası'nın kurulması yönünde ilk yasal karar 1993 yılında alınmıştır. Kıymetli Madenler Borsalarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkındaki Yönetmelik Hükümlerine dayanılarak 1994 yılında çıkarılan İstanbul Altın Borsası (İAB) Yönetmeliği ile Borsa'nın çalışma kural ve esasları belirlenmiştir. Borsa'nın resmen faaliyete geçmesi ise 26 Temmuz 1995 tarihinde gerçekleşmiştir. Kısa sürede yakaladığı işlem hacmiyle Türk finans sisteminde ve uluslararası altın piyasalarında yerini alan İAB, hızla gelişerek 1996 yılında altına dayalı yatırım araçları kapsamına altın yatırım fonlarını, 1997 yılında da Vadeli İşlemler ve Opsiyon Piyasası'nı açarak altına dayalı vadeli işlemleri piyasanın kullanımına sunarak ürün çeşitliliğini arttırmıştır.

İstanbul Altın Borsası, 1999 yılı içinde Kıymetli Madenler Borsası konumuna gelebilmek için yeniden yapılanma sürecine girmiştir. Bu amaçla mevzuatta gerekli değişikliklerin yapılması ile külçe gümüş teslimlerinden katma değer vergisinin kaldırılması sağlanmış ve İAB'da altının yanı sıra gümüş ve platin de işlem görmeye başlamıştır. Hazine Müsteşarlığı tarafından Kıymetli Madenler Borsası'nda işlem görecektir Gümüş ve Platin Standartları Hakkındaki Tebliğ'in yayımlanmasını takiben İAB Yönetmeliğinde yer alan altın piyasasının, kıymetli maden piyasası olarak yeniden yapılandırılması için gerekli değişiklikler ve düzenlemeler yapılması ile gümüş ve platin 09.07.1999 tarihinden itibaren işlem görmeye başlamıştır.⁹⁸

⁹⁷ İAB, **İstanbul Altın Borsası Kıymetli Maden Sektörü Ek: 12**, İstanbul: İAB Yayınları, 2004, s. 12.

⁹⁸ a.g.e., s. 8.

Gümüş ve platinin İstanbul Altın Borsası'nda işlem görmesi, sanayi ve endüstri sektörlerinde dünya fiyatlarına paralel sağlıklı fiyat oluşumu, arz-talep planlaması, üretim ve ithalat, ihracat kararlarının alınmasında sağlanacak istikrar ile ulusal ve uluslararası piyasalarda yaratacağı güven unsuru açısından önemlidir.

İstanbul Altın Borsası bünyesindeki piyasaların ürün çeşitliliğinin artırılıp daha etkin çalışabilmesi, ülke ekonomisine önemli bir katma değer ve istihdam kaynağı yaratan kuyumculuk sektörünün İAB ile entegrasyonunun sağlanabilmesi ve halkın elindeki atıl kıymetli madenlerin daha iyi değerlendirilerek ülke ekonomisine kazandırılması amacıyla, İAB tarafından yapılan çalışmalar sonucunda İstanbul Altın Borsası bünyesinde 01.10.1999 tarihinde Standart Dışı Altın İşlemleri'nin yapılmasına olanak tanınmıştır. Böylece kıymetli madenler piyasalarında "hurda altın" olarak tanımlanan standart dışı altınların İAB bünyesinde işlem görmesi sağlanmıştır.

Ayrıca, 26.12.2001 tarihinden itibaren söz konusu miktardaki atıl altının yatırıma dönüştürülmesi için altın, gümüş ve platine dayalı bonoların Borsa üyesi bankalar tarafından ihraç edilmesi ve bu bonoların ikincil işlemlerinin de Borsa bünyesinde gerçekleştirilmesine imkân verilmiştir. Böylece fiziki olarak altına yatırım yapan kişilere altının getirisine yatırım yapma imkânı getirilerek, bu miktardaki kaynağın finans kurumlarınca reel ekonomiye aktarılması sağlanacaktır.

Uluslararası altın piyasasında Güney Afrika, ABD, Avustralya, Kanada, Latin Amerika ülkeleri ve Rusya önemli üretici ve ihracatçı ülkelerdir. Hindistan, Hong Kong, Singapur, Suudi Arabistan, Dubai ve Türkiye ise önemli ithalatçı ülkelerdir. 1999 yılında 2450 ton altın uluslararası alanda ticarete konu olmuştur.⁹⁹

Dünya altın ticaretinin önemli bir bölümü altın üreticisi ülkelerin altınlarının kote olduğu Londra, New York ve Tokyo'da gerçekleşmektedir. Hong Kong, Singapur ve Dubai ise bölgelerindeki ülkelere gelen altın talebini karşılamak için kurdukları Altın Borsaları ve Piyasaları ile altın talep etmektedir. Dubai Ortadoğu ve Arap Yarımadası'ndaki ülkelere yönelik altın ticaretinde transit ticarete konu olurken, Hong Kong ve Singapur'daki altın borsaları Asya-Pasifik ülkelerinin altın talebini karşılamaktadır.

⁹⁹ İTO, Bölgesel Finans ve Hizmet Merkezi İstanbul, İstanbul: İTO Yayınları, 2000, s. 173.

Asya ülkeleri ile Ortadoğu ve Arap Yarımadası ülkelerinin altın talebi artmaktadır. Bu ülkeler altını daha çok mücevherat ve yatırım amaçlı talep ederken, diğer ülkeler yatırım ve endüstriyel amaçlı taleplerde bulunmaktadır.

İstanbul, Bölgesel Finans Merkezi olarak altın ticaretinin genişlediği bir bölge içinde yer almaktadır. İstanbul bölgesindeki altın üreticileri ile Asya, Avrupa ve Ortadoğu'daki ana tüketicileri birbirine bağlamakta ve bölgesel altın dağıtıcısı konumuna gelmektedir.

Önümüzdeki dönemde İstanbul Batı'da, Hong Kong Doğu'da altın talebinin canlı olduğu bölgelerde (mücevherat amaçlı talep) piyasaya yakın olmanın avantajı ile Londra, New York, Tokyo üçlüsü arasında yer alacaklardır. İstanbul ve Hong Kong dünya ve Asya altın pazarında aktif rol oynayacaktır.

İstanbul Altın Borsası ve altın piyasalarının yapısı bölgesel bir merkez olma hedefini desteklemektedir. İstanbul Altın Borsası işlem hacmi 1996 yılında 174 ton, 1997 yılında 292 ton, 1998 yılında 439 ton ve 1999 yılında 491 ton olmuştur. İstanbul Altın Borsası dünya altın ticareti içindeki payını yüzde 20'ye çıkarmıştır. 1999 yılının ikinci yarısında işlem görmeye başlayan gümüş piyasasında ise 6 ayda 69 ton işlem yapılmıştır. İstanbul Altın Borsası'nın işlem hacmi önemli ölçüde yurtiçi işlemlere aittir. Türkiye çok önemli bir altın ithalatçısıdır. Türkiye'de giderek fabrikasyona dönüşen mücevherat sektörü altın talebinin %90'nını oluşturmaktadır. Kıymetli madenler ödünç kredisi, kıymetli madenlerin menkul kıymetleştirilmesi ve altın bankacılığı gibi düzenlemeler ile yurtiçi altın piyasası önemli ölçüde gelişmiştir. Türkiye ithal ettiği altının %80'nini mücevherat halinde değerlendirerek tekrar ihraç etmektedir.¹⁰⁰

Türkiye üretici ve tüketici konumundaki ülkeleri İstanbul Altın Borsası aracılığı ile buluşturmalıdır. İstanbul Altın Borsası'nın bölgesel işlev kazanması bölgede üretici konumunda bulunan Özbekistan, Kazakistan ve Kırgızistan'ın altınlarının kotasyonu ile uluslararası piyasalara İstanbul Altın Borsası aracılığı ile satılmasıyla gelişecektir. İstanbul Altın Borsası dünya altın piyasasında önemli talep yaratan Ortadoğu ve Arap Yarımadası ülkelere bu ülkelerin altınlarını pazarlamalıdır.¹⁰¹

İstanbul ve Hong Kong üretici ve tüketicilere olan yakınlıkları ile altın üreticisi olmamakla birlikte bölgesel altın ticaretini Avrasya'nın Batısında ve Doğusunda yönlendiren

¹⁰⁰ a.g.e.

¹⁰¹ a.g.e., s. 175.

borsalar konumlarını işbirliği sağlayarak ve geliştirerek devam ettirmelidir. Karşılıklı altın kotasyonları ve işlem saatlerinin uzatılarak tek seans borsalar arası karşılıklı işlem yapılması işlem hacmini ve piyasaların likiditelerini artıracaktır.

Dubai'nin bölgede etkisini arttırdığı görülmektedir bu çalışmalar dikkate alınarak gerekli adımlarda geç kalınmamalı piyasanın derinleşmesi sağlanmalıdır. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı yapmış olduğu açıklamada kaynakların değerlendirilmesi durumunda Türkiye'nin dünyanın ikinci büyük altın merkezi konumuna gelebileceğimizi vurgulamıştır.

İstanbul Altın Borsası'nda işlem görmekte olan altın, gümüş ve platinin dışında beyaz altının elde edilmesinde kullanılan platinden sonra gelen paladyum ve dünyada en fazla yıllık 20 ton üretilen ve onsu 5350 \$ (2007) olan rodyumunda işlem görmesi sağlanmalıdır. 1995 yılında faaliyete geçen İstanbul Altın Borsası'nın diğer belirtilen madenlerin katılımı ile adının İstanbul Kıymetli Madenler ve Taşlar Borsası olarak değiştirilmesi daha doğru olacaktır.

Türkiye, yurtiçindeki talebe bağlı ve bölge ülkelerinin yarattığı talep itibarıyla, kıymetli madenler ticaretinin yüksek olduğu bir bölgede yer almaktadır. Finans Merkezi hedefi çerçevesinde İstanbul bölgesinde gerçekleştirilmekte olan kıymetli maden ticaretinde de aracı, yönlendirici ve bölgesel merkez olmalıdır.¹⁰²

Kıymetli madenler piyasasında Finans Merkezi'nde işleme tabi olacaklar altın, gümüş, platin, rodyum, paladyum ile ikinci aşamada elmas ve pırlantadır. Türkiye bu kıymetli madenlerin üreticisi değildir ve önemli rezervlere de sahip olmamakla birlikte bu işin merkezi olabilecek potansiyele sahiptir.

Belçika'daki elmas borsasının Türkiye'ye nakli için faaliyet çalışmaları vardır. Eğer Türkiye bu tür borsaları İstanbul'a çekebilirse bunun çok büyük getirileri olacaktır. Sadece elmas borsası 13 milyar dolarlık bir borsadır. Borsa yöneticileri AB regülasyonlarından bunalmış durumda olduklarından, bu yüzden İstanbul seçeneği tartışılmaktadır. Aslında Ortadoğu'nun en önemli kıymetli taşlar borsası İsrail'in dir. Ancak oraya da Araplar girememekte Arapların yoğunlaştığı Dubai'ye ise İsrail girememektedir. Türkiye bunların hepsini çekebilecek ortak noktadır.

¹⁰² a.g.e., s. 172.

4.7.6. İzmir Vadeli İşlemler Borsası (TURKDEX-Turkish Derivatives Exchange)

Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası AŞ, Türkiye'nin ilk özel borsa kuruluşudur. 2005 tarihinde İzmir'de işleme açılmıştır. Hissedarları; Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (%25), İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (%18), İzmir Ticaret Borsası(%17), İş Yatırım Menkul Değerler A.Ş. (%6), Koçbank A.Ş. (%6), Vakıf Yatırım Menkul Değerler A.Ş. (%6), Garanti Bankası T.A.Ş. (%6), Akbank T.A.Ş. (%6), Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşlar Birliği (%6), İMKB Takasbank A.Ş. (%3) ve Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası A.Ş. (%1) kuruluşun hissedarları arasında yer almaktadır. Şirketin ödenmiş sermayesi 9 Milyon YTL'dir.

Faaliyet alanları; Bu borsada Vadeli İşlem Sözleşmeleri risk yönetimi, yatırım, spekülasyon ve arbitraj amaçlı olarak yatırımcılar tarafından kullanılır. Çeşitli amaçlara sahip bu yatırımcılar spot piyasaya oranla daha düşük bir maliyetle bu piyasalarda işlem yapabileceklerdir. Döviz dalgalanmalarından korunmak amacıyla kurulmuş olmasına rağmen, Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası AŞ. günümüzde daha çok spekülasyon amaçlı kullanılmaktadır. Bu borsada alım sözleşmesi veya satım sözleşmesi yapıldığında, alınan veya satılan dövizin tüm bedeli değil, %10'u ödenmektedir. Günümüzde bu uygulama sadece döviz için değil; İMKB-30 endeksi, İMKB-100 endeksi, değerli maden endeksleri, petrol ve türevi olan enerji kaynakları gibi başka birçok araç için de kullanılmaktadır. Spekülasyon amaçlı kullanımının yanında, ithalat ya da ihracat yoluyla döviz borçlanan ya da döviz alacağı olan yatırımcıların riskten kurtulmaları için iyi bir araçtır. İzmir Vadeli İşlemler Borsası içinde dört piyasa barındırmaktadır. Bunlar;

- Döviz Vadeli İşlem Sözleşmeleri Dolar, Euro
- Faiz Vadeli İşlem Sözleşmesi G- DİBS
- Endeks Vadeli İşlem Borsası İMKB-30, İMKB-100
- Emtia Vadeli İşlem Sözleşmeleri Pamuk, Buğday, Altın

İzmir Vadeli İşlem Borsasının, emtia piyasası geliştirilmelidir. Bu alanda pamuk buğday, altın dışında kahve, şeker, kakao, çay, incir, fındık, tütün, gibi ürünlerinde emtia piyasasında işlem görmesini sağlamalıdır. Böylece Finans Merkezi emtialarıyla da işlem görmelidir. İzmir Vadeli İşlemler Borsası (İZVİP) diğer emtialar ile birlikte bölge ülkelerinin ürünlerinin uluslararası ticaretini gerçekleştirecektir. Böylece bölge ülkeleri, dünya

üretiminde payı olan tarım ürünlerinin fiyatlarını uluslararası piyasalarda oluşturma ve kabul ettirme olanağına sahip olacaktır.¹⁰³

Dünyanın önemli emtia borsaları ile CBOT, Chicago Board of Trade ve LOX London Commodity Exchange gibi işbirliğine ve bir süre sonra eşanlı karşılıklı işlem yapmak üzere birleşmelere yönelmelidir. Böylece ülkelerin uluslararası alana emtia finansmanı sağlamasını olanaklı kılacaktır.

İzmir Vadeli İşlem Borsası'nın İstanbul Finans Merkezi oluşumunda yer alması durumunda borsanın İstanbul'a taşınması sonucu İstanbul için uzun vadede maliyeti düşürücü etkisinin olabileceği görüşü yaygındır.

4.7.7. İstanbul Enerji Borsası

Günümüzde enerjinin önem bakımından neredeyse dış politikanın önüne geçtiğini ifade edilmektedir Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı enerji alanında ciddi çalışmalar yapmaktadır. Rüzgâr ve Termal enerji konusunda harita çıkartıklarını belirten bakanlık yatırımcıların bunu iyi değerlendirmesi gerektiği üzerinde durmaktadır. Enerjinin öneminin artmasıyla birlikte ülke güvenliği daha önemli bir hal almaktadır. Bakanlık Türkiye'nin de enerji koridorunda bulunması itibarıyla yeni projelerle özellikle Ceyhan'ı enerji merkezi konumuna getirmeyi planladıklarını belirtmektedir. Bakanlık vizyonel bir görüşle Ceyhan'ı enerji borsası haline getirmeye çalıştıklarını özellikle belirtmiştir.

Dünyanın en önemli enerji ticaret bölgelerinin tam ortasında yer alan Türkiye'nin gerçekleşen bu ticaretten daha fazla pay almasının sağlanmasında ve aynı zamanda Türkiye'de henüz serbest rekabete açılan enerji piyasasının işleyişinin kaliteli, rekabete dayalı, mali açıdan güçlü, istikrarlı ve şeffaf olması çok önemli fonksiyonlarının olacağı tahmin edilen Enerji Borsasının kurulması için enerji piyasasının sağlıklı işleyişi için kurumsal piyasalar ve bu piyasaların oluşturacağı ticaret anlayışına ihtiyaç vardır.

Birincil enerji kaynakları arzı, ülke temelinde ve dünya genelinde GSMH'nın yaklaşık %6-7'sini oluşturmaktadır. Kurulu dünya enerji arz sisteminin yatırım değeri 10 trilyon doların üzerinde, yenilenme süresi ise yaklaşık 30 yıldır. Enerji ticareti ve yatırımlarının yıllık değeri 1 trilyon doları aşmaktadır. Kaldı ki, tüm diğer sektörlere vazgeçilemez bir girdi sağlayan bu sektör, ekonomiyle birlikte büyümekte ve giderek pahalılaşmaktadır. Dolayısıyla

¹⁰³ a.g.e., s. 168-169.

her ülke için; ekonomik büyüme, iç huzur ve barışın tesisi açılarından artan stratejik öneme sahip bir sektör olmaya devam etmektedir.

1991–2000 yılları arasında dünya toplam birincil enerji üretimi- petrol, doğalgaz kömür ve elektrik enerjisi (hidro, nükleer, jeotermal, güneş, rüzgâr, odun ve atık) ortalama yıllık %1.4 artmıştır. Dünya üretimi 1991’de 351 katrilyon BTU iken 2000 yılında bu rakam 397 katrilyon BTU’ ya ulaşmıştır. Türkiye’nin ortasında bulunduğu Ortadoğu, Avrupa ile Afrika ve Asya bölgelerinin bir kısmını içeren enerji piyasası, dünyanın en aktif ve en büyük enerji piyasası olmaya devam etmektedir. Türkiye çevresinde bulunan bu piyasada, boyutu yaklaşık 360 milyar dolarlık ihracat ve 320 milyar dolarlık ithalat gerçekleşmektedir.¹⁰⁴

Dünya enerji sektörü bölgesel bazda genel olarak incelendiğinde, bazı bölgelerde enerji açığı bazı bölgelerde ise belirgin bir enerji fazlası olduğu görülmektedir. Örneğin; Avrupa kıtası gerekli olan enerjinin neredeyse yarısını satın almak zorunda iken Orta doğu ve Afrika (Kuzey Afrika) ise kendisi için gerekli olan enerji miktarının neredeyse iki katını satmaktadır. Kuzey Amerika bölgesi büyük miktarda enerji üretimine sahip olmasına rağmen tükettiği enerjinin yaklaşık %25’lik bir kısmını satın almak zorundadır. Asya bölgesi ise üçüncü büyük enerji pazarı olarak tüketiminin %30’a yakını satın almaktadır.

İncelenen tüm veriler ışığında, dünyada büyük miktarda, sürekli ve oldukça hızlı bir enerji akışı olduğu açıkça görünmektedir. Dünya enerji hareketi, enerji üreten ülkelere enerji satışı ile başlar ve enerji tüketen ülkelere taşınması ve buralarda tüketilmesi ile sonuçlanır. Coğrafik konumu sebebi ile Türkiye yüksek kapasitede enerji üreten ülkeler ile yüksek kapasitede enerji tüketen ülkelerin tam ortasında bulunmaktadır.

2005 yılında dünya enerji ticaretinin %27,8’lik bir kısmı Ortadoğu, %12,6 Asya, %11,6 Afrika, %19,5’si Batı Avrupa tarafından ihraç edilmiştir. Türkiye’nin ortasında bulunduğu Ortadoğu bölgesinden yaklaşık 170 milyar dolarlık bir ihracat yine Türkiye’nin ortasında bulunduğu Avrupa’dan ise yaklaşık 228 milyar dolarlık bir ithalat yapıldığı görülmektedir. Bu ticarete, Afrika (büyük bir kısmı Kuzey Afrika) ve Asya (bir kısmı Rusya ve Türkî Cumhuriyetler) bölgelerinin bir kısım da yapılan ithalat ve ihracatta eklendiğinde, boyutu yaklaşık 360 milyar dolarlık ihracat ve 320 milyar dolarlık ithalat olan bir piyasa oluşmaktadır. (Bu hesaplamalarda Asya ve Afrika pazarının yarısı kabul edilmiştir.)

¹⁰⁴ KALİDA, **Enerji Verimliliği Projesi**, Kahramanmaraş, 2008, (Çevrimiçi), http://www.globalmusavirlik.com/Projeler_UCEB.html (Erişim Tarihi: 30.06.2009).

Yaklaşık yılda 600 milyar dolara varan bu ticaret potansiyeli Türkiye'nin etrafından akıp gitmektedir. Türkiye bu ticaretten faydalanamamaktadır. Türkiye'nin bu ticaretten faydalanabilmesi için kullanılabilir önemli bir argüman olarak Enerji Borsasının kuruluşu söylenebilir. Kurulacak Uluslararası Enerji Borsası ile enerji tüketen ülkelerdeki tüketiciler ile enerji üreten ülkelerdeki üreticileri buluşturup, bu ticareti Türkiye'de yapmalarını sağlayarak, sadece ticari işlemlerden dolayı büyük bir kazanç sağlanabilir. 600 milyarlık ticaret hacminin sadece % 20' si dahi kurulacak borsada yapılırsa bu yaklaşık yılda 120 milyar dolarlık mali boyutu olan bir sektör haline gelecektir. Türkiye bu işlemten yılda sadece %3 dahi kazanacak olsa 3,6 milyar dolarlık bir hizmet sektörü üretilmiş olacaktır. Bundan daha önemli olan ekonomi ve bankacılık sistemine girecek olan 120 milyar dolar ilave finansmanın ülke ekonomisi ve bankacılık sistemine sağlayacağı faydadır.¹⁰⁵

Kurulacak borsa aynı zamanda Türkiye enerji piyasasında önemli bir yer tutacaktır. Serbest rekabete açılan Türkiye enerji sektörü yeni bir süreç içerisine girmiştir. Bu süreçte Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu piyasanın düzenlenmesi için gerekli mevzuatları hazırlamış ve piyasa kurallarını belirlemeye başlamıştır. İkinci olarak piyasada faaliyet gösterecek piyasa aktörlerinin faaliyetlerine göre lisansları verilmeye başlamıştır. Bu aşamadan sonra Türkiye enerji piyasasının en önemli konuları Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi (BOTAŞ)'ın gaz anlaşmalarını devretmesi ve enerjinin tedarikinden son kullanıcıya ulaşmasına kadar olan sürecin serbest piyasa kurallarına göre işletilmesi olacaktır.

Ülke çapında enerji ticareti ve iletiminin enerji borsasında gerçekleşmesi hem sektörde faaliyet gösterecek lisans sahiplerinin ticari ilişkilerini hem de son tüketiciye ulaştırılan enerjinin süreç tanımlamasını sağlayacaktır. Aynı zamanda Enerji borsası beraberinde büyük miktarda bir mali piyasa oluşturacak ve ekonomiye bu bakımdan büyük katkısı olacaktır. Kanunen Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) hâli hazırda piyasa izleme ve değerlendirme işlemini gerçekleştirmek zorundadır. Enerji borsasının kurulması, EPDK'nın iç ve dış piyasalardaki durumu anlık izlemesini ve buna göre piyasa için gerekli olabilecek düzenlemeleri daha gerçekçi yapabilmesini sağlayacaktır.

Kurulacak olan Enerji borsası, ekonomik işlev bakımından menkul kıymetler borsalarının yerine getirdiği fonksiyonlarında bir kısmını yüklenecektir.

- Likidite sağlama,

¹⁰⁵ a.g.e.

- Ekonomiye kaynak yaratma,
- Sermaye mülkiyetini geniş bir topluma yayma,
- Ekonominin göstergesi olma,
- Uzun vadeli yatırımların kısa vadeli tasarruflarla finansmanını sağlama,
- Piyasa kıymetleriyle ilgili bilgilere kolay ulaşma,
- Güvence,
- Sanayide yapısal değişikliği kolaylaştırma gibi işlevlerde ülke ekonomisine ayrıca katkıda bulunacaktır.

Bütün borsalarda olduğu gibi Enerji borsalarının da başarısı, alıcı ve satıcı portföyünün genişliği ve alım satım işlem hacminin büyüklüğü ile tanımlanır. Birim zamanda gerçekleşen spot ve vadeli işlemler ve bunlara iştirak eden alıcı-satıcı miktarları borsa ticaret hacminin doğrudan etkileyen parametrelerdir. Borsada işlem gören malın sayısı ve çeşitliliği bu durumu olumlu olarak etkiler. Sadece petrol veya elektrik işlemlerinin yapıldığı borsalar (genellikle spot piyasalar) oldukça dar işlem hacmine sahiptir.

New York Borsası (NYSE), Londra Uluslararası Petrol Borsası (IPE) ve Avrupa Enerji Borsası (EEX) Leipzig; faaliyet halindeki önemli enerji borsaları olarak örnek gösterilebilirler. Petrol üretim merkezi halinde bulunan Ortadoğu'da da faaliyete başlamaya hazır hale gelen Katar Enerji Borsası ve İran Petrol Borsası enerji ticaretinde yeni birer aktör olarak dünya sahnesindeki yerlerini almak üzeredirler. Türkiye'nin bu alandaki çalışmalarını somut adımlar şeklinde atması stratejik öneminin kullanarak potansiyel rakiplerinin önüne geçmesi gerekmektedir.¹⁰⁶

4.7.8. İstanbul Karbon Borsası

İklim değişikliği, çevreyle ilgili daha birçok olumsuz gelişme, günden güne derinleşen sorunlar haline geliyor. İster istemez dolaylı da olsa ortak olduğumuz bu olumsuzluklara karşı, bireysel olarak yapabileceklerimiz sınırlı kalmaktadır. Diğer taraftan, bu problemlere karşı kalıcı bir çözüme ancak örgütlü şekilde hareket ederek ulaşılabileceği gerçeği ise uluslararası arenada varılan ortak bir kanıdır.

Bu noktada, uluslararası camiada atılmış en önemli adımlardan biri Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Anlaşmasına (United Nations Framework Convention on Climate

¹⁰⁶ Aydoğan DURMUŞ, "Türkiye Enerji Borsası", **Enerji Risk Yönetim Dergisi**, 2007, <http://www.riskcenter.com.tr/enerjirisk/> (Çevrimiçi), (Erişim Tarihi: 30.06.2009).

Change-UNFCCC) bağı olarak çıkarılan Kyoto Protokolüdür. Protokol, temel olarak sera gazlarının doğadaki yayılmalarının (emisyonlarının), 1990 yılı seviyesine indirilmesini hedeflemektedir. Bu hedefe ulaşmak için kullanılan mekanizmalarla, sermaye piyasası için yeni enstrümanlar oluşturulmuştur. Karbon borsası olarak adlandırılan finansal ve emtia borsalarında işlem gören bu ürünler, genellikle bir ton ağırlığa denk gelen sera gazı (özellikle karbondioksit-CO₂) miktarını baz alan sözleşmeleri yansıtmaktadır.¹⁰⁷

Bu borsalarda karbon emisyonlarının yanı sıra ağırlıklı elektrik enerjisi ve doğalgazın fiziki olarak kendisi veya bunlara dayalı enerji türev ürünleri de işlem görebilmektedir. Günlük hayatta birçok aracın kullanımı için geçerli bir enerji türü olan elektrik ve doğalgaz fiyatları da bu piyasalarda oluşmaktadır. Ürünler, bir saatte elde edilen enerjiyi ifade eden MWh (megawatt-saat=1.000 kWh) cinsinden işlem görmektedir.

Protokol kapsamında dört sera gazı (karbondioksit- CO₂, metan-CH₄, nitrosoksit-N₂O, kükürthekezafloreür- SF₆) ve iki gaz grubu (Hidroflorokarbon-HFC ve Perflorokarbon-PFC) emisyonlarının indirilmesi hedeflenmektedir. Protokol, emisyon düşürülmesi konusunda piyasa bazlı üç mekanizma getirmektedir. Ortak uygulama (Joint Implementation-JI), temiz kalkınma (Clean Development Mechanism-CDM) ve emisyon alım-satımı (Emission Trading) olarak belirlenen bu mekanizmalar, endüstrileşmiş ülkelerin protokol ile belirlenen hedeflerine ulaşmaları yolunda kullanacakları yöntemleri ifade etmektedir.

Emisyon ticareti, ülkelere verilen emisyon izninin kullanılmayan kısmının satılması ilkesine dayanmaktadır. Bir ülkenin kendisine verilen emisyon iznini aşması durumunda, aşan kısmı kadar emisyon iznini, aşmayan ülkelere temin edebilmektedir. Bu sebeple emisyon azaltımına dayanan yeni bir emtia ürünü ortaya çıkmıştır. Karbonun en yaygın sera gazı olması sebebiyle, bu işlemler karbon alım-satımı olarak da geçerken, bu ürünlerin işlem gördüğü piyasa ise karbon piyasası olarak isimlendirilmektedir.

Türkiye'nin aralarında bulunduğu Kyoto Protokolü, ülkelerin zamanla bazı çalışmalarda bulunmalarını beklemektedir. Bu çalışmalar;

- Sera gazı emisyonuna sebep olan kullanım alanlarında mevzuat çalışmaları,
- Güneş ve alternatif enerji kaynaklarından etkin şekilde faydalanma,
- Ulaşım ve çöp depolamada çevreciliğin temel ilke olması,
- Isınma, ulaşım, teknoloji konularında daha az enerji kullanılması,
- Fosil yakıtlar yerine bio-dizel yakıtların kullanılması,

¹⁰⁷ TSPAKB, Avrupa'da Enerji ve Karbon Borsaları, TSPAKB Yayınları, **Gündem Dergisi**, s. 9.

- Termik santrallerde daha az karbon çıkartan sistemlerin kullanımı,
- Sera gazı envanteri çalışmalarının başlatılması,
- Sürdürülebilir atık yönetiminin yaşama geçirilmesi,
- Ormanlaştırma çalışmalarının hızlandırılmasıdır.¹⁰⁸

Dünya örneklerine bakıldığında; Avrupa, Avusturya, Polonya Enerji Borsaları, Avrupa, Montreal, Şikago İklim Borsaları ve Şikago İklim Vadeli İşlem Borsası en önemlileridir. Türkiye'ye bakıldığında İstanbul Altın Borsası içerisinde karbon piyasası ile ilgili bir endeks oluşturulması çalışmaları yürütülmektedir. Ancak bu çalışmaların durumu Türkiye'nin Kyoto Protokolü'ndeki pozisyonuna göre değişim gösterecektir. İstanbul Finans Merkezi oluşumu içerisinde ise Karbon Piyasası'nın ilk aşamada kurulacak bir Enerji Borsası'na bağlı olması, gerektiği takdirde talepler doğrultusunda verilen örneklerdeki gibi "İstanbul Karbon Borsası" veya "İstanbul İklim Borsası" olarak kurulunun gerçekleştirilmesi potansiyel açısından daha doğru olacaktır.¹⁰⁹

4.7.9. İstanbul Deniz Navlun Borsası

Üç kıtanın birleştiği bir coğrafi bölgede bulunan ülkemiz, üç tarafının denizler ile çevrili olmasının avantajını, yakın ülkeler ile ticaretini deniz taşımacılığı gerçekleştirerek yürütülmektedir. Deniz ticaretimizi gerçekleştiren gemilerin önemli bir kısmı yabancı bayraklı gemiler olmakla beraber, küçük tonajlı gemilerde Türk Deniz Ticaret Filosu bölgede önemli bir güç oluşturmuştur.

Dünya'da artan ticaret hacmi ile birlikte deniz taşımacılığının önemi her geçen gün artmaktadır. Deniz taşımacılığına olan talebin artışı ile birlikte bu sektörde faaliyet gösteren firmalarda mevcut filolarını büyütme yoluna gitmişler, bazı firmalar ise iş kollarına denizcilik sektörünü de eklemişlerdir. Gemi tipleri açısından farklılık gösterse de hemen hemen her gemi tipinde bir önceki seneye göre artış gözlenmektedir. Tanker gemilerinde artan petrol taşımacılığının ve talebinin etkisiyle navlun fiyatları firmaların bile tahmin edemeyeceği değerlere ulaşmıştır. Yine kuru yük gemilerinde de yüksek büyüme rakamları gerçekleştiren Çin ve Hindistan'ın artan hammadde talebi etkisiyle navlun fiyatlarında yüksek düzeyde artış sağlamıştır.

¹⁰⁸ TSPAKB, Avrupa'da Enerji ve Karbon Borsaları, TSPAKB Yayınları, **Gündem Dergisi**, Haziran 2009 s. 10.

¹⁰⁹ TSPAKB, Amerika ve Asya Pasifik Karbon Bors, TSPAKB Yayınları, **Gündem Dergisi**, Temmuz 2009 s. 9.

Sektördeki yükseliş gemi filosu sahiplerinin yanında, gerek gemi üreten gerekse sektöre hammadde tedarik eden sektörleri olumlu etkilemiştir. Türkiye gemi inşa sanayi 2002 yılından itibaren sipariş açısından gösterdiği atılım ile 35 civarında olan tersane sayısı faal 107 tersaneye çıkmış, kapasite artışı ile beraber 22. sırada yer alan Türk gemi inşa sanayi 2008 yılında ilk 5 sıraya girmiştir. Bu durum, ticari ve sınaî açıdan olduğu kadar, stratejik açıdan da ülkemiz için çok önemli bir kazanımdır. Gelişen deniz ticareti ile kullanılan gemiler için uluslararası teknik kriterler hızla gelişmiş, eski standart altı gemilerin kullanımı problemler arz etmeye başlamıştır. Türk bayrağını taşıyan eski gemiler özellikle Avrupa limanlarında zorluklarla karşılaşmıştır.¹¹⁰

Türkiye’de ki tersanelerin doluluğunun 2008 yılından 2010 yılına kadar uzamasının beklendiği sektör raporlarınca ifade edilmiştir. Yine ana makine üreten fabrikaların verilen bir sipariş için 3 yıl sonrasına üretim tarihi verdiği bilinmektedir. Dolayısıyla artan talep en büyük ana makine üreticisinden, tersanede çalışan işçiye kadar herkesi olumlu etkilemiştir. Ancak küresel kriz nedeniyle gemi siparişleri durma noktasına gelmiş, büyük yatırımlarla kurulmuş tersaneler mevcut siparişler tamamlandığında işsiz kalma ve kapanma tehlikesi ile karşı karşıya kalmışlardır. Gemi inşa sanayi ve yan sanayide istihdam edilen 100.000 kişinin işsiz kalması riski ortaya çıkmıştır.

2007-2008 finansman krizi ile tersanelere verilen siparişler hızla gerilemiş ve durma noktasına gelmiştir. Tersaneler bu kriz süresince varlıklarını devam ettirebilecek iş bulamadıkları takdirde bu sektörde iflas, kapanma kurulu tesis sökülmesi ve yapılan yatırımların boşa gitmesi görülecektir. Sektörde doğrudan çalışan 30.000 ve yan sanayide sağlanan 100.000 kişinin işsiz kalma ve gemi inşa ve gemi yan sanayi alanında gelinen stratejik konumun kaybedilmesi riski doğmuştur.

Tersanelerin ve dolayısı ile gemi yan sanayinin sipariş eksikliği dolayısı ile kapanmasının önlenmesi gereği net olarak ortaya çıkmıştır. Denizcilik sektörünün gelişimini “Koster Filosu Yenileme Projesi” ile tersaneler için bir kriz dönemini geçirme desteği olarak gerçekleştirilebilir. Böylece gemi inşa sanayi direkt olarak iş imkânına sahip olacak ve bu kriz döneminde en azından hayatiyetini devam ettirecek ve yetişmiş insan gücünü kaybetmeyecektir.

¹¹⁰ ISTFIX, **Kaster Filosu Yenileme Çalışması**, 2009, s. 1.

Hem koster filosunun zayıflamasını önlemek hem de tersanelerin kriz döneminde ayakta kalmasına destek olmak için “Türk Koster Filosu Projesi” 2010-2011 yıllarında inşa edilecek 100 adet koster gemisi inşa edilmesini amaçlamaktadır. Proje Bağlamında gemilerin 4000-6000 DWT arasında, yerli armatörler için Türk tersanelerinde, Türk yan sanayi kullanılarak, yerli dizayn, milli klâs kuruluşu gibi yerli mühendislik hizmetleri kullanılarak gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Böylece iç piyasa dinamiklerine katkı sağlamış olacaktır.¹¹¹

Ortak dizayn ve ekipman listesi kullanılması ile gemilerin inşa maliyetlerinde ciddi tasarruflar elde edilebilecek, yeni ve benzer gemilerin ortak management şirketi modeli ile çalışması durumunda düşük işletim maliyetine, navlun değerini belirleme gücüne sahip güçlü bir filo oluşturulacaktır.

Proje gemi başına 8.000.000 ABD doları finansman ihtiyacı duymaktadır. Bu finansmanın devlet garantisi altında kamu bankaları aracılığı ile sağlanması yurtiçi finansal dönüşümü sağlayacak ve projenin hayata geçirilmesi, uzun yıllar süresince oluşturulan stratejik öneme sahip gemi inşa ve deniz taşımacılığı sektörlerinin hayatta kalması için büyük önem taşıyacaktır.

Yatırımcının mevcut gemisini devlet tarafından sağlanacak hurda teşviki ile geri dönüşüme tabi tutması. % 15 özkaynak kullanarak 10 yıl vadeli Libor üzerinden kredi alması imkânı tanındığı takdirde gerçekleşecek olan bu proje ile Türkiye'ye 100 yeni gemi kazandırılması mümkün olabilecektir.¹¹²

Eski gemilerin geri dönüşüme tabi tutulması ile Duma'da ilk beş arasında yer alan gemi geri dönüşüm sektörümüzün ihtiyaç duyduğu gemi arzı sağlanacak, hurda çelik işleyen endüstri tesislerine hammadde sağlanacaktır.

Projede öngörülen modelde hurda teşvikinin yer alması ekonomik ömürlerini doldurmuş, can ve mal güvenliği ve çevre için risk arz eden gemilerin geri dönüşümüne hizmet edecek, ülkemizin liman devleti kontrollerinde performansını arttıracak önemli bir unsurdur. Hurdaya gidecek gemiler sadece İzmir / Aliağa bölgesinde sökülebilecektir. Bu sayede hem sökücüler iş imkânına kavuşacak hem de bu çevredeki demir çelik fabrikaları düşük faaliyet ve finansmanla hammaddeye sahip olacaklardır. Proje ile 100 gemi için

¹¹¹ a.g.e., s. 2.

¹¹² a.g.e., s. 5.

tersanelerde 10.000 yan sanayide 45.000 kişiye kadar bir yıl süreli istihdam, 2000 kişilik deniz adamı istihdamı sağlanması öngörölmüştür.

Türkiye'nin deniz ticaret filosu ve gemi inşa sanayisi gelişmiş ölkelerin en son teknoloji ile donatılmış yeni filoları ve gemi inşa sanayileri ile rekabet edebilme şansı ancak devlet desteği ile mümkün olabilir. Mali yönden güçlü durumda olmayan armatör firmalarının bu rekabete dayanabilme güçleri bulunmamaktadır. Özellikle AB'ye girme aşamasındaki Türkiye'nin bu dönemde olabildiğince güçlü bir filo ve gemi inşa sanayi meydana getirme çabası içinde bulunması gereklidir.

Gemi satın alım ve yeni inşa yatırımları büyük kaynaklar gerektiren yatırımlar olduğu için firmalar salt öz kaynakları ile bu yatırımları gerçekleştirememekte, bu nedenle banka kredilerine ihtiyaç duymaktadırlar. Bu durum gerek dünyada gerekse Türkiye'de denizcilik sektörüne kredi veren bankaların kredi hacminin genişlemesine neden olmaktadır.

Alman denizcilik sektörünü büyötmek amacıyla kurulan KG sistemi benzeri finansal yapıların Türkiye'de de uygulanması durumunda küçük yatırımcıların da denizcilik sektörüne yatırım yapabilmesi sağlanacak hem de Türk Denizcilik sektörünün ve Türk Deniz Ticaret Filosu'nun gelişimini sağlayacaktır. Yine halen yabancı bankaların etkin olduğu post finansman kredilerinde Türk bankalarının paylarının artması, Türk bankalarının yabancı bankalar ile rekabet gücünü arttıracak bir etken olacaktır. Böylece Türk Deniz Ticaret Filosu'nun ve dolayısıyla ölkede ticaret hacminin gelişimi için önemli bir adım atılmış olacaktır.

Hizmet bakımından bakıldığında Türkiye ve özellikle İstanbul geçen yıllar içinde, bölgesinin en önemli ikmal merkezlerinden biri olmuştur. İkmali bir bütün olarak görmek gerekir. Bir gemi durduğunda her türlü ihtiyacını karşılamalıdır. İşte bu anlamda İstanbul mükemmel bir ikmal merkezidir. Hizmetler birbirini getirmekte, her yapılan iyi hizmet diğerini güçlendirmekte, ikmal merkezi olma vasfını sağlamlaştırmaktadır.

Karadeniz ve Akdeniz Limanları arasında seyri sefer yapan küçük tonajlı (1,000 – 12,000 dwt) kuru yük gemilerinin navlun hareketlerini izleyerek haftalık olarak grafik destekli veri oluşturan ve yine haftalık olarak piyasalarla ilgili yorum içeren raporlar hazırlayan İstanbul Navlun Endeksi (ISTFIX), bölgemizde ve dünyada türünün ilk örneği olma özelliğini artan bir ilgiyle sürdürmektedir. Tıpkı diğerlerinde olduğu üzere ekonominin döviz pariteleri, yakıt fiyatları gibi diğer göstergeleri de dikkate almaktadır.

Bu endeks, bahsi geçen tonajlarda bir referans olmasının yanı sıra İstanbul'un bir denizcilik merkezi olduğu yönündeki çalışmalara da katkı sağlayacaktır. Belirlenen tonajlarda maliyetlendirme ve fiyatlandırmada bir referans, mukayeseli bir bilgi üretim kaynağı yaratmak hedeflenmiştir. Ancak bu oluşumun tam olarak fonksiyonel olabilmesi için bir Deniz Navlun Borsası kurulmalıdır. İstanbul'da kurulacak bir deniz navlun borsası, ISTFIX'in önemini daha da belirgin hale getirecektir. İlgililerin bu konuyu gündemlerine alarak en kısa zamanda gereğini yapmaları beklenmektedir.¹¹³

Proje kapsamında yapılacak çalışmalar bir sıçrama tahtası oluşturacaktır. Mevcut İstanbul Navlun Endeksi temelinde oluşturulacak İstanbul Deniz Navlun Borsası ile Rusya, Yunanistan, Suriye, Ukrayna gibi ülkelerle ticari ilişkiler geliştirilebilir ve bu borsada işlem görmeleri sağlanabilecektir.

4.7.10. İstanbul Metal Borsası

Türkiye'de metal sektörü imalat ağırlıklı bir haldedir. Metale olan ihtiyacında Lonra Metal Borsası (LSE) piyasa fiyatlarını baz almaktadır. Türkiye metali işlenmiş olarak ihraç eden bir ülke konumunda değildir. Yurtdışına satılan metal hammaddesini yurtdışından işlenmiş olarak ithal etmek durumundadır. Türkiye metal piyasasında büyük bir dilime sahip olmasa da Uluslararası Finans Merkezi konumuna gelindiğinde bakır, nikel, kalay, çinko, kurşun, alüminyum, kobalt, molibden gibi metal ve türevlerinin piyasasının belirlenmesinde önem arz etmektedir. Bölge ülkelerinin ihtiyaçları doğrultusunda belirlenen metallerin piyasasının İstanbul'da oluşması sağlanmalıdır.

4.7.11. Sigortacılık Hizmetleri

Sigortacılık sektörünü uluslararası ölçülere yaklaştıran, sigorta şirketlerinin daha iyi ve etkin hizmet verebilmesi için gereken şartları oluşturan ve etkilerini zamanla göreceğimiz Kanun'un yürürlüğe girmesinin ardından ikincil mevzuat düzenlemeleri açısından 2007 yılı oldukça yoğun geçmiş ve Kanun'u destekleyen yönetmelikler birbiri ardına yürürlüğe girmiştir.

5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu'nun getirdiği en önemli yeniliklerden bir tanesi tüketici uyuşmazlıklarının hızlı ve ucuz bir şekilde çözülmesini hedefleyen tahkim sistemini

¹¹³ a.g.e., s. 18.

öngörmesidir. Birliğimiz nezdinde oluşturulacak olan bu sistem tarafsız hakemler aracılığı ile şirketler ve sigortalı, sigorta ettiren ile sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayan diğer kişiler arasındaki uyuşmazlıkların çözüme ulaştırılması amacıyla çalışacaktır. Kanun'un getirdiği bir diğer önemli yenilik ise, sektörün diğer önemli oyuncularını olan acente ve eksperler için Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) çatısı altında icra komiteleri oluşturulması ve bu mesleklerin daha organize ve disiplinli bir şekilde sektöre katkılarının öngörülmesidir.¹¹⁴

Türkiye'nin ekonomisinde yaşanan olumlu gelişmeler, AB uyum süreci kapsamında gerçekleştirilen reformlar ve Türkiye'nin sahip olduğu genç nüfus yabancı yatırımcıların gözünde Türkiye'yi yatırım yapılabilir bir pazar haline getirmiştir. Uluslararası finansal aktörlerin serbestçe rekabet ettiği bir ortamda 2006 yılında Türk Sigorta Sektöründe yaşanan birleşmeler ve satın almalar neticesinde yabancı sermaye girişinde önemli bir artış olmuş ve bu artış 2007 yılında da devam etmiştir.

2006 sonu itibariyle dünyada toplam prim büyüklüğü %5,4 reel artışla 3,4 trilyon dolardan 3,7 trilyon dolara yükselmiştir. Toplam prim üretiminin 3,4 trilyon dolarlık kısmı gelişmiş ülkelerde 332 milyar dolarda kalmıştır. Ancak, primler bir önceki yıla göre gelişmiş ülkelerde %4,6 artarken, gelişmekte olan ülkelerde artış oranı %15'e varmaktadır. Amerika kıtasında reel primler 2005 yılına göre %2,4 artarken, Avrupa'da %9,7 Asya'da ise %2,5 artış görülmektedir. Bu veriler dünya sigorta piyasasının 2006 yılında bir önceki yıla kıyasla daha iyi bir performans sergilediğini ortaya koymaktadır.

Bölge ülkelerinde önümüzdeki süreçte gerçekleşmesi öngörülen ekonomik ve ticari faaliyetler önemli bir sigorta potansiyeli yaratacaktır. İstanbul'un finans merkezi olmasının yanı sıra, öncelikli olarak bölgesel bir Ticaret ve Ulaştırma merkezi olarak hedeflenmesi sigortacılık sektörüne sınır ötesi işlemler ile ilgili önemli bir pazar sunacaktır. Bölge içinde sigorta faaliyetinin aşağıdaki alt sektörlerde yoğunlaşması beklenmektedir.¹¹⁵

- İpek Yolu Ticareti, Transport Corridor Europe Caucasus Asia (TRACECA) projesine ve bölge içi ticarete bağlı Kara, Deniz ve Hava yolu taşımacılığı sigortaları,
- Petrol, doğalgaz, enerji taşımacılığına ilişkin sigortalar,
- Bölge içi satın alma - tedarik ve dağıtım işlemlerinden kaynaklanan sigorta işlemleri
- Doğrudan sermaye yatırımları, altyapı yatırımları, sanayi yatırımlarına ilişkin sigorta işlemleri,

¹¹⁴ TSRSB, **2007 Faaliyet Raporu**, İstanbul: TSRSB Yayınları, 2007, s. 3.

¹¹⁵ DPT, **Finansal Ürün ve Hizmetler Çalışma Grubu**, Ankara, 2009.

- Bölge içi emtia ticareti ve kıymetli maden ticaretine ilişkin sigorta işlemleri
- İletişim yatırımlarına ilişkin sigorta işlemleri,¹¹⁶
- Türk sigorta sektöründe yer alan mevcut ürünlerin geliştirilmesi veya yeni ürünlerin ortaya çıkarılmasına engel olabilecek uygulamaların ve mevzuatın gözden geçirilmesi,
- Kredili konut alımlarında konutun ipotek altına alınması ile tapu sicil kayıtlarından kaynaklanan risklere karşı alıcı ya da satıcıya sigorta teminatı sağlayan bir sigorta olan Tapu Sicili Sigortası (Title Insurance) ile ilgili uygulama altyapısının ve yasal altyapısının hazırlanması,
- AB ile uyum yasaları çerçevesinde ve artan tüketici bilinci ile gelecekte gelişme göstermesi beklenen ürün sorumluluk sigortasına yönelik çalışmaların hızlandırılması
- Finansal kayıplar sigortasının geliştirilmesi için çalışmalar yapılması,
- Sigortacılık alanında lisans düzeyinde mezun sayısının çok yetersiz kalması nedeniyle önlemler alınarak sigorta şirketlerine eğitim hususunda kolaylıklar sağlanması gerekmektedir.

2007 yılında sigorta sektörünün teknolojik altyapısının gelişmesi yetişmiş eleman kadrosunun ve hizmet kalitesinin artması prim üretimi artışını da beraberinde getirmiş ve yılsonu itibariyle Türkiye’de faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin prim üretimi, 2006 yılına göre %13,07 oranında bir artış göstermiş ve toplam 10.931.476.000 TL’ye ulaşmıştır.

Birliğe üye sigorta şirketlerinin sayısı 58’e varan toplam üye sayısı ise 60’a ulaşmıştır. 2007 yılında iflasına karar verilen ve yeni sözleşme ve sigorta yapma yetkisi kaldırılan sigorta ve reasürans şirketi olmamıştır.

Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği (TSRŞB) sigortacılık sektörünün geliştirilmesi için, Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne uyum sürecinde gerek Avrupa Birliği’ni temsil eden kurumlar gerekse Türk kamu kurumları nezdinde ki temaslarını 2007 yılında da sürdürmüştür.¹¹⁷ 2007 yılında European Insurance and Reinsurance Federation (CEA), International Association of Insurance Supervisors (IAIS), OECD, The International Association of Engineering Insurers (IMIA), Dünya Bankası, Geneva Association gibi sigortacılık alanında faaliyet gösteren uluslararası kuruluşlarla ilişkilerini sürdürmüştür.

¹¹⁶ İTO, **Bölgesel Finans ve Hizmet Merkezi İstanbul**, İstanbul: İTO Yayınları, 2000, s. 173.

¹¹⁷ TSRSB, **2007 Faaliyet Raporu**, İstanbul: TSRSB Yayınları, 2007, s. 18.

2007 yılı stratejisi çerçevesinde de, gerek Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde gerekse Türk sigorta sektörüne yeni sigorta ürünlerinin tanıtılması aşamasında sektörün sorunlarla karşılaştığı alanlarda AB üyesi ülkelerin deneyimlerinden faydalanması; Birliğin uluslararası tanınırlığının artırılması; Uluslararası ilişkilerinin geliştirilmesi; iyi uygulama örneklerinden yararlanılması ve ortaklık kurma faaliyetlerinde bulunulması amacıyla Avrupa ülkeleri sigorta birliklerine çalışma ziyaretlerinde bulunmuş ve hazırlanmış olduğu raporlarda sektörün geliştirilmesi için finans merkezi temeline oturabilecek önerilerde bulunmuşlardır¹¹⁸

Bölgenin sigorta potansiyeli ve ihtiyacı önümüzdeki dönemde önemli ölçüde artacaktır. İstanbul, Finans Merkezi olarak bölgeye yönelik finansal hizmetler sunarken, aynı zamanda bölgenin ticaret, ulaştırma ve iletişim merkezi olarak konumlanırken ihtiyaç duyulan sigortacılık işlemlerini ve hizmetlerini de sunmak durumundadır.¹¹⁹

Sigortacılık Hizmetleri, Finans Merkezi'nde Türk ve yabancı sigorta şirketleri tarafından verilmelidir. Yabancı sigorta şirketleri ve özellikle reasürans işlemlerine yönelik yabancı reasürans şirketleri Finans Merkezi'nde yer alacaklardır.

Sigortacılık sektörü Türk mali piyasaları içinde uluslararasılaşma düzeyi ve sınır ötesi işlem hacmi en düşük olan sektörlerden biridir. Türkiye'de faaliyet göstermekte olan yabancı sigorta şirketleri de yurtiçi piyasalara yönelik olarak hizmet vermektedir. Sigorta işlemleri TL cinsinden ve dövize endeksli olarak yapılabilmektedir.

Finans Merkezi olarak İstanbul, bir sigortacılık merkezi haline gelerek, bölge içi ticaret, taşımacılık, emtia ve kıymetli maden ticareti ile petrol, doğal gaz, enerji sigorta işlemlerinde de merkez olmalıdır.

Finans Merkezi'nde sunulacak olan özellikle bankacılık işlemlerinin önemli bir bölümü ticaretin finansmanı, emtia finansmanı, kıymetli maden ticareti finansmanı, altyapı yatırımlarının finansmanı gibi işlemler finansmana konu olan aktiflerin sigortalanmasını gerekli kılmaktadır. Finans Merkezi finansman sağlama konusunda serbestiler tanırken, sigortacılık sektörü ile ilgili kısıtlar taşırorsa, diğer tüm finansal hizmetlerin verilmesinde mali kurumlar engeller ile karşılaşacaktır. Finans Merkezi birbiri ile ilişkili tüm finansal hizmetleri verebilmesi halinde bölge ülkeleri tarafından tercih edilecektir.¹²⁰

Sigortacılık sektörünün merkez konumuna ulaşması için;

- Yabancı para cinsinden işlemlere serbesti,

¹¹⁸ a.g.e., s. 84.

¹¹⁹ İTO. a.g.e., s. 184.

¹²⁰ a.g.e.

- Türk ve yabancı sigorta şirketlerinin bölge ülkelerinde, ortaklık veya acente kurarak yerleşmesi,
- Bölge ülkeleri ile karşılıklı reasürans anlaşmalarının yapılması,
- Bölgesel Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği kurulması,
- Finans Merkezi'nde ortak reasürans şirketi kurulması,
- Ulaştırma, taşımacılık ve dağıtım ile ilgili sigorta işlemlerinde vergi avantajları getirilmesi,

Uluslararası reasürans şirketlerinin Finans Merkezi'nde yer alması bunun için vergi avantajları sunulması ve uluslararası finansal merkezlerdeki önemli reasürans şirketleri ile işbirliği yapılması gerekmektedir.

4.7.12. Finansal Kiralama ve Faktöring

Finansal kiralama ve faktöring sektörleri, finans sektörü içerisinde düşük paylara sahiptirler. Finansal kiralama sektörü 2008'den bu yana sektöre tanınan vergi teşvikinin kaldırılması nedeniyle daralmaktadır. Sektörde 78 adet şirket faaliyet göstermektedir. Ürün çeşitliliği az olan sektör, BDDK'nın hazırladığı finansal kiralama, finansman ve faktöring şirketlerinin kuruluş ve çalışma esasları ile faaliyet konularına ilişkin esas ve usulleri düzenleyen "Finansal Kiralama, Faktöring ve Finansman Şirketlerine İlişkin Kanun Taslağı"nın yasalaşmasını beklemektedir. Bu kanun ile birlikte, operasyonel leasing, sat-geri al kiralama ve yazılım kiralaması gibi yeni ürünler sektöre kazandırılacaktır.

2008 yılsonu itibariyle faktöring şirketlerinin aktif büyüklüğü 7,8 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Faktöring gelirleri ise, 2008 yılsonunda bir önceki yıla göre %25,4 oranında artarak 1,758 milyar TL'ye yükselmiştir. Faktöring sektörü, büyümekte olan bir sektördür, ihracatın artması ile birlikte sektörün canlanacağı ön görülmektedir. Yurtdışında faktöring şirketlerinin uygulamalarına bakıldığında faktöringin temel ürünleri dışında farklı ürünlerin de kullanıldığı görülmektedir. Bunların arasında özellikle ağırlıklı Kıta Avrupa'sında uygulanan stok finansmanını da içeren varlıkların finansmanı dikkat çekicidir. Ayrıca satın alma siparişlerinin faktöring konusuna olduğu uygulamalar da yine yurtdışında yaygındır.¹²¹

Diğer taraftan faktöringin uygulamadan gelen sorunları da vardır. Örneğin, kredi sigortası faktöring sektöründe henüz uygulanmamakta, halka açık olmayan firmalar

¹²¹ DPT, **Finansal Ürün ve Hizmet Çalışma Grubu**, 2009, s. 87.

hakkındaki mali bünye ve ödeme alışkanlıkları gibi bilgiler kısıtlı olarak sunulmakta ve firmalar tarafından açıklanan mali tablolar gerçek durumu her zaman yansıtmamaktadır.

Finansal kiralama ve faktöring işlemlerine ilişkin hukuki alt yapıyı sağlamlaştıracak ve aşağıdaki hususlara olanak sağlayacak “Finansal Kiralama, Faktöring ve Finansman Şirketleri Kanunu” tasarısının hızla yasalaşması gerekmektedir.

- Finansal kiralama şirketlerinin operasyonel kiralama da yapabilmeleri,
- Yazılım kiralaması,
- Asli niteliğini koruyan her malın finansal kiralamaya konu olabilmesi,
- Satıp- Geri kiralama,
- Gemi işlemlerinde finansal kiralama şirketi yöneticilerinin değil, kiracının tabiiyetine bakılması,
- Sub-lease: Finansal kiralama şirketinin mülkiyetine sahip olmadığı, kiralama yoluyla edindiği malları da leasinge konu edebilmesi,
- Hakların da leasinge konu edilebilmesi,
- Uçak ve taşınmaz işlemlerinde leasing şirketinin değil kiracının tabiiyetinin esas alınması,
- Paket finansmanın zorunlu olduğu bazı proje finansmanlarında kullanılabilmesi için leasing şirketlerinin kiracılarına, sermayeleri ile sınırlı şekilde nakit kredi verebilmelerine olanak tanınması,
- Tasarıda yer alan faktöring işlemlerine ilişkin tanımların uluslararası uygulamalar kapsamında gözden geçirilmesi,

Kamu tarafından faktöringin gelişmiş finansal piyasalara sahip ülkelerdeki gibi uygulanabilmesinin hukuki ve fiili alt yapısının oluşturularak, belirlenen kurallara uyumun kontrolünün sağlanması gerekmektedir.¹²²

4.7.13. Fon ve Portföy Yönetimi

Bölgeye yönelik portföy yatırımları, ağırlıklı olarak kurumsal yatırımcılardan ve özel plasman yapan yatırımcılardan kaynaklanacaktır. Uluslararası fonlar, mali kurumlar, yatırım fonları, emekli sandıkları, sigorta şirketi fonları, büyük ticari kuruluşların, bölge şirketlerinin, İstanbul’da yerleşik yabancı şirketlerin fonları kurumsal yatırımcıları oluşturmaktadır.

¹²² a.g.e.

Finans Merkezi, bu kurumsal yatırımcıların fonlarının bölge ülkeleri ve İstanbul arasında yönlendirilmesi ve dağıtımına aracılık edecektir. Bu açıdan Finans Merkezinde uluslararası kurumsal yatırımcıların doğrudan portföy yatırımlarının yönetilmesi önemli bir sermaye piyasası hizmetini oluşturmaktadır. Fon ve Portföy yönetimi ihtisaslaşmış bankalar, yatırım bankaları, aracı kurumlar ve fon yönetim şirketleri tarafından gerçekleştirilecektir. Fonların bölge içinde dağıtılması risk dağıtımını da sağlamış olacaktır. Bölge ülkelerindeki özelleştirilen şirketlerin hisse senetlerinin uluslararası kurumsal yatırımcılara satılmasında da İstanbul Finans Merkezi aracılık yapacaktır.¹²³

4.7.14. İslami Finans Ürünleri

1975 yılında İslam Kalkınma Bankası'nın (İKB) kurucu üyeleri arasında yer alan Türk Hükümeti 1984'te sermaye payını arttırarak bu kuruluşun en büyük ortaklarından biri haline gelmiş ve İKB Yönetim Kurulunda sürekli üye bulundurma hakkını elde etmiştir. Böylece Türkiye, 56 İslam ülkesi arasında iktisâdi işbirliği programlarının gerçekleştirilmesinde, dış ticaretin artışında, altyapı yatırımlarının desteklenmesinde, özel sektörün teşvik edilmesinde ve çeşitli finansman tekniklerinin geliştirilmesinde büyük rol oynamıştır. İşlem hacmi 1996 yılında 18 milyar dolara ulaşan ve dünyanın önde gelen finans kuruluşlarından biri olarak bilinen İslam Kalkınma Bankası bünyesindeki etkinliğini arttırma imkânı elde etmiştir.

Türkiye'de kalkınmanın temeli olan tasarrufların ekonomiye ve reel sektöre kanalize edilmesinde önemli rol üstlenen finans kuruluşları arasında yer alan Katılım Bankaları, Türkiye'nin gündemine Özel Finans Kurumları adıyla 1980'li yıllarda girmiş ve 1983 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile Özel Finans Kurumlarının kurulmasına izin verilmiştir. Bu kurumlar ekonomi dışında kalmış tasarrufların ekonomiye kazandırılması amacıyla ilk kez 1985 yılında kurulmuşlardır. 1999 yılında yapılan düzenlemeyle Özel Finans Kurumları Bankalar Kanununa tabi olmuştur. 2005 yılında kabul edilen Bankacılık Kanununda bankalar; mevduat bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları, katılım bankaları olarak üç başlıkta ele alınmıştır. Bu kanunla Özel Finans Kurumları katılım bankaları olarak nitelendirilmiş ve mevduat bankaları ile aralarındaki tüm farklılıklar giderilmiştir. Sonuç olarak Katılım Bankaları Bankacılık Kanunu kapsamında faaliyet göstermeye başlamışlardır.¹²⁴

İslami bankaların gerek fon toplama ve gerekse topladıkları fonları kullanma ve

¹²³ İTO, **Bölgesel Finans ve Hizmet Merkezi İstanbul**, İstanbul: İTO Yayınları, 2000, s. 80.

¹²⁴ Uğur KARACA, **Özel Finans Kurumları, Katılım Bankacılığı**, İstanbul: Gazi Üniversitesi, 2008, s.4.

kullandırma esnasında bağlı kaldıkları çeşitli prensipler mevcuttur. Bu prensipler sunulan her türlü bankacılık hizmetinde göz önünde bulundurulmuş ve sistemin ayrılmaz unsurlarıdır.¹²⁵

Faizsiz bankacılık, çeşitli bankacılık fonksiyonlarını faizsiz olarak yerine getiren bankadır. Faizsiz bankacılık, fon toplama ve tahsisini ortaklık bazında yerine getiren kuruluşlardır. Prensipleri ortaklık olduğu için de önceden miktarı belirli olan sabit bir faiz yerine, ancak faaliyet sonucu miktarı kesin olarak belli olabilen kâr ve zarardan pay alırlar ve ortaklarına dağıtırlar.¹²⁶

Bu sistem, kazanç sağlayanların zararları da gerektiğinde yüklenmesi gerekir ilkesinden hareketle, işletmenin mali risklerine katılma kavramından yararlanmaktadır. İslam mali kuruluşları adına yapılan yatırımlar, hiçbir şekilde spekülasyon olmamakta, bu husus, dikkatli bir yatırım politikası, risklerin dağıtımını ve tedbirli idare metotları ile temin edilebilmektedir. Bunlar;

Fon Toplama İşlemlerinde;

- Cari Hesaplar
- Yatırım Hesapları
- Tasarruf Hesapları

Kaynak Kullanırma İşlemlerinde;

- Mudaraba (Kar-Zarar Ortaklığı)
- Murabaha (Üretim Finansmanı)
- Muşaraka (Emek Sermaye Ortaklığı)
- Bey'i Müeccel (Vadeli Satış)
- İcare (Leasing)
- İcra ve İktina
- Selem (İleriye Dönük Satış)
- Uluslararası Piyasalarda Mal Alım Satımı

İslam hukukuna göre tasarlanmış (faizsiz) varlığa dayalı menkul kıymete sukuk denilmektedir. Teknik olarak varlık senedi şeklinde de isimlendirilebilecek olan (securitized assets) sukuklar diğer senetlerden farklı olarak varlığa dayanmak zorundadır. Sukuk,

¹²⁵ C. Ahmet DARÇIN, **Özel Finans Kurumlarının Katılım Bankalarına Dönüşümünün Sebepleri ve Sonuçları**, Ankara: Atılım Üniversitesi, 2007, s. 25.

¹²⁶ KARACA, a.g.e. s. 1.

uluslararası sermaye piyasalarında finansmanı artırmak için geliştirilen önemli finansal araçlardan biridir. Faizsiz bankacılık ilkelerine uygunluğuyla da ilgi görmektedir.

Günümüzde Türkiye’de sukukla ilgili çalışmalar yapılmasına rağmen sonuca ulaşamamıştır. Faizsiz esasa göre çalışan Körfez bankalarında likidite fazlalığı oluşmuştur ve bu fonların Türkiye’ye gelmesi sukuk tahvili çıkartılmasına bağlıdır. Örneğin: Sadece Kuwait Finance House (KFH) Türkiye’de sukuk tahvili olması durumunda Türkiye’ye 500 milyon dolar üzerinde fon getirebileceğini belirtmiştir.¹²⁷

İslami finans ürünlerinde uzmanlaşan ve öne çıkan finansal merkez Dubai’dir. Türkiye Cumhuriyetinin %99,5’ini Müslüman nüfus oluşturmaktadır ve İslami finans ürünlerini Katılım Bankaları aracılığı ile kullanmaktadırlar. Bölgesel bazda bakıldığında İran, Suriye, Azerbaycan, Irak gibi Müslüman nüfus yoğunluklu çevre ülkelerden de İslami finans ürünlerine talepler gelecektir. Uluslararası Finans Merkezi oluşumunda İslami finans ürünlerinin bulundurulması Körfezde bulunan kaynakları Türkiye’ye çekecek, kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınmasında ve finansal derinleşmeye de büyük katkılar sağlayacaktır.¹²⁸

4.7.15. Rating (Derecelendirme)

Türkiye rating ile 1991 yılında tanışmıştır. Türkiye ilk kez sovereign yani ülke ratingi almış ve bu şekilde yurt dışı piyasalardan borçlanma imkânı sağlanmıştır. Günümüzde kredi notu olmayan ülke sayısı oldukça azdır.

Bunlar daha çok az gelişmiş ülkelerdir. Notu “AAA” yani en yüksek kategoride olan ülke sayısı 7’dir. (ABD, Almanya, Kanada, İtalya, İngiltere, Japonya ve Fransa)

Türkiye’de global piyasalara paralel olarak finans kesimi de rating olgusu ile tanışarak son 5 yılda 6 milyar dolarlık bir ihracın ratingi derecelendirilmiştir. Finans kesiminin yanı sıra 25 firma ve belediye de rating alarak yurt dışı piyasalardan en iyi şekilde yararlanma imkânı bulmuştur. Şunu unutmamak gerekir ki notu BB- kategorisinde olan Türkiye BBB yani yatırım yapılabilir notunun biraz altında olmasına rağmen gerek Hazine olarak gerekse firmalar olarak yurt dışında tahvillerin satışı başarılı bir şekilde gerçekleştirilmiştir.

¹²⁷ a.g.e.

¹²⁸ a.g.e.

Türkiye’de faaliyet gösteren tek rating şirketi ise bugünkü adıyla Fitch’dır. Geçtiğimiz yıl Duff & Phelps’i satın alarak faaliyetini halen sürdürmektedir. Dünyanın en büyük iki rating şirketi olan S&P ve Moody’s ise yurt dışından derecelendirme yapmaktadır. Fitch ise üçüncü sırada yer almaktadır. Dünyanın en büyük şirketleri bir ratinge sahiptir. Rating olmadan yurt dışı finans piyasalarından borçlanmak imkânsız hale gelmiştir. Global finans piyasalarında rating en önemli gösterge olarak kabul edilmektedir.¹²⁹

Rating, uluslararası finans çevrelerinin en dikkat ettiği veridir. Rating, beraberinde rekabeti, şeffaflığı ve finansal yapısı güçlü kurumları getirecektir. Türkiye’de piyasaların şeffaflığa ve güvene olan ihtiyaçları ancak, rating sahibi olan firmalar bir yoruma gerek kalmaksızın kendi yapısını en etkin şekilde ortaya koyabilecektir. Para piyasaları kadar sermaye piyasalarının da gelişimi rating ile işlerlik kazanacaktır. Türkiye’de faaliyet gösteren rating şirketleri Fitch ve Moody’s dir.

Küresel krizle beraber yaşanan sorunlar içerisinde rating şirketlerinin yapmış olduğu derecelendirmelerde en yüksek not olarak AAA alan uluslararası düzeyde alanlarında dev olan banka ve diğer şirketlerin bile nasıl battıklarına, birleştirildiklerine, kamulaştırıldıklarına şahit olunmuştur (Lehman Brothers, Merrill Lynch, Fannie Mae, Freddie Mac, Silver State Bank, Integrity Bank, The Columbian Bank and Trust, First Priority Bank, First Heritage Bank, First National Bank of Nevada, IndyMac Bank, First Integrity Bank, ANB Financial, Hume Bank, Douglass National Bank). 1998 yılında moratoryum ilan eden Brezilya’nın kredi notunun, Duyun-u Umumiye vasıtasıyla borçlarını 1950’li yıllara kadar ödeyen Türkiye’den yüksek olmasına anlam verilememektedir. Rating şirketlerinin güvenilirliğine dair düşünceler ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir ve rating şirketlerinin de rate edilmesi gerektiğine dair düşünceler oluşmaktadır.¹³⁰

Türkiye’nin bölge ülkeleri hakkında bilgi düzeyi yüksektir. Finans merkezi oluşumunun içerisinde S&P, Moody’s, Fitch, JCR gibi rating şirketleri düzeyinde tamamen özerk bir rating birimi kurulmalıdır. Bölge ülkelerini derecelendirecek bu birim Uluslararası Finans Merkezi içerisinde yapılmalı ve Amerika, İngiltere, Japonya kaynaklı rating şirketlerine karşı Ortadoğu destekli denge kurmalıdır. İlk hedefi Batı Avrupa, Türkî Cumhuriyetler ve Ortadoğu olmalıdır.

¹²⁹ Nesrin ŞİRVAN, **Kredi Derecelendirme ve Türkiye Ekonomisi**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Bankacılık Araştırma Merkezi, 2004, s. 10.

¹³⁰ Tefik BİLGİN “Bölgesel Finans Merkezi İstanbul’un Konumu Sunumu”, **Active Academy 5. Uluslararası Finans Zirvesi**, SwissOtel, İstanbul, 5-6 Aralık 2007, s. 64.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. İSTANBUL'UN BÖLGESEL FİNANS MERKEZİ OLMASI AÇISINDAN İZLENECEK STRATEJİ VE ÖNERİLER

5.1. Politik ve Ekonomik İstikrar

- Türkiye’de önemli sermaye birikimi, borç verebilecek ya da yatırım yapabilecek kaynakların olması gerekmektedir.¹
- Makro ekonomik istikrarın sağlanması ve başlıca ekonomik göstergelerin Maastricht kriterleriyle uyumlu hale getirilmesine çalışılmalıdır.
- TL’deki istikrarlı seyrin sürdürülmesi gerekmektedir.
- Finans sistemine devlet müdahalesi kültürünün ortadan kaldırılarak piyasa mekanizmasına işlerlik kazandırılması sağlanmalıdır.²
- UFM fizibilitesi için en önemli iki nokta istikrar ve yönetimdir.
- Türkiye seçimden sonra istikrar konusunda daha iyi durumdadır. Ekonomik istikrar politik istikrar ile birlikte ilerlemeye devam etmelidir.
- Güven ve gizlilik oluşturulmalı ve sistem tarafından desteklenmelidir; finans iş ortamının geliştirilmesi için tek yol budur.
- Mortgage ve sigortacılık piyasaları; fiyat istikrarını oluşturmamız gereken gelişmekte olan finans alanlarımızdır. Menkul kıymetleştirme de gelişmekte olan ve fiyat istikrarının sağlanması gereken bir piyasadır.
- En önemli başarı faktörü politik ve ekonomik istikrardır. Ancak bununla birlikte şirket tahvillerinde söz konusu olan bazı vergi uygulamalarını ortadan kaldırmamız gerekmektedir.

¹ Aydoğan DURMUŞ, “Türkiyenin Görünümü Pozitif”, *Çerçeve Dergisi*, MÜSİAD Yayınları, S. 50 (Mart-2009), s. 121.

² Esra BAYKAL, *İstanbul Bölgesel Finans Merkezi Olma Yolunda*, Makale Bankası, 2004, s. 8.

- Yabancı yatırımcılar için en etkili unsurlar pazar büyüklüğü, insan gücü ve düşük piyasaya nüfuz oranıdır. Tüm bunları yabancı yatırımcılar pozitif olarak algılasa da, politik ve ekonomik istikrardan emin olamamaktadırlar.³
- Yatırımcılar, politik ve ekonomik istikrara bağlı olan, faiz oranı ve sürdürülebilirliğe odaklanmaktadır.
- İstanbul'un finans merkezi olabilmesi için, altyapı, hukuk, iletişim, ulaşım ve eğitim düzeyleri üst seviyelere getirilmeli ve hepsinden önemlisi politik ve ekonomik istikrar sağlanmalıdır.
- Geçmişte düzenlemeler; ekonomik istikrarsızlık ve devletin yüksek tutarlı borçlanmasından dolayı; hükümetin tüm mevcut fonları bünyesine katmasına izin verecek biçimde şekillendirilmiştir. Ve piyasada dışlama etkisi (crowding out effect) oluşmuştur.
- Yasal çerçeve ve düzenlemeler, Türkiye'nin gerçek sorunları olarak görülmekteydi ve Türkiye (şu anda yaşanan olaylara rağmen) politik olarak oldukça istikrarlıdır.
- Ekonomi ve bankacılık sektörü büyümekte, ancak finans sektörünün toplam büyüklüğü hâlâ vasat bir düzeyde kalmaktadır. Artan bir talep olmasına rağmen kredi piyasası yeterince gelişmemiştir.
- Uluslararası finans merkezi olabilmek için ülkenin GSYH'si ilk 5 veya ilk 10'da yer almalıdır. Ancak yakın gelecekte, Türkiye'nin bu sıralamalara erişmesi mümkün değildir.
- Çin, Hindistan ve Körfez Bölgesi tasarrufun kriz öncesi dünyanın para havuzu niteliğinde üç merkeziydi, bu coğrafyanın öne çıkardığı Hong Kong şehrinin ardında sermaye desteği ve kaynağı olan Çin, Dubai şehrinin ardında da Körfez bölgesinin tasarrufları ve Hindistan tasarrufları varken, İstanbul finans merkezinin ardında nasıl bir tasarruf merkezi bulunacak, nasıl bir sermaye desteği olacak ve destek verecek bir ülke olacak mı tartışmaya açılmalıdır.⁴

5.2. Hukuk Sistemi

- İş piyasasında işe alım ve işten çıkarmaların esnek hale getirilmesi
- İş kanunlarında işverenin hareket alanını kısıtlayan maddelerin düzeltilmesi

³ Deloitte, **Finansal Merkezlerin Değişen Görünümü**, İstanbul: Deloitte Yayınları, 2008, s. 80.

⁴ DURMUŞ, a.g.e.

- Finans sektöründeki ihtisas mahkemelerinin yokluğu ciddi bir sorun oluşturmaktadır.⁵
- UFM'nin kurulabilmesindeki en önemli sorunlardan biri, hukuksal sorunların hızlı çözümü için gerekli olan ihtisas mahkemelerinin olmayışıdır. Kurulacak ihtisas mahkemelerinde hâkimlerin finans sektöründe uzman kişiler olması gerekmektedir. Üniversitelerin müfredatlarına ekonomi ve bankacılık dersleri konmalıdır. Nitelikli hâkim ve ihtisas mahkemelerinin olmamasından dolayı hukuk sisteminde ciddi sorunlar vardır.
- Düzenleme kurullarının vermiş olduğu her karar için; karşı tarafın idari mahkemelerden ziyade, adli mahkemelere başvurma hakkı vardır. Bu mahkemelerin sonlanması bazen 3–4 yıl sürmekte veya mahkeme düşmektedir.
- Son on yıldır, ihtisas mahkemelerinin ve uzman kişilerin önemi ve tüm bunların hatalı karar süreçleri ile yönetilmesi üzerinde durulmaktadır.
- İhtisas mahkemeleri kurulmalı ve yargıçlara özel imtiyazlar verilmelidir. Tek problem adli mahkemelerin hâkimleri tarafından kabul edilmesi zor olan, tazminat uygulaması farklılıklarıdır. Bu tip mahkemelerin bilgi düzeyleri düşüktür ve yükseltilmesi gerekmektedir.
- Düzenlemeler ve vergilendirme çok kompleks ve karmaşık bir yapıdadır. Şu anda yapılan düzeltmelere ek olarak; sistemin basitleştirilmesi gerekmektedir.
- İhtisas mahkemelerinin kurulması için çalışmalar mevcuttur, ancak hâlâ yeterli değildir. UFM ve Türkiye için gerekli olan güçlü bir hukuk sistemi için, hükümetin ciddi yatırımlar yapması gerekmektedir.
- AB uyum sürecinde yapılacak ilk revizyonlardan biri mahkeme reformudur.
- İhtisas mahkemeleri ile ilgili çalışmalar (eğitim, binalar, vs.) devam etmektedir. İhtisas mahkemeleri için şu anda ilgili kişiler eğitilmektedir. Örneğin; savcılar kara para aklama ile ilgili Avrupa'da eğitim almışlardır.
- Hukuk sistemi ve mahkemeler hâlâ büyük bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Banka olarak mahkemeye gittiğimizde, mahkeme 2–5 yıl sürmektedir. İhtisas mahkemelerine ve finans sektöründe eğitim almış deneyimli avukat ve hâkimlere ihtiyaç duyulmaktadır. İstanbul

⁵ Nevzat ÖZTANGUT, “Bölgesel Finans Merkezi İstanbul’un Konumu Sunumu”, **Active Academy 5. Uluslararası Finans Zirvesi**, SwissOtel, İstanbul, 5-6 Aralık 2007, s. 11.

Barolar Birliği dñnyanın ikinci bñyñk barolar birliği olmasına rağmen; finans sektñrñnde tecrñbeli avukat sayısı hñlñ sınırlıdır (100 civarı).⁶

- İflas, hukuk sisteminin yavaşlığı, tutarlılık, ihtisaslaşma ve adli tasfiye kanunları ile ilgili hñlñ problemler mevcuttur. Buna ek olarak; doğru ve gerekli becerilere sahip yeterli sayıda idari mahkememiz bulunmamaktadır. İflas sñreci çok iyi bilinmekte ve mahkeme dñzeyinde bilinçli bir şekilde ele alınmaktadır, ancak en önemli sorun iflasın başlangıcından mahkemeye intikal etme sñrecinde geçen sñredir. Kurumlar iflasın başlama sñrecini erteleyebildikleri kadar erteleyebilmekte, bu da iflas sñrecini 2–10 yıla yayılmasına neden olmaktadır.

- Hukuk sistemimiz tamamen çöküş içinde değildir. Dñnya standartlarından daha yavaş durumdadır, ancak yurtdışında belirtildiği kadar yavaş da değildir. Avrupa Birliği uyum sñrecinde hñkimlerin eğitimi de ele alınmaya başlanmıştır.

- Komisyon yeni ticaret kanunu hakkındaki gñrüşmeleri tamamlamıştır. Yeni kanunda bankaların vermiş olduğu krediler için, bileşik faiz uygulayamaması gibi bazı sorunlar mevcuttur.

- En önemli sorunlardan biri; bir önceki bankacılık kanunun da olduğu gibi, özel durumlar nedeniyle anayasaya karşı kanunlar çıkarılmasıdır.

- Yurt içindeki tahkim, tahkime olan güven eksikliğinden ve tahkimin gücünün tam olarak bilinmemesinden dolayı çok uygulanan bir yöntem değildir. Mevcut bilirkişi sistemi de tahkimin gelişimi için engel oluşturmaktadır.

- İhtisas mahkemelerinin sayısı ve hñkimlerin bilgi birikimi uluslararası finans merkezinin oluşumu için yeterli değildir. Ayrıca tahkimin maliyeti de bir sorundur.

- İflas ile ilgili ihtisas mahkemeleri bulunmamaktadır. Bu sñreç asliye ticaret mahkemesi tarafından yürütölmektedir.

- Türkiye tüm tahkim anlaşmalarına taraftır. Uyuşmazlıkların çözümlenmesi için alternatif formül sağlayacak çalışmalar yürütölmektedir. Eğer sözleşme yapmış olduğumuz kurum yabancı ve sözleşme toplam tutarı yüksekse, anlaşmazlık dosyaları uluslararası tahkime gönderilmektedir.

Tahkim için, Zñrih veya Cenevre tercih edilmektedir.

⁶ Deloitte, a.g.e.

- Kuralların uygulanabilirliği azdır. Hukuk var, ancak sistem yoktur.
- İnsanlar hukuki yetkinin uygulanabilirliğine inanmamaktadırlar.
- Diğer taraf mahkemeye gelmez ise, herhangi bir cezai işlem uygulanmamakta, bu yüzden hukuki süreç çok yavaşlamaktadır.⁷
- Türk avukatları tahkim maddelerini bilmemekte ve kabul etmemektedirler.
- Mahkemelerde yabancı avukata izin verilmemekte, sadece danışman olmasına izin verilmektedir.
- Yeni ticaret kanunundan sonra, uluslararası raporlama standartlarını bilen avukat ve hâkimlere ihtiyaç duyulacaktır.
- Hukuk sisteminde; yolsuzluk ve personel eksikliğinden kaynaklanan ciddi problemler mevcuttur.
- Düzenleyici tarafından onaylandıktan sonra mahkeme tarafından sorgulanan Groupama işlemi, hukuk ve düzenleyici arasındaki istikrarsızlığı göstermektedir.
- Türk hukuk sistemi Rusya'ninki kadar kötü durumda değildir. Rusya'da süre ve sonuç tamamıyla belirsizdir ve mahkemeler genellikle, yabancı kuruluşların aleyhine olacak şekilde sonuçlanmaktadır.
- Sözleşmelere ilişkin anlaşmazlıkların çözümü için tahkim mekanizması yürürlüğe sokulmalıdır.
- Türkiye bölgenin tahkim merkezi olabilir mi? Bunun için potansiyel mevcuttur, ancak bunun gerçekleşmesi Türkiye'nin bölgedeki diğer ülkeler ile ilişkisine bağlıdır.
- Türk hukuk sisteminin ve uygulamalarının AB standartlarına ulaştırılmasıdır.⁸

5.3. Vergi Sistemi ve Vergilendirme Sorunları

- Vergi sistemindeki bütün belirsizlikler ortadan kaldırılmalıdır.

⁷ a.g.e., s. 82.

⁸ Esra BAYKAL, *İstanbul Bölgesel Finans Merkezi Olma Yolunda*, Makale Bankası, 2004, s. 8.

- Vergi oranları diğer finans merkezlerine göre daha düşük düzeyde tutularak, finansal şirketlerin genel müdürlük birimlerinin İstanbul'a taşınmasının teşvik edilmesi gerekmektedir.⁹
- Kayıt dışılığı azaltacak, dolaylı-dolaysız vergi dengesini kuracak vergi reformları yapılmalıdır.¹⁰
- İstanbul'un UFM olabilmesi için; vergilendirme sistemi basit, anlaşılması kolay, tutarlı, uygulanabilir ve ölçülebilir olmalıdır.
- Gelir idaresinin gündeminde bulunan sorunların çoğu çözülememiştir. Uluslararası Finans Merkezi gibi projeler için, ilk önce "Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi" (BSMV) kaldırılmalıdır. "Dünyadaki en karmaşık vergi rejimi" cümlesi Türkiye için sıkça kullanılan bir ifadedir. Türk vergi rejiminin artı ve eksi yönlerini belirlememiz ve tüm paydaşları ikna etmek için, eksikleri gidermemiz gerekmektedir.
- Vergi ile ilgili çok fazla sorun olduğundan dolayı ciddi miktarda iş hacmini diğer ülkelere kaptırılmaktadır. Maliye Bakanlığı bu sorunların farkındadır ve büyük ihtimalle bu sorunları çözecektir.
- Uluslararası bankaların rahatsızlık duyduğu BSMV Türkiye bankacılık sisteminin gelişmesi için engel oluşturmaktadır. Türkiye'deki uluslararası bankalar bu tür vergileri ödememek için işlemlerini Türkiye dışından yürütmektedir.
- İşlem vergileri ve maliyetler dışında iyileştirilmesi gereken çok fazla sorun bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra mevzuatla ilgili sorunlar söz konusu olabilecektir.
- Finans iş ortamının oluşturulmasının tek yolu; güven ve istikrarın oluşturulması ve bu istikrarın vergi sistemi tarafından desteklenmesidir.
- Daha etkin bir piyasa yönetimi için; vergi oranları iyileştirilmeli ve Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi ortadan kaldırılmalıdır.
- Piyasanın BSMV gibi vergilere ve bunlarla ilgili sorunlara tepkisi; bu işlemlerin sınır ötesinde kayıt altına alınması şeklinde olmaktadır. Eğer bu sorunlar çözülebilir ise, işlemler Türkiye'de kayıt altına alınabilecektir.

⁹ BAYKAL, a.g.e. s. 8.

¹⁰ Nevzat ÖZTANGUT, "Bölgesel Finans Merkezi İstanbul'un Konumu Sunumu", **Active Academy 5. Uluslararası Finans Zirvesi**, SwissOtel, İstanbul, 5-6 Aralık 2007, s. 11.

- Mortgage çerçevesi; vergilendirme bölümleri haricinde en iyi uygulamalar paralelinde belirlenmiş ve bu doğrultuda açıklanmıştır.
- BSMV ve Katma Değer Vergisi (KDV); kurumlar için büyük sorun oluşturmaktadır. Kurumların tescil ve değişim vergisi sorunları çözümlenmeye çalışılmaktadır.
- Verginin ortadan kaldırılması mümkün görülmemektedir, çünkü düzenleme kurulları bu sorunu çözebilecek beceri ve uzmanlık seviyesine henüz ulaşmamıştır.
- İstanbul'un ilerlemesi için büyük teşviklere gerek yoktur. Ancak vergi oranları, daha fazla yatırımcıyı ülkeye çekmek için düşürülmelidir.
- Stopaj vergisi hükümetler ve piyasa oyuncuları arasında var olan uluslararası bir sorundur. Bu konuda Londra'dan daha kötü bir durumda değiliz. Stopaj vergisi piyasa oyuncularının lehine olacak şekilde iyileştirilmeye çalışılmaktadır.¹¹
- Büyüyen yatırımı teşvik etmek için, vergi kesintilerinin düşürülmesi gerekmektedir. Bu yalnızca, kayıt dışı ekonominin, kayıtlı ekonominin sınırları içine çekilmesi ile mümkün olacaktır.
- Başbakanlığın altında Kanunlar ve Düzenlemeler Müdürlüğü yer alıyor olsa da, bilgi ve tecrübe eksikliğinden dolayı bu kurumun hukuk adına yapılan hataları ortaya koyma seviyesi halen istenen düzeyde değildir.
- Vergi teşviki verilmesine taraftar olmayanlar vardır. Menkul kıymetlerin vergilendirmesi için; piyasa stopaj vergisi isterken, bazıları vergi beyannamesi sistemini önermiştir.
- BSMV ve Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu (KKDF) gibi tüm işlem vergilerinin kaldırılması gerekmektedir.
- Vergi sistemimiz ve altyapımız iyi yapılandırılmamıştır. Vergi dairelerinde nitelikli insan kaynağı sorunu vardır. Bu sorunu çözmek için Maliye Bakanlığı bir çalışma başlatmıştır.
- UFM için farklı düzenlemeler ve kanunlar kullanılmamalıdır. Ancak, uluslararası ve sınır ötesi işlemler vergiye tabi olmamalıdır.
- Gelir İdaresi Başkanlığı'nın kadrosu genişletilmeli ve çalışan hakları daha iyi duruma getirilmelidir. Maliye Bakanlığı'nın altında yer alan Gelir İdaresi Başkanlığı bağımsız bir

¹¹ a.g.e., s. 85.

kurum olmalıdır. Kurumda farklı disiplinlerden gelen, farklı özgeçmişlere sahip kişiler bulunmalıdır.

- Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu büyük bir reformdur. Sonuçlarını görmek için zamana ihtiyacımız vardır.
- Vergi sisteminin net olmamasının, vergi oranı üzerinde ek bir maliyet etkisi vardır. %20'lik vergi oranı piyasa tarafından % 30 gibi algılanmaktadır.
- Vergi kanununda yapılan iyileştirmeler ve yapılan değişiklikler bazı durumlarda esas kanun ile çelişmekte ve zaman zaman kanunla uyumlu olmayan resmi açıklamalar yapılabilmektedir.¹²
- Vergi vakfı kurulmaktadır. Aynı zamanda özel sektör yardımı ile bu vakıf adı altında bir araştırma merkezi de kurulması istenmektedir. Bu çalışmalar vergi sistemimizi geliştirecektir.
- Genel algı, Türk vergi sistemine yönelik önemli iyileştirmelerin yapılabileceği, ancak bu hususun aslen Türkiye'nin en önemli sorununu oluşturmadığı şeklindedir.
- Hazine likidite sıkıntısı çektiğinde, kamu otoriteleri finansman sağlayabilmek için, dolaylı vergileri kullanmaktadır. Bu yüzden, bu vergiler kabul görmemekte ve olumsuz olarak algılanmaktadır.
- Türkiye'de BSMV birçok soruna neden olmaktadır. Bu sebeple, yerli bankalar da dâhil olmak üzere tüm bankalar işlemlerini yurt dışında kayıt altına almaktadırlar. Yetkililer bu problemin farkında olmalarına rağmen, buna karşı ciddi bir mücadelede bulunmamaktadırlar. Bir başka örnek ise KKDF'dir. Bu vergiler, finans kurumların Türkiye'de yatırım yapmalarını engellemektedir.
- Vergisel kolaylıklar ve tali çözümler piyasalarda sıklıkla uygulanan yöntemler olsalar da, büyük yatırımcı kuruluşlar, isimlerine olumsuz etki edebileceği endişesiyle, bunları kullanmaktan çekinirler.
- Mahkemeler ve Vergi Kanunu'nun tutarlı bir şekilde uygulanabilirliği konusunda ciddi problemler vardır.
- Belirsizlik ortamının bertaraf edilebilmesi için, vergi hükümlerinin uygulanma sürecinin iyileştirilmesi gerekmektedir.

¹² a.g.e.

- Vergiyle ilgili uyuşmazlıkların çözümünü sağlayacak, bağımsız bir vergi otoritesi oluşturulmalıdır. Bu otorite Türkiye'deki vergilendirme sistemini etkileyen problemleri tümüyle ortadan kaldıracaktır.
- Gelir vergisi ve stopaj dikkate alınmalıdır.
- Düzenleyici gereksinimleri (Örneğin: Kayıtlı sermaye) ve düzenlemelerin esnekliği, basitliği önemlidir.
- Düzenleme ve vergi için sonucun kesinliği önem taşımaktadır.
- Teşvik verilmiş mal giderleri gibi teşvikler yardımcı unsurlardır, ancak bu teşvikler tamamen şeffaf olmalıdırlar aksi halde kullanılmaları söz konusu olamaz. Bu uygulamanın kötü yanı ise gerçekte en fazla ekonomik kazancı getirecek olan insanların bu yöntemle çekilemeye ihtimalidir (Örneğin: İrlanda'daki Shanon serbest bölgesinde, yabancı şirketlerin, çalışanlara uygulanan teşviklerden yararlanmak için çağrı merkezi kurmaları).
- Yeni ticaret kanunu 1950'lerde çıkarılan ve sadece beş kez güncellenen eski kanunun yerine geçecektir.¹³

5.4. Düzenlemeler ve Düzenleme ile İlgili Sorunlar

- Düzenleyici kurumların piyasa oyuncularını ile koordineli olarak çalışmalarını sağlanmalıdır.
- Bağımsız düzenleyici kurumların geliştirilerek güçlendirilmesi gerekmektedir.¹⁴
- Uluslararası takas işlemlerinin yapılabilmesi için ilgili kurumların yeniden yapılandırılması gerekmektedir.
- Kurumların etkin koordinasyonu, detaylı planlama ve ana hedefin sürekli olarak gözetilmesi çok önemlidir.
- Denetim mekanizmasının uluslararası normlarda olması gerekmektedir.¹⁵
- Herhangi bir düzenleme yayınlanmadan önce, UFM tarafından her zaman piyasa oyuncularını ile tartışmaya açılmalıdır.

¹³ a.g.e.

¹⁴ Nevzat ÖZTANGUT, "Bölgesel Finans Merkezi İstanbul'un Konumu Sunumu", **Active Academy 5. Uluslararası Finans Zirvesi**, SwissOtel, İstanbul, 5-6 Aralık 2007, s. 5.

¹⁵ Esra BAYKAL, **İstanbul Bölgesel Finans Merkezi Olma Yolunda**, Makale Bankası, 2004, s. 8.

¹⁵ BAYKAL, a.g.e., s. 8.

- Düzenlemeler konusunda Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu (BDDK) ok önemli adımlar atmıştır, ancak türev enstrümanlarına ve bil no dışı ögeler için halen bazı iyileştirmelerin yapılması gerekmektedir.
- Türkiye'nin en önemli problemi düzenleme taslaklarının mecliste onaylanmasının gerekmesidir. Bazen onay sürecinde ciddi değişiklikler yapılmakta ve bu süreç, kanun ve düzenlemelerin uygulama aşamasını etkilemektedir.
- Kara para aklamının önlenmesi ile ilgili düzenlemeler y r rl ge girmiştir, ancak uygulamalar için hâlâ deneyim kazanmak gerekmektedir.
- Türkiye'nin tüm kanunlarının ve düzenlemelerinin Almanya ve Avrupa Birliği ile uyumunun sağlanması amacıyla Almanya ile birlikte "TWINING" projeleri y r t lmektedir.
- Döviz kredileri ile ilgili katı düzenlemeler paranın dışarı kaçmasına sebep olmaktadır. Merkez Bankası yurt içindeki işlemlerde likidite, cari açık ve döviz kuru kaygılarından dolayı döviz kredilerine izin vermemektedir. Bu bakış açısı düzeltilmelidir.
- Kanunlar ve düzenlemeler AB ve Kıta Avrupası  lkeleri ile tam olarak uyumludur. Son yıllarda Türkiye'ye yapılan yatırımların miktarı Türk piyasasına olan güveni göstermektedir.
- 9. Kalkınma planınının 546. maddesinde belirtilen; İstanbul'da bir UFM'nin kurulması hususu, Bakanlar Kurulu'nca imzalanmış, bağlayıcı nitelikteki, kanun ve düzenlemelere mesnet teşkil edebilecek bir karardır.¹⁶
-  r n düzenlemeleri oluşturulmaktadır ve kısa zaman içinde tamamlanacaktır.
- Birden çok düzenleyici kurumun olması çıkar çatışmasına neden olan başka bir sorundur. Örneğin Belçika'da tüm finans kurumları üzerinde düzenleme yetkisi olan tek bir düzenleyici kurum vardır.
- Yaşam kalitesi arttırılmalı, suç oranlarının düşürülmesi için girişimlerde bulunulmalıdır.¹⁷
- Finans hizmetleri sektöründe, bankaların bu kadar çok problemle karşılaşmalarının sebeplerinden biri BDDK ve SPK tarafından yapılan farklı uygulamalardır.

¹⁶ Deloitte, a.g.e., s. 95.

¹⁷ İBB, İstanbul Metropolitan Alan İnceleme alışması (Taslak), İstanbul: İBB Proje  zel Basımı, 2005, s 285.

- Düzenleyici kurumlar için çalışan personelin kalitesi son bir kaç yılda oldukça artmıştır, ancak hâlâ iyileştirmeye ihtiyaç vardır. Piyasada çalışan deneyimli kişiler; maaş oranlarının ve düzenlemelerin rekabeti yüzünden bu kurumlarda çalışmamaktadırlar. Bu kurumlar en iyi üniversitelerden mezun olmuş kişileri işe alabilmekte, ancak rekabetçi olamayan düşük maaş düzeyi nedeniyle bu kişileri uzun süre çalıştıramamaktadırlar.
- Daha fazla yabancı yatırımcı çekmek için, düzenlemeler daha basit, uygulanabilir ve kolay anlaşılabilir olmalıdır.
- Sigorta sektöründe düzenleme açısından ciddi bir problem bulunmamaktadır. Piyasalar uluslararası kurallar, düzenlemeler ve ilkeler aracılığıyla düzenlenmektedirler. Artık reasürans zorunluluğu bulunmamaktadır.
- Sigorta bizde yeni gelişmekte olan bir sektördür, bu yüzden uluslararası kurallar ve düzenlemeler kullanılmaktadır. Bizim düzenleyici çerçevemiz gelişim için bir engel teşkil etmemekte, kanunlar sürekli tecrübeler ve yeni bilgiler doğrultusunda güncellenmektedir. Şu anda 2010–2011 gibi bitecek “Solvency II” projesi yürütülmektedir ve bu proje AB’ye uyumu hedeflemektedir. Şu anda bile düzenlemeler açısından çoğu AB ülkesinden daha iyi durumdayız.
- Birden fazla düzenleyici kurum çok büyük sorun oluşturmaktadır. Eğer sadece aracı kurum lisansına sahipseniz, SPK denetimi altında bulunmaktasınız, BDDK tarafından denetlenmiyorsunuz. Bu da birçok şirketin sadece bu lisansı almayı tercih etmesine neden olmaktadır. Buradaki varlıklarına rağmen hâlâ birçok yabancı banka işlerini yürütmek için kendi yabancı iletişim ağını kullanmaktadır.¹⁸
- Yayınlama: Güncellenmiş kanun ve düzenlemeler internet aracılığı ile erişilebilir olmalıdır.
- Düzenleyici kurumlar işlemlerini strateji ve iş planı çerçevesinde yürütmek ve aynı zamanda işlemleri ile ilgili yıllık faaliyet raporu hazırlamak zorundadırlar.
- BDDK gibi piyasa ile ilgili kurumların merkezlerinin İstanbul’da olması gerekmektedir. Ankara’da temsilcilikleri bulunabilir.
- Düzenlemelerin kalitesini yükseltmek için hazırlanan kanun 17 Şubat 2006’da tamamlanmış ve bir yıl sonra yürürlüğe girmiştir. Henüz yeni yürürlüğe girmesi nedeniyle, hâlâ bu

¹⁸ Deloitte, a.g.e., s. 96.

reformun etkilerini görememiş durumdayız. Başbakanlık tarafından kurulan Düzenleme Kurumu daha iyi düzenleyici etki analizini yürütmekle sorumludur.

- Düzenlemeler gerçek bir problemdir ve eğer önemli iyileştirmeler yapılmazsa UFM'nin kurulmasını güçleştirecektir. Düzenleyicilerin çoğu piyasa tecrübesi olmayan akademisyenlerdir, bu sebeple yaklaşımları iyi düzenlenmiş bir rejim yaratmaya uygun değildir.
- Mevcut hükümet, düzenlemeler ile ilgili doğru yolda ilerlemekte ve yeterli ivme kazanmaktadır.
- Sigortacılık düzenlemeleri; güçlü ve gelişen bir yönetim odağıyla Avrupa Birliği standartlarına erişebilmektedir.
- Türkiye'de kurulacak UFM için en uygun yer İstanbul'dur. Düzenleyici organlar İstanbul'da yer almalıdır.
- Sigortacılık sektörü dışında tüm finans sektörü BDDK tarafından denetlenmekte ve düzenlenmektedir.
- BDDK'nın piyasaya karşı olan duyarlılığı yeterli düzeydedir. Düzenleme yapısında herhangi bir iyileştirme ve değişiklik olduğunda, BDDK hızlı, sürdürülebilir kararlar ve inisiyatif alabilecek düzeydedir. BDDK'nın taahhüdü; cari açığın mevcut seviyesi ile önem kazanan Türkiye'de rahatlıkla iş kurulmasının ve çalışma kolaylığının sağlanmasıdır.¹⁹

5.5. Altyapı

- İstanbul'un en önemli altyapı sorunu trafiktir. Özellikle son beş yıl içinde, karayolları, metro ve deniz taşımacılığına ciddi yatırımlar yapıldı. Başarıya ulaşmak için finans merkezi; gelişmiş hizmet ağı olan, tüm ulaşım ağlarına erişimi olan ve yüksek yaşam kalitesine sahip, ayrı bir bölgede kurulmalıdır.
- Yeterli sayıda destek hizmetimiz mevcuttur. Sağlık hizmetleri, eğitim ve kültürel altyapı uluslararası düzeydedir ancak trafik hâlâ büyük problem oluşturmaktadır.

¹⁹ a.g.e.

- Bilgi teknolojileri, telekomünikasyon ve havayolu İstanbul'un güçlü yönleri iken, ulaşım İstanbul'un zayıf yönüdür.²⁰
- Kaliteli işyeri ve konut arzının artırılması gerekmektedir.²¹
- Uluslararası karşılaştırmalarda gayrimenkul, ulaşım ve yaşam kalitesi alt sıralarda yer almaktadır.
- İstanbul'un nüfusu 12 milyondur (2007). 2023 yılında İstanbul'un kaldırabileceği nüfus 16 milyon olacak iken, öngörülen nüfus ise 22 milyondur.
- Metro için 16 milyon dolarlık bir yatırım yapılması planlanmaktadır. Haliç geçidi önemli problemlerden biridir. 200 km uzunluğunda TGV-1 düzeyinde demiryolu inşa edilecektir.
- Maslak'tan Olimpiyat Şehrine, Haliç'e ve Anadolu yakasına kadar olan toplam 30 km'lik mesafeyi içeren raylı sistemler 5 yıl içerisinde tamamlanacaktır.
- Metro tamamlandıktan sonra Maslak ile Yeşilköy arası 20 dakika olacaktır. 35 dakika içerisinde Sabiha Gökçen'den Maslak'a ve aynı sürede yeni yapılacak havaalanından Maslak'a ulaşım sağlanabilecektir.
- Marmaray sadece demiryollarından oluşmaktadır ve 2008'de bitmesi planlanmıştır. Ancak Bayrampaşa'da bulunan tarihi eser kalıntıları yüzünden duraklamalar olmuştur.
- İstanbul taşımacılık için bölgesel bir dağıtım merkezi olmaya başlamıştır. Taşımacılık faaliyetleri organizasyonel ve fiziksel olarak yeniden yapılandırılmaktadır. Bu birimler ağırlıklı olarak Ambarlı gibi limanlara yakın olacak şekilde planlanmaktadır.
- 20 yıl sonrası için finans merkezi bölgesi olarak Maslak uygun bir yer değildir ve 20 yıl süresince rehabilite edilmesi gerekmektedir. Bu yüzden ilerleyen dönemde şehrin farklı bir bölgesinde finans merkezi kurulması planlanmalıdır.
- Deniz hatları, ana yollara paralel şekilde işlemeleri sebebiyle uygun değildir ve yapılmakta olan raylı ulaşım sistemleri ile rekabet etmesi gerekecektir.
- Araba sayısının azaltılmasına ilişkin herhangi bir sınırlama çalışması bulunmamaktadır öte yandan mevcut durum kendiliğinden bir kısıt yaratmaktadır.

²⁰ Deloitte, **a.g.e.**, s. 100.

²¹ Nevzat ÖZTANGUT, "Bölgesel Finans Merkezi İstanbul'un Konumu Sunumu", **Active Academy 5. Uluslararası Finans Zirvesi**, SwissOtel, İstanbul, 5-6 Aralık 2007, s. 11.

- Bir finans merkezi için data transferi hızı çok yavaştır.
- Okulların mevcut düzenlemeleri yabancılar için uygun değildir.
- Ayrı bir fiziksel alanda yer alma veya bir simge bina inşası, finans merkezi yapısına yardımcı olabilir ancak zorunlu değildir.
- Trafik sorundur, ama bununla yaşamak mümkündür. Heathrow'dan (Londra'nın merkez havaalanı) şehre ulaşım daha iyi durumda değildir ancak insanların Londra'nın altyapısına bakış açısı daha olumludur.²²
- İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi olma yolunda en büyük dezavantajları ulaşım ve güvenlidir.
- Artan ihtiyaca paralel olarak gerekli ev ve ofis yatırımları yapılmalıdır.
- Artan nüfusa bağlı olarak yeterli sayıda park, aktivite alanı ve spor merkezleri planlanmalıdır.²³

5.6. Bankacılık ve Sigorta

- Türk sermaye piyasasında bulunan yatırım enstrümanlarının sayısının oldukça az oluşu ve yerli yatırımcının sayısının düşük olması zafiyetimizdir.²⁴
- Ekonomi ve bankacılık sektörü büyümektedir ancak finans sektörünün büyüklüğü halen vasat düzeydedir. Kredi piyasasında artan bir talep olmasına rağmen, piyasa hâlâ istenilen düzeye gelmemiştir.
- Ticari bankacılıkta çok iyi durumdayız. Ancak uygun altyapı ve deneyimli kişiler bulunmasına rağmen türev enstrümanları ve sigorta piyasalarında yeterince iyi durumda değiliz.
- Bankacılığın uluslararası alandaki doğal riski dışında, Türk bankacıların bankalarını yabancılarla satmalarının en önemli nedenlerinden biri olan mevzuat riskimiz de mevcuttur.²⁵

²² Deloitte, **a.g.e.**, s. 101.

²³ Nevzat ÖZTANGUT, "Bölgesel Finans Merkezi İstanbul'un Konumu Sunumu", **Active Academy 5. Uluslararası Finans Zirvesi**, SwissOtel, İstanbul, 5-6 Aralık 2007, s. 7.

²⁴ Aydoğan DURMUŞ, "Türkiyenin Görünümü Pozitif", **Çerçeve Dergisi**, MÜSİAD Yayınları, S. 50 (Mart-2009), s. 121.

²⁵ Deloitte, **a.g.e.**, s. 92.

- Bankacılık kanunları çerçevesinde faaliyet göstermemekle birlikte, Türkiye’de banka gibi çalışan temsilciler tarafından yurtdışına sağlanan bilgi transferi tüm piyasa oyuncularını ve hükümeti rahatsız eden ve haksız rekabet yaratan önemli sorunlardan biridir. Bu sorun ancak vergileri de kapsayan işlem maliyetlerinin ortadan kaldırılması ile çözülebilir.
- Bankacılık sektörü toplam aktiflerinin GSYİH’ye oranı dikkate alındığında, Türk bankacılık sektörü mevcut büyüklüğünün 2–3 katına kadar büyüme potansiyeline sahiptir. Türk uzmanların neden Londra ve New York gibi yerlerde çalışıp yaşadıklarının nedenini araştırmamız gerekmektedir.
- Son yedi yıldır yeni lisans verilmesinin önlenmesi ile piyasa küçük bankalar ile büyük yabancı bankaların satın alma ve birleşmeleri yönüne kaydı. Bunun sonucunda, piyasa için yüksek risk oluşturan, küçük ölçekli bankaların sayısı bu dönemde azalmıştır.
- Bankacılık lisansı (mevduat toplama, yatırım bankacılığı) başvuru kriterleri net bir şekilde tanımlanmıştır ve başvuruların değerlendirilmesi aşaması oylama süreci ile yapılmaktadır. Sonuçlar öngörülebilir olmakla birlikte kriterlere uyan tüm başvuruların kabul edileceği garanti edilmemektedir.
- Son beş yıldır uygulanan stratejilerin ana odak noktası 2001 ekonomik krizi ve etkilerinin giderilmesi olmuştur. Bankacılık sistemi yeniden yapılandırma programı bu stratejilerin sonucudur. Şu an ki stratejiler ise finans sektörünü olabildiğince büyütme yönündedir. Ancak bu görev yalnızca BDDK’nın görevi olmamalı, hükümet ve diğer organların da bu stratejilere katkıda bulunmaları gerekmektedir.
- Finans sektörü aktiflerinin GSYİH’ye oranı % 97 ve bankacılık aktiflerinin GSYİH’ye oranı % 81’dir. Sigorta sektörünün toplam büyüklüğü hâlâ düşük düzeydedir.
- Finans hizmet endüstrisi gelir potansiyelinin önemli bir kısmı doğuda yer almaktadır, çünkü bu bölge ticari bankacılık alanında çok geride kalmıştır. Ticari ürünler, özellikle krediler için, büyük bir gelir potansiyeli mevcuttur.
- Diğer potansiyel finans alanları ise mortgage ve sigorta sektörüdür. Bu alanlarda ilerlemek için fiyat istikrarını sağlamamız gerekmektedir. Menkul kıymetler pazarı da fiyat istikrarı gerektiren bir gelişen piyasadır.

- Yakın komşuların halen finans merkezi olma potansiyeli bulunmamaktadır. Türkiye'nin bilgi teknolojileri ve insan kaynakları altyapısı, özellikle ticari bankacılıkta çok güçlüdür. İngiltere Türkiye'ye rakip olacak tek ülke konumundadır.²⁶
- Hem bankacılık hem de sigorta sektöründe yüksek potansiyel ve büyüme oranı mevcuttur ve bu alanlardaki iyileştirmeler devam etmektedir.
- Doğrudan yabancı yatırımın % 75'i UFM için büyük avantaj olan iletişim ve bankacılık sektörüne aittir.
- Sigortacılık sektöründe büyüme çok yüksek düzeydedir. Mortgage ve bireysel emeklilik fonları sektöründe büyük potansiyel vardır.
- Türkiye'deki sigortacılık sektörünün çok güçlü bir altyapısı vardır. Özellikle sosyal güvenlik sisteminin revizyonun tamamlanmasından sonra, bireysel emeklilik güçlü bir şekilde gelişecektir.
- Borsaya kote şirketlerin bile sigorta yaptırma zorunluluğu yoktur ve bu yatırımcılar için çok büyük bir risk doğurmaktadır. Sermaye Piyasası Kurulu bu konuyla ilgilenmekte ise de düzenlemelerinde halen sigorta yaptırmayı bir zorunluluk olarak belirtmemektedir.
- Mali mesuliyet sigortası gibi ürünler ve risk planlaması yeni oluşan kavramlardır. Yabancı firmalar uygulamaları ile piyasanın ihtiyaç duyduğu örnekleri ve bilgi birikimlerini paylaşmış olacaktırlar.
- Faiz oranlarındaki düşüş, sigortacılık sektöründe yatırım yapılması isteğini arttırmaktadır. Mortgage, gayrimenkul, tarım ve kooperatif sigortalarının artışı piyasa hacminin artışına neden olacaktır. Hükümetin % 50 sübvansiyonu ile birlikte, Karadeniz'deki fındık üreticileri kooperatiflerini sigortalattırmaya başlamışlardır ki bu da çok sevindirici bir gelişmedir.
- İflas eden şirketler için yeni bir düzenleme çerçevesi oluşturulacaktır. Bu da sigorta fonlarını sadece trafik sigortalarını kapsıyor olmaktan kurtarıp, şart koşulan bütün sigortaları kapsayacak hale getirecektir.
- Nomura ve Goldman Sachs dışında ilk on yatırım bankası listesinde yer alan tüm bankalar Türkiye'ye gelmiştir. Bu bankalar Türkiye'de kendi yatırım bankalarını kurmaktadır ve

²⁶ a.g.e., s. 93.

hemen hemen hepsinin aracı kurum lisansları mevcuttur. Hem Türkiye hem de bölge için yapılan kurumsal finans operasyonları Türkiye’de gerçekleştirilmektedir.

- İstanbul Menkul Kıymetler Borsası acilen özelleştirilmeli ve bağımsız bir kurum olacak şekilde yeniden yapılandırılmalıdır. Yeniden yapılandırma hem mevzuatsal hem de uygulamasal ihtiyaçları dikkate alınmalıdır. İMKB’nin insan kaynaklarının kalitesi de gözden geçirilmelidir.²⁷

- Sistemlerin organizasyonu bakımından ticari bankacılık çok iyi durumdadır.

- Yatırım bankacılığı ile ilgili profesyonel hizmetler oldukça iyi durumdadır. Ancak bu bankalara hizmet verecek uluslararası hukuk firmalarının sayısı arttırılmalıdır.

- Eğer İMKB, Sermaye Piyasası Kurulu (SPK)’nın sorumluluklarının bir kısmını üstlenebilir, bağımsız olabilir ve kendi başkanını seçebilir ise, problemlerinin çoğunu kendi çözebilir.

- Türkiye sermaye piyasaları Güney Kore, Meksika ve Brezilya piyasalarının gerisinde kalmıştır. Mevcut çok fazla yatırım enstrümanı bulunmamaktadır.

- Balkanlardaki kâr marjları hızla düşmektedir. Ekonomi üretim odaklı olmak yerine, tüketim odaklı olmuştur. Menkul kıymetler konusunda Balkanlar, Türkiye’den daha hızlı hareket etmektedir ve yeni enstrümanlar talep etmektedirler.

- Uluslararası Finans Kuruluşu (IFC) menkul kıymete dayalı aktiflerini güçlendirmek istemektedir. Balkan ülkeleri bu yolda da ilerlemek için çalışmaktadırlar.

- 4–5 büyük aile holdingi ekonominin büyük bir bölümünü kontrol etmektedir.

- Daha fazla gelişmiş (kurumsal) tahvil piyasalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

- Neredeyse tüm büyük yatırım bankaları Türkiye’de mevcuttur.

- Finansal hizmetler sektörü tamamıyla AB ile uyumludur ve düzenlemeleri paraleldir.

- Sermaye piyasaları ile ilgili çözmemiz gereken bazı sorunlar vardır. Ancak bu Basel II dönüşümü için problem teşkil etmeyecektir. Denetleyici ve düzenleyici hukuk Basel II çerçevesindeki yeni düzen için hazır durumdadır.

- Türev enstrümanlar piyasası için temel adımların atılması gerekmektedir.²⁸

²⁷ a.g.e., s. 94.

²⁸ a.g.e.

5.7. Marka ve İmaj

- Diğer ülkelerin kapsamlı markalaşma stratejileri ile rekabet edilmesi²⁹
- Finans hizmetlerine özgü markalaşma stratejisinin oluşturulması
- Türkiye kesinlikle marka ve imaj için yatırım yapmalıdır. Bu bağlamda Türkiye “2009 IMF ve Dünya Bankası Toplantıları” ve “2010 İstanbul – Avrupa’nın Kültür Başkenti” aktiviteleri için büyük bir bütçe ayırmalıdır.
- 80’li yıllardan itibaren büyük gelişme gösteren pazarlama ve markalaşma çalışmalarına rağmen, Türkiye tam bir marka olabilmek için uzun bir süre bu konuda ilerlemeye devam etmelidir.
- Türkiye’nin marka imajı son on yılda çok büyük değişim göstermiştir. Eğer bu gelişmeyi aynı şekilde gelecek on yılda da gösterme şansımız olur ise, markalaşma ile ilgili sorunlarımızın birçoğunu çözmüş olacağız. Hukuk sistemi, güvenlik teşkilatı ve hükümet imajı en önemli marka imajı unsurlarıdır. Kopenhag ve Maastricht kriterlerini yerine getirebilirsek, yeni bir sorun ile karşı karşıya kalmayız.
- Projenin koordinasyon ve organizasyonu büyük önem taşımaktadır. İmajı ortaya çıkarmak ve sinerjiyi arttırmak için finans merkezinin “Canar Wharf” gibi fiziksel bir konumu olmalıdır.³⁰
- İstanbul Finans Merkezi imajının desteklenmesi için güçlü bir halkla ilişkiler çalışması yapılmalıdır.
- Uluslararası düzeyde spor faaliyetleri ile imaj taze tutulmalıdır.
- “Ne çeşit halkla ilişkiler kampanyaları düzenlenmeli?” veya “Halkla ilişkiler için ne kadar para harcamalıyız?” gibi bizim ihtiyacımızı karşılamayacak sorular ortaya çıkmaktadır. İnsanların düşüncelerindeki Türkiye’nin imajını yükseltecek, ciddi bir olayın gerçekleştirilmesi gerekmektedir. İnsanların standartlarını yükseltmeyi ve daha zevkli bir yaşam sürmelerini hedefleyen kültürel aktivitelerin yapılmasına ihtiyacımız vardır. Büyük bir bütçeye sahip olunmasının yanı sıra, etkin bir kampanyanın yaratılması ve büyük etki yaratacak aktivitelerin gerçekleştirilmesi de önemlidir.

²⁹ Nevzat ÖZTANGUT, “Bölgesel Finans Merkezi İstanbul’un Konumu Sunumu”, **Active Academy 5. Uluslararası Finans Zirvesi**, SwissOtel, İstanbul, 5-6 Aralık 2007, s. 11.

³⁰ Deloitte, **a.g.e.**, s. 88.

- İstanbul'da yer alan en büyük kongre merkezi 3000 kişi kapasitelidir, ancak İstanbul'un daha büyük kongrelere ev sahipliği yapabilmesi önemlidir. Bu konuda Kuşadası'nda ciddi bir yatırım yapılmaktadır.
- İstanbul'a yılda 5.500.000 turist gelmektedir. İstanbul kültür turizmi ve aktiviteler konusunda güçlendirilmelidir.
- Kültürel amaçlı seyahat eden insanların sayısı her geçen gün artmaktadır. 2007 yılının ilk çeyreğinde bu amaçla yurda gelen insan sayısı % 30 artmıştır. 2005 ve 2006'da da aynı artış görülmüştür.
- Kongre turizminde İstanbul 25, Türkiye ise 33. sırada bulunmaktadır.
- İspanya'nın pazarlama ve reklam modeli incelenmelidir. İstanbul, Madrid örneğinde olduğu gibi bir marka olmalıdır.
- Markalaşma için, işin büyüklüğü üzerinde durmalıyız. Erişim kolaylığı, İstanbul'un % 50'sinin orman oluşu, şehir için yeterli su kaynağının olması, yeni alanların inşa ediliyor olması, şehir dışında bilgi teknolojileri, sanayi, yeni kültürel ve sosyal merkezlerinin kuruluyor olması konularının üzerinde durulmalıdır.
- İstanbul'un imajı, "kozmpolit, cezp edici ve liberal" olmalıdır.
- Dünya Bankası, bölgesel yönetim merkezini İstanbul veya Dubai'de kurmak için, ülke seçimi aşamasındadır.
- Yaşamayı biraz zor olsa da İstanbul büyüleyici bir şehirdir. Denize kıyısı olması ve kültürel bakımdan çok zengin olması artılarıdır.
- Dışarıdan gelip, Türkiye'de çalışmakta olan yeterli sayıda bir insan grubu olduğu düşünülürse, bu kişilerin eşlerinin arkadaş edinebilecekleri sosyal kulüplerin olması gerekmektedir.
- Çok büyük sigorta şirketlerinden birisinin başkanı "oraya hiçbir takımı yollayamazsınız" diye düşünürken, İstanbul'a geldikten sonra "yollayabilirsiniz ancak gelen takımın ya oldukça genç olması, ya da 50'lerinde, kariyerini oturtmuş ve çocuklarını büyütmüş olması gerekmektedir" şeklinde düşünmeye başlamıştır.

- Türkiye'ye ve İstanbul'a karşı uluslararası yaklaşım çok hızlı bir şekilde olumlu yönde değişmiştir, ancak iş dünyasının desteğini arkamıza almamız için, stratejik kampanyalar planlamalı ve uygulamalıyız.
- İstanbul, Frankfurt ile hayat kalitesi bakımından karşılaştırıldığında daha iyi durumdadır. Kullanılan ikinci dil olarak İngilizce'nin yaygınlığı bakımından İstanbul, Paris'e kıyasla daha iyi durumdadır.³¹

5.8. Eğitim

- Genç ve potansiyel iş gücünün niteliklerini arttıracak bir eğitim reformunun hızlı bir şekilde yapılması gerekmektedir.
- Ticaret ve finans sektöründeki nitelikli ara personel eksikliği giderilerek önlemler alınmalıdır.³²
- Üniversiteler ve uluslararası nitelikteki finansal araştırma enstitüleri ile işbirliği ortamları oluşturulması ve etkin işlemlerinin sağlanması gerekmektedir.³³
- Diğer Avrupa ülkelerinin çoğu ile karşılaştırıldığında, Türkiye'nin üniversite eğitim kalitesi çok daha iyi düzeydedir.
- Finans merkezi'nin en büyük katma değeri hukuk, eğitim ve uluslararası bilinirlik olacaktır. "Para" beklentisi ikinci aşamada olmalıdır.
- Ekonomi alanında eğitim veren okulların sayısı yeterli değildir. Eğitim yeniden yapılandırılmalı ve üniversitelerin müfredatlarında ekonomi derslerine ağırlık verilmelidir.
- Yeterli miktarda destek hizmetimiz mevcuttur. Sağlık hizmetleri, eğitim ve kültürel altyapı sayıca olmasa da kalite olarak uluslararası düzeydedir. Ancak trafik hâlâ İstanbul için büyük problem oluşturmaktadır.
- UFM'de çalışacak deneyimli yabancıları ülkeye çekmek için, sağlık, eğitim ve yaşam kalitesi artırılmalıdır.

³¹ a.g.e., s. 99.

³² Nevzat ÖZTANGUT, "Bölgesel Finans Merkezi İstanbul'un Konumu Sunumu", **Active Academy 5. Uluslararası Finans Zirvesi**, SwissOtel, İstanbul, 5-6 Aralık 2007, s. 11.

³³ İBB, **İstanbul Metropolitan Alan İnceleme Çalışması (Taslak)**, İstanbul: İBB Proje Özel Basımı, 2005, s. 295.

- Eğitim konusunda ilerlemeliyiz. Özellikle mesleki eğitim konusunda güçlü bir sistemimiz mevcut değildir.
- Özel beceriler için yeterli sayıda eğitim ve okul bulunmamaktadır (teknik ve meslek okulları). Bireyler, akademik olmadığı sürece eğitimlerini sürdürememektedirler.³⁴

5.9. İş ve Çalışma Güvenliği

- Güvenlik İstanbul'da gittikçe artan ciddi bir problemdir.
- İstanbul'un UFM olabilmesine yönelik en büyük dezavantajları ulaşım ve güvenlidir.
- Kaliteli yaşam için, sağlık ve eğitim hizmetleri iyi durumdadır, ancak trafik ve güvenlik hâlâ ciddi bir sorun oluşturmaktadır. Güvenlik daha kötüye doğru gitmesine rağmen, diğer metropoller ile karşılaştırıldığında halen daha iyi durumdadır.
- Türkiye'de İslam ve Laiklik konularında radikal yaklaşımlar vardır. Bu sorunların en kısa sürede çözülmesi gerekmektedir. Çünkü bu hususlar yabancılar tarafından bir güvenlik sorunu olarak algılanmaktadır.³⁵

5.10. Nitelikli İşgücü Kaynağı

- Türkiye'nin en önemli avantajlarından biri, özellikle ticari bankacılık alanında nitelikli iş gücüne sahip olmasıdır.
- Türkiye'deki nitelikli iş gücü bölge ile karşılaştırıldığında çok iyi düzeydedir. Bilgi teknolojileri konusunda uluslararası düzeyle karşılaştırıldığında yüksek rekabet gücüne sahiptir. Türkiye'deki iş gücü yüksek kaliteli profile ve yeteneğe sahiptir.
- Bankacılıkta yeterince güçlü durumdayız, ancak yatırım bankacılığı ve sigorta sektörü büyüdüğünde bu sektörde nitelikli insan gücüne ihtiyacımız olabilir.³⁶
- ABD ve Avrupa merkezli büyük üniversiteler Körfez bölgesinde sermaye cazibesine kapılıp farklı ülkelerde kampüsler açmışlardır, bu bölgede genç nitelikli insan kaynağı bulunmamakta ve dışarıdan gelecek insanlara bağlı bulunmaktadır.

³⁴ Deloitte, **a.g.e.**, s. 87.

³⁵ **a.g.e.**, s. 102.

³⁶ Aydoğan DURMUŞ, "Türkiyenin Görünümü Pozitif", **Çerçeve Dergisi**, MÜSİAD Yayınları, S. 50 (Mart-2009), s. 121.

- Türkiye'nin düşük maaşlı nitelikli iş gücü ve coğrafi konumdan kaynaklı erişebilirlik avantajı mevcuttur. Bu proje tamamlandığında da Türkiye'nin güçlü bir vizyonu olacaktır.
- Yüksek enflasyon oranı ve yaşanan ekonomik krizler sayesinde, ucuz, deneyimli ve eğitilmiş bir iş gücüne sahibiz. Uluslararası alanda, bu konudaki tek rakibimiz Meksika'dır.
- New York ve Londra'da finans sektöründe çalışan deneyimli iş gücümüzün Türkiye'ye geri dönüşünü sağlayacak bir yol bulmamız gerekmektedir.
- Politik ve ekonomik istikrar en önemli konulardan biridir. Hukuki çerçeve ve iletişim altyapısı çok önemli olsa da en önemli unsur nitelikli iş gücüdür.
- Sektördeki insan kaynakları profili diğer sektörler ile karşılaştırıldığında, çok nitelikli insan gücüne sahip olduğumuzu görmekteyiz.
- Yerel bankalardaki yöneticiler yabancı bankalara transfer olmaktadır. Bu, Türkiye'deki insan kaynaklarının kalitesinin önemli bir göstergesidir.
- Finans sektöründeki en iyi profesyoneller paranın gücü sayesinde Dubai'de çalışmaktadırlar, ancak biz aynı güce sahip değiliz. Dubai'deki lüks yaşam için profesyoneller oraya yerleşmektedirler.
- Türkiye kısıtlı sayıda deneyimli ve nitelikli iş gücüne sahiptir. Nitelikli analist bulunmamaktadır.
- Kadın çalışan sayısı düşüktür. Kadınların çalışması teşvik edilmemektedir.
- Kadınların yalnızca %24'u aktif olarak iş hayatındadırlar. Bu rakam Fransa'da %87'dir.³⁷
- Ana faktörler incelendiğinde, İstanbul nitelikli iş gücü, gelir yaratma potansiyeli, imaj ve eğitim konularında iyi durumdadır.
- Genel anlamda nitelikli bir iş gücüne sahip olsak da, yabancı yatırımcılara göre buradaki operasyonları yürütecek yerel piyasaları bilen yeteri kadar insan bulunmamaktadır.
- Uluslararası bağlantısı olan sınırlı sayıdaki avukat, yalnızca tanınmış firmaların taleplerini karşılamaya yetmektedir.

³⁷ Deloitte, a.g.e., s. 91.

- Dört büyük muhasebe firmasının Türkiye’de şirketleri mevcuttur, ancak ofisleri çok küçüktür ve uzmanlaşmış çok fazla sayıda danışmanları yoktur.
- Kanun değişiklikleri sayesinde BDDK geçen seneden bu yana, piyasadan veya akademik alandan, tam zamanlı veya yarı zamanlı nitelikli ve deneyimli insanları işe alma olanağına kavuşmuştur. Ancak önerilen düşük maaşlardan dolayı hâlâ bu özellikteki insanları çekmek zordur.³⁸

³⁸ a.g.e.

SONUÇ

Dünyada söz sahibi olabilmek için silahlı güçlerin etkisini yitirdiği günümüzde bilgi en büyük güç olmuştur. Ülkelerin gelişmesinde teknoloji, stratejik konum, tarih, kültürel doku ve yapı dışında artık farklı özelliklerde rol oynamaktadır. Ekonomik güç sahip olunabilecek bu farklı özelliklerden en önemlisidir. Dünyaya bakıldığında sermaye ABD, Avrupa ve Uzak Doğu bölgelerinde yoğunlaşmış ve üç kutuplu bir dünya oluşmuştur. Piyasalar bu alanlardaki finans merkezlerinde yoğunlaşma göstermiştir. Finans merkezleri bulunduğu ülkeye sadece para girişi gerçekleştirmemektedir. Dünyanın farklı ülkelerinden finans merkezine üst düzeyde yöneticiler, uzmanlar, avukat vb. gelecek ve buldukları bölgede kültürel çeşitliliği arttıracaklardır. Eğitim düzeyleri yüksek, alanında uzmanlaşmış profesyoneller ülkeye teknoloji transferi sağlayacak ve gelişimi hızlandıracaklardır. Finans merkezleri sadece finansal kurumlarını içermemektedir. Finansal kurumlara destek verecek diğer profesyonel hizmetleri de ülkeye çekmektedirler.

Türkiye'nin ulusal finansal merkezi konumunda ki İstanbul'un, "Uluslararası Finans Merkezi" potansiyelinin bulunup, bulunmadığı sorgulanmıştır. Yapılan araştırmalarda sınırlı kaynaklar bulunmaktadır. Yirmi sekiz yabancı kaynaktan İngilizce, Almanca, Fransızca, İspanyolca dillerinden çeviriler yapılmıştır. Araştırılan alanda ulaşılamayan ve bilgi bulunmayan konularda genel bilgi sahibi olunarak, konuyla ilgili Genel Müdür, Daire Başkanı, Akademisyen, Müdür, Müdür Yardımcısı, Şef, Uzman, Memur vb. ile görüşülmüş ve alınan bilgiler doğrultusunda sıfırdan oluşturulmuştur. Konuyla ilgili bazı bilgilere ulaşılmış ancak çalışmaya "kamuya açıklanmadığı" için dâhil edilmemiştir.

Çalışma beş ana bölümden oluşturulmuştur. Finans Merkezleri Oluşumu ve Türleri Bölümü'nde konuyla ilgili genel bilgiler verilmiştir. Finans merkezi çeşitleri, bu merkezlerin nasıl oluştukları, işlevleri, bu merkezlerin sahip olması gereken kriterler aktarılmıştır.

Uluslararası Finans Merkezleri Bölümü'nde; Londra, New York, Hong Kong, Singapur, Zürih, Tokyo, Şikago, Şanghay, Frankfurt, Paris, Dubai, Dublin, Madrid, Mumbai, Cayman Islands, Bahreyn, Bahamalar'ın finansal piyasaları hakkında genel bilgiler verilmiştir.

Uluslararası Finans Merkezi olarak Londra'nın günümüzde bu düzeye gelmesinin temelinde "Sanayi Devrimi"nin İngiltere'de gerçekleşmesi yatmaktadır. Geçmiş 17. yüzyıla

dayanan 300 yılı aşkın finansal geçmişe sahip Londra dünyadaki en derin finansal piyasalarına sahiptir. I.Dünya Savaşı sonucunda İngiliz sterlinine olan güven azalmaya başlamış, II. Dünya Savaşı'na kadar geçen süre zarfında da hâlâ Londra'nın en güçlü rakibi olan New York ortaya çıkmıştır.

Uluslararası Finans Merkezi olarak New York'un geçmişi de 17. yüzyıla kadar dayanmaktadır. New York'un çıkışının temelinde Philadelphia'nın ticari merkez konumunu kaybetmesi ve burada gerçekleşen ticaretin New York'a kaymasıyla yatmaktadır. I.Dünya Savaşı'nda sterlinin güvenilirliğini kaybetmesiyle bu boşluğu dolduran Amerikan doları yükselişe geçmiş ve Londra'nın en büyük rakibi olmuştur.

Hong Kong'un Bölgesel Finans Merkezi oluşumundan önce 1941'de Japon güçlerince işgal edilmesi ve sonrasında gerçekleşen Kore Savaşı'ndan etkilenmiş ancak Şanghay kadar zarar görmemiştir. 1945-1965 yılları arasında finansal alanda gösterdiği başarı ve gelişmeler Hong Kong'un bu günkü başarısının zeminini hazırlamıştır. 1966 yılında yaşanan bankacılık krizinde tüm mali sistemi sarsılmış, 1970 yılı devamından itibaren gelişme göstermeye başlamıştır.

Singapur, Bölgesel Finans Merkezi olmasının yanında bir liman şehri olarak 1960'ta dışa dönük mali kalkınma stratejisini benimsemiş, finansal serbestleşmeden kaynaklı krizlerde dahi hız kesmeden deregülasyon çalışmalarına devam etmiş ve çok başarılı olmuştur.

Zürih'in finansal merkez olmasının temelinde güvenli, istikrarlı ekonomi ve politikaları yatmaktadır. Yaşanan savaşlarda tarafsız kalması ve dünyaca ünlü bankaları Zürih'i başarılı kılmıştır. Dünyanın önemli altın piyasalarından birine sahip olan Zürih bu özelliğini günden güne kaybetmiştir.

Şikago dünyanın türev ürünler merkezidir. Michigan Gölü kıyısında bulunan Şikago, 1848 yılında Missisipi Nehri'nin Nil iç kollarının birbirine bağlanmasıyla beraber ekonomisi canlanma göstermiş ve ürünlerin Şikago'da alınıp satılması ticarete merkezileşme sağlamıştır. Kışın su yollarının donması sonucu ürünlerini su yollarıyla taşıyamayan satıcılar her yıl yüksek riske maruz kalmışlardır. Riski ortadan kaldırmak için satıcılar kendi aralarında geleceğe yönelik ilk sözleşmeleri yapmışlar ve zamanla vadeli işlemler gelişerek bu alanda Şikago'yu günümüze taşımışlardır.

Frankfurt ekonomi tarihi 1200'lü yıllarda Roma İmparatorluğu'nun darphanesinin Frankfurt'ta kuruluşu ile başlamıştır. 1585'te Frankfurt Borsası'nın kurulmasıyla gelişme

göstermiş ve 18. yüzyılda bankaların açılmasıyla finans merkezi oluşumunu sağlamıştır. I.-II. Dünya Savaşları'nda zarar görmesine rağmen bu özelliğini kaybetmemiştir. Günümüzde Avrupa Merkez Bankası'nın ev sahipliğini yapmakta olan Frankfurt, Avrupa'nın ikinci en büyük finans merkezidir.

Londra ile aynı zamanda gelişim gösteren Paris'in, Dünya Savaşları ve ekonomide izlenen devletçi politikalar, korumacı müdahaleler sonucu zamanla pozisyonunu kaybetmiştir. Günümüzde çıkış yakalamaya çalışan Paris'in artık Zürih, Frankfurt, Amsterdam, Dublin gibi rakipleri vardır.

Uzak Doğu'da II. Dünya Savaşı'yla yenilen Japonya yayılcı politikasından vazgeçmiştir. 1960'lı yıllara gelindiğinde Asya'nın egemen finans merkezi konumuna gelmiş, Yen'in bölgede kullanımının artmasıyla eli güçlenen Tokyo 1970-1980'lerde global finans merkezi düzeyine yaklaşmıştır. Zamanla önemi artan Japonya, fon fazlası olan bir ülkedir. Gelenekçi yapısı itibarıyla ve bu yönde izlediği politikalar neticesinde 1994 yılında bazı kaynaklarda Uluslararası Finans Merkezi olarak gösterilen Tokyo zamanla bu pozisyonunu kısmen kaybetmiştir. Günümüzde ise bölgesel finans merkezi olarak kabul edilmektedir.

2004 yılında ilan edilen Dubai Finans Merkezi sıfırdan kurulan ilk finansal merkezdir. Kendi kendine oluşmamış oluşturulmuştur. Dünyada alanında uzman kişileri lüks yaşam tarzı ve yüksek maddi güçle ülkeye çeken Dubai çok etkileyicidir ancak mevcut pozisyonunu çok güçlendiremeyeceği görüşü hâkimdir. Bulunduğu bölgede etki sahibi olan Dubai'nin finans piyasalarının derinleşmesi zaman alacaktır. Dubai özellikle İslami Finans alanında uzmanlaşma stratejisi izlemektedir.

Şanghai tarihsel olarak bakıldığında eski bir merkez olarak görünse de yaşadığı savaşlar ve yanlış politikalar yüzünden geri kalmıştır. Çin Komünist Partisi'nin Çin Halk Cumhuriyetini ilan etmesiyle birlikte ülkedeki bütün borsalar kapatılmıştır. 1990'lı yıllara kadar kapalı kalan borsalar Şanghai'nin finansal açıdan geri kalmasına neden olmuştur. 1990 yılında Pudong Alanı'nın gelişim politikasının duyurulması ile birlikte artan yatırımlar ve finansal serbestlik sonucu finansal piyasaları güçlenmiş ve bugünkü konumuna gelmiştir.

Güney Asya'da bulunan Mumbai (Bombay) durumunu hızlı gelişen ekonomisi sayesinde geliştirmiştir. Devletçi ekonomik bakışa sahip olsa da finansal serbestleşme sonucu açılımını sürdürmektedir. Potansiyeli bulunmakla beraber Mumbai Finans Merkezi'nde

yaşanan terörist saldırıları ve öncesinde yaşanmış olan saldırılar sonucu pozisyonunu kaybetme tehlikesi içindedir.

Lübnan'da başlayan iç savaş sonrasında körfez sermayesinin çıkış yolu araması aşamasında Bahreyn finans merkezi olarak ortaya çıkmış ve bu boşluğu doldurmuştur. Off-Shore bir merkez olan Bahreyn sunmuş olduğu fırsatlarla önem kazanmıştır. Ancak Suudi Arabistan ile yaşadığı sorunlar Bahreyn'e maliyet artışı olarak geri dönmektedir.

Finans Merkezlerinin Ülke Ekonomilerine Etkileri Bölümü'nde, buldukları ülkelere ne gibi etkiler sağladıkları (ekonomik, finansal, hukuksal, eğitimsel, siyasal) detaylı bir şekilde verilmeye çalışılmıştır.

İstanbul'un Bölgesel Bir Finans Merkezi Olması Boyutunda Potansiyeli Bölümü'nde araştırılan konunun temelini oluşturan İstanbul'un potansiyelini anlayabilmek için tarihsel geçmişi, finansal piyasaları incelenmiş ve ilk olarak "Bölgesel" ve devamında Uluslararası Finans Merkezi olabilmesi için izlemesi gereken yol haritaları aktarılmaya çalışılmıştır. Bölgesel, Uluslararası Finans Merkezi konumuna geldiğinde bünyesinde barındırması gereken finansal yapılar dünya örnekleri ile incelenmiş ve bunun nasıl gerçekleştirileceği, avantajları, dezavantajları edinilen bilgiler dâhilinde verilmeye çalışılmıştır.

Uluslararası Finans Merkezi adayı olarak İstanbul'un diğer şehirlerden hiçbir eksik özelliği bulunmamaktadır. Hatta diğer şehirlerde bulunmayan özellikleri sayesinde başarıya daha kısa sürede ulaşması mümkün görünmektedir. Ancak bunun gerçekleşebilmesi için 1984 yılından itibaren İstanbul Finans Merkezi Projesi tartışmaya açılmış ama hiçbir somut adım atılmamıştır. Projenin uygulamaya geçirilmesi ile birlikte İstanbul'un çehresinde değişiklikler gerçekleşecektir. Diğer dünya ülkelerinden geride başlanılsa dahi milli bir politika olarak kamu, özel kurum ve kuruluşlarınca benimsendiğinde proje başarıya ulaşabilecektir.

İstanbul ilk aşamada Bölgesel Finans Merkezi olmalıdır. Avrasya bölgesindeki olası rakipleri Atina, Moskova, Dubai, Riyad, Bahreyn, Tahran, Roma ve Budapeşte'dir. Bu merkezlerden bazılarının ekonomik durumları, bazılarının politik ve stratejik sorunları mevcuttur. Finansal krizin etkilerini halen yaşamakta olan finans merkezlerinin durumları 5. ve 6. Global Financial Center Index'indeki değişimde açıkça bellidir. Bölgedeki üstünlüğü ile İstanbul Bölgesel Finans Merkezi konumuna ulaştığında mevcut durumunu korumalıdır. Sonrasında gelişme ve potansiyelini arttırma politikası izlemelidir. Özellikle Tokyo, Şanghay, Hong Kong, Taipei ve Bahreyn gibi finans merkezleri incelemeli ve tarihlerinde yaşadıkları

düşüşlerden örnekler çıkartılmalıdır. Stratejisinde ilk aşamada Bölgesel Finans Merkezi olmayı hedeflemelidir. Avrupa'dan Londra, Kuzey Amerika'dan New York, Doğu Asya'dan Singapur, Hong Kong ve Tokyo'nun konumu incelendiğinde buldukları saat diliminin önemi anlaşılacaktır. İstanbul'unda çalışma saatleri olarak etki alanı çok geniştir. İstanbul'un liman şehri olması, tarihi, kültürel yapısı, Avrupa ve Asya Kıtası'nın birleşim noktasında bulunması gibi özellikleri de eklendiğinde Uluslararası Finans Merkezi olmak için hiçbir engelinin bulunmadığı ama bunun uygulamaya geçirildiğinde gerçekleşeceği ortadadır.

İstanbul'un Bölgesel Finans Merkezi Olması Açısından İzlenecek Strateji ve Öneriler Bölümü'nde, edinilen bilgiler dâhilin de ulaşılan görüşler toplanmaya çalışılmış, belirli başlıklar altında maddeler şeklinde verilmiştir.

Birden fazla finans merkezi incelenerek yapılmış en detaylı ve kapsamlı çalışma Robert Richard'a aittir. İstanbul için yapılan en kapsamlı çalışma ise "Bölgesel Finans ve Hizmet Merkezi İstanbul"dur. Mayıs 2009 itibariyle İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Projesi için Devlet Planlama Teşkilatı'nın yaptırmış olduğu dokuz çalışma grubunun raporları konuya hakimiyet bakımından mutlaka incelenmelidir. Yapılan bu tez çalışmasında on yedi finans merkezi, finansal yapılarıyla incelenmiştir. Araştırmada incelenen şehirlerin ekonomi tarihlerini, borsalar arasında gerçekleşen birleşmeleri, merkezlerin finansal kültürlerini ve bugünkü duruma nasıl geldiklerini veya pozisyonlarını nasıl kaybettiklerini de aktarmıştır.

Bu araştırma sonrasında yapılacak bilimsel çalışmaların uluslararası düzeyde yürütülmesi gerekmektedir. Çalışmada incelenen finans merkezleri dışında bulunan Cenevre, Sydney, Toronto, Shenzhen, Tapei, Amsterdam, Lüksemburg, Jersey ve Boston finans merkezlerinin incelenmesinin bu alandaki çalışmalara katkı sağlayacağı görüşüne varılmıştır. Elde edilecek bilgilerin doğruluğunun yüksek olması için bu merkezlerin buldukları ülkelerin yerel dilleriyle yapılacak araştırmalar daha kesin sonuçlara ulaşılmasını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

AKÇAY, Ekrem Yaşar. “Terörün Uluslararasılaşması ve Güvenlik : 11 Eylül Örneği”. Selçuk Üniversitesi. Konya. 2009.

APAK, Sudi ve Görkem ELVERİCİ. **İstanbul’un Finans Merkezi Olması Projesinin Değerlendirmesi**. Makale Bankası. 2008.

BAYKAL, Esra. **İstanbul Bölgesel Finans Merkezi Olma Yolunda**. Makale Bankası. 2004.

BFSB, **Bahamalar Finans Servisi**. (Çevrimiçi) www.bfsb-bahamas.com (Erişim Tarihi: 14.01.2010).

BISX, **Bahama Uluslararası Menkul Kıymetler Borsası**. (Çevrimiçi) <http://www.bisxbahamas.com/> (Erişim Tarihi: 14.01.2010).

BORYAD, **Global Finans Merkezleri**. (Çevrimiçi) http://www.boryad.org/boryad/index2.php?option=com_content&do_pdf=1&id=43 (Erişim Tarihi: 30.06.2009).

BSE, **Bombay Borsası**. (Çevrimiçi) <http://www.bseindia.com/> (Erişim Tarihi: 14.01.2010).

CBOE, **Şikago Opsiyon Piyasaları Borsası**. (Çevrimiçi) <http://www.cboe.com/> (Erişim Tarihi: 14.01.2010).

CBOT, **Şikago Vadeli İşlem Borsası**. (Çevrimiçi) <http://www.cbot.com/> (Erişim Tarihi: 14.01.2010).

CHX, **Şikago Borsası**. (Çevrimiçi) <http://www.chx.com/> (Erişim Tarihi: 14.01.2010).

CIFS, **Cayman Adaları Finans Servisi**. (Çevrimiçi) www.caymanfinance.gov.ky (Erişim Tarihi: 14.01.2010).

City of London, **The City UK: The World’s Leading International Financial Centre**. London: City of London Yayınları. 2009.

CME Group, **Şikago Ticaret Borsası**. (Çevrimiçi) <http://www.cme.com/> (Erişim Tarihi: 14.01.2010)

Corparation of London, **Londra Belediyesi**. (Çevrimiçi) www.cityoflondon.gov.uk (Erişim Tarihi: 14.01.2010).

CSX, **Kayman Adaları Borsası**. (Çevrimiçi) <http://www.csx.com.ky/> (Erişim Tarihi: 14.01.2010).

DARÇIN, C. Ahmet. **Özel Finans Kurumlarının Katılım Bankalarına Dönüşümünün Sebepleri ve Sonuçları**. Ankara: Atılım Üniversitesi. 2007.

Deloitte, **Finansal Merkezlerin Değişen Görünümü**. İstanbul: Deloitte Yayınları. 2008.

DIFC, **Doing Business in the Dubai International Financial Centre**. Dubai: DIFC Yayınları. 2009.

DIFC, **Dubai Uluslararası Finans Merkezi**. (Çevrimiçi) www.difc.ae (Erişim Tarihi: 14.01.2010).

DPT, **Altyapı Çalışma Grubu**. Ankara. 2009.

DPT, **Düzenleyici ve Denetleyici Çerçeve Alt Çalışma Grup Raporu**. Ankara. 2009.

DPT, **Finansal Ürün ve Hizmet Çalışma Grubu Raporu**. Ankara. 2009.

DPT, **Hukuk Çalışma Grubu Raporu**. Ankara. 2009.

DPT, **İnsan Kaynakları Çalışma Grubu Raporu**. Ankara. 2009.

DPT, **İstanbul Finans Merkezi Organizasyon Çalışma Grubu Raporu**. Ankara. 2009.

DPT, **İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Strateji Belgesi Ön Çalışması**. Ankara. 2009.

DPT, **Mevcut Durum Analizi Çalışma Grubu**. Ankara: TBB-Deloitte Yayınları. 2009.

DPT, **Tanıtım ve İmaj Çalışma Grubu Raporu**. Ankara. 2009.

DPT, **Vergi Çalışma Grubu Raporu**. Ankara. 2009.

DTO, "İSTFIX Hizmette". **Deniz Ticareti Dergisi** (Mayıs-2009).

DTO, "İlk Çeyrek Nispeten İyi Geçti". **Deniz Ticareti Dergisi** (Nisan-2009).

DURMUŞ, Aydoğan. "Türkiye Enerji Borsası". **Enerji Risk Yönetim Dergisi**. 2007.

DURMUŞ, Aydoğan. "Türkiye'nin Görünümü Pozitif". **Çerçeve Dergisi**. MÜSİAD Yayınları. S. 50 (Mart-2009).

ELVERİCİ, Görkem. "Finansal Piyasalarda Vergisel Geliştirme Alanları". **Finans Dünyası ve Güncel Vergi Konuları Semineri**. The Ritz-Carlton. İstanbul. 3 Aralık 2007.

Enerji Risk, **Türkiye Enerji Borsası**. (Çevrimiçi) <http://www.riskcenter.com.tr/enerjirisk/> (Erişim Tarihi: 30.06.2009).

ERDAL, Murat. **Konteynır Liman İşletmeciliği**. İstanbul: Beta Yayınları. 2008.

FWB, **Frankfurt Borsası**. (Çevrimiçi) <http://deutsche-boerse.com/> (Erişim Tarihi: 14.01.2010).

GenBilim, **Türkiye'nin Jeopolitik, Jeostratejik ve Ekostratejik Önemi**. İstanbul. 2009.

GGYMM, **Uluslararası Ceyhan Enerji Borsası**. (Çevrimiçi) http://www.globalmusavirlik.com/Projeler_UCEB.html. (Erişim Tarihi: 30.06.2009).

HEW, Dennis. **Singapur As a Regional Financial Centre**. Singapore: Institute for South East Asian Studies. 2002.

HKEX, **Hong Kong Borsası**. (Çevrimiçi) <http://www.sehk.com.hk/> (Erişim Tarihi: 14.01.2010).

HÜRSİAD, (Çevrimiçi) **Türkiye Ekonomisi**.
<http://www.hursiad.org.tr/panel/upload/files/25521171983000hursiadkonusmametni.doc>
(Erişim Tarihi: 30.06.2009).

IBA, **Recommendations to Promote Tokyo As a Global Financial Center**. Tokyo: International Bankers Association Yayınları. 2007.

ISE, **İrlanda Borsası**. (Çevrimiçi) <http://www.ise.ie/> (Erişim Tarihi: 14.01.2010).

IFSC, **İrlanda Finans Merkezi**, (Çevrimiçi) www.ifsc.ie, (Erişim Tarihi: 14.01.2010).

İAB, **İstanbul Altın Borsası**. (Çevrimiçi) <http://www.iab.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 14.01.2010).

İAB, **İstanbul Altın Borsası Kıymetli Maden Sektörü Ek: 12**. İstanbul: İAB Yayınları. 2004.

İBB, **İstanbul Metropolitan Alan İnceleme Çalışması (Taslak)**. İstanbul: İBB Proje Özel Basımı. 2005.

İBB, **21. Yüzyıl İçin Vizyon Stratejisi ve Politikaları (Taslak)**. İstanbul: İBB Proje Özel Basımı. 2005.

İGEME, **Almanya Ülke Raporu**. Ankara. 2009.

İGEME, **Çin Halk Cumhuriyeti Ülke Raporu**. Ankara. 2008.

İGEME, **Japonya Ülke Raporu**. Ankara. 2009.

İGEME, **İngiltere Ülke Raporu**. Ankara. 2009.

İGEME, **İspanya Ülke Raporu**. Ankara. 2009.

İGEME, **Hindistan Ülke Raporu**. Ankara. 2009.

İGEME, **Singapur Ülke Raporu**. Ankara. 2005.

İGEME, **Suudi Arabistan Ülke Raporu**. Ankara. 2008.

İMKB, **İstanbul Menkul Kıymetler Borsası**. (Çevrimiçi) <http://www.ise.org/> (Erişim Tarihi: 14.01.2010).

İMEA, **Dünya Denizciliği İçinde Türk Denizciliğinin Yeri, Milli Ekonomiye Katkısı ve Politikası**. İstanbul: İMEA-DTO Yayını. 1993.

İMKB, **Borsa Tarihi Araştırmaları: Borsa Rehberi (1928)**. İstanbul: İMKB Yayınları. 1990.

İTO, **Bölgesel Finans ve Hizmet Merkezi İstanbul**. İstanbul: İTO Yayınları. 2000.

İTO, **Dünyada ve Türkiye’de Menkul Kıymet Borsaları**. İstanbul: İTO Yayınları. 1991.

İTO, **Hong Kong Ülke Raporu**. İstanbul. 2005.

İTO, **Uluslararası Finans Merkezi Olarak İstanbul’un Yapılanması ve Finans Kümelenmesi**. İstanbul: İTO Yayınları. 2008.

JAO, Y. C. **Shanghai and Hong Kong As International International Financial Centre: Historical Perspective and Contemporary Analysis**. Hong Kong: Scool of Economics and Finance University. 2004.

KALIDA, **Enerji Verimliliği Projesi**. Kahramanmaraş. 2008.

KARACA, Uğur. **Özel Finans Kurumları, Katılım Bankacılığı**. İstanbul: Gazi Üniversitesi. 2008.

KARACASULU, Nilüfer. **Teknoloji ve Transferi**. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi. 1987.

KORUKÇU, Ünal. “Uluslararası Bir Finans Merkezi Olarak İstanbul”. **Bankacılar Dergisi**. S. 21. 1997.

KOSGEB, **ABD Ülke Raporu**. Ankara. 2004.

KTO, **Fransa Ülke Raporu**. Konya. 2007.

KTO, **İsviçre Ülke Raporu**. Konya. 2006.

LAURENCESON, James, Kam Ki Teng ve Hu Mei Wong. **Shanghai as an International Financial Centre**. Australia: School of Economics University of Queensland. 2003.

LSE, **Londra Borsası**. (Çevrimiçi) <http://www.londonstockexchange.com/> (Erişim Tarihi: 14.01.2010).

MAS, **Singapur Para Otoritesi**. (Çevrimiçi) www.mas.gov.sg (Erişim Tarihi: 14.01.2010).

MFC, **Madrid Finans Merkezi**. (Çevrimiçi) www.madridfinancialcentre.org (Erişim Tarihi: 14.01.2010).

MSE, **Madrid Borsası**. (Çevrimiçi). <http://www.bolsamadrid.es/> (Erişim Tarihi: 14.01.2010).

NYSE, **New York Borsası**. (Çevrimiçi) <http://www.nyse.com/> (Erişim Tarihi: 14.01.2010).

OECD, **Territorial Reviews İstanbul**. Fransa: OECD Yayınları.2008.

ÖZCAN, Zafer ve Güneri AKALIN. **Aksiyon Dergisi**. S. 685 (Ocak-2008).

ÖZTANGUT, Nevzat. “Bölgesel Finans Merkezi İstanbul’un Konumu Sunumu”. **Active Academy 5. Uluslararası Finans Zirvesi**. SwissOtel. İstanbul. 5-6 Aralık 2007.

PARASIZ, İlker. **Modern Makro Ekonominin Temelleri**, Bursa: Ezgi Kitapevi Yayınları. 2000.

PARASIZ, İlker. **Türkiye Ekonomisi**. Bursa: Ezgi Kitapevi Yayınları. 2004.

PSE, **Paris Borsası**. (Çevrimiçi) <http://www.bourse-de-paris.fr/> (Erişim Tarihi: 14.01.2010).

ROBERTS, Richard. **Global Financial Centers London, New York, Tokyo**. England: An Elgar Reference Collection. 1994.

ROBERTS, Richard. **International Financial Centres of Europe, North America and Asia**. England: An Elgar Reference Collection. 1994.

ROBERTS, Richard. **International Financial Centres Concepts, Development and Dynamics**. England: An Elgar Reference Collection. 1994.

ROBERTS, Richard. **Offshore Financial Centres**. England: An Elgar Reference Collection. 1994.

Schober, Andy. **Der Finanzplatz Frankfurt- Aufstiey vor dem Ende?**.Almanya. 2007.

SGX, **Singapur Borsası**. (Çevrimiçi) <http://www.singaporeexchange.com/> (Erişim Tarihi: 14.01.2010).

SHIRAI, Sayuri. **Promoting Tokyo As an International Financial Center**. Tokyo. Keio University. 2007.

SIFC, **Zürih Finans Merkezki**. (Çevrimiçi) www.finanzplatz-zuerich.ch (Erişim Tarihi: 14.01.2010).

SPK, **Uluslararası Altın Piyasaları ve Türkiye’de Altın Borsaları**. SPK Araştırma Raporu.1991.

SSE, **Şanghai Borsası**. (Çevrimiçi) <http://www.sse.com.cn/> (Erişim Tarihi: 14.01.2010).

SWFC, **Şanghai Dünya Finans Merkezi**. (Çevrimiçi) <http://www.swfc-shanghai.com> (Erişim Tarihi: 14.01.2010).

SWX, **İsviçre Borsası**. (Çevrimiçi) <http://www.swx.com/> (Erişim Tarihi: 14.01.2010).

ŞİRVAN, Nesrin. **Kredi Derecelendirme ve Türkiye Ekonomisi**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Bankacılık Araştırma Merkezi. 2004.

TAİK, **ABD Eyalet Bülteni: New York Ülke Raporu**. Ankara. 2008.

TAŞPOLAT, Ali. **Uluslararası Bankacılık ve Dış Ticaret**. İstanbul. 2005.

TBB – Deloitte, **İstanbul’un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelinin Değerlendirilmesi**. İstanbul: TBB Yayınları. 2007.

T.C. Dublin Büyük Elçiliği, **İrlanda Ülke Raporu**. Ankara. 2008.

TOPTAŞ, A. Bülent. **Merkez Bankası’nın Bağımsızlığı**. İzmir: Dokuz Eylül Üni. 2005.

TSE, **Tokyo Borsası**. (Çevrimiçi) <http://www.tse.or.jp/> (Erişim Tarihi: 14.01.2010).

TSPAKB, “Almanya Sermaye Piyasaları”. **Gündem Dergisi**. S. 38 (Ekim-2005). s. 9.

TSPAKB, “Borsa Birleşmeleri ve Strate. Ortaklıklar”. **Gündem Dergisi**. S. 68 (Nisan-2008). s. 8.

TSPAKB, “Çin Halk Cumhuriyeti Sermaye Piyasası”. **Gündem Dergisi**. S. 78 (Şubat-2009). s. 16.

TSPAKB, “Euronext”. **Gündem Dergisi**. S. 34 (Haziran-2005). s. 6.

TSPAKB, **Global Finans Merkezleri ve İstanbul**. İstanbul: TSPAKB Yayınları. 2007.

TSPAKB, “Hindistan Sermaye Piyasası”. **Gündem Dergisi**. S. 80 (Nisan-2009). s. 7.

TSPAKB, “Hong Kong Sermaye Piyasası”. **Gündem Dergisi**. S. 87 (Kasım-2009). s. 21.

TSPAKB, “İspanya Sermaye Piyasası”. **Gündem Dergisi**. S. 33 (Mayıs-2005). s. 6.

TSPAKB, “İsviçre Sermaye Piyasaları”. **Gündem Dergisi**. s. 49 (Eylül-2006). s. 6.

TSPAKB, **Japon Sermaye Piyasası**, İstanbul: TSPAKB Yayınları. 2006.

TSPAKB, “Londra-İtalya Borsası”. **Gündem Dergisi**. S. 68 (Nisan 2008).

TSPAKB, “Singapur Sermaye Piyasası”. **Gündem Dergisi**. S. 85 (Eylül-2009). s. 23.

TSRSB, **2007 Faaliyet Raporu**. İstanbul: TSRSB Yayınları. 2007.

VOB, **İzmir Vadeli İşlemler Borsası**. (Çevrimiçi) <http://www.turkdex.org.tr/> (Erişim Tarihi: 14.01.2010).

WSE, **The Handbook of World Stock, Derivative and Commodity Exchanges**. WSE Yayınları. 2009.

YEE, J. Colin. **The Formation of American Financial Centers**. ABD: Williams College Honors Thesis, 2006.

İnsan;

- Eğitim Seviyesi
- Kalkınmışlık Derecesi / Yaşam Kalitesi
- Turizm Cazibesi
- Can Güvenliği / Terörizm Olayları
- Afet Beklentisi (Deprem)

İş Ortamı;

- İş Yapma Kolaylığı
- Şeffaflık
- Operasyonel Risk Derecesi
- Bireyler / Kurumlar Vergisi oranları
- Yolsuzluk Derecesi
- Ekonomik Özgürlük Seviyesi
- Politik Risk/İstikrar

Finansal Piyasalara Erişilebilirlik;

- Organize Piyasaların Mevcudiyeti, Sayıları, Çeşitliliği ve İşlem Hacimleri
- Seküritizasyon İmkânları
- Coğrafi Lokasyon
- Piyasalarda İşlem Yapma Serbestisi
- Sermaye Piyasalarının Piyasa Değerleri
- Uluslararası Finans ve Ticaret İmkânları / Hacmi
- Finansal İşlem Maliyetleri

Altyapı;

- Ofis İmkânları / Kira Maliyetleri
- Rakip Piyasalar / Merkezlerle Kıyas
- Gayrimenkul Alım Satım Kolaylığı
- İnternet Erişim Kolaylıkları / Global Sıralaması
- Ulaşım İmkânları / Havaalanı Kapasitesi – Kalitesi

Genel Rekabet Avantajları;

- İş Güvencesi
- Ekonomik İstikrar ve Güven
- Reel Sektörün Hızlı Büyüme Potansiyeli
- Yasam Maliyeti
- Finansal Merkezin Şehirselleşme Özellikleri
- Global Rekabet Endeksi Sıralaması

Hukuki Altyapı;

- Azınlık / Çoğunluk Sahiplik Hakları
- Korumacılık
- Hızlı Dava Süreçleri
- Uluslararası Tahkim

EK: 16

Türkiye İçin Bir Rekabet Endeksi (2009)

Endeks Türü	Sıra	Endeks Değeri
Rekabet Endeksi	2	97,8
Ekonomik Etkinlik ve Canlılık Endeksi	1	100
Emek Piyasaları Endeksi	1	100
İnsani Sermaye Endeksi	11	90,8
Yaratıcı Sermaye Endeksi	2	56,7
Sosyal Sermaye Endeksi	2	99
Fiziki Altyapı Endeksi	1	100

Kaynak: Ekonomi ve Dış Politika Araştırmalar Merkezi (EDAM)

İstanbul İstatistik Bilgileri: TUİK, Bölgesel Göstergeler TR10 İstanbul 2008